

EAU Heritage Journal

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2554 Vol. 5 No. 2 July-December 2011 ISSN 2286-6183

Contents

บทความวิชาการ

- ♦ การสอนแบบ “Super Service”: ปาฏิหาริย์แห่งการเรียนรู้
“Super Service” Teaching Style: The Miracle of Learning
รศ.ดร. ธงชัย สมบูรณ์
- ♦ ผู้นำโอ เอไฟฟ์
OA5 Leaders
รองศาสตราจารย์ ดร. ทองหล่อ เดชไทย
- ♦ Three Ways of Change: The New Human in Literature
Mads Rosendahl Thomsen
- ♦ การวิจัยประเมินผลเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมไทย
Evaluation Research for Thailand Industrial Management Development
จักร ดิษฐ์พิทักษ์

บทความวิจัย

- ♦ การบริหารจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน
SMEs Management with Sufficiency Economy for Sustainable Growth
ทิพย์พร ทวีเดช, สุพจน์ แสงเงิน, ณัฐพล ชุมวรฐายี
- ♦ รูปแบบองค์การบริหารการศึกษาของระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2553-2562)
An Organization Model of Non-Formal and Informal Education Management in the Next Decade (2010-2019)
ประสิทธิ์ บุญทรง
- ♦ รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้
The Non-Formal and Informal Education Supervision Model Toward Learning Reform
สิริรัตน์ เกษประทุม
- ♦ การมีส่วนร่วมและพฤติกรรมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามอำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี
Public of the Community Participation Towards Solid Waste Management of Khlong Sam Administration Organization in Khlong Luang Sub-district, Pathum-thani Province
กุลวดี เถนว่อง
- ♦ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน
Development of a Model for Lab School Administration
นิวัตร นาคะเวช
- ♦ รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
Effective Change Management Model for Basic Education Institutions under the Foundation of the Church of Christ in Thailand
ชวนพิศ เลี้ยวประไพพันธ์
- ♦ การประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Evaluation of Using Library and Information Science Curriculum of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University

ผศ. ดร. เสวียน เจนเข้ว่า, เพ็ญรุ่ง แบ่งใส

- ♦ การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี
The Administration of Sangha in Ecclesiastical Region Governance of Singburi

พระมหาธรรมาภรณ์ ศรีประเสริฐ

- ♦ รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
A Competency Model for the Administration of Police Superintendents in the Royal Thai Police

พันตำรวจเอก กฤษกร พลัญญะวงศ์

- ♦ ปัญหาการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
Credit Card Problems of Consumers in Bangkok

รศ. สุจิตรา จันทนา, ดร. นพวรรณ ทิพาปกรณ์

- ♦ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนกรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต

Desirable Characteristics of Management as Perceived by Teachers: A Case Study of Schools under the Phuket Municipality
เต็มสิริ ทิพย์จันทร์

- ♦ สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1

School Administrator's Leadership Competencies Related to Learning Organization of Basic Schools in Pattani to Educational Service Area Office 1

ศิรินญา สระทอง

- ♦ พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษา
Information Behaviors of Students in the Field of Music at Tertiary Institutions

สุพัต ทอดฉวี

- ♦ นวัตกรรมทางการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย
Market Innovation on New Product Development of Thai Canned Food Industry

ปัญญวิทย์ สุขรุ่งเรืองสันติ

แนะนำหนังสือ

- ♦ ธรรมดาดมธรรมะตอบ

สุภาภิญญา ขวัญชัย

- ♦ ทวารหก ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทันตนเอง

สุภาภิญญา ขวัญชัย

อาศิรวาทสดุดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ในวาระวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2554

ทรงเป็นศรี เป็นศักดิ์ จักรวิวงศ์
ทรงดำรง สันติธรรม นำสู่สมัย
ทรงทศพิธราชธรรมบำรุงไพรท
ทรงพระเกียรติแผ่ไกลในสากล

พระทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน
พระทรงศิลป์ ทรงศาสตร์พัฒนาผล
พระทรงยัง สุขแท้แก่ปวงชน
พระภูวดล ทรงพระ เจริญเทอญ

*เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

EAU Heritage Journal

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2554 Vol. 5 No. 1 July-December 2011 ISSN 2286-6183

- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยและทฤษฎีทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 2. เพื่อเป็นเวทีเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยของอาจารย์ นักศึกษาทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย
 3. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการและการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

เจ้าของ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ที่ปรึกษา อธิการบดี ดร. โชติรส ชวนิชย์

รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน อาจารย์สุภกัญญา ชวนิชย์

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญยมาส สินธุประมา

คณะที่ปรึกษากองบรรณาธิการ (Editorial advisory board)

ศาสตราจารย์ ดร. อุดม วัชรธรรมสถิต ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์พิเศษ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เนรยอ

รองศาสตราจารย์ เพลินทิพย์ โกเมศโสภณ

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร. พิมลพรรณ เรพเพอร์

กองบรรณาธิการ ดร. ดิเรก พรสีมา

รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ศรีเสริมโชค

รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ทัพทรัพย์

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองหล่อ เดชไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. ประกอบ คุณารักษ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาวดี คล่องพิทยาพงษ์

รองศาสตราจารย์ ประณต นันทิยะกุล

ดร. กฤติมา เหมวิภาค

รองศาสตราจารย์ ดร. พิมลพรรณ เรพเพอร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาส พาวินนท์

รองศาสตราจารย์ ดร. ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปองสิน วิเศษศิริ

จุไรยา วิทยาอุทัยกุล

เลขานุการ นางสาวอรพินท์ ลูกอินทร์

ออกแบบปก/ จัดรูปเล่ม อาจารย์วิลาวรรณ สุขมาก

พิสูจน์อักษรประจำฉบับ รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ทัพทรัพย์

รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาวดี คล่องพิทยาพงษ์

อาจารย์สุกษณาน ศรีเยี่ยม

อาจารย์มาลิน จันทโรติ

ศาสตราจารย์จรงค์ หิรัญลาภ

รองศาสตราจารย์ ดร. ครรชิต มาลัยวงศ์, ราชบัณฑิต

รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร กันทรคุชฎี เจริญชัยศรี

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวอรพินท์ ลูกอินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองหล่อ เดชไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ศรีเสริมโชค

นางสาวทิพย์รัตน์ พานะจิตต์

Associate Professor Dr. Sushama Kasbekar

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณิต มัลลียงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร. ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์
รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ โรจนแสง
ดร. ทิวารักษ์ เสรีภาพ
รองศาสตราจารย์ ดร. รุจิรัฐ ภู่อาระ
นางรุจเรขา วิทยาอุทกกุล
รองศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ เชาวลิตร
รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย สมบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาส พาวินันท์
รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร พุทธาพิทักษ์ผล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภักตรา ประเสริฐวงษ์
ศาสตราจารย์ ดร. วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
รองศาสตราจารย์ ศศินันท์ เศรษฐวัฒนบดี
รองศาสตราจารย์ ดร. ประสงค์ แสงพ่าย
ศาสตราจารย์พิเศษ พรณี ประเสริฐวงษ์

ราชบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทบรรณาธิการ

ขอแสดงความเสียใจอย่างยิ่งกับผู้อ่านที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากน้ำท่วม วิกฤติการณ์น้ำท่วมกรุงเทพฯ และปทุมธานีระหว่างเดือนตุลาคมถึงช่วงกลางเดือนธันวาคมของปี 2511 นั้น มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดทำต้นฉบับของวารสาร EAU Heritage แม้ว่าเราได้ใช้เทคโนโลยีสื่อสารกันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ความอนุเคราะห์อ่านต้นฉบับและผู้เขียนพร้อมทั้งกองบรรณาธิการก็ยังมีปัญหาที่ต้องใช้เวลามากและต้องยืดเวลาให้เนิ่นนานออกไป ทั้งนี้เนื่องจากความกังวลใจที่ต้องเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้พ้นน้ำและการเคลื่อนย้ายครอบครัวหนีน้ำ ดังนั้นจึงทำให้วารสารฉบับที่ 2 ปี 2554 จึงต้องยืดเวลาในการตีพิมพ์มาออกในต้นเดือนมีนาคมของปี 2555 บรรณาธิการ จึงขอภัยต่อผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง

วารสาร EAU Heritage ฉบับนี้มีความยินดีที่จะเรียนให้ผู้อ่านทราบว่า กองบรรณาธิการได้รับความกรุณาให้ตีพิมพ์บทความทางวิชาการ เรื่อง Three Ways of Change: The New Human in Literature เขียนโดย Associate Professor Mads Rosendahl Thomsen ผู้มีชื่อเสียงด้านวรรณคดีเปรียบเทียบจาก Aarhus University นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้อำนวยการของ The Danish Network for Cultural Memory Studies and a member of Academia Europaea และเป็นผู้แต่งหนังสือเกี่ยวกับวรรณคดีหลายเล่ม

วารสาร EAU Heritage ฉบับที่ 2 นี้ยังมีบทความวิชาการ 4 เรื่อง มีบทความวิจัย 14 เรื่อง สำหรับหนังสือดีที่นำมาแนะนำในฉบับคือ “ธรรมดาถนอมธรรมะตอบ” และ “ทวารหก ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทันตนเอง” ซึ่งแนะนำโดยอาจารย์สุภกัญญา ขวณิชย์

ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ช่วยวิจารณ์และแนะนำการแก้ไขบทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในฉบับนี้ และขอเชิญชวนนักวิชาการที่สนใจส่งบทความวิชาการหรือบทความวิจัยมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียในฉบับต่อไป ทางกองบรรณาธิการขอถือโอกาสนี้ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยอำนวยการให้ท่านผู้อ่านทุกท่านมีความสุขสวัสดิ์ทุกประการในปีใหม่ตามสากลนิยมและปีใหม่ตามประเพณีไทย 2555 หากผู้อ่านท่านใดเห็นข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องโปรดท้วงติงและให้คำแนะนำด้วย ทางกองบรรณาธิการจักขอบคุณอย่างยิ่ง

บรรณาธิการ

แนะนำผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย สมบูรณ์

รศก. ฝ้ายศิษย์เก่าและชุมชนสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองหล่อ เดชไทย

คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Mads Rosendahl Thomsen

Aarhus University-Denmark

จักร ดิงศักดิ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

ทินัมพร ทวีเดช

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา โครงการฝึกกำลังการเปิดสอนหลักสูตร ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สุพจน์ แสงเงิน

รองศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ณัฐพล ชุมวรฐายี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ประสิทธิ์ บุญทรง

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สิริรัตน์ เกษประทุม

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

กุลวดี เถนว่อง

อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

นิวัตร นาคะเวช

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ชวนพิศ เลี้ยงประไพพันธ์

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

แนะนำผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสวียน เจนเข้ว

ประธานสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

เพ็ญรุ่ง แป้งใส

อาจารย์ประจำสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

พระมหาธณวัฒน์ ศรีประเสริฐ

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

พันตำรวจเอก กฤษกร พลธิ์ญญวงศ์

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

รศ.สุจิตรา จันทนา

อดีตผู้ช่วยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ดร. นพวรรณ ทิพาปกรณ์

อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เต็มสิริ ทิพย์จันทา

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ศิริณญา สระทอง

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สุพัต ทองฉวี

นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปณณวิทย์ สุขรุ่งเรืองสันติ

นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สุกัญญา ขวณิชย์

รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน และ รักษาการ ผู้อำนวยการสำนักการคลังและทรัพย์สิน

สารบัญ

บทความวิชาการ

- ◆ การสอนแบบ “Super Service”: ปาฏิหาริย์แห่งการเรียนรู้ 1
“Super Service” Teaching Style: The Miracle of Learning
รศ. ดร. ธงชัย สมบูรณ์
- ◆ ผู้นำโอ เอฟไฟฟ์ 8
OA5 Leaders
รศ. ดร. ทองหล่อ เดชไทย
- ◆ Three Ways of Change: The New Human in Literature 15
Mads Rosendahl Thomsen
- ◆ การวิจัยประเมินผลเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 27
Evaluation Research for Thailand Industrial Management Development
จักร ดิงศกัทธิย์

บทความวิจัย

- ◆ การบริหารจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 39
เพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน
SMEs Management with Sufficiency Economy for Sustainable Growth
ทิมมพร ทวีเดช, สุพจน์ แสงเงิน, ณัฐพล ชุมวรฐายี
- ◆ รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในทศวรรษหน้า 50
(พ.ศ. 2553-2562)
An Organization Model of Non-Formal and Informal Education Management
in the Next Decade (2010-2019)
ประสิทธิ์ บุญทรง
- ◆ รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ 59
The Non-Formal and Informal Education Supervision Model Toward Learning Reform
สิริรัตน์ เกษประทุม

สารบัญ

◆ การมีส่วนร่วมและพฤติกรรมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยของ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามอำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี Public of the Community Participation Towards Solid Waste Management of Khlong Sam Administration Organization in Khlong Luang Sub-district, Pathum-thani Province กุลวดี เณว่อง	71
◆ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน Development of a Model for Lab School Administration นิวัตร นาคะเวช	77
◆ รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิ แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย Effective Change Management Model for Basic Education Institutions under the Foundation of the Church of Christ in Thailand ชวนพิศ เลี้ยงประไพพันธ์	88
◆ การประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร Evaluation of Using Library and Information Science Curriculum of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University ผศ. ดร. เสวียน เจนเขว้า, เพ็ญรุ่ง แบ่งไธ	100
◆ การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี The Administration of Sangha in Ecclesiasti Region Governance of Singburi พระมหาธมวัฒน์ ศรีประเสริฐ	108
◆ รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ A Competency Model for the Administration of Police Superintendents in the Royal Thai Police พันตำรวจเอก กฤษกร พลธิ์ญญวงศ์	118

สารบัญ

◆ ปัญหาการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร	132
Credit Card Problems of Consumers in Bangkok	
รศ. สุจิตรา จันทนา, ดร. นพวรรณ ทิพาปกรณ์	
◆ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนกรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต	139
Desirable Characteristics of Management as Perceived by Teachers: A Case Study of Schools under the Phuket Municipality	
เต็มสิริ ทิพย์จันทา	
◆ สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1	148
School Administrator's Leadership Competencies Related to Learning Organization of Basic Schools in Pattani to Educational Service Area Office 1	
ศิริินญา สระทอง	
◆ พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษา	156
Information Behaviors of Students in the Field of Music at Tertiary Institutions	
สุพัต ทองฉวี	
◆ นวัตกรรมทางการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย	168
Market Innovation on New Product Development of Thai Canned Food Industry	
ปยุตวิทย์ สุขรุ่งเรืองสันติ	
แนะนำหนังสือ	
◆ ธรรมดาตามธรรมะตอบ	179
สุภกัญญา ขวณิชย์	
◆ ทวารหก ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทันตนเอง	183
สุภกัญญา ขวณิชย์	

การสอนแบบ “Super Service” ปาฏิหาริย์แห่งการเรียนรู้ “Super Service” Teaching Style: The Miracle of Learning

ธงชัย สมบูรณ์¹

บทคัดย่อ

การสอนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาอัตลักษณ์ของผู้เรียนในทุกๆ ด้าน การสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น สามารถเรียกได้ว่าเป็น “สุดยอดของการบริการ” คือ สุดยอดแห่งการบริการให้กับผู้เรียน การสอนแบบ “Super Service” มุ่งประกอบทางด้านกายภาพ และทางด้านสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบทางด้านกายภาพขึ้นอยู่กับครู ซึ่งมีรูปลักษณ์และกิจลักษณะตลอดจนการถ่ายทอดองค์ความรู้/ข้อความรู้ ได้อย่างชัดเจน ผู้สอนจำเป็นต้องมีบทบาทคล้าย “นักแสดง (actor)” เพื่อให้การเรียนการสอนมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับเนื้อหาที่จะส่งไปยังผู้เรียน นอกจากนี้ การใช้สื่อที่ผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัยจะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนกระบวนการสอนนั้นผู้สอนต้องสอดแทรกทักษะชีวิต และทักษะเชิงธรรมะ เพื่อประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้น ส่วนองค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อมห้องเรียน โรงเรียน และเพื่อน ตลอดจนครอบครัว เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งอุทยานการศึกษาและกัลยาณมิตร ปาฏิหาริย์แห่งการเรียนรู้ของการสอนแบบ “Super Service” ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้จากครูที่ทำหน้าที่การสอนในแต่ละชั่วโมง เพราะ “ความตั้งใจดีเป็นสิ่งที่สัมผัสได้” ท้ายสุดจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงตน และเป็นอยู่ได้ในสังคมอย่างปกติสุข

คำสำคัญ: การสอนแบบ “Super service”, การเรียนรู้

Abstract

Teaching is permanently important for the learner's development in every aspects such as economic, politic and socio-cultural. Teaching based on effective efficiency will be called “Super Service,” if we reach to the discourse of education, it's a one of an industry service. So teaching can be mentioned indeed. The two major components of “Super Service” teaching style are provided into the physical aspect and the environmental aspect. For the physical aspect teacher is main monitor in class. Manifest and latent functions will be explicated by teacher. Teacher's performances and characters

¹รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

are very important to his teaching in each period of responsibility. Including to knowledge of teaching must transferred within category of knowledge and body of knowledge in the present situation. Teacher has to act as “an actor” to fulfill the teaching environment in the total perspective too. For the medias, these are fashionable and their appropriateness for using in each period of teaching. In the process of the teaching, life skill and Dhamma skill will be leading to this process. For the environment aspect, the brighten classroom, the pleasant school, true friends and a warm hearted family are also an indirect components for “Super Service” teaching style efficiency and its success. Anyway, in each period of teaching the learners can percept in what teacher does with the quotation “Willingness can be experienced”. Regards to “Super service” teaching style is strongly recommended for the learner’s existence and being of life as a total development.

Keywords: “super service” teaching style.

ความนำ

ปฐมบทแห่งการสอน โดยทั่วไปแล้วตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์เกิดขึ้นในโลกนี้ มนุษย์จะถูกสอนหรือถูกถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทักษะเพื่อการใช้ชีวิตในสังคม โดยส่งผ่านกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้พ่อแม่จะมีบทบาทหลักในการถ่ายทอดความรู้/องค์ความรู้ หรือข้อความรู้ที่ได้นั้น โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งการขัดเกลาดังกล่าว (การสอน) คือ การเป็นพลเมืองดีและการเป็นคนดีของสังคม ตลอดจนสามารถดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างเป็นปกติตามสภาวะแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ นั่นคือหลักปรัชญาพื้นฐานที่เป็นมงคลชีวิตแห่งการอบรมสั่งสอนในวาทกรรมของครอบครัว

เมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้น การสร้างชุมชนและการหากฎระเบียบทางสังคมมาเป็น “สภาวะ” ตลอดจนเครื่องยึดเหนี่ยว จึงมีการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์แห่งวัด/สุเหร่า/โบสถ์ ให้เป็นสถานที่ที่สามารถชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้อุปถัมภ์สาคต่อสังคมได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อคาดหวังว่าผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ หรือเข้ามาศึกษาในที่แห่งนี้จะเรียนรู้เพื่อเข้าใจในแก่นแกนแห่ง “โลกียะและโลกุตระ” ฉะนั้นการสอนจึงดูเหมือนว่าไปผูกยึดและติดกับศาสนสถาน

ซึ่งคนทั่วไปต่างก็ให้การยอมรับว่าสิ่งเหล่านี้เป็น “เครื่องหมายของคนดี”

เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกหลังยุคใหม่ (post-modernization) สถาบันทางการศึกษาหลาย ๆ แห่ง ในหลาย ๆ ประเทศต่างพยายามสืบเสาะหากลยุทธ์ ยุทธวิธี รวมทั้งรูปแบบแห่งการเรียนรู้ (pattern of learning) เพื่อที่จะให้นักเรียน/นักศึกษาได้มีความประทับใจในการเรียนการสอนในแต่ละคาบ (period) ในแต่ละภาคการเรียน ซึ่งความประทับใจนั้นยังนำมาซึ่งทั้งความรู้/องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดจากผู้สอนมายังผู้เรียนเพื่อให้เกิดมิติแห่งความเข้าใจ การเข้าถึงและการนำไปเพื่อปรับปรุง ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ทฤษฎีการเรียนรู้ ... สูตรรททาแห่งการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) การเรียนรู้คือกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดคนสามารถเรียนได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มัก

เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนซึ่งมีเนื้อหาสาระตามแก่นแกน ทฤษฎีที่ผู้เขียนนำมาฉายภาพแห่งฐานคิดประกอบด้วยห้าทฤษฎี ดังนี้ การเรียนรู้ตามทฤษฎีขอบคลุม การเรียนรู้ตามทฤษฎีของเมเยอร์ การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบรูเนอร์ การเรียนรู้ตามทฤษฎีของไทเลอร์และทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้น ของกาเย่

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy) Bloom ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ ประกอบด้วย (1) ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับต่ำสุด (2) ความเข้าใจ (comprehend) (3) การประยุกต์ (application) (4) การวิเคราะห์ (analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้ (5) การสังเคราะห์ (synthesis) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่ (6) การประเมินค่า (evaluation) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของเมเยอร์ (Mayor's Taxonomy) ในการออกแบบสื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์ความจำเป็น เป็นสิ่งสำคัญ และตามด้วยจุดประสงค์ของการเรียน โดยแบ่งออกเป็นย่อยๆ 3 ส่วนด้วยกันคือ (1) พฤติกรรม ควรชี้ชัดและสังเกตได้ (2) เงื่อนไข พฤติกรรมสำเร็จได้ควรมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือ (3) มาตรฐานพฤติกรรมที่ได้นั้นสามารถอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบรูเนอร์ (Bruner's theory) (1) ความรู้ถูกสร้างหรือหล่อหลอมโดยประสบการณ์

(2) ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบในการเรียน (3) ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายขึ้นมาจากแง่มุมต่างๆ (4) ผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง (5) ผู้เรียนเลือกเนื้อหาและกิจกรรมเอง (6) เนื้อหาควรถูกสร้างในภาพรวม

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของไทเลอร์ (Tylor's theory) (1) ความต่อเนื่อง (continuity) หมายถึง ในวิชาทักษะต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อยๆ และต่อเนื่องกัน (2) การจัดช่วงลำดับ (sequence) หมายถึง หรือการจัดสิ่งที่มีความง่าย ไปสู่สิ่งที่มีความยาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลัง เพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (3) บูรณาการ (integration) หมายถึง การจัดประสบการณ์จึงควรเป็นในลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ได้ในสถานการณ์ต่างๆ กัน ประสบการณ์การเรียนรู้ จึงเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ที่แวดล้อม

ทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้นของกาเย่ (Gagne's theory) (1) การจูงใจ (motivation phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ (2) การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (apprehending phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ (3) การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (acquisition phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว (4) ความสามารถในการจำ (retention phase) (5) ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (recall phase) (6) การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (generalization phase) (7) การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (performance phase) (8) การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (feedback phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลสำเร็จจะทำให้มีผลดี และประสิทธิภาพสูง

องค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ จากแนวคิดนักการศึกษา กาเย่ (Gagne) ประกอบด้วย (1) ผู้เรียน (learner) มีระบบสัมผัสและระบบประสาทในการ

รับรู้ (2) สิ่งเร้า (stimulus) คือ สถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (3) การตอบสนอง (response) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

การสอนด้วยสื่อตามแนวคิดของกาเย่ (Gagne)

(1) เร้าความสนใจ มีโปรแกรมที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เช่น ใช้การ์ตูน หรือกราฟิกที่ดึงดูดสายตา (2) ความอยากรู้อยากเห็นจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน การตั้งคำถามก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง (3) บอกวัตถุประสงค์ ผู้เรียนควรทราบถึงวัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนเพื่อให้ทราบว่าบทเรียนเกี่ยวกับอะไร (4) กระตุ้นความจำผู้เรียน สร้างความสัมพันธ์ในการโยงข้อมูลกับความรู้ที่มีอยู่ก่อน เพราะสิ่งนี้สามารถทำให้เกิดความทรงจำในระยะยาวได้ เมื่อได้โยงถึงประสบการณ์ผู้เรียน โดยการตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หรือเนื้อหาอื่นๆ (5) เสนอเนื้อหา ขั้นตอนนี้จะเป็นการอธิบายเนื้อหาให้กับผู้เรียน โดยใช้สื่อชนิดต่างๆ ในรูปกราฟิกส์ หรือ เสียง วิดีโอ (6) การยกตัวอย่าง การยกตัวอย่างสามารถทำได้โดย ยกกรณีศึกษา การเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจได้ชัดขึ้น (7) การฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะหรือพฤติกรรม เป็นการวัดความเข้าใจว่าผู้เรียนได้เรียนถูกต้อง เพื่อให้เกิดการอธิบายซ้ำเมื่อรับสิ่งที่ผิด (8) การให้คำแนะนำเพิ่มเติม เช่น การทำแบบฝึกหัด โดยมีคำแนะนำ (9) การสอบเพื่อวัดระดับความเข้าใจ (10) การนำไปใช้กับงานที่ทำในการทำสื่อควรมีเนื้อหาเพิ่มเติมหรือหัวข้อต่างๆ ที่ควรจรรู้เพิ่มเติม

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีแห่งการเรียนรู้เพื่อการรู้เรียนนั้น ถือว่าเป็นบทเริ่มต้นของการสร้างผู้เรียนให้มีความสุขตลอดจนประสิทธิภาพและประสิทธิผลแห่งการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามยังมีทฤษฎีและเทคนิคอื่นๆ อีกที่ผู้เขียนยังไม่ได้ฉายภาพและเอ่ยอ้างถึง ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นอย่างสูงสุดว่าท่านผู้อ่านคงมีฐานคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนมากมาย เช่น สอนตามแผนจุดมุ่งหมายที่รัฐชาติได้วางไว้ สอนตามจุดมุ่งหมายตามความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอนโดยยึดความเจริญของแบบอย่างของครูรวมของผู้เรียน การสอนเชิงบูรณาการระหว่างเนื้อหาเชิง

วิทยาศาสตร์ และเนื้อหาเชิงสังคมศาสตร์ ซึ่งล้วนแล้วก่อให้เกิดการพัฒนาต่อผู้เรียนทั้งปวง

การสอนแบบ Super Service: สื่อสัญญาแห่งความสุข

ในการสอนแบบ “Super Service” ถือว่าเป็นญาณวิทยา (epistemology) อย่างหนึ่งที่ยังขาดความเข้าใจในอภิปรัชญาแห่งศาสตร์ ฉะนั้นผู้เขียนใคร่ขอฉายภาพแห่งองค์ประกอบของการสอนแบบนี้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพและด้านสิ่งแวดล้อม

1. ด้านกายภาพ ซึ่งประกอบด้วย ครู สื่อ และกระบวนการ

1.1 ครู ครูถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลห้องเรียนในขณะที่มีการเรียนการสอน สิ่งที่ครู (ทุกคน) จะต้องทำให้ได้ คือ การสร้างความประทับใจ ตรงตรงใจผู้เรียนทุกครั้งที่ทำหน้าที่สอน จะต้องคิดอยู่เสมอว่า ทำอะไรก็ได้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดอาการ “ศรัทธาต่อวิชาชีพแห่งครู” โดยมีความเป็นครูโดยอาชีพ มิใช่อาชีพครู วาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นครูมีมากมาย ตั้งแต่ “ครูบ้านนอก” “ครูบนดอย” หรือแม้แต่บทเพลงอมตะ “แม่พิมพ์ของชาติ” ของวงจันทร์ ไพโรจน์ ที่ช่วยปลุกจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูได้อย่างดี ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงวิริยะอุตสาหะ และความรับผิดชอบในความเป็นครูอย่างแท้จริง โดยภาพรวมของครูแล้ว ผู้เขียนมองว่ารูปลักษณ์และกิจลักษณ์ ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ในเรื่องของรูปลักษณ์นั้น โดยครูจะต้องแต่งกายสะอาด เหมาะสมกับวัย ไม่ทันสมัยจนเกินควร และไม่ล้าสมัยจนเกินงาม กล่าวคือ “ตั้งแต่ศรีษะจรดปลายเท้าต้องดูดี” ส่วนในเรื่องของกิจลักษณ์ คือการเข้าสอนและเลิกสอนอย่างตรงเวลา อนึ่งในแต่ละชั่วโมงหรือในแต่ละคาบเวลาของการสอน ต้องสามารถสร้างสัดส่วนของความรู้ การอบรมจริยศาสตร์และศีลธรรมอันดีรวมทั้งจิตสาธารณะที่มีต่อสังคม นอกจากนี้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถถกแถลงแสดงตัวตนและความสนใจแห่งตนเองได้ กล่าวคือ เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลนั่นเอง

ส่วนความรู้ในศาสตร์ คือเนื้อหาสาระที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเชี่ยวชาญในเชิงแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนสามารถอธิบายให้ผู้เรียนฟังได้อย่างมีอรรถรส รวมทั้งสามารถโยงใย (interconnectedness) กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างสอดคล้อง ก็จะช่วยให้บรรยากาศในห้องเรียนมีการเสพความรู้เพิ่มมากขึ้นอีกช่องทางหนึ่ง

1.2 สื่อ สื่อหรืออุปกรณ์การสอนต่าง ๆ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความเป็นครู ถึงแม้ว่าในสมัยก่อน “ความเป็นสื่อ (mediaism) จะไม่มีมากนัก แต่ด้วยความเป็นครูอย่างแท้จริง จึงทำให้ผู้เรียนในสมัยก่อนประสบผลสำเร็จ แล้วใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สื่อการเรียนการสอนจึงมีมากมาย ครูจำเป็นต้องเลือกสื่อที่เหมาะสม ใช้ง่าย ทันสมัย เพื่อจะได้เป็นอีกหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นต่อมอยากเรียนรู้ของผู้เรียน

1.3 ด้านกระบวนการ กระบวนการสอน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละชั่วโมงนั้น การสอนต้องสอดแทรกความรู้ทักษะเชิงชีวิตและความรู้ทักษะเชิงสังคม โดยทักษะเชิงชีวิตผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่ตนเองเป็นอยู่ เข้าใจในชีวิตมากขึ้น และพยายามสร้าง การศึกษาต้องเอาชีวิตเป็นบทตั้งเรื่องราวของชีวิต เรื่องราวของวิถีชุมชน การสะท้อนตัวตน การแสดงอัตลักษณ์ จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและซาบซึ้งใน “พื้นที่” แห่งตัวตนได้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการแห่งการสอนแบบ Super Service ที่เป็นส่วนหนึ่งแห่งการสอนทางด้านกายภาพนั้นมีขั้นตอน ซึ่งได้ปรับปรุงจากฐานคติของ Gagne’s Theory (Aronson & Briggs, 1983) ดังนี้ (1) นำองค์ความรู้ใหม่ (presently the new content) (2) ให้คำแนะนำการเรียนรู้ (provider-learner guidance) (3) ดึงศักยภาพเด็ก (eliciting the performance) (4) ให้ข้อมูลย้อนกลับ (providers feedback) (5) เชื่อมโยงคุณลักษณะของ (assessing performance) (6) เชื่อมความรู้จากครูไปสู่ความรู้ตนเอง

(provider retention and transfer)

แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนมองว่ากระบวนการสอนจะต้องมีการผนวกรวมสิ่งที่สามารถเติมเต็มในเรื่องของธรรมชาติ หรือองค์ความรู้ทางศาสนธรรม (ethical skill) เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุด

2. ด้านสิ่งแวดล้อม (environmental aspect) ถือว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้การสอนสามารถก้าวสู่ความเป็น “สุดยอดแห่งการบริการ (super service)” ได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วย

2.1 ห้องเรียน โดยเฉพาะแสงสว่าง ต้องมีแสงสว่างพอเหมาะ ไม่ทำลายจักขุสายตาต่อผู้เรียน และอากาศภายในห้องเรียนจะต้องมีการถ่ายเทได้อย่างสะดวก เพื่อสร้างความสดชื่นให้แก่ผู้เรียน

2.2 โรงเรียน โรงเรียนจะต้องมีความร่มรื่นโดยเฉพาะความสดชื่นจากต้นไม้ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด จะทำให้ผู้เรียนสามารถดื่มด่ำกับความเป็นอุทยานการศึกษาได้อย่างดียิ่งนัก

2.3 กลุ่มเพื่อน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และจะส่งผลต่อการสอนของครูได้ในส่วนหนึ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้าครูมีการกระตุ้นให้เกิดการถกเถียง แล้วกลุ่มเพื่อนคอยให้กำลังใจเพื่อนด้วยกัน จะทำให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าคิด และกล้าแสดงออก สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อผู้เรียนให้สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตได้

2.4 ครอบครัว ถือว่าเป็นสถาบันที่ทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีความสุขมาก ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ทางสังคม หรือสภาพความเป็นจริง ครอบครัวที่มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกันเสมอ นั้น รวมทั้งให้ความรักและความเข้าใจต่อกันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในขณะที่อยู่ในห้องเรียนได้ดีกว่า ทั้งนี้ ครูผู้สอนจะต้องสร้างฐานคติให้แก่ผู้เรียนให้เกิดการรับรู้และซาบซึ้งในสถานที่แห่งนี้ว่า เป็นบ้านที่สองของชีวิต กล่าวตามความเป็นจริงแล้ว ครอบครัวที่อบอุ่น

ย่อมสร้างพลังที่เข้มแข็งในทุกๆ ด้าน ผู้เขียนขอฉายภาพการสอนแบบ “Super Service” ในแผนภูมิต่างนี้

บทสรุป

แม้ว่าการสอนจะมีวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้/ข้อความรู้ไปสู่ผู้เรียนในหลากหลายรูปแบบ แต่ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายสูงสุดล้วนต่างมุ่งมั่นที่จะหาวิธีการ ว่าต้องทำอย่างไรให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพแห่งตนเองให้เกิดการเรียนรู้ให้ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เพื่อคาดหวังว่าอนาคตผู้เรียนจะเป็นผลผลิตที่ดีแห่งรัฐชาติ ซึ่งดีความ

ได้ว่าเป็นทั้งพลเมืองดีและเป็นคนดี ตลอดจนสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและมีความสุข การสอนแบบ “Super Service” จะเป็นปาฏิหาริย์แห่งการเรียนรู้ อย่างหนึ่งที่สามารถจะช่วยเติมเต็มให้ผู้สอนสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้มีความสุขในแต่ละชั่วโมงการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Aronson, D. T & Briqgs, B. J. (1983). *Contritutions of Gange and Briggs to a Perspective Model of Instruction*” in Reigeluth, C.M. (ed.) *Instructional Design Theories and Models: An Over view of Their Current Status*. Hillsdale, NJ: Prentice-Hall.
- Google.com. (2011). *Learning Theory*. Retrieved from <http://www.google.com>.
- Oxendine, J. B. (1984). *Psychology of Motor Learning*. (2nd ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

ผู้นำโอ เอไฟฟ์ OA5 Leaders

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองหล่อ เดชไทย¹

บทคัดย่อ

การมุ่งเน้นคุณค่าของชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์ในทุกเชื้อชาติ ศาสนาให้ความสำคัญ เกิดเป็นค่านิยมที่แสดงถึงการรับรู้เชิงคุณธรรมร่วมกันว่ามนุษย์ควรดูแลสุขภาพและความเป็นอยู่ขั้น พื้นฐานของตนเองและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เนื่องจากเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะประชากรของโลก โดยนักวิชาชีพทางด้านการสาธารณสุขซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรทั่วโลกให้มีสุขภาพดีและมีอิทธิพลทำให้เกิดการหลุดพ้น สุขภาพ หรือการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดสันติภาพ นับได้ว่ามีความสำคัญในยุค ปัจจุบัน โดยมักเป็นการแลกเปลี่ยนทางด้านการเมืองที่มีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงสถานสุภาพภายในประเทศต่าง ๆ และ ส่งเสริมความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งและมีสถานะแวดล้อมไม่เหมาะสม สำหรับในยุคปัจจุบันทุกประเทศมีการติดต่อสื่อสารกันข้ามชาติ เป็นสาเหตุให้โรคระบาดจากประเทศหนึ่งสามารถ แพร่กระจายไปได้ทั่วโลกอย่างรวดเร็วผ่านทางการคมนาคมทางอากาศ เช่น การเดินทางข้ามประเทศและทวีปต่างๆ ของประชากรโลกซึ่งมีมากกว่าสองล้านคนต่อวัน ทำให้อาจมีโรคติดต่อเข้ามาจากนักเดินทางได้ รวมถึงการเติบโตทางการค้า ระหว่างประเทศ โดยผ่านมายังอาหารและผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าส่งออกจากประเทศต่าง ๆ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่ ทุกประเทศควรร่วมมือกันพัฒนาสุขภาพของประชากรโลกผ่านนโยบายการต่างประเทศแบบบูรณาการ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ

Abstract

In today's global economy, no nation lives alone in a vacuum. Diseases once endemic only to certain regions of the world can be spread thousands of miles away in only a few hours via air transport. The movement of more than two million people each day across national borders and the growth of international commerce are responsible for health risks ranging from infectious disease in travelers to contaminated foods. Nations trade billions of dollars worth of food and other products that

¹คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

may present health risks to importing countries, and market/economic risks to exporting countries, if these products are tainted and make people sick. It is essential that countries work together to deal with health issues on a global basis through integrated foreign policy. Health Diplomacy, the linkage of health with diplomacy, meets the dual goals of improving global health while maintaining and improving international relations, particularly in conflict areas and resource poor environments.

Keywords: leadership

ความนำ

ภาวะผู้นำ (leadership) เป็นลักษณะเชิงคุณภาพ ที่จับต้องได้ยากและไม่ง่ายที่จะอธิบายหรือให้คำจำกัดความ เช่นเดียวกับคำว่า ความรัก (Love) หรือ ความสวย/ความงาม (Beauty) (Bennis, 1994, 1) ซึ่งยากที่จะอธิบายหรือมีความหมายได้หลากหลายและแตกต่างกัน บุคคลส่วนใหญ่จะรู้และเข้าใจเมื่อได้เห็นหรือสัมผัส บางคนกล่าวว่า “ผู้นำ” คือบุคคลที่ใช้อิทธิพลทำให้ผู้อื่นทำงานให้สำเร็จ เพื่อประโยชน์ขององค์กรและตัวของผู้นำเอง ซึ่งก็คงยังไม่ใช่ความหมายที่ควรแก่การยอมรับมากนักถึงแม้จะสะท้อนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ก็ตาม เพราะเป็นคำอธิบายที่มีลักษณะเป็นเชิงลบ

คำว่า “ผู้นำ” มาจากคำว่า “นำ หรือ พา” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Lead” ที่เป็นคำกริยาและอ่านออกเสียงว่า “ลีด หรือ หลีด” แต่ก็แปลกที่คำนี้เมื่อเป็นคำนามจะอ่านว่า “เลด” ทั้งๆ ที่ที่สะกดเหมือนกัน และแปลว่า “ตะกั่ว” ที่ใช้สำหรับทำหัวกระสุนลูกปืน โดยเป็นส่วนที่วิ่งนำหน้าเมื่อกระสุนถูกยิงออกไปจากกระบอกปืนนั่นเอง ดังนั้นคำว่า “นำ หรือ ตะกั่ว” (lead) จึงเป็นที่นิยมใช้กันมากในช่วงของการคิดค้นผลิตอาวุธปืน เพราะจากการสังเกตพบว่าบุคคลที่รับผิดชอบในการบริหารงาน (in charge) หรือผู้นำองค์กรนั้น เป็นบุคคลที่คนส่วนมากและลูกน้องในบางครั้งก็อยากจะอัดด้วยตะกั่วร้อนๆ ด้วยความหมั่นไส้หรืออิจฉาในบุญวาสนาที่ได้รับความสะดวกใจจากผู้บริหารเหนือคนอื่นนั่นเอง

ผู้นำโดยทั่วไปใช้เวลาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การกำหนดวิสัยทัศน์ (vision) แห่งอนาคตที่มีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรมและกว้างไกลสำหรับคนอื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่วนการจะทำให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนานั้นจำเป็นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ซึ่งอาจสัมพันธ์เกี่ยวกับการไปร่วมสังสรรค์รับประทานอาหารกลางวันกับผู้นำคนอื่นๆ หรืออาจรวมไปถึงการออกรอบตีกอล์ฟกับผู้บริหารและบุคคลกลุ่มต่างๆ หรืออ่านหนังสือตำราการเอาชนะใจลูกน้องและเพื่อนร่วมงาน โดยอาจพบได้ในหลากหลายแบบ ตราบเท่าที่เรายังไม่สามารถอธิบายหรือจับให้มันค้นให้ตายได้อย่างชัดเจนว่า “ผู้นำ” ควรจะต้องทำอะไรบ้างในขณะที่ปฏิบัติงาน จนกระทั่งมีผู้คนพูดกระแนะกระแหนกันว่า “ทำงานทั้งวันได้หมื่นห้าเดินไปเดินมาได้ห้าหมื่น”

อย่างไรก็ตาม แอนดรู เจ ดูบริน กล่าวว่า กิจกรรมที่สำคัญที่สุดของผู้นำนั้นประกอบด้วย การคลibanดาลใจ (inspiring) การชักชวน (persuading) การใช้อิทธิพล (influencing) และการจูงใจ (motivating) (DuBrin, 1998, p. 4) ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่กำหนดวิสัยทัศน์สำหรับคนอื่นแล้วอำนวยความสะดวกให้คนอื่นหรือผู้ตามที่มีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและมีสติปัญญาพร้อมที่จะปฏิบัติงานบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้เต็มความสามารถ

นอกจากกิจกรรมของผู้นำดังกล่าวข้างบนแล้ว เจฟฟรีย์ เอ. เครเมซ ได้แนะนำลักษณะภาวะผู้นำ 4 อี

(4E) ตามแบบวิถีของแจค เวลช์ (Jack Welch) ในฐานะ ซีอีโอ (CEO) ของบริษัท ที่ช่วยให้บริษัทผลิตเครื่องไฟฟ้า จีอี (General Electric Company) รอดพ้นวิกฤตการณ์ล้มละลายและมีกำไรมหาศาลจากการประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำ 4อี (4E) ซึ่งประกอบด้วย พลัง (energy) กระตุ้น (energize) กล้าตัดสินใจ (edge) และดำเนินการ (execute) (Kreitner, 1995, pp. 1-5) ซึ่งสรุปว่าบุคคลที่มีพลังนั้น รักการทำงานแบบไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย รู้จักที่จะกระตุ้นให้ผู้อื่นปฏิบัติงานบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ มีความกล้าที่จะตัดสินใจและต้องการที่จะแข่งขันเพื่อให้รู้แพ้รู้ชนะ ด้วยการดำเนินงานที่สามารถวัดประสิทธิผลของงานได้

โดยการกระทำที่ผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างบน อย่างน้อยก็พอสรุปได้ว่าผู้นำถูกคาดหวังให้เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถสูงใจคนอื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำรู้อนาคตและยอมตกลงที่จะแลกเปลี่ยนสิ่งที่รู้กับองค์การ แทนการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งให้กับตนเองด้วยการเลี้ยงทำ

2. ผู้นำเลือกทิศทางที่เหมาะสม ซึ่งบางครั้งไม่แน่นอนชัดเจนอย่างที่คิด ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่า บางท่านก็ยังไม่ชัดเจนอยู่บ้างที่มีผู้นำแบบนั้น มิฉะนั้นคงจะต้องยุ่งยากมากขึ้นอีก

3. ผู้ปฏิบัติงานมีผลประโยชน์ที่จับต้องไม่ได้หลายอย่างสำหรับชดเชยกับเงินเดือนที่ต่ำ และสภาพการทำงานที่เลวร้าย แต่ธรรมชาติของผลประโยชน์ที่จับต้องไม่ได้เหล่านั้นจะปรากฏในอนาคต อย่างแน่นอน นอกเสียจากท่านจะมีทัศนคติที่ไม่ดีกับมันและถอนตัวเสียก่อน

แต่ผู้นำที่วัดส่วนใหญ่ดำเนินการภายใต้สมมติฐานที่ว่า “บุคคลที่ถูกนำหรือผู้ตามนั้น สามารถถูกกระตุ้นหรือทำให้เชื่อ หรือสนใจได้ง่ายอย่างน่าอัศจรรย์และไม่น่าเชื่อ” ทั้งนี้พิสูจน์ได้จากสถิติที่ผ่านมา เพราะปรากฏว่ามีผู้นำจำนวนน้อยมากที่ถูกลูกน้องหรือผู้ตามลอบสังหารอันเนื่องมาจากการทำงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลส่วนใหญ่ยังยอมรับในตัวและตำแหน่งของผู้นำ

สำหรับทักษะที่สำคัญที่สุดเพื่อความอยู่รอดของผู้นำก็คือ ความสามารถในการรับเอาเครดิตสำหรับสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยมิได้ออกแรง เช่น ในยุคหินที่หัวหน้าเผ่าจะอ้างเอาเครดิตจากฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงและสามารถทำให้ไม้แห้งที่ลอยน้ำได้ เนื่องจากความไม่รู้ของคนอื่น แต่ก็ถือว่าเป็นโอกาสหรือความได้เปรียบผู้อื่นหลายขุมในความฉลาดของตน แต่ในยุคปัจจุบันโทรทัศน์และสื่อต่างๆ ได้เติมเต็มความรู้เหล่านั้นให้กับชาวบ้านแล้ว ดังนั้นผู้นำสมัยใหม่จึงต้องอ้างรับเครดิตจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ อย่างระมัดระวังโดยไม่สามารถหรือบิดเบือนสถานการณ์เหมือนดังแต่ก่อน

สำหรับคำถามที่เก่าแก่ตั้งแต่โบราณหลายยุคหลายสมัยมาแล้วก็คือ “ผู้นำเป็นมาแต่เกิด หรือสร้างได้?” และ “ถ้าหากสร้างได้จริง มีประกันรับคืนเหมือนสินค้าอื่น ๆ หรือเปล่า?”

คำตอบก็คือ ผู้นำนั้นบางส่วนเป็นมาแต่เกิดจริง แต่ไม่ทุกคน และที่แน่นอนที่สุดก็คือ ผู้นำนั้นสร้างได้ด้วยวิธีที่แยบยลต่างๆ มากมาย แต่การประกันรับคืนคงจะยาก เพราะประการแรกไม่รู้จะนำไปคืนกับใคร และประการที่สองก็คือผู้นำจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างแต่อย่างไรก็ตามที่แน่ๆ ผู้นำคือคนที่สามารถค้นหาหนทางที่ค่อนข้างไม่น่าตื่นเต้น หรืออาจเรียกว่าเป็นอันตรายต่อผู้อื่นก็ว่าได้ โดยที่ความรู้สึกทั่วไปบอกเราว่าไม่มีใครต้องการผู้นำที่ไม่เอาไหน หรือผู้ที่ใช้แต่สัญชาตญาณในการตัดสินใจ เพราะอันที่จริงแล้วบุคคลทุกคนควรมีสิทธิ์ที่จะตัดสินใจได้ด้วยตัวเองเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ (Belker and Topchik, 2005, p. 44) ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำมักจะแนะนำหนทางที่ไม่ค่อยจะมีเหตุมีผลสำหรับคนทั่วไปเท่าไรนัก สรุปก็คือ “ผู้นำนั้นถ้าไม่ฉลาดเฉียบแหลม มองการณ์ไกลเสียจนผู้อื่นตามไม่ทัน (visionary) ก็มักจะเป็นคนที่โง่ดักดานและไม่เอาไหนเสียจนยากที่จะเปรียบเทียบได้”

เมื่อผู้นำถูกถามว่าเขาต้องการอะไรจากลูกน้องและผู้ร่วมงานบ้าง คำตอบส่วนใหญ่ที่เป็นมาตรฐานและคล้ายกันก็คือ “ต้องการลูกน้องที่รู้จักแก้ปัญหาเป็น

มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของ” ซึ่งก็หมายความว่าผู้นำนั้นต้องการลูกน้องที่มีศักยภาพในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง แต่เมื่อถามลูกน้องและผู้ร่วมงานว่าเขาต้องการอะไรจากผู้นำหรือหัวหน้าคำตอบที่ได้ก็คือ “ความซื่อสัตย์” หรือ “Honesty” ซึ่งหมายความว่าเขาทั้งหลายต้องการทราบความจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ความเคลื่อนไหวภายในองค์กรเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะเข้าร่วมในการพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เขาต้องการได้รับการเอื้ออำนาจการตัดสินใจ (empowerment) จากผู้นำนั่นเอง (Blanchard, John, & Randolph, 1999, p. 5)

ส่วนหัวใจของการเอื้ออำนาจการตัดสินใจนั้นขึ้นอยู่กับผู้นำที่ต้องประยุกต์ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (situational leadership) เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการสื่อสารผ่านหลักการที่เป็นกฎเกณฑ์สำคัญ 3 ประการอันได้แก่ (1) การแบ่งปันข้อมูลกับทุกคน (2) การสร้างอิสระภาพด้วยการปกครองตนเอง และ (3) การทำให้ทีมงานมีสมรรถนะเพียงพอพร้อมสามารถจัดการกันเองได้ในทุกสถานการณ์

การสร้างองค์กรต้นแบบและผู้นำที่พึงประสงค์

การพัฒนาองค์กรนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากที่สุดนั่นเอง โดยมีเป้าหมายหลักคือผู้ปฏิบัติงานทำงานดีที่สุดและสามารถกลับบ้านได้ตรงเวลาคือ 17.00 นาฬิกา และได้ตั้งชื่อองค์กรนี้ว่า “โอเอไฟฟ์” (OA5 หรือ Out At Five Organization)

ในยุคปัจจุบันผู้บริหารส่วนใหญ่จะมองบุคลากรที่เดินออกจากองค์กรตอน 17.00 น. หรือ 5 โมงเย็นว่าเป็นคนที่ไม่ค่อยทุ่มเทให้กับองค์กร โดยมิได้พิจารณาผลงานเลย ซึ่งแสดงถึงความใจแคบและจ้องจับผิดลูกน้องอย่างไร้เหตุผลที่สุด หรือไม่ก็ประเมินผลจากการที่ลูกน้องมาสาย (เพียงบางวัน) โดยไม่สนใจถึงสาเหตุของการมาสายก็อย่างที่ว่าๆ กันอยู่แล้วว่าการเดินทางในปัจจุบันนั้น มัน

ค่อนข้างทรหดและยากที่จะคาดเดาได้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นบ้างเนื่องจากสาเหตุและเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ดังนั้นองค์กรจะเป็นที่ชื่นชอบของลูกน้องผู้ปฏิบัติงาน ถ้าหากผู้บริหารเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นและมีจิตใจกว้างขวางมองโลกในแง่บวก มองลูกน้องด้วยทฤษฎีวาย (Theory Y) ตามแนวคิดของแมคเกรเกอร์ (McGregor) คือเชื่อว่าคนเรานั้นมีความรับผิดชอบ รักงานและจะทำงานได้อย่างสนุกเหมือนกับเล่น ถ้าหากผู้บริหารเอื้ออำนาจและอำนวยความสะดวกให้อย่างเต็มที่ (Kreitner, 1995, pp. 51-52) ดังนั้น “การมาสายกลับก่อน” จึงไม่ใช่ตัวชี้วัดของการปฏิบัติงานที่ไม่ดีเสมอไป ผู้บริหารควรถามตัวเองว่าเราได้จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาครบถ้วนหรือยัง และจริงๆ แล้วเราต้องการซื้ออะไรจากลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชาของเรากันแน่ “เวลา หรือผลงาน?”

นอกจากนี้ ผู้บริหารที่มีจิตใจคับแคบบางคนก็ให้คนสนิทของตนเอง คอยจ้องจับผิดผู้ปฏิบัติงานแล้วมารายงานให้ทราบ ซึ่งจริงเท็จอย่างไรก็ไม่รู้แน่เพราะคนที่มารายงานอาจเพิ่มเติมหรือใส่ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเข้าไป พร้อมเติมสีสนับเข้าไปอีก ทำให้สิ่งที่เห็นถูกบิดเบือนไปจากความจริงได้ เพราะความอคติหรืออิจฉาในความเป็นตัวตนของบุคคล ผู้บริหารบางคนคิดแม้กระทั่งจะติดกล้องวงจรปิดไว้เพื่อตรวจสอบเวลาเข้าออกของพนักงาน เป็นเหตุทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานด้วยความอึดอัดใจและระแวง เพราะไม่แน่ใจว่าเมื่อไรจะถูกรายงานความผิดพลาดที่ไม่ได้ตั้งใจเหล่านั้น เป็นสาเหตุทำให้จำกัดความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล เพราะต้องคอยระวังตัวตลอดเวลา

ดังนั้นความพึงพอใจ (satisfaction) ของผู้ใต้บังคับบัญชาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้บริหารจะต้องตระหนักและคอยมองหาหนทางที่จะต้องทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนพึงพอใจในงานและพฤติกรรมการบริหารงานของตนด้วยการประยุกต์แนวคิดของภาวะผู้นำแห่งคนรับใช้ (servant leadership) ของโรเบิร์ต กรีนลีฟ (Robert Greenleaf) ภายใต้อิทธิพลที่ผู้นำที่ยิ่งใหญ่นั้นจะถูกมองเสมือนคนรับใช้ก่อนเสมอ (Greenleaf, 1991, p. 7) เพื่อ

ผลิตผลงานที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับสำหรับประชาสังคม ภายใต้งานมาตรฐานดังนี้

1. ลูกน้องที่มีความสุขจะสร้างผลงานที่มีคุณภาพดีกว่าลูกน้องที่ขาดความสุข
2. ความสุขมีขีดจำกัด หากได้มีเวลาพักผ่อนว่างเว้นจากงานประจำบ้างก็จะเป็นดี
3. คนปกติทั่วไปจะมีประสิทธิภาพดีเพียงไม่กี่ชั่วโมงต่อการปฏิบัติงานในหนึ่งวัน
4. ทุกคนทราบดีว่าจะทำงานให้สำเร็จได้อย่างไรในเวลาจำกัด
5. องค์การทำอะไรที่กระตุ้นความสุขได้ไม่มากนัก แต่สามารถหาสิ่งที่จะทำให้บุคคลขาดความสุขได้เยอะแยะมหาศาล ดังนั้น “ความพอดีคือหัวใจและไม่จู้จี้จนเกินความจำเป็น”

การบริหารงานสมัยใหม่ขององค์การโอเอไฟฟ์ (OA5) ต้องปล่อยให้เกิดขึ้นได้ ๆ ขึ้นเองตามธรรมชาติบ้าง โดย:

1. อนุญาตให้บุคลากรแต่งตัวตามสบาย ตกแต่งสถานที่ทำงานตามใจชอบ (เพราะยังไม่เคยมีใครแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้กับผลงานเลย) แต่ทุกสิ่งทุกอย่างจะปรับเปลี่ยนตัวเอง จากตัวอย่างที่ผู้บริหารกระทำและสื่อให้บุคลากรทราบว่าอะไรคือสิ่งที่ผู้บริหารคิดว่ามีความสำคัญโดยไม่ต้องบังคับบัญชา ต้องหยุดบอกว่าบุคลากรควรแต่งตัวอย่างไร ใช้คอมพิวเตอร์ประเภทไหน วางตัวอย่างไร เพราะธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ต้องการให้ใครมาบอกว่าควรจะต้องทำอย่างโน้นอย่างนี้เหมือนเด็ก ๆ แต่ปล่อยให้ทุกอย่างให้เป็นไปตามธรรมชาติโดยการทำให้เป็นแบบอย่างที่ดี ภายใต้งานมาตรฐานของทฤษฎีวายคือมองบุคลากรในแง่บวก

2. กำจัดกระบวนการที่ทำให้เกิด “ความคิดสร้างสรรค์แบบจอมปลอม” (artificial creativity) เช่น กล่องรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ หรือทีมงานคุณภาพ เพราะความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติเมื่อผู้บริหารทำสิ่งที่เหมาะที่ควรต่างหากโดยส่งสัญญาณให้บุคลากรรู้ว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่พยายาม

ไม่เข้าไปยุ่งวุ่นวายหรือควบคุมหรือชี้นำจนเกินความจำเป็น

3. เวลาเรียกประชุมก็ขอให้พูดถึงเรื่องดี ๆ ที่ประสบความสำเร็จกันเสียบ้าง ไม่ใช่เรียกประชุมแต่ครั้งก็เพื่อสอบสวนหาแต่สิ่งที่ผิดพลาดและตัวคนผิดที่ผู้รับผิดชอบตลอดเวลา เป็นสาเหตุให้ลูกน้องใจคอไม่ดี ทุกครั้งที่มีการเรียกประชุม ซึ่งการประชุมที่ดีและสร้างสรรค์ต้องเน้นบรรยากาศเชิงบวกมากกว่าลบ รวบรวมและไม่นำเบาะ โดยต้องคิดเสมอว่าเวลาของทุกคนมีค่าเท่าเทียมกัน การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทุกเรื่องนั้นโดยทั่วไปแล้วคงไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ (job description) ของผู้บริหาร OA5 แต่ต้องยึดหลัก “ดึงมือออก บอกด้วยตา มาด้วยยิ้ม” คือ “ลด ละ เลิก” การเข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่ใช้การสังเกตและยอมรับกับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เพราะผู้บริหาร OA5 ยังมีสิ่งที่ควรต้องทำอีกหลายประการดังต่อไปนี้

1. จัดการกับบุคลากรที่มีปัญหา (assholes) บุคลากรเหล่านี้ขาดความสุขในการทำงาน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้อาจเป็นผู้มีทักษะและความชำนาญที่มีประโยชน์ต่อองค์กร แต่บุคคลเหล่านี้ชอบสร้างปัญหาในองค์กรและมักลาออกไปอยู่ที่อื่น ซึ่งเป็นสาเหตุให้บุคลากรที่ดีไม่มีปัญหาลาออกไปก่อนได้

2. ส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้อยู่เสมอ โดยปกติแล้วบุคลากรควรเรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานของตนโดยตรงก่อน และมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ด้วยเป็นการช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในสมองทำให้ช่วยสร้างงานได้มากขึ้นกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่จะเอื้ออำนวยและสนับสนุนให้บุคลากรเรียนรู้ได้ทุกวัน ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ

- 2.1 สนับสนุนการไปฝึกอบรม ถึงแม้จะไม่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ

- 2.2 แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดเวลากับผู้ได้บังคับบัญชา

- 2.3 มีวารสาร เอกสารและหนังสือพิมพ์ ไว้ให้อ่านและค้นคว้า

- 2.4 หากเป็นไปได้ก็มีคอมพิวเตอร์ พร้อมอินเทอร์เน็ตไว้บริการ

- 2.5 สนับสนุนการทดลอง ถึงแม้จะไม่

แน่ใจในความสำเร็จ หากค่าใช้จ่ายไม่แพงนัก

2.6 เปิดโอกาสให้มีการสอน (teaching) ร่วมกัน ให้ถือว่าเป็นงานในหน้าที่ของทุกคน โดยเชื่อมโยงทักษะการสอนกับการเลื่อนขั้นเงินเดือนด้วย

3. สร้างบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความกระตือรือร้น และการเรียนรู้ทัศนคติเชิงบวก เช่น เมื่อมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ให้ติดตามผลว่าได้มีการเรียนรู้อะไรบ้าง สอนบุคลากรให้มีประสิทธิภาพโดยการทำตัวเป็นแบบอย่าง พร้อมทั้งพยายามกระตุ้นให้ผู้อื่นกระทำอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ (1) ทำงานที่สร้างสรรค์ในตอนเช้า และทำงานประจำที่ไม่ต้องใช้สมองมากนักในตอนบ่าย เช่นการประชุมควรกำหนดไว้ในช่วงบ่าย และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น (2) ในการประชุมให้มีวาระชัดเจน มุ่งประเด็นที่สำคัญควบคุมเวลาไม่ใช้เวลายืดเยื้อเกินไป (3) ยกเลิกกิจกรรมที่มีลำดับความสำคัญต่ำ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผล ความตรงไปตรงมาและความมีเหตุผลมีผลเป็นสิ่งที่ควรกระทำ (4) เรียนรู้การขัดจังหวะการพูดด้วยวิธีการนุ่มนวลก็จะเกิดการเรียนรู้ และไม่เสียเวลา (5) มีประสิทธิภาพแม้ในสิ่งเล็กน้อย เช่นเรื่องเวลา และการรอคอย มีตัวอย่างคือการซื้อของและทรัพยากรในที่ใกล้กับองค์กรแม้ราคาอาจแตกต่างกันกับที่อยู่ไกลที่มีราคาถูกกว่าเล็กน้อย ผูกขาดการเติมน้ำมันกับปั๊มที่อยู่ไกล ในขณะที่มีปั๊มใกล้ (6) ควรรออกแบบบันทึกข้อความให้ง่ายต่อการใช้งาน เพื่อลดการใช้กระดาษและเวลาในการพิมพ์ นอกจากนี้อีเมล (E-mail) ก็เป็นทางเลือกที่ควรพิจารณา

ความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพ ซึ่งควรปลูกฝังให้บุคลากรทุกคนมีความตระหนักและกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจัง เช่น เสื้อผ้า การแต่งกาย ในเวลาประชุม การสนทนากับเพื่อนร่วมงาน การสื่อสาร การวางตัวและการแสดงออก ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับโอกาส เวลา สถานที่และความพร้อมของบุคลากรเกี่ยวกับสมรรถนะ (competence) และสัญญาใจ (commitment) บ่อยครั้งที่ผู้บริหารเอง

ไม่สามารถสื่อสารสิ่งที่ต้องการให้บุคลากรรู้ได้อย่างชัดเจน อันเนื่องมาจากผู้บริหารเองก็ไม่ทราบว่าการอะไรเหมือนกัน ซึ่งสะท้อนได้จากข้อความวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ไม่ชัดเจนแบบครอบจักรวาล ทำให้บุคลากรอธิบายไม่ถูก ดังนั้นการค้นหา “ภาพรวมขนาดใหญ่” (big picture) ขององค์กร จึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะภาพรวมขนาดใหญ่นั้นอาจซ่อนอยู่ในรายละเอียดปลีกย่อยในสำนักงาน ในวัสดุอุปกรณ์ ในเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องสมุท ในข้อเสนอแนะและแม้กระทั่งในถ้วยกาแฟ ความสำคัญอยู่คู่กันให้พบ

สก๊อต อาดัมส์ (Scott, 1996) สรุปว่า “เราทุกคนมีทั้งความโง่และบ้าหรืออิดีเยท (Idiot) อยู่ในตัว ซึ่งพร้อมจะทำผิดพลาดได้เสมอ” (Adams, 1996, pp. 315-324) สอดคล้องกับคำพังเพยที่ได้ยินอยู่เสมอว่า “สี่เท้ายังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง” แต่ก็ถือว่าไม่ใช่สิ่งเลวร้ายอะไรมากมายนัก เพราะความคิดสร้างสรรค์นั้นที่จริงแล้วมาจากการปล่อยให้ตนเองทำผิดพลาดซ้ำๆ หลายๆ ครั้งนั่นเอง และที่สำคัญอยู่ที่ศิลปะในการเลือกหรือรู้ว่าอะไรและใครที่ควรจะได้รับรักษาเอาไว้ต่างหาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องรู้จักเก็บสิ่งที่จะทำให้ผู้ร่วมงานมีความสดชื่น มีความสุขและมีประสิทธิภาพด้วยการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน แล้วก็ปล่อยให้ศิลปะแห่งความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติโดยตัวของมัน ดังนั้นบุคลากรทุกคนในองค์กรจึงมีโอกาสก่อให้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ที่ไม่เคยมีผู้ใดคิดและทำได้มาก่อน แต่ถ้าไม่เชื่อก็ลองดูนะครับ เพราะไม่มีอะไรจะเสีย มันมีแต่ได้กับได้เท่านั้น

สำหรับผู้เขียนแล้วมีความเชื่ออย่างแรงกล้าว่ามนุษย์เรานั้นมีความสามารถที่ไร้ขีดจำกัดอย่างไม่น่าเชื่อที่เกินความคาดหมาย หากเรามีความเชื่อและตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะทำอะไรแล้ว ทุกอย่างย่อมมีความเป็นไปได้และสามารถทำได้สำเร็จอีกด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำของหน่วยงานที่จะเปิดโอกาสและเอื้ออำนวยความสะดวกหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพหรือไม่เท่านั้นเอง เพราะ

ความสำเร็จของบุคคลนั้นได้มาจากผลคูณของ ความสามารถ (ability) แรงจูงใจ (motivation) และโอกาส (opportunity) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสูตรสำเร็จได้คือ $S = A \times M \times O$ (Kreitner, 1995, p. 20) จากสูตรดังกล่าวได้เห็นว่าความสำเร็จนั้นต้องมีองค์ประกอบครบทั้งสามองค์ประกอบ หากขาดองค์ประกอบตัวใดแล้วค่าผลคูณของความสำเร็จจะเท่ากับศูนย์ทันที ซึ่งก็มีผู้นำ

หลายคนที่มีความรู้ความสามารถและมีแรงจูงใจ แต่ขาดโอกาสที่จะทำหรือเวทีที่จะแสดง ก็หมดสิทธิ์ในความสำเร็จ แต่ก็มีบางคนมีแรงจูงใจสูงแต่ขาดความรู้ความสามารถส่งผลให้การเป็นผู้นำล้มเหลวได้ ตามทัศนะของผู้เขียนแล้วคุณลักษณะของผู้นำที่ดีก็คือ “มองโลกในแง่ดี ช่วยชี้ในสิ่งที่ดี รู้ กล้าสู้เพื่ออุดมการณ์ ประสานความร่วมมือ ยึดถือคุณธรรม เน้นย้ำค่านิยมสร้างสรรค์”

เอกสารอ้างอิง

- Adams, S. (1996). *The dilbert principle*. New York: Harper Collins.
- Belker, L. B. & Topchik, G. S. (2005). *The first-time manager*. New York: American Management Association.
- Bennis, W. (1994). *On becoming a leader*. New York: Addison-Wesley Publishing.
- Blanchard, K. C., John, P. & Randolph, A. (1999). *The 3 keys to empowerment*. San Francisco: Berrett-Koehler.
- Chrislip, D. D. & Larson, C. E. (1994). *Collaborative leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Covey, S. R. (1991). *Principle-centered leadership*. New York: Free Press.
- De P. M. (1992). *Leadership jazz*. New York: Dell Publishing.
- DuBrin, A. J. (1998). *The complete idiot's guide to leadership*. New York: Macmillan Publishing.
- Greenleaf, R. K. (1991). *Servant leadership*. New York: Paulist Press.
- Kreitner, R. (1995). *Management*. Massachusetts: Houghton Mifflin.
- Kuczarski, S. S. & Kuczarski, T. D. (1995). *Values-based leadership*. New Jersey: Prentice Hall.
- Slater, R. (2004). *Jack welch on leadership*. New York: McGraw-Hill.

การเปลี่ยนแปลง 3 รูปแบบ: อัตลักษณ์ใหม่ของมนุษย์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรม Three Ways of Change: The New Human in Literature

Mads Rosendahl Thomsen¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การเปลี่ยนแปลง 3 รูปแบบ: อัตลักษณ์ใหม่ของมนุษย์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรม ดร.ธอมเซน ได้เสนอกรอบความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ใหม่ของมนุษย์ในงานวรรณกรรมในศตวรรษที่ 20 สามารถแบ่งออกได้เป็นสามระยะมีลักษณะแตกต่างกัน โดยเริ่มจากยุคหลังนิซซี ความหวังที่จะเปลี่ยนแปลงจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลและความเข้าใจโลกทัศน์ใหม่ที่ต่างจากอดีตที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเฉพาะด้านกายภาพ นักเขียนที่มีชื่อ อาทิ เซน เวอจินเนีย วูลฟ, โมยัน, ดอน เดลิลโล ต่างได้ศึกษาวิเคราะห์ความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลในยุคของตน และพบว่ามีความละเอียดอ่อนประหลาดและซับซ้อน จากการนำเสนอเรื่องราวของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคมนั้น ๆ ที่เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตในอดีตตลอดจนความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นตัวตนของมนุษย์ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษย์ยุคใหม่และยุคเก่าในช่วงที่ผ่านมาได้รับความสนใจมากขึ้นโดยเฉพาะในงานเขียนต่าง ๆ ไม่เฉพาะการศึกษางานวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์และวรรณกรรมต่าง ๆ ในบทความนี้ผู้เขียนได้อภิปรายประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ของนักเขียนต่อการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมในร้อยปีที่ผ่านมาโดยจะเน้นการเปลี่ยนแปลงความคิดทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในแต่ละยุคสมัยโดยมีการเชื่อมโยงกับงานเขียนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะงานเขียนของแมรี เซลลี และดอน เดลิลโล ตลอดจนนำข้อคิดและทฤษฎีของนิคลาส ลูแมนมาเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอซึ่งจะทำให้สามารถแยกประเด็นที่แตกต่างทางด้านความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ผู้เขียนได้นำผลงานทางวรรณกรรมในต่างยุคสมัยมาวิเคราะห์เกี่ยวกับอัตลักษณ์ใหม่ของมนุษย์ในปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นว่าไม่มีใครสามารถกำหนดวิถีชีวิตใครได้นอกจากตนเองเท่านั้น

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์

Abstract

Thomsen argues that the idea of a “new human” in literature has had three dominant phases in the 20th century, which literature has responded to in distinct ways. From the post-Nietzschean

¹Aarhus University - Denmark

hopes to change the spiritual life and perceive the world in new ways over the historically devastating attempts to create new humans through a change of societies to the posthuman horizon that focuses on bodily changes. Writers such as Virginia Woolf, Mo Yan and Don DeLillo have each in their way and in their time explored how fragile ideas of human identity taken in the abstract gain complexity and relevance through the exploration of narratives of life-stories that must take place with a concrete relation to relations, cultural history and ideas of selfhood.

The idea of the new human or the posthuman has in recent years gained more attention in literary studies, not just in science fiction studies but also in more general studies of literature. In this article I will argue that literature has dealt with different visions of human change in three distinct ways in the past century and a half being focused on respectively the mind, the society and the body. After introducing to the subject's position in literary studies with examples drawn from Mary Shelley and Don DeLillo, I shall argue that Niklas Luhmann's system theory can help to differentiate between different ideas of human change. Following that, I will show how literature in different periods have responded to various scenarios for thinking of a new human.

Keywords: The new human

Mixed desires

Developments in biotechnology at present make the future of humanity more interesting than ever and in many ways also more frightening and full of risk. The plethora of possible changes of the human condition offered by advances in human-machine interaction and genetic engineering give the label "posthuman" a substance that also influences how older literature can be read. It is a subject that is important not only for the life scientists involved in the pioneering research, but also for those working in disciplines as diverse as psychology, law and social science and the humanities.

Despite the potential widespread impact of biotechnology, many people prefer to ignore

the issue saying, "luckily I'll be dead and gone when all these things will happen". But 'all these things' not only refer to the more fantastic imaginations of the transgression of humanity, but also to incremental improvements in healthcare and developments that may make a few years difference to average life expectancy.

That the general public finds it hard to relate to the complex issues associated with biotechnical potentials and consequences seems to be underlined by the fact that these subjects have been overshadowed in recent public debate by the issue of global warming. Global warming is a big problem for humanity, but it does not challenge the very essence of what it means to be human, which perhaps makes it less threatening.

Visions of how the future will play out have had and continue to have a strong influence on the present. In the twentieth century the moon landings and the idea of a space age had a very strong influence, and aside from the technological visions ideas of worldwide revolutions had a stronghold in people's imagination. For some reason people do not spot as many UFOs as they used to. However, the interest in the posthuman could be said to fill a void left by the absence of extraterrestrial forms of intelligent life.

Some would say that the posthuman condition is not just something to be discussed in the future tense, but that is a concern of the present, as suggested by N. Katherine Hayles' book *How We Became Posthuman*. This only addresses one subset of the phenomenon - cybernetics, although it is acknowledged that there is more to come (Hayles 1999: 281). Others like Ray Kurzweil in *The Singularity is Near* predict a situation, where machines will become more intelligent than human beings and the Singularity will enforce itself. In Kurzweil's view this day is not too far off as he predicts 2045 to the threshold year (Kurzweil 2005: 136).

At the same time there are plenty of people who feel that the world is not changing so quickly or dramatically. Surgery and medicine may have improved in the past 100 years, but essentially we are still fragile and mortal. There are complicated emotions attached to the notion of whether 'we' are in charge of our destinies. We are more so because of the possibilities within biotech, but on the other hand this also spurns the feeling of not being in control because the technological

development has entered a new phase that seriously undermines an idea of a biological human nature that could not be altered. There are national and international rules and regulations regarding technologies such as cloning, but many have serious and well-founded doubts about whether they will suffice.

These rules and regulations don't, however, restrict the world of fiction and over the years the issue of the posthuman or a new human has been taken up by a range of writers who have often produced works that are both fascinating and frightening. In his most recent novel *Point Omega*, Don DeLillo has one of his mysterious characters wondering about the human condition in a way that contrasts with the usual discourses on the posthuman with their emphasis on more advanced states:

"... Do we have to be human forever? Consciousness is exhausted. Back now to inorganic matter. This is what we want. We want to be stones in a field." (DeLillo 2010, 52-53)

DeLillo also presents visions of humanity that come close to Kurzweil's idea of the emergence of a higher intelligence, described in a way that are puzzling, fanciful and frightening. These themes are not new to DeLillo who touched upon them more than a decade earlier in *Underworld*, which essentially is about the Cold War, but at the end the narrator exclaims:

"Is cyberspace a thing within the world

or is it the other way around? Which contains the other, and how can you tell for sure?” (DeLillo 1997, 826)

Literature and other arts clearly are in no privileged position when it comes to having a say about the future, and some of the fantasies played out in literary science fictions and films may direct our attention from the real issues facing humanity. But literature is an art form and a medium that is able to combine the presentation of future scenarios with the exploration of likely human emotions through narratives, and through literature we can gain access to the potential thinking of people from other ages and other cultures which may both inspire us and enable us to identify our own blind spots, so contributing to a broader understanding of what it is (and could be) to be human. Not least ideas of what constitutes improvement, perfection and normality should be located in a world view that does not isolate the human body and mind, but sees them as part of a social being with a past, present and future.

Mary Shelley's Last Man and New Man

The British author Mary Shelley both wrote about a new human-or man as was sufficient to say in her day and age-and a last human. What her new human looks like is known to all, being one of the most recognizable faces in modern popular culture, going far beyond the original text of *Frankenstein: Or the Modern Prometheus* from 1818. It is Frankenstein's creation, a monster brought to life by a young scientist who is out of joint with his own age.

The nameless monster is gentle at times, having learned about human behavior from observing a family and reading their books. But he is eventually misunderstood by the humans who cannot see behind his appearance, and mistakes his attempt to rescue a girl from drowning with an attack on her. Yet, the creature is also cunningly enough to place the evidence for the murder on Frankenstein's younger brother upon the boy's nanny Justine while she is asleep. The monster is not beyond good and evil, but like humanity he contains both sides.

In the end there is no future for this creation in Shelley's universe, but the creation is used as a vehicle to consider human relations with themselves, the world and those they have created. By having created another being, Frankenstein suddenly finds himself in a position usually reserved for gods, and the creation does not like the way Frankenstein handles the situation. He asks for a female companion, but knows that Frankenstein is not likely to grant him his wishes:

If you consent, neither you nor any other human being shall ever see us again: I will go to the vast wilds of South America. My food is not that of man; I do not destroy the lamb and the kid to glut my appetite; acorns and berries afford me sufficient nourishment. My companion will be of the same nature as myself, and will be content with the same fare. We shall make our bed of dried leaves; the sun will shine on us as on man, and will ripen our food. The picture I present to

you is peaceful and human, and you must feel that you could deny it only in the wantonness of power and cruelty. Pitiless as you have been towards me, I now see compassion in your eyes; let me seize the favourable moment, and persuade you to promise what I so ardently desire. (Shelley 2000, p. 129)

In the end, despite demonstrating consideration and a gentle manner, the posthuman in Shelley's fiction cannot find a place alongside humanity. The rejection of a new species seems very much to be in concordance with the general sentiment today. We value the unity of humanity, or at least the idea of unity, even though the valuation is not reflected in politics, where the realist theory of political power often proves itself right in observing the selfish behavior of nations and the distribution of health and wealth among humans.

Indirectly, Shelley furthered this consideration of missing posthuman with her novel *The Last Man* from 1826. This novel envisions the end of humanity by way of a natural disaster in 2100, in this case an epidemic. Humanity is not transgressed, and the end of man is not thought of as a continuation, an evolution, but an end played out to the desperate words of Lionel Verney, which also reveal a great deal about the construction of human identity:

I form no expectation of alteration for the better; but the monotonous present is intolerable to me. Neither hope nor joy are

my pilots - restless despair and fierce desire of change lead me on. I long to grapple with danger, to be excited by fear, to have some task, however slight or voluntary, for each day's fulfillment. (Shelley 1965, p. 342)

Such reflections on the boredom of living without others can be found nearly two hundred years later in the writings of Michel Houellebecq, revealing how important the social dimension is to humanity. Still, one is tempted to question, why even after Darwin consideration of the idea of human evolution has been limited. Perhaps it is because the time frame in our modern historical conception of time for such change has seemed so long?

The Human Being According to Systems Theory

There are many different ways of thinking about the posthuman and human evolution. To bring some order to various literary approaches to the new human scholars have turned to German sociologist Niklas Luhmann's systems theory, such as Bruce Clarke in *Posthuman Metamorphosis* (2008) and Cary Wolfe in *What is Posthumanism?* (2010). Luhmann's systems theory is based on the concept of autopoiesis, developed by the biologists Humberto Maturana and Francesco Varela as a way of defining life. They define an autopoietic system as something that produces the elements of which it consists and that can discern between itself and its environment (Luhmann 1995, p. 17). This works on many levels. We know, for instance, that our body renews its cells every

seven years or so, but we do not doubt that our body is the same. Life is a process organized by systems or organisms, and when the system stops producing its own elements, life stops.

Luhmann tries to take this further. First by claiming that consciousness is a system – one that produces meaning rather than life. This also makes sense from a phenomenological perspective by asserting the existence of consciousness, a phenomenon that is still troublesome to explain fully, but whose reality few doubt in spite of the troubles of getting meaningfully around it.

With respect to social systems – communicational systems that operate with a logic of their own detached from human intention-Luhmann asserts that such systems are empirical and not merely theoretical constructions (Luhmann 1995, p. 13). His ideas have been affiliated to all kinds of communication media and to what N. Katherine Hayles calls third generation cybernetics, which is based on the idea of self-organized systems (Hayles 1999, p. 246; Wolfe 2010, p. xxi). Luhmann's theory also stresses the mutual dependence of the systems. Changes in one system mean a change in the environment of another and the consequent adaptation that infers.

Three Kinds of Human Change

Based on Luhmann's theory it is possible to identify three ways of thinking about the new human or a posthuman, each with a deep resonance in the 20th century and in the literature of the period.

The first kind of change envisioned was in the mold of Nietzsche's ideas of the superman,

namely a human whose mindset had been changed, not least in order to do away with ideas of the divinity and duality, embracing the Earth as man's home (Nietzsche, 1969, p. 42). Less radical versions than Nietzsche's vision of a new humanity developing through a change of mindset are played out in the works of Virginia Woolf, Williams Carlos Williams and Louis-Ferdinand Céline among others. These writers are fascinated with the idea of the new human or a change in the character of mankind, but they also remain skeptical about the gains and profound nature of change by emphasizing how complex the sensations of the everyday are, and how the visions of grand changes are challenges by the routines of the everyday.

The second kind of change has had much deeper consequences in history, namely the idea of creating a new human through a change in society. It is not just a matter of individual change as a form of personal liberation, but the change of a population of a whole society through various forms of educational strategies and use of power. The idea of "new man" has been used as a political rhetoric in a number of societies. The New Soviet Man. The New Chinese. The New Jew. The New Negro (Hellbeck, 2006; Cheng, 2009). All these labels have been used to promote certain strategies for a change in society which eventually would change humans themselves in a profound way, although very differently from what one now can imagine that machines and biotech would be able to bring about. A less aggressive rhetoric was used, for example, in Turkey after Kemal Atatürk's rise to power after The First World War

to further a profound change of culture. Similarly colonization and missionary work have had a deep effect on numerous societies, documented in literature by Chinua Achebe's *Things Fall Apart*, for instance.

Finally, the possibility of changing human biology in ways that hardly could be imagined before now presents itself as both a reality and a new horizon through human-machine interaction, the potential of cloning, advanced medical techniques and changes in the human DNA. This subject has also been addressed in literature as the last frontier of human change beyond that promised by changes in mind and society.

Each of these kinds of change is part of our history of thinking about the posthuman, and each scenario has been dealt with in literature either as a prophesy of things to come or as an attempt to better understand what has happened.

Virginia Woolf's New Mind and Long Memory

Virginia Woolf famously said that human character changed around December 1910, and although it is unclear what she meant exactly—was she talking about literature rather than the world—she was not alone in being interested in a possible change in the way that humans perceived the world (Woolf, 1967, p. 321). Avant-garde movements such as Futurism proclaimed the beginning of a new age, and this idea of the new human following the influences of Nietzsche, among others, was also a preamble for the political rhetoric of the new human.

Despite all the radicalism evoked by movements like Futurism, it is sometimes the

more subtle contributions that proved the most important and prescient. Woolf is interesting from this perspective. In her late work *Orlando* about a man who travels in time and transcends among other things gender, she writes:

The sound of the trumpets died away and Orlando stood stark naked. No human being, since the world began, has ever looked more ravishing. His form combined in one the strength of a man and a woman's grace. (Woolf, 1998, p. 132-133)

This theme of transgressing a border like gender is also central to theories relating to cyborgs, for example Donna Haraway sees the realm opened by human-machine interactions as one where gender is transfigured (Haraway, 2003, p. 9).

Returning to Woolf's work, most of which does not contain supernatural figures like Orlando, it is possible to see how she struggles with ideas of the new and the connection between humans, their society and their pasts. For a moment in *Jacob's room* the hubris of the young students seems to bring everything together—connection and newness:

They were boastful, triumphant; it seemed to both that they had read every book in the world; known every sin, passion and joy. Civilisations stood round them like flowers ready for picking. Ages lapped at their feet like waves fit for sailing. And surveying all this, looming through the fog, the lamplight, the shades

of London, the young men decided in favour of Greece. / ‘Probably,’ said Jacob, ‘we are the only people in the world who know what the Greeks meant.’ (Woolf, 1999, pp. 101-2)

The importance of feeling a coherence of this kind is a sustained interest for Woolf, and is reflected in her many attempts to make her novels multi-perspective in order to break free from the isolation of the subject. Still true coherence cannot be found and with that the idea of humanity is fragile:

Hamlet or a Beethoven quartet is the truth about this vast mass that we call the world. But there is no Shakespeare, there is no Beethoven; certainly and emphatically there is no God; we are the words; we are the music; we are the thing itself. (Woolf, 1976, p. 72)

Woolf writes that she sees this when she has a chock. The idea of the new human puts identity at stake, puts the coherence of humankind at stake, but at the same time she finds no answer to the true nature of humans-only the paradox that there is something that looks like an artwork, but not one that we can believe in. That is unless the evolutionary process is such an artwork, which Woolf herself points to, when she describes how she connects with thousands of years of ancestors that have provided her with instincts. In such a way, evolution becomes an enchanted process that provide coherence without submitting to the idea

of a creator outside of the world, but to processes within the world. Yet, for some the processes of nature was not enough.

The New Man as a Political Project

Early on in the Russian Revolution, Leon Trotsky said that the ultimate purpose of the revolution was to “master first the semiconscious and then the subconscious process in his own organism.” Much later in the last decade of Soviet communism a pamphlet declared that the country had become the home of “a new and higher type of *Homo Sapiens: Homo sovieticus*” (Cheng, 2009, p. 3). Of course propaganda does not reflect real life, but the ambition of linking political projects with the idea of having insight into the very nature of human beings as well as planning how to fix the mistakes of evolution.

What has been produced in the aftermath of such projects is a literature of resistance to such big projects, which more often than not shows how such projects fail because the complexity of material existence, humans and their way of living together, are too difficult to figure out. The literature often shows how human identity is connected with memory and laments the last human.

This is the case for the Chinese writer Mo Yan, who has written about both the Big Leap Forward and the Cultural Revolution with great respect for the victims of these historical events combined with a subtle way of showing how irrational desires, imagination and the need for some sort of enchantment works as a destabilizing element that eventually prevents the grand

projects from becoming reality. His tales are realistic and painful, yet they are also optimistic by showing that no political system can ever gain complete control over these complex beings that are humans. Many of Mo Yan's tales centre around the natural world and folklore figures highly. His approach mixes realistic description with dreamy and fantastic scenarios that apparently counter the pietism of the grand projects.

One story "Soaring" is the bizarre tale of a young woman Yanyan who seeks refuge in a tree and refuses to come down despite the pleas of her family:

"Yanyan," Hong Xi shouted, "you're still human, aren't you?" If there's an ounce of humanity left in you, you'll come down from there." (Mo Yan, 2001, p. 94)

The story evolves into a discussion of ethics and whether it is legitimate to shoot down Yanyan:

"In your arms, she's your wife, but perched atop a tree, she's some kind of strange bird." (Mo Yan, 2001, p. 95)

Upon which a policeman shoots and kills her. As she is lying on the ground Mo Yan describes two reactions among the spectators. They want to know whether she is dead, and whether she has feathers (Mo Yan, 2001, p. 96).

The era of grand projects and hyperbolic rhetoric seems to be over. Cambodia under the Khmer Rouge regime stands as one of the last failed and tragic experiments, at least if one holds

that there no such agenda in North Korea today. But tales such as Mo Yan's or George Orwell's *Nineteen Eighty-Four* still serve as warnings about projects and politics that claim to have figured out exactly what a human being is and what it needs.

Cloning and Cult

Biotechnology's potential for changing the human condition has found its way into more literature as the technology has developed. Two very different contemporary authors have made rounded novelistic contributions centered on this subject, namely the French author Michel Houellebecq and the British author Kazuo Ishiguro.

Michel Houellebecq wrote an article a few years ago expressing his desire to be cloned. He started out by saying that he despises himself, but that he could identify even less with his son, since he only reflected half of his genetic code. In Houellebecq's novels two works stand out as taking up the issue of posthumanity. In *Les Particules mentaires* the postscript describes a transformation of the human that was genetic and applied by UNESCO to create the first new human on 27 March 2029 (Houellebecq, 2001, p. 263). The afterword talks about humanity as the first species able to imagine and enact its own transgression. After having bashed contemporary society over the course of the novel, the postscript somewhat surprisingly declares that the book is dedicated to the human.

In *La possibilite d'une le* the narrative goes back and forward in time between our

contemporary Daniel, who has been cloned more than twenty times in succession to create some kind of illusion of immortality. Sitting in little cells the clones read about the original Daniel and they grow more and more confused about their role. Eventually the 25th Daniel decides to leave his cell, a universe so boring and controlled that the descendants no longer want to live in it, and joins the tribe of mortal humans in the wilderness (Houellebecq, 2005, p. 283).

Houellebecq thereby makes a very effective double critique similar to that of the postscript in *Les Particules mentaires*: we shouldn't be too happy about our world, but things to come may be worse. It is most of all also a celebration of imperfection. That does not mean that humans should not set goals or aim higher, but that—despite the harsh tone of his work—tolerance is something that should be maintained. And what threatens this *status quo* is, among other things, the cult of the young; a thing that Houellebecq's alter ego finds everywhere in what he calls a perpetual genocide on the elderly.

Another interesting aspect of Houellebecq's novel is of course the scenario that a cult-like group would be able to make radical experiments with human beings outside of democratic control. With all kinds of technology becoming more and more accessible, it is hard not to imagine some mad scientist somewhere trying to be a modern Prometheus—this seems even more likely than the UNESCO model of making advances and new opportunities available to more than six, seven or ten billion individuals.

Kazuo Ishiguro's novel *Never Let Me Go* from 2005, which has now also been made into a motion picture, is set in England in the 1990s and describes Kathy H. who lives among a secluded group of people in the countryside. Gradually the reader discovers that they are clones of other people and that they have been put into the world to deliver spare parts such as kidneys, livers, etc. for their older duplicates. The reader watches in desperation, as these subjects adjust to their fate and talk about being brave during the last phase, when their bodies are emptied of vital organs.

Ishiguro's novel is of course dystopic and while the theme may seem uncommon at first glance to a writer whose fame owes a lot to the cinematic version of *The Remains of the Day*, it is also obvious that the theme of upstairs and downstairs has been given a further existential turn of the screw in *Never Let Me Go*. An unequal world made even more unequal (Ishiguro, 2005, p. 263).

But one could also hope that Ishiguro's tale is actually behind the technological curve. Perhaps human donors will not even be needed in the future, because laboratories can grow—or even “print”—organs, and provide a future that in certain aspects will be much better than literature could imagine just a few years ago. Still, visions of a better future are scarce commodity at the beginning of the 21st century.

1960s v. 2010: What Happened to the Future?

Literature has been and is a great explorer of the potential reactions of humanity to different scenarios, with the advantage that it can address

different aspects of human change alongside each other. But the critical function of literature is also one that could be described as being as much as a vice as a virtue. Idyllic scenarios do not make great literature, but what is perhaps more interesting is that there is often a general disregard in cultural media for what the world will become in the long run. The popular and optimistic images of the space age developing do not have an equivalent today. Instead our field of vision is filled with images of the problems of climate changes and the perception of biotech and man-machine interaction as developments that dehumanize. The uncanny aspects of the posthuman and of natural disasters seem to comprise the shared visions of the future, even if less bleak futures seem just as realistic.

Can the excitement for and positive attitude toward the future be regained? One could argue that art and literature, at least sometimes, should try to present visions where coherence between body, consciousness (and with that the idea of a self) and society is obtainable. Perhaps art's virtue in this respect is its ability to be both cautious and adventurous in its dealings with future scenarios. In any case, given the historically close links between aesthetics, ethics, and imagination, it is likely that literature and art will continue to make visions of the future and giving voice to the emotions that we can attach to complex scenarios and thus continue to help us imagine things before they suddenly arrive unexpected into the world for better or for worse.

References

- Achebe, C. (2009). *Things fall apart: Authoritative text, contexts and criticism*. New York: W. Norton & Company.
- Cheng, Y. (2009). *Creating the "New Man": From enlightenment ideals to socialist realities*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Clarke, B. (2008). *Posthuman metamorphosis: Narrative and systems*. New York: Fordham University Press.
- DeLillo, D. (1997). *Underworld*. New York: Scribner.
- DeLillo, D. (2010). *Point omega*. New York: Scribner.
- Haraway, D. J. (2003). *The haraway reader*. New York: Routledge.
- Hayles, N. K. (1999). *How we became posthuman: Virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hellbeck, J. (2006). *Revolution on my mind: Writing a diary under stalin*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

- Houellebecq, M. (2001). *The elementary particles*. New York: Alfred A. Knopf.
- Houellebecq, M. (2005). *The possibility of an island*. New York: Alfred A. Knopf.
- Ishiguro, K. (1989). *The remains of the day*. New York: Knopf.
- Ishiguro, K. (2005). *Never let me go*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kurzweil, R. (2005). *The singularity is near: When humans transcend biology*. New York: Viking.
- Luhmann, N. (1995). *Social systems*. Stanford: Stanford University Press.
- Mo, Y. (2001). *Shifu, you'll do anything for a laugh*. New York: Arcade Publishing.
- Nietzsche, F. W. (1969). *Thus spoke zarathustra*. Harmondsworth, England: Penguin.
- Orwell, G. (1949). *Nineteen eighty-four*. New York: Harcourt Brace.
- Shelley, M. W. (1965). *The last man*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Shelley, M. W. (2000). *Frankenstein*. Boston: Bedford/St. Martin's.
- Wolfe, C. (2010). *What is posthumanism?* Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Woolf, V. (1967). *Collected essays*. New York: Harcourt Brace.
- Woolf, V. (1973). *Orlando: A biography*. New York: Harcourt Brace.
- Woolf, V. (1976). *Moments of being: Unpublished autobiographical writings*. New York: Harcourt Brace.
- Woolf, V. (1999). *Jacob's room*. Oxford: Oxford University Press.

Curriculum Vitae

Name : Dr. Mads Rosendahl Thomsen

Academic Title : Assoc. Professor

Dr. Mads Rosendahl Thomsen is associate professor in comparative literature at Aarhus University. He is the director of the Danish Network for Cultural Memory studies and a member of Academia Europaea. He has published *Mapping World Literature: International Canonization and Transnational Literatures* (2008) and is a co-editor of *World Literature: A Routledge Reader* (2012). He is currently working on a book for Continuum entitled *The New Human in Literature: Visions of Changes in Body, Mind and Society after 1900*

การวิจัยประเมินผลเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมไทย

Evaluation Research for Thailand Industrial Management Development

จักร ดิงศักดิ์¹

บทคัดย่อ

การลงทุนในโปรแกรมริเริ่มเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมไทยต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าใน “คุณค่า” ของเงินลงทุน การวิจัยประเมินผลใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เพื่อแสวงหาคำตอบสนับสนุนการตัดสินใจที่สามารถวัดได้ ภายใต้กระบวนการสาเหตุและผล จากปรัชญาการประเมินผลในมิติเป้าหมายและมิติวิธีการเป็นที่มาของตัวแบบวิจัยประเมินผล 4 ประเภทใหญ่ๆ ตัวแบบประเมินผลโปรแกรมเป็นตัวแทนกระบวนการพัฒนาองค์การที่เชื่อมโยงขั้นตอนการดำเนินงานในโปรแกรมริเริ่มเชิงกลยุทธ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การออกแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลซึ่งช่วยให้เกิดการปรับปรุงผลิตภาพในอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องในลักษณะเดียวกับวงจร PDCA ตัวแบบประเมินโปรแกรมถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้วัดประสิทธิผลของการดำเนินโปรแกรมและเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุง เพื่อพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมไทย

คำสำคัญ: วิจัยประเมินผล การพัฒนาองค์การ ตัวแบบประเมินโปรแกรม

Abstract

The investment for Thailand industrial management development programs has been evaluated upon its “Worth or Merit”. Evaluation research or program evaluation is the use of the scientific methods to systematically identify the causal inference of the intervention programs. Four main groups of evaluation models were derived from the “Goal-and Method-based” evaluation philosophy. Program evaluation model infers the Organization Development Process (ODP) model, which systematically integrates all steps in implementing the strategic initiative program; from design to data collection and analysis. Alike PDCA cycle, the above process continuously improves the industrial productivity. The program evaluation model has been developed for assessing the program implementation effectiveness and identifying the solutions for improvement of Thai industries.

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

ความนำ

ในแต่ละปีองค์การไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์การเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไร ต่างตั้งงบประมาณไว้จำนวนไม่น้อยสำหรับการวิจัยเพื่อประเมินผล โปรแกรมและโครงการต่างๆ ทั้งโปรแกรมและโครงการที่เพิ่งเริ่มดำเนินการ กำลังดำเนินการอยู่ หรือที่สำเร็จเรียบร้อยแล้ว สำหรับผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมของไทย มีไม่น้อยที่ลงทุนเม็ดเงินจำนวนมากในโปรแกรมและโครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กร ทั้งในรูปของสินทรัพย์ที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อาทิ เช่น โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ในเชิงนวัตกรรม โครงการปรับเปลี่ยนรุ่นเครื่องจักร หรือปรับปรุงวิธีปฏิบัติการในโรงงาน รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะหลักของแรงงานและปรับเปลี่ยนเจตคติในการทำงานของพนักงาน เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาในมุมมองของการลงทุนในโครงการเหล่านั้นที่ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าใน “คุณค่า” ของเม็ดเงินที่จ่ายออกไป ผู้ลงทุนย่อมต้องการหลักประกันที่ทำให้เชื่อมั่นว่าจะได้รับผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย และหากจะเกิดความผันผวนขึ้นระหว่างหรือหลังจากการดำเนินโครงการ อันนำมาซึ่งความเสี่ยงในด้านต่างๆ ผู้ลงทุนจะสามารถรับรู้เหตุการณ์ ปรับและแก้ไขสถานการณ์ให้กลับสู่สถานะที่สามารถดำเนินการต่อได้จนบรรลุผลสำเร็จ หรือตัดสินใจยุติโครงการได้ทันก่อนจะเกิดความเสียหาย บทความนี้จะอธิบายให้เห็นว่าการวิจัยประเมินผลเป็นหนึ่งในแนวทางที่อิงหลักการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถตอบข้อสงสัย เป็นระบบที่ดีในการเตือนภัยและป้องกันความเสี่ยงให้แก่การดำเนินงาน โปรแกรมและโครงการได้อย่างไร

วิจัยประเมินผล: การค้นหา “คุณค่า” ที่พึงประสงค์

การวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) หรือการประเมินผลโปรแกรม (Program Evaluation) เป็นกระบวนการซึ่งประยุกต์วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อใช้แสวงหาคำตอบจากข้อมูลที่น่าเชื่อถือและแม่นยำ บ่งบอกได้ว่ากิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ภายใต้กระบวนการสาเหตุและผล การประเมินผลครอบคลุมถึงการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ รวมทั้งผลลัพธ์และผลกระทบของโปรแกรมและโครงการว่าได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่และอยู่ในระดับใด (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2544) ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อศึกษาประสิทธิผลของการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ทางการบริหารและการปฏิบัติ และสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารในประเด็นสำคัญของโปรแกรมและโครงการดังนี้

1. ดำเนินงานต่อหรือเลิกดำเนินงานตามโครงการ
2. ปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานในโครงการ
3. เพิ่มหรือลดมาตรการและเทคนิคบางประเภทในโครงการ
4. ขยายผลโครงการในลักษณะคล้ายคลึงกัน ในท้องถิ่นอื่น
5. จัดสรรทรัพยากรระหว่างโครงการที่แข่งขันกัน และ
6. สนับสนุนหรือหักล้างกรอบทฤษฎีซึ่งเป็นรากฐานของโครงการ

Wholey, Hatry และ Newcomer (2004) ให้ความเห็นว่า การวิจัยประเมินผลเป็นกระบวนการและเครื่องมือที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่า มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือเพื่อให้สามารถบ่งบอกหรืออธิบายผลการดำเนินโปรแกรมและโครงการของหน่วยงานทั้ง

ภาครัฐ เอกชน และองค์กรที่ไม่เน้นกำไรได้ และยังให้นิยามการประเมินโปรแกรม ว่าหมายถึง การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่างๆ ที่อยู่ภายใต้โปรแกรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการในการดำเนินการเพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ด้วย การประเมินผลครอบคลุมถึงการกำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินงาน รวมถึงศึกษากระบวนการหรือผลกระทบของโครงการที่อยู่ภายใต้โปรแกรมในช่วงเวลาหนึ่งๆ การประเมินผลโปรแกรมจะดำเนินการโดยอิงระเบียบวิธีการวิจัยทางด้านสังคมวิทยา (Social Science Research Methodologies) และมาตรฐานวิชาชีพ (Professional Standards)

นักทฤษฎีประเมินผลให้นิยาม การประเมินผล (Evaluation) แตกต่างกันไป อาทิเช่น Scriven (1973) อ้างถึงใน Worthen & Sanders, 1987) นิยามการประเมินผลว่าเป็นการตัดสิน “คุณค่าภายนอก” หรือ “คุณค่าภายใน” (Worth or Merit) ของสิ่งที่ต้องการประเมิน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบคำถามในประเด็นสำคัญที่ต้องการคำตอบ Weiss (1972) นิยามไว้ว่า การประเมินผลเป็นคำที่กว้าง มีความหมายครอบคลุมการพิจารณาตัดสินคุณค่าและทางเลือกในการตัดสินใจในหลากหลายปรากฏการณ์และหลายสาขาวิชา ส่วนการวิจัยประเมินผลหมายถึงโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ (Social Programs) ที่ออกแบบมาเพื่อใช้พัฒนาบุคคล กลุ่ม และองค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยม พฤติกรรม หรือความเป็นกลุ่มและสถาบันที่กลุ่มคนเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์ หรือเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ทั้งนี้มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแก่กลุ่มคนในสถาบันและชุมชน Worthen และ Sanders (1987) เห็นว่า การประเมินผลมีความหมายกว้างและครอบคลุมกิจกรรมที่หลายหลากในสถานการณ์ที่ต่างกัน อาจมีความหมายเท่ากับการวัดผล การประเมินสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง หรือเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารอย่างมีเหตุผล ดังนั้น

ในการประเมินผลจึงต้องกำหนดมาตรฐานการตัดสินเชิงคุณภาพในลักษณะของเกณฑ์สัมพัทธ์หรือเกณฑ์สัมบูรณ์ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจากนั้นจึงประเมินผลโดยใช้มาตรฐานที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์ ความยากลำบากของการประเมินผลอยู่ที่การค้นหา “คุณค่า” ของสิ่งที่ต้องการประเมินซึ่งต้องอาศัยความเป็นสหวิทยาการ มีองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผสมรวมกับการใช้วิจารณญาณในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

เพื่อให้สามารถเข้าใจที่มาของกรอบความคิดในการประเมินผลจึงต้องเข้าใจคำว่า “คุณค่า” ร่วมกับการเรียนรู้ปรัชญาการประเมินผลที่นักทฤษฎียึดถือเป็นกรอบในการตอบคำถาม 2 ประเด็น ได้แก่ ประเมิน “ทำไม (Why?)” และ ประเมิน “อย่างไร (How?)” เสียก่อน

คำว่า “คุณค่า (Value)” เป็นคุณลักษณะที่ขึ้นอยู่กับบริบท ซึ่งสามารถแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ การกำหนดคุณค่าอย่างสัมบูรณ์ (Absolute) เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จึงมักพิจารณาคุณค่าในเชิงเปรียบเทียบตามสถานการณ์แทน คุณค่าจำแนกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

1. คุณค่าภายใน (Intrinsic Value หรือ Merit) เป็นคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ในสิ่งนั้นตลอดเวลาไม่ขึ้นกับบริบท จึงทำให้การประมาณคุณค่าภายในทำได้ยาก
2. คุณค่าภายนอก (Extrinsic Value หรือ Worth) เป็นคุณค่าของสิ่งใดๆ ที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ แวดล้อมและสามารถตีค่าได้

เนื่องจากค่าของคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอกสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในแต่ละช่วงเวลา จึงจัดว่าเป็นตัวแปรที่สามารถศึกษาได้โดยคุณค่าภายในมีความคงที่มากกว่าคุณค่าภายนอก การประเมินคุณค่าทั้งสองมีความแตกต่างกันทั้งในแง่เกณฑ์และวิธีการใช้งาน การประเมินคุณค่าภายในใช้วิธีการตัดสินจากระดับความสอดคล้องระหว่างข้อมูลของตัวชี้วัดและเกณฑ์มาตรฐานของคุณค่าภายในซึ่งเป็นเกณฑ์สัมบูรณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตกลงเห็นพ้องกัน หรือโดยการเปรียบเทียบข้อมูลของตัวชี้วัดกับเกณฑ์

สัมพัทธ์ของสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นพวกเดียวกัน ส่วนการประเมินคุณค่าภายนอกประเมินได้จากการเปรียบเทียบผลลัพธ์หรือผลกระทบของสิ่งนั้น ๆ กับเกณฑ์มาตรฐานของบริบทนั้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547; Wholey, Hatry & Newcomer, 2004)

ส่วนปรัชญาการประเมินผลในประเด็น “ประเมินทำไม” นักทฤษฎีประเมินผลใช้ “มิติเป้าหมาย (Goal or Objective)” เป็นตัวจำแนก ทำให้เกิดแนวคิดการประเมินผลเป็น 2 สำนักคิด (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547; Gredler, 1996) คือ

1. แนวคิดอรรถประโยชน์ (utilitarian perspective) หรือ ประโยชน์นิยม (utilitarianism) มีเป้าหมายของการประเมินผลอยู่ที่การสร้างประโยชน์สุขแก่สังคม การประเมินจะมีคุณค่าสูงสุดเมื่อสามารถนำผลที่ได้ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากที่สุด เป็นการประเมินเพื่อเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน การวางแผน การดำเนินงานโปรแกรมและโครงการ และสนับสนุนการตัดสินใจในเชิงบริหาร นักประเมินผลเป็นเพียงผู้เสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ แต่บทบาทในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมินเป็นดุลยพินิจของผู้ใช้สารสนเทศหรือผู้บริหารเอง แนวคิดนี้เรียกว่า การประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (decision-oriented evaluation)

2. แนวคิดการหยั่งรู้ หรือพหุนิยม (intuitionist/pluralist perspective หรือ intuitionism/pluralism) มีเป้าหมายในการประเมินผลที่ต้องการตอบสนองเป้าหมายอื่นๆ ควบคู่ไปกับการสร้างประโยชน์สุขแก่สังคม เช่น ประเมินเพื่อเป็นกลไกในการติดตาม ควบคุม และดูแลการดำเนินงาน โดยมีความเชื่อว่านักประเมินผลคือผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินผลและตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินตามความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของตน ส่วนผลที่ได้จะตรงตามความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศและจะนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่เป็นเพียงปัจจัยรอง แนวคิดนี้เรียกว่า การประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (value-oriented evaluation)

ในขณะที่ประเด็นคำถาม “ประเมินอย่างไร” นักทฤษฎีประเมินผลใช้ “มิติวิธีการ (method)” เป็นตัวจำแนก ทำให้เกิดแนวคิดในการค้นหาและเข้าถึงคุณค่า 2 แนวทาง ได้แก่

1. แนวทางอัตนัยนิยม (subjectivism) มีความเชื่อว่าไม่มีมาตรการที่แน่นอนในการกำหนดคุณค่าของสิ่งต่างๆ การตัดสินขึ้นอยู่กับวิธีการมองความจริงและคุณค่าของแต่ละบุคคล ในทางปฏิบัติจึงควรกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าด้วยเหตุและผลขึ้นมา ส่วนการยอมรับต่อเกณฑ์ย่อมขึ้นอยู่กับความรอบรู้และประสบการณ์ของนักประเมินผล ผนวกกับความศรัทธาของผู้ใช้สารสนเทศ แนวทางนี้เรียกว่า การประเมินที่เน้นวิธีการเชิงธรรมชาติ (naturalistic approach)

2. แนวทางปรนัยนิยม (objectivism) มีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถแยกแยะความจริงและตัดสินคุณค่าได้ และสามารถกำหนดเป็นมาตรฐานสากลได้ หากมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในระดับมาตรฐานจะเห็นคุณค่าตรงกัน แต่ผลการประเมินอาจแตกต่างกันได้เนื่องจากความเข้าใจในศาสตร์รวมถึงเครื่องมือที่สร้างขึ้นมีคุณภาพต่างกัน ในทางปฏิบัติจึงต้องมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน ใช้เครื่องมือมาตรฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ควบคุมตัวแปร วิเคราะห์และสรุปผลตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ แนวทางนี้เรียกว่า การประเมินที่เน้นวิธีการเชิงระบบ (systematic approach)

จากปรัชญาสู่ตัวแบบประเมินผล

การวิจัยประเมินผลเป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรอิสระที่กำหนดขึ้นจากโปรแกรม (และโครงการ) และตัวแปรตามซึ่งหมายถึงผลลัพธ์และผลกระทบของโปรแกรมเพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่ควรจะเป็น และเพื่อให้สามารถเข้าใจการประเมินผลโปรแกรมได้ชัดเจนจึงขออธิบายแนวทางของตัวแบบระบบก่อน

ตัวแบบระบบ (systems model) เป็นแนวทางที่ใช้ทฤษฎีหรือหลักเกณฑ์เป็นตัวขับเคลื่อน (Theory-

or criterion-driven approaches) โดยอิงแนวคิดพื้นฐานที่ว่า ทุกสิ่งในโลก ไม่ว่าจะเป็นโครงการ โปรแกรม บริษัท ห้างร้าน หรือ องค์กรเพื่อสังคม ต่างประกอบขึ้นจากส่วนต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในองค์ภาพ และขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันในระบบอย่างเป็นเอกภาพ ตัวแบบระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (inputs) กิจกรรม (activities) ที่จัดกระทำกับปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรที่ป้อนเข้าสู่กระบวนการเหตุการณ์ (events) ซึ่งเกิดขึ้นก่อน-หลัง หรือในระหว่างช่วงเวลาประเมินผล ผลสัมฤทธิ์ (results) หมายถึงผลลัพธ์ที่พึงประสงค์อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรม ผลกระทบ (outcomes) หมายถึงผลสำเร็จของงานตามเป้าหมายในเชิงสังคม และการสะท้อนกลับ (feedback) เป็นวงจรของสารสนเทศย้อนกลับไปสู่กระบวนการปฏิบัติการ หรือกลับไปสู่ปัจจัยนำเข้า

จากแนวคิดการประเมินผล 2 สำนักคิดและแนวคิดในการค้นหาและเข้าถึงคุณค่า 2 แนวทางดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การพัฒนาตัวแบบประเมินผล (Evaluation Model) ขึ้น ตัวแบบประเมินผลเป็นการจำลองการจัดระบบความสัมพันธ์ของการประเมินจากแนวคิดเชิงทฤษฎีไปสู่แผนการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อนำแนวคิดการประเมินผลในมิติเป้าหมายและมิติวิธีการทั้งสี่มาสร้างตารางเมตริกซ์ของตัวแบบการวิจัยประเมินผลทำให้สามารถจำแนกประเภทของตัวแบบการวิจัยประเมินผลเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. Systematic Decision-Oriented Evaluation (SD Models) การประเมินผลที่เน้นการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจในเชิงบริหาร

2. Naturalistic Decision-Oriented Evaluation (ND Models) การประเมินผลที่เน้นการใช้วิธีเชิงธรรมชาติเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจในเชิงบริหาร

3. Systematic Value-Oriented Evaluation (SV Models) การประเมินผลที่เน้นการใช้วิธีเชิงระบบ

เพื่อให้ให้นักประเมินผลทำการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

4. Naturalistic Value-Oriented Evaluation (NV Models) การประเมินที่เน้นการใช้วิธีเชิงธรรมชาติเพื่อให้ให้นักประเมินผลทำการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

ตารางเมตริกซ์ของแนวคิดการประเมินผลในมิติเป้าหมายและมิติวิธีการที่จัดแบ่งประเภทตัวแบบวิจัยประเมินผลออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตาราง 1

ตารางเมตริกซ์จำแนกประเภทของตัวแบบประเมินผล

Model	Decision-oriented	Value-oriented
Systematic	System Analysis	
	Cost-related Analysis	
	PERT	Consumer-oriented Approach
	RFWA	Judicial Approach
	Experimental Approach	Accreditation Approach
	Goal-based Approach	Goal-free Approach
	Discrepancy Approach	Training Approach
	CIPP	Theory-based Approach
	CSE	Value-added Approach
	UFA	Effective Approach
Naturalistic	Stakeholder-based Approach	Criticism Approach
	Responsive (Countenance)	Authentic Approach
	Creative Approach	Constructivist Approach
	Transactional Approach	Empowerment Approach
	Illuminative Approach	
	Democratic Approach	

ที่มา จาก “มิติรูปแบบการประเมิน 28 รูปแบบ” โดย ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ตัวแบบประเมินผล CIPP

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 Stufflebeam และ Akin ได้ร่วมกันพัฒนาแนวทางการประเมินผลที่มุ่งเน้นการจัดการโดยสร้างขึ้นจากแนวคิดที่ได้จากการศึกษาของ Bernard, Mann, Harris และ Washburne และผสมผสานทฤษฎีการจัดการเข้าด้วยกัน (Worthen & Sanders, 1987) ผลการศึกษาในครั้งนั้น พบว่าผู้จัดการโปรแกรม (และโครงการ) เป็นแกนหลักที่มีอิทธิพลต่อการประเมินผลไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการประเมินผล โดยผู้ประเมินผลเป็นพนักงานใกล้ชิดกับทีมปฏิบัติงาน เป็นผู้กำหนดทางเลือกต่างๆ และเก็บรวบรวม

ข้อมูลที่มีมากเพียงพอโดยยึดตามเกณฑ์ประเมินที่กำหนดไว้ ทั้งในส่วนที่สนับสนุนและขัดแย้งกับแต่ละทางเลือก เพื่อเป็นสารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจในทางเลือกที่มีอยู่ อย่างเป็นธรรมชาติในการพิจารณาตัดสินใจในทางเลือกที่มีอยู่ อย่างเป็นธรรมชาติ ความสำเร็จของการประเมินผลจึงขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานเป็นทีมระหว่าง ผู้ประเมินผลและผู้มีอำนาจตัดสินใจ

Stufflebeam ได้เริ่มพัฒนาตัวแบบประเมินผล CIPP (Context-Input-Process-Product Evaluation) ขึ้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เพื่อใช้เป็นกรอบในการ ประเมินผลโปรแกรม โครงการ บุคลากร ผลิตภัณฑ์ หน่วยงานหรือสถาบันและระบบ ระยะเวลาในการพัฒนา แบ่งเป็น 5 ระยะ (Western Michigan University Evaluation Center, 2006) ได้แก่

ระยะที่ 1 พัฒนาเสร็จในปี 1966 ตัวแบบ ประเมินผล CIPP ในระยะนี้มุ่งเน้นการประเมินในขั้นตอน การประเมินผลกระบวนการ และขั้นตอนการประเมิน ผลผลิตเท่านั้น

ระยะที่ 2 พัฒนาเสร็จในปี 1967 โดยได้เพิ่ม ขั้นตอนการประเมินผลสภาพแวดล้อมและขั้นตอนการ ประเมินผลปัจจัยนำเข้า ทำให้ตัวแบบประเมินผล CIPP มี 4 ขั้นตอน Stufflebeam ให้ความเห็นว่า การกำหนด เป้าหมายจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมินสภาพ แวดล้อมร่วมกับการประเมินความต้องการ ส่วนการวางแผน โปรแกรมจำเป็นต้องใช้ข้อมูลการประเมินผลปัจจัยนำเข้า ร่วมกับการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกของโปรแกรม

ระยะที่ 3 ได้ร่วมงานวิจัยกับ Foley, Guba, Hammond, Merriman และ Provus เพื่อศึกษา กระบวนการประเมินผลตามขั้นตอนการประเมินผล ทั้ง 4 ขั้นตอนภายใต้ทฤษฎีระบบ และพัฒนาเป็นกรอบ การประเมินผลที่มุ่งเน้นการปรับปรุงทั้งระบบ (A Systems Improvement-oriented Framework) ได้สำเร็จในปี 1971

ระยะที่ 4 ได้อธิบายการนำตัวแบบประเมินผล CIPP ไปใช้ในการประเมินผลเบื้องต้นและประเมินผลสรุปรวม (Formative-Summative Evaluation) ในปี 1972

ระยะที่ 5 ได้ศึกษาการประเมินผลโปรแกรมที่เน้น ประเมินผลการพัฒนาในระยะยาวอย่างยั่งยืน และพัฒนา ขึ้นเป็นเครื่องมือตรวจสอบ เรียกว่า CIPP Evaluation Model Checklist โดยแตกรายการที่เป็นผลลัพธ์ใน ขั้นตอนการประเมินผลผลิตออกเป็น 4 ส่วนย่อย ได้แก่ การประเมินผลกระทบ (Impact) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability) และการประเมินความสามารถในการขนย้ายผลผลิตไปสู่ ปลายทาง (Transportability) ทั้งนี้เพื่อใช้ประเมิน การเติบโตและการพัฒนาการของโปรแกรมในระยะยาว Stufflebeam ใช้เวลาในการพัฒนาเครื่องมือตรวจสอบ ขึ้นนี้ ตั้งแต่ปี 1994 ถึงปี 2002 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 8 ปี

หลักการภายใต้การประเมินผลของตัวแบบ ประเมินผล CIPP คือ การประเมินผลที่สามารถประเมิน และรายงานคุณค่าทั้งภายนอก ภายใน และประเด็นสำคัญ ที่เป็นนัยยะ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์ โดยที่เป้าหมายสูงสุดของการใช้งาน ตัวแบบประเมินผล CIPP ไม่ใช่การประเมินเพื่อพิสูจน์ ความจริง (prove) แต่อยู่ที่การพัฒนาให้ดีขึ้น (improve)

ตัวแบบประเมินผล CIPP เป็นแนวทางที่มุ่งเน้น การเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยประเมินผลกับการตัดสินใจ ของนักบริหาร ดังนั้นจึงให้ความสนใจต่อการจัดโครงสร้าง ในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจของนักบริหาร เป็นสำคัญ กระบวนการวิจัยประเมินผลด้วยตัวแบบ CIPP มีความสอดคล้องกับแนวทางการตัดสินใจ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อการวางแผน การตัดสินใจเพื่อ กำหนดโครงสร้างของโปรแกรม การตัดสินใจเพื่อนำ โปรแกรมไปปฏิบัติ และการตัดสินใจเพื่อทบทวนโปรแกรม (สมพิศ สุขแสน, 2549) ตัวแบบประเมินผล CIPP มีกรอบแนวคิดในการประเมินผล 4 ขั้นตอน ได้แก่

การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่เป็น ส่วนสำคัญในการช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) หมายถึง การประเมินทรัพยากรที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการดำเนินโปรแกรม ซึ่งรวมถึง กำลังคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ เพื่อช่วยให้มีการวางแผน จัดกิจกรรมของโปรแกรมได้เหมาะสม

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หมายถึง การประเมินวิธีการดำเนินกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนหรือระเบียบปฏิบัติที่กำหนดไว้ และประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรมจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) หมายถึง การประเมินในระหว่างและหลังการดำเนินโปรแกรมโดยมุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยน คงไว้ ขยาย หรือยุติโปรแกรม

กรอบการวิจัยประเมินผลแบบ CIPP มีข้อจำกัดในการศึกษาผลกระทบของโปรแกรม นอกจากนี้ผู้ใช้สารสนเทศเพื่อตัดสินใจมักโน้มเอียงไปยังทางเลือกที่สามารถให้ประโยชน์รวบยอดสูงสุด

2. ตัวแบบประเมินความไม่สอดคล้องกันของ Provus

ตัวแบบประเมินความไม่สอดคล้องกันของ Provus (The Provus Discrepancy Evaluation Model) พัฒนาขึ้นโดย Malcolm Provus ในปี ค.ศ. 1969 เป็นตัวแบบประเมินผลตามแนวคิดอรรถประโยชน์ที่ได้รับการทดสอบและยอมรับทั่วไปโดยนำมาใช้ประเมินโครงการทางการศึกษา Provus ได้นิยามการประเมินผลในลักษณะของกระบวนการที่สอดคล้องกับมาตรฐานโครงการโดยดำเนินการค้นหาความไม่สอดคล้องหรือความแปรปรวนที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินโครงการและมาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อควบคุมหรือกำกับงานโครงการ จากนั้นจึงนำสารสนเทศที่ได้ไปกำหนดจุดบกพร่องหรือจุดอ่อนของโครงการที่ไม่สอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกโครงการในท้ายที่สุด (Gredler, 1996)

ตัวแบบของ Provus มีแนวทางการประเมินที่เชื่อมโยงขั้นตอนทั้งหมดเข้าด้วยกันโดยใช้การแบ่งลำดับขั้นตอนของตัวแบบเพื่อช่วยให้สามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินโครงการกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ในขั้นตอนนั้นๆ และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่จะใช้ในขั้นตอนต่อไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งนับว่าเป็นเทคนิคที่ใช้ประโยชน์ได้จริง ถึงแม้จะนำมาใช้ประเมินผลโครงการซึ่งเพิ่งเริ่มต้นปฏิบัติก็ตาม ตัวแบบของ Provus มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่

การกำหนดแบบแผนโครงการ (Program Definition) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการออกแบบโครงการโดยเริ่มต้นค้นหาปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ที่สำคัญๆ จากนั้นจึงดำเนินการประเมินความครอบคลุม ความครบถ้วน สม่าเสมอและถูกต้องของเนื้อหาของโครงการที่กำหนดขึ้น เพื่อค้นหาความสมเหตุสมผลก่อนจะก้าวเข้าสู่ขั้นตอนการประเมินผลขั้นที่ 2 ต่อไป

การดำเนินการโครงการ (Program Installation) ดำเนินการเพื่อประเมินเปรียบเทียบระดับความเบี่ยงเบนหรือความไม่สอดคล้องกันระหว่างการดำเนินการโครงการและเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้นจากขั้นที่ 1

กระบวนการของโครงการ (Program Process) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ต้องปรับและแนวทางที่ใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ผลผลิตของโครงการ (Program Product) ดำเนินการเพื่อประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์หลัก และผลสำเร็จของแบบแผนโครงการที่กำหนดขึ้น

ตัวแบบประเมินความไม่สอดคล้องกันของ Provus กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าในกรณีที่ยังไม่สามารถแก้ไขความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่กำลังประเมินผล จะไม่สามารถข้ามเข้าสู่ขั้นตอนถัดไปได้ ผลของความไม่สอดคล้องกันที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การตรวจสอบขั้นตอนที่กำลังดำเนินการอยู่เพื่อปรับเปลี่ยนเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้หรือปรับผลดำเนินการของโครงการจริง ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการดังกล่าว

ข้างต้นได้ จะต้องกลับไปที่ยุทธศาสตร์การกำหนดแบบแผนโครงการเพื่อปรับแก้ไขการออกแบบโครงการใหม่ จากนั้นจึงประเมินความไม่สอดคล้องกันในขั้นตอนแรกอีกครั้ง หากไม่สามารถดำเนินการปรับแก้ไขการออกแบบโครงการได้ให้ยกเลิกโครงการ

กระบวนการประเมินผลโปรแกรม

การประเมินผลโปรแกรมประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ได้แก่ การออกแบบการประเมินผล (evaluation design) การเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) และการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis)

1. การออกแบบการประเมินผล เกี่ยวข้องกับการสร้างสมมติฐานว่าต้นทุนดำเนินการประเมินผลโปรแกรมในรูปเวลาของผู้ประเมิน ผู้เกี่ยวข้อง บุคลากรและทรัพยากรอื่นที่จำเป็น กับสารสนเทศที่มีคุณค่า น่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการประเมินคุณค่าของการประเมินผลจึงวัดได้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนสารสนเทศดังกล่าว การออกแบบการประเมินผลเพื่อวัดผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบของโปรแกรมใช้เวลาและทรัพยากรองค์การเป็นจำนวนมาก แต่ถือเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีความหนักแน่นและน่าเชื่อถือมากสำหรับผู้บริหารในการตัดสินใจ

ภาระงานที่หนักที่สุดของการออกแบบการประเมินผล คือ การกำหนดกรอบแนวคิดและกลยุทธ์เพื่อนิยามประเด็นปัญหาภายใต้ข้อจำกัดของเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่ นักประเมินผลสามารถนำเอาตัวแบบตรรกะ (logic models) หรือทฤษฎีโปรแกรม (program theory) มาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการออกแบบการประเมินผลและการวัดผลการดำเนินงานโดยมุ่งเน้นเฉพาะส่วนสำคัญของโปรแกรม (และโครงการ) การกำหนดประเด็นปัญหา และระบุมาตรการวัดผลการดำเนินงานที่ใช้และเหตุผลสนับสนุน รวมถึงการกำหนดรูปแบบของรายงานการประเมินผลเพื่อให้ผลการประเมินที่ค้นพบเป็นประโยชน์ต่อโปรแกรมได้ ตัวแบบตรรกะเป็นแบบเชิงเหตุผลที่อธิบายวิธีการที่โปรแกรมดำเนินการเพื่อ

แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่โปรแกรมดำรงอยู่ (Wholey, Hatry, & Newcomer, 2004) ตัวแบบตรรกะมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการได้แก่

1. ทรัพยากร (resources) หมายถึง บุคลากร เงิน และปัจจัยนำเข้าอื่นๆ ที่ใช้สนับสนุนการดำเนินการรวมทั้งลักษณะของสารสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการด้วย
2. กิจกรรม (activities) หมายถึง ทุกๆ ขั้นตอนของการปฏิบัติงานที่จำเป็นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ
3. ผลลัพธ์ (outputs) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งมอบให้แก่ลูกค้า
4. ผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว (outcomes) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือประโยชน์ที่เป็นผลมาจากกิจกรรมและผลลัพธ์ โดยทั่วไปโปรแกรมจะเกิดผลลัพธ์ที่ต่อเนื่องมากมาย บางครั้งเรียกว่าเป็นโครงสร้างผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงของโปรแกรม (program outcome's structure) ทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว

ปัจจัยจากบริบทภายนอกมีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของโปรแกรมและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของตัวแบบตรรกะ ตัวแบบตรรกะยังให้ความสำคัญกับการสื่อสาร กระบวนการพัฒนาตัวแบบตรรกะทำให้เกิดความเข้าใจในโปรแกรมและผลการดำเนินการของโปรแกรมที่ต้องการร่วมกัน ช่วยทำให้บุคลากรเข้าใจแนวทางการดำเนินโปรแกรมและหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละคน

นักประเมินผลต้องเริ่มวางแผนประเมินผลจากการกำหนดเป้าหมายของโปรแกรม ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน และแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงการประเมินความสามารถในการประเมินผล (evaluability assessment) ซึ่งหมายถึงกระบวนการประเมินผลแบบสำรวจเพื่ออธิบายการออกแบบโปรแกรม ตรวจสอบสถานการณ์ที่เป็นจริงและดำเนินการทบทวนหรือออกแบบโปรแกรมใหม่เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินผล ส่วนการประเมินผลการดำเนินการโปรแกรมช่วยให้ทราบสารสนเทศ และทำให้

สามารถส่งมอบโปรแกรมที่มีคุณภาพสูงที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้ เกิดการปรับปรุงกระบวนการและพัฒนาองค์กร นักประเมินผลสามารถใช้มาตรวัดเพื่อเป็นสะพานเชื่อมโยงการวางแผนกลยุทธ์เข้ากับการดำเนินการโปรแกรมซึ่งจะช่วยให้เข้าใจการดำเนินงานของโปรแกรมและปัจจัยที่ส่งเสริมให้โปรแกรมสามารถส่งมอบผลลัพธ์ที่ปลายทางของโปรแกรมตามที่กำหนดไว้ได้ด้วย วิธีประเมินผลการดำเนินการทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินผลเบื้องต้น (formative evaluation) หมายถึงการใช้การประเมินผลเพื่อปรับปรุงโปรแกรมระหว่างดำเนินการ ซึ่งตรงข้ามกับการประเมินผลสรุปรวม (summative evaluation) จะดำเนินการเมื่อเสร็จสิ้นโปรแกรม การประเมินผลกระบวนการเพื่อตรวจสอบว่ากระบวนการดำเนินงานตรงกับสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนหรือไม่ การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานเป็นระบบของการวัดและผลสะท้อนกลับจากการปฏิบัติการและผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรม ส่วนใหญ่จะประเมินผลจากระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

การวัดผลการดำเนินงานเป็นกระบวนการสุดท้ายในขั้นตอนการออกแบบการประเมินผล ประเภทของการวัดผลการดำเนินงานแบ่งเป็นการวัดทรัพยากร ผลผลิต ผลลัพธ์ ประสิทธิภาพ คุณภาพของการบริการ ผลลัพธ์ปลายทาง การเปรียบเทียบต้นทุน-ประสิทธิผล และความพึงพอใจของลูกค้า การวัดผลการดำเนินงานโดยเฉพาะผลลัพธ์ปลายทางจำเป็นต้องมีแหล่งข้อมูลและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่พัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะ มาตรวัดผลลัพธ์ปลายทางมักถูกนำไปใช้โดยการติดตามผลอย่างต่อเนื่องหรือใช้การเข้าสัมภาษณ์ลูกค้าหลังจากเสร็จสิ้นโปรแกรมแล้วสักระยะหนึ่ง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยวิธีการสังเกตการณ์โดยผู้ชำนาญการ การสำรวจอย่างเป็นระบบ การใช้ดุลพินิจของผู้เชี่ยวชาญ การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ภาคสนามและการใช้สารสนเทศของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ การประเมินผลส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี และสารสนเทศที่ใช้

มักขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินผลโปรแกรมเป็นหลัก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผลประกอบด้วย 4 เทคนิค ได้แก่ เทคนิคการวิเคราะห์และการแปลความข้อมูลที่เก็บรวบรวมโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่นการสัมภาษณ์ หรือการเข้าเยี่ยมชมสถานที่ เทคนิคการเลือกข้อมูลและรายงานเชิงสถิติที่มีอยู่มาใช้งาน เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอย และ การใช้เทคนิคต้นทุน-ประสิทธิผลและต้นทุน-ผลประโยชน์

ตัวแบบกระบวนการพัฒนาองค์การกับตัวแบบประเมินโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในโรงงานอุตสาหกรรม

โปรแกรมเพิ่มผลิตภาพเป็นโปรแกรมริเริ่มเชิงกลยุทธ์ (strategic initiatives) ที่องค์การจัดทำขึ้นเพื่อใช้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน รับมือกับการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุผลตามกลยุทธ์ขององค์การ การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับตัวแบบการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจากการดำเนินงานในหลายๆ โปรแกรมของ McLean (2006) พบว่า ตัวแบบการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นตัวแบบวงจรที่ต้องปฏิบัติไปตามลำดับขั้นตอนก่อนหลัง ซึ่งมีลักษณะเดียวกับวงจร PDCA (McLean & Sullivan, 1989 อ้างถึงใน McLean, 2006) McLean เรียกตัวแบบนี้ว่าตัวแบบกระบวนการพัฒนาองค์การ (Organization Development Process Model-ODP Model) ซึ่งเป็นขั้นตอนดำเนินการของโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในโรงงานอุตสาหกรรม

ตัวแบบ ODP ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ได้แก่ ขั้นตอนการเข้าสู่องค์การเป็นมาตรการทางการตลาดเพื่อเข้าพบผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อเสนอโปรแกรมริเริ่มและการบริหารโปรแกรม และจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นถึงขอบเขตของงานที่จะทำร่วมกัน ขั้นตอนที่ 2 เริ่มต้นโปรแกรม เป็นขั้นตอนกำหนดโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างของทีมดำเนินงานเพื่อดำเนินการ

พัฒนาองค์การ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินองค์การ เป็นขั้นตอนที่ร่วมกันตรวจสอบวัฒนธรรม จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์การ รวมทั้งนำเสนอสิ่งที่พบแก่ผู้บริหาร เรียกขั้นตอนนี้ว่า การวิเคราะห์ หรือวินิจฉัยองค์การ ขั้นตอนที่ 4 แผนการดำเนินโปรแกรม ซึ่งทีมงานจะพัฒนาแผนและวิธีดำเนินงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนและบริหารโปรแกรมไปในทิศทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ ขั้นตอนที่ 5 การนำแผนโปรแกรมไปปฏิบัติ เป็น การแทรกแซงเพื่อปรับเปลี่ยนองค์การทั้งในด้านการปฏิบัติการและกระบวนการที่มีต่อการปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลโปรแกรม เพื่อวัดประสิทธิผลของการแทรกแซงและประเมินระดับความสำเร็จในเชิงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโปรแกรมริเริ่มเปรียบเทียบกับแผนที่วางไว้ ขั้นตอนที่ 7 การยอมรับและใช้งาน หากการแทรกแซงเพื่อปรับเปลี่ยนประสบผลสำเร็จจะเกิดเป็นค่านิยมใหม่ของวัฒนธรรมองค์การ คนในองค์การจะยอมรับวิธีการและเป้าหมายของการพัฒนาจากโปรแกรมริเริ่มว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจขององค์การในกรณีที่ไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายจะไม่เกิดขั้นตอนการยอมรับ และขั้นตอนสุดท้ายคือการสิ้นสุดโปรแกรมเมื่อการปฏิบัติงานเรียบร้อยหรือเมื่อถึงกำหนดเวลา

อย่างไรก็ตามในระหว่างดำเนินโปรแกรมริเริ่มอยู่ หากองค์การยังไม่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงจากโปรแกรมริเริ่มที่ดำเนินการอยู่หรือองค์การตัดสินใจที่จะดำเนินการแทรกแซงเพื่อปรับเปลี่ยนด้วยโปรแกรมริเริ่มอื่น ซึ่งมีความสำคัญและเร่งด่วนกว่า องค์การจะต้องมีแผนการเพื่อยุติโปรแกรมเดิมอย่างเป็นทางการ

ตัวแบบประเมินโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในโรงงานอุตสาหกรรม

ตัวแบบประเมินโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในโรงงานอุตสาหกรรม (Productivity Improvement Program Evaluation Model--PIPE Model) เป็นตัวแบบบูรณาการที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยประเมินผล

การดำเนินโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม ร่วมกับการประยุกต์ทฤษฎีการวัดประสิทธิผลขององค์การผนวกกับงานวิจัยภายใต้กรอบการวัดประสิทธิผลแบบ Competing Values Framework (CVF) ของ Robert E. Quinn และ John Rohrbaugh (จักร ดิงศกัทธิย์, 2550) โดยนำตัวแบบประเมินผล CIPP 4 ขั้นตอนมาเป็นกรอบเชื่อมโยงปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ ตัวชี้วัดสำคัญและเกณฑ์ประเมินของตัวแบบ PIPE เข้าด้วยกัน ในขั้นตอนการประเมินสภาพแวดล้อม (context evaluation) ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีธุรกิจ (The theory of business) มาใช้เป็นบริบทของตัวแบบเพื่อใช้วางแผนโปรแกรม ขั้นตอนการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) จัดโครงสร้างการใช้งานทรัพยากรองค์การโดยใช้วิธีประเมินความสำเร็จของโครงการจากปัจจัยสำคัญของความสำเร็จและตัวชี้วัดสำคัญที่ค้นพบ จากนั้นจึงพัฒนาเครื่องมือวัดประสิทธิผลของโปรแกรมจากตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินขึ้น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในขั้นตอนการประเมินกระบวนการ (process evaluation) และการประเมินผลผลิต (product evaluation) เพื่อใช้ประเมินประสิทธิผลของตัวชี้วัดสำคัญแต่ละตัวที่สะท้อนเป็นผลลัพธ์สุดท้ายในรูปของประสิทธิผลของโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพ

ตัวแบบ PIPE วัดประสิทธิผลของโปรแกรมที่ดำเนินการอยู่จากปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ 5 ประการ ได้แก่ ผู้อุปถัมภ์หลักในการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยนการปฏิบัติการ กระบวนการต่อการเปลี่ยนแปลง และโปรแกรมปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนา โดยมีตัวชี้วัดสำคัญ 8 ตัวและเกณฑ์ประเมินภายใต้ตัวชี้วัดสำคัญแต่ละตัวรวมทั้งสิ้น 12 เกณฑ์ แต่ละเกณฑ์มีมาตรวัดที่ครอบคลุมคุณลักษณะ 5 ประการของ 3 มุมมองการวัดภายใต้กรอบแนวคิดประสิทธิผลแบบ CVF

ตัวแบบ PIPE ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยขับเคลื่อนโปรแกรมซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อน

กิจกรรมภายในองค์การ

2. สมรรถนะหลักของโปรแกรมซึ่งสะท้อนผลงานจากความพยายามของปัจจัยขับเคลื่อนโปรแกรม และ

3. ค่าประสิทธิผลของโปรแกรมซึ่งหมายถึงระดับการบรรลุถึงเป้าหมายของโปรแกรมที่มีค่านิยมที่ขัดแย้งกันใน 3 มิติขององค์การ

ตัวแบบ PIPE ถูกนำไปใช้ประเมินผลการดำเนินโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อวัดผลการดำเนินงานและเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมของไทย

บทสรุป

การวิจัยประเมินผล หรือการประเมินผลโครงการเป็นกระบวนการประยุกต์วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากข้อมูลที่น่าเชื่อถือและแม่นยำ บ่งบอกผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ภายใต้กระบวนการสาเหตุและผล นักประเมินผลต้องมีความรอบรู้เชี่ยวชาญ มีทักษะและเครื่องมือที่สามารถปรับใช้หลักการวิจัยประเมินผลให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ผู้บริหารสามารถใช้ประโยชน์จากผลการประเมินในการตัดสินใจใน “คุณค่า”

เพื่อดำเนินการปรับ เปลี่ยน คงไว้ ขยาย หรือยกเลิกโปรแกรมและโครงการ

การประเมินผลได้รับการยอมรับว่าเป็นกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าช่วยพัฒนาทักษะในด้านตรรกะ ความมีเหตุและผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโปรแกรมให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเรียนรู้จากผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโปรแกรมด้วย ดังนั้น นักประเมินผลจึงต้องทุ่มเทความพยายามและความอุตสาหะในการประเมินผลโปรแกรมเพื่อจูงใจให้ผู้บริหารเห็นคุณค่าและให้การสนับสนุน ทั้งนี้เนื่องจากความจำกัดหรือขาดแคลนในทรัพยากร (resources scarcity) และมีต้นทุนการดำเนินการที่สูง การรวบรวมสารสนเทศที่จำเป็นเพื่อใช้ตัดสินใจจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนและ สำคัญที่สุด

ในการวางแผนเพื่อดำเนินการประเมินผลโปรแกรมจำเป็นต้องเลือกวิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศตามที่ต้องการ นักประเมินผลต้องมีความสามารถในการคาดการณ์ผลการประเมินที่ต้องการใช้งาน และกำหนดวิธีการตัดสินใจเมื่อได้สารสนเทศจากการประเมินผลไว้ก่อนด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2544). *การวิจัยประเมินผล: หลักการและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). *ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพิศ สุขแสน. (2549). CIPP Model: รูปแบบการประเมินผลโครงการ. ค้นจาก : <http://www.mhso.moph.go.th/IT2007/2สาขาบริการ/AON/7น่าน/HanddyDrive/โครงร่างวิจัย/NewFolder/cipp.pdf>
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2540). *รวมบทความทางการประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักร ดิงศรัทีย. (2550). *การพัฒนาตัวแบบประเมินโปรแกรมเพิ่มผลิตภาพในโรงงานอุตสาหกรรม*. ดุษฎีนิพนธ์. หลักสูตรการจัดการดุขฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Chelimsky, E. (1989). *Program evaluation: Patterns and directions*. (2nd ed.). DC: The American Society for Public Administration.
- Gredler, M.E. (1996). *Program evaluation*. NJ: Prentice-Hall.
- McLean, G. N. (2006). *Organization development*. CA: Berrett-Koehler.
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W., & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation: A systematic approach*. London: Sage.
- Weiss, C. H. (1972). *Evaluation research*. NJ: Prentice-Hall.
- Western Michigan University Evaluation Center. (2006). *CIPP evaluation model checklist*. Retrieved from www.wmich.edu/evalctr/checklists
- Wholey, J. S., Hatry, H. P., & Newcomer, K. E. (2004). *Handbook of practical program evaluation*. Sanfrancisco, CA: Jossey-Bass.
- Worthen, B. R., & Sanders, J. S. (1987). *Educational evaluation*. NY: Longman.

**การบริหารจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน
SMEs Management with Sufficiency Economy
for Sustainable Growth**

ทิมมพร ทวีเดช¹, สุพจน์ แสงเงิน², ณัฐพล ชุมวรฐายี³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และเสนอยุทธศาสตร์ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 3 รายโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การอภิปรายกลุ่มตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) ลักษณะการบริหารจัดการ มีการนำหลักการบริหารสากลมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีเหตุผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีคุณธรรมเป็นสิ่งกำกับการตัดสินใจ จึงทำให้องค์กรเจริญเติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันต่อโลกาภิวัตน์ (2) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ คือ ผู้ประกอบการมีลักษณะที่ทำให้เกิดความสำเร็จ 3 ประการ มีทักษะ 3 ด้าน คือด้านเทคนิค มโนทัศน์และมนุษยสัมพันธ์; บุคลิกพื้นฐานด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การตระหนักรู้ในตนเอง การเชื่ออำนาจในตน และลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน ความสามารถประยุกต์หลักคุณธรรมทางศาสนาและการสร้างการยอมรับ (3) ปัญหาอุปสรรค คือ ขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ขาดการเชื่อมโยงกับหลักบริหารสากล มีข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธศาสตร์ด้าน การเชื่อมโยงระหว่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักบริหารสากล โดยหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนภาคธุรกิจและหน่วยงานด้านการศึกษา เพื่อจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานให้มีความเข้าใจสามารถเชื่อมโยงทั้งสองหลักการ และสามารถถ่ายทอดให้แก่องค์กรธุรกิจ การพัฒนาลักษณะผู้ประกอบการ โดยหน่วยงาน ด้านการศึกษา สังคมและวัฒนธรรม จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้ประกอบการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้ประกอบการและผู้ที่ต้องการประกอบธุรกิจ

คำสำคัญ: การจัดการ, การเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, ยุทธศาสตร์การพัฒนา

¹สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา โครงการพัฒนากำลังการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

²รองศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Abstract

The objective of this research is to study the characteristics, success factors, and problems of applying the sufficiency economy principle to the small and medium enterprise (SME). The data was collected from three SME entrepreneurs, who received sufficiency economy principle awards from the Thai government, through in-depth interviews and group discussion. The data was analyzed using the content analysis and descriptive presentation method. The results show that (1) universal management principles can be used with reason, moderation, risk-management, and ethical business practices. (2) The key success factor of implementing the sufficiency economy in SME is the character of the entrepreneurs. The successful entrepreneurs should have: technical, conceptual, and human-relation skills; basic competitive characteristics such as self-motivation, self-consciousness, self-confidence, a forward-looking mindset, and good self-control; moral/ethical behavior and social acceptance ability. (3) The management problems include the lack of appropriate solid methodology and linkages to universal management principles. Strategic management recommendations are: to establish a link between sufficiency economy principles and universal management principles; provide human resources development projects or activities by business promotion organizations and education institutions to needed business enterprises; and encourage the entrepreneurial characteristic development program by religious, educational, social and culture organizations.

Keywords: management, sustainable growth, sufficient economy principles, SMEs, development strategy.

ความนำ

หลังวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ภาครัฐหันมาให้ความสนใจกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises--SMEs) เพราะเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น เป็นแหล่งการจ้างแรงงาน ช่วยสนับสนุนการดำเนินการของวิสาหกิจขนาดใหญ่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน การกระจายอยู่ตามชุมชนของ SMEs มีส่วนให้การพัฒนาและความเจริญเติบโตกระจายไปทั่วประเทศเป็นต้น แต่ SMEs กลับมีปัญหาคือ การประกอบการไม่ยั่งยืน เช่น จำนวน SMEs ที่ก่อตั้งกิจการน้อยกว่าครั้งที่สามารถดำเนินการอยู่รอดได้กว่า 5 ปี มีจำนวนน้อยมากที่สามารถ

พัฒนากิจการจนเป็นธุรกิจที่มีการเจริญเติบโตสูงมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ และการสร้างงาน มีจำนวนธุรกิจ 9 ใน 10 ล้มเหลวเพราะขาดความสามารถในการจัดการ มีจำนวนร้อยละ 75 ของธุรกิจที่ล้มเหลวเกิดจากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการสภาวะการเปลี่ยนแปลงได้เป็นต้น

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 จนมาถึงปัจจุบัน รัฐได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมให้ SMEs นำไปบริหารจัดการธุรกิจ เพื่อให้หลุดพ้นจากปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนได้ แต่ SMEs ที่สนใจนำไปใช้ก็พบกับปัญหาสำคัญ

คือ ไม่เข้าใจการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ (อภิชัย พันธเสน, 2545, หน้า 4) การขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมด้านการจัดการ (มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2550, หน้า 40) ขาดความรู้ทางวิชาการสาขาสถาบันแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สถาบันจัดการเพื่อชนบท, 2551) นอกจากนี้การที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ทำให้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขสนธิสัญญาความตกลง กติการะหว่างประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่เพิ่มแรงกดดันต่อการดำเนินธุรกิจของ SMEs ซึ่งจะประสพภาวะการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับประเทศและนานาชาติทั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นหาก SMEs ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการ ย่อมจะกระทบต่อความอยู่รอดยั่งยืนของธุรกิจ และยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาวด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และนำเสนอยุทธศาสตร์การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจ อันนำไปสู่การเสนอตัวแบบการบริหารจัดการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้หลักการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (ground theory) หลักการอุปนัย หลักการสามเส้า (triangulation principle) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา การอภิปรายกลุ่ม (group discussions) และนำเสนอเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจงข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศ ผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงครั้งที่ 1/2550 จำนวน 3 ราย คือ บริษัท โสมภาส (2005) เอ็นจิเนียริง จำกัด บริษัท บารุมดีไชนส์ จำกัด และสุขสวัสดิ์การทอ รวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2552

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาพระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปเผยแพร่มีข้อความดังต่อไปนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2545, หน้า 4)

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ผลการศึกษา

1. การเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน พบว่า

1.1 การเจริญเติบโต มีการเติบโตอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมแบ่งได้เป็น

1.1.1 *ด้านเศรษฐกิจ* พบว่า ฐานะของกิจการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างพอประมาณพอประมาณในคำสอนของพระพุทธเจ้าคือการรู้จักแบ่งสรรปันส่วนทรัพย์เพื่อใช้จ่ายอย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์โดยไม่ต้องเบียดเบียนตนและผู้อื่น (พระมหามิตร จิตปัญโญ, 2547, หน้า 2-2) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวกิจ ศรีปัดดา (2549) ที่พบว่า แนวทางการปฏิบัติที่สำคัญของการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้คือ การไม่เอาเปรียบเปรียบผู้เกี่ยวข้อง จัดการแบบค่อยเป็นค่อยไป และทำธุรกิจโดยไม่โลภมากเกินไป

1.1.2 *ด้านสังคม* พบว่า มีการสนับสนุนให้ชุมชนสังคมมีความเป็นอยู่เชิงเศรษฐกิจของสังคมดีขึ้น โดยเน้นการจ้างแรงงานในท้องถิ่น ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและสังคมโดยผ่านการดูแลพนักงานเสมือนคนในครอบครัวเดียวกัน มีการสอนให้ความรู้ที่จะให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการดูแลไปถึงคนในครอบครัวความเป็นอยู่ที่บ้าน มีกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม สิ่งเหล่านั้นนับเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสหทัย พลปัดพี (2548, หน้า 99-102) พบว่า การร่วมมือในลักษณะพึ่งพิงกันสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การรู้จักแบ่งปันรู้จักให้ เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์กรไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่นซึ่งสิ่งเหล่านี้จะพัฒนามาจากคุณธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธุ์ณัฐ ทองสังข์ (2549, หน้า 76-92) ที่พบว่าองค์กรธุรกิจที่บริหารด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีโครงการกิจกรรมให้พนักงานและครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ความสำเร็จนั้นเผยแพร่ให้ชุมชนได้นำไปปฏิบัติ เป็นการเสริมสร้างชุมชนสังคมให้มีความเข้มแข็ง และสอดคล้องกับหลักสากลเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงบรรษัท (Corporate Social Responsibility--CSR) ที่กล่าวถึง การดำเนินกิจกรรมองค์กรโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม เพราะธุรกิจเป็น

หน่วยหนึ่งในระบบเศรษฐกิจและสังคม บทบาทของธุรกิจจึงเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดความยั่งยืนของสังคม

1.1.3 *ด้านสิ่งแวดล้อม* พบว่า มีการบริหารจัดการตามมาตรฐานการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการผลิตที่ไม่มีของเสีย และปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงงานด้วยสำนึกเกี่ยวกับโลกร้อน สอดคล้องกับแนวคิดสากลที่เห็นว่าบทบาทของธุรกิจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมคือการมีเครื่องมือสำหรับจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น เทคโนโลยีสะอาดและระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นต้น (สสว., 2551) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุษรรค์ กันตะบุตร (2548, หน้า 50-54) พบว่า การรับรองมาตรฐานระบบคุณภาพ ISO 9002 การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14000 การรับรองระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มอก.18000 เป็นการกระทำที่มีคุณธรรม มุ่งมั่นดำเนินธุรกิจตามหลักบรรษัทภิบาล

1.2 การพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและทันต่อโลกาภิวัตน์ พบว่า มีการติดตามสภาพแวดล้อมของธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนหาทางปรับธุรกิจให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ลักษณะเช่นนี้จัดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีขององค์กรที่จะนำพาให้องค์กรเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุษรรค์ กันตะบุตร (2548, หน้า 50-54) ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากร การจัดการตามระบบมาตรฐานเป็นเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงเป็นกุญแจสำคัญของการแข่งขันในอนาคต รองรับกฎเกณฑ์ทางการค้าที่จะเกิดขึ้นในตลาดโลก

2. ลักษณะการบริหารจัดการ พบว่า

2.1 กระบวนการบริหารจัดการ มี 3 กิจกรรมที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นพลวัตได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย การควบคุมประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับหลักการบริหารสากล เช่น การจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management--TQM) แนวคิดรางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อองค์กรที่เป็นเลิศ (Thailand Quality Award--TQA) และการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มีกระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย การวางแผน

การนำแผนไปปฏิบัติ และการควบคุมประเมินผล (สุพานิ
สฤษฎ์วานิช, 2544, หน้า 9) สอดคล้องกับงานวิจัยของพลิน
ภู่อรุณ (2550, หน้า 7) ที่พบว่า ธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ
สร้างความยิ่งใหญ่ได้อย่างยาวนานมีการจัดการ 2 มิติ คือ
ปรัชญาการจัดการและการจัดการเชิงกลยุทธ์

2.2 หลักการจัดการ แบ่งตามลักษณะการบริหารคือ

2.2.1 *ด้านการเงิน* พบว่า มุ่งเน้นลงทุน
จากเงินออมเป็นส่วนใหญ่ มีการกั๊กยืมแต่ระมัดระวังไม่ให้
มีภาระหนี้สินเกินสินทรัพย์ ประคองธุรกิจให้อยู่รอดได้
ด้วยการประหยัดค่าใช้จ่าย รักษาสภาพคล่อง เลือกลูกค้า
ที่จะค้าขายเลือกการให้เครดิตการค้า มีการประกัน
ความเสี่ยง สอดคล้องกับงานวิจัยของพลิน ภู่อรุณ (2550,
หน้า 7-8) ที่พบว่า การลงทุนที่มีความพอประมาณ ไม่ลงทุน
เกินตัวคือ ไม่ยอมให้มีสัดส่วนของหนี้สินเกินมาตรฐาน
การดำเนินงานและการตัดสินใจในลักษณะนี้จะทำให้การ
เติบโตมีความมั่นคง

2.2.2 *ด้านการตลาด* พบว่า มีการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาตลาด มีตราสินค้าเป็นของ
ตนเอง มีการวางแผน มีวิธีโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่สร้าง
ชื่อเสียงอย่างน่าเชื่อถือและมีต้นทุนน้อย การไม่เอาไรด์
เอาเปรียบโดยการซื้อสต็อกส่งมอบสินค้าตรงเวลาจำนวน
และสินค้าที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยศึกษาของ
สถาบันทรัพยากรมนุษย์ (2544) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีความ
สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจคือ ความซื่อสัตย์ การรักษา
คุณภาพสินค้า การปรับปรุงสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของการตลาด

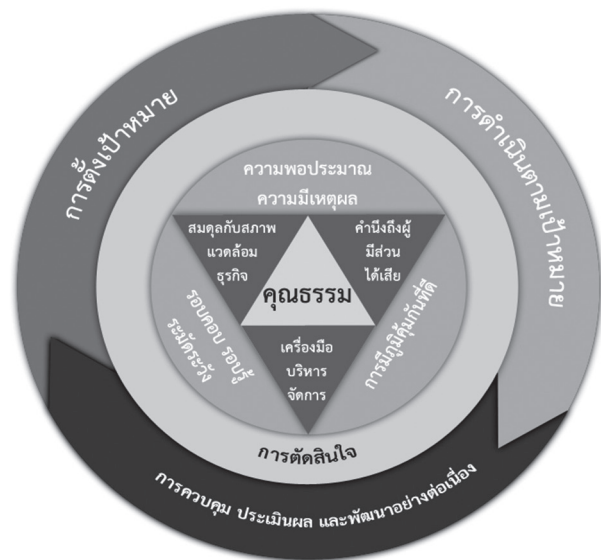
2.2.3 *ด้านการผลิต* พบว่า มีการ
วางแผนการผลิต รู้จักประหยัดและนำกลับมาใช้ใหม่
พัฒนาเทคโนโลยีรวมถึงการพัฒนาวัตถุดิบเป็นของ
ตนเองและจดสิทธิทางปัญญา สิ่งเหล่านี้เป็นการจัดการ
อย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัย
ของสถาบันทรัพยากรมนุษย์ (2544) ที่พบว่าปัจจัยสำคัญ
ต่อการดำเนินธุรกิจและความสามารถองค์กร คือ การบริหาร
การผลิตและเทคโนโลยี นวัตกรรม การรับการถ่ายทอด

เทคโนโลยี และได้รับคำปรึกษาส่งเสริมจากหน่วยงาน
ของรัฐก่อให้เกิดการเรียนรู้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐาน
สินค้าก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสินค้าและสินค้าใหม่

2.2.4 *ด้านบุคคล* พบว่า เน้นการพัฒนา
พนักงานให้มีความรู้ในงานและสามารถพึ่งพาตนเองทาง
เศรษฐกิจได้ ดูแลพนักงานด้านสุขภาพรายได้ ที่อยู่อาศัย
รวมถึงด้านชีวิตครอบครัว เพราะว่าสิ่งเหล่านี้จะไปส่งผล
ต่อคุณภาพของการทำงาน ชื่นงานหรือสินค้าที่ออกมา
ผู้ประกอบการจึงใส่ใจที่จะลงทุนในทรัพยากรนี้มากกว่าที่
จะมองเป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายและการสูญเสีย สอดคล้อง
กับงานวิจัยของสมบัติ กุสุมาลี (2547) ที่พบว่า ลักษณะ
การบริหารบุคคลที่มีความสอดคล้องกับแนวทางปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย การส่งเสริมให้พนักงาน
มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน การดูแลพนักงานทุกคนอย่าง
ทั่วถึงและเป็นธรรม พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การสร้าง
จิตสำนึกเรื่องคุณภาพ การเสริมสร้างบุคลากรให้มีระเบียบ
วินัยในการทำงาน มัธยัสถ์เรียบง่าย เน้นความซื่อสัตย์สุจริต

2.3 การตัดสินใจบริหารจัดการ พบว่า
มีคุณธรรมเป็นสิ่งที่คอยกำกับ ให้มีความพอประมาณ
มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในการสร้างการเติบโต
ให้กับองค์กรธุรกิจอย่างสมดุล ระมัดระวังผลของการ
ดำเนินธุรกิจที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักเลือกใช้
เครื่องมือทางการบริหารธุรกิจได้อย่างเหมาะสม ลักษณะ
ที่พบเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิด TQA ที่ให้ความสำคัญ
ไปที่ผู้บริหารและพนักงานทุกระดับเข้าใจมาตรฐานด้าน
จริยธรรมของธุรกิจ เพื่อให้องค์กรผู้มีส่วนได้เสียได้รับ
ประโยชน์สูงสุด ใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน
การพิจารณาเลือกแนวทางการดำเนินธุรกิจ (ไชยยศ
บุญญาภิจ (2550) สอดคล้องกับแนวคิดของ TQM
ที่ยึดหลักการที่ว่า คุณภาพอยู่ที่จิตสำนึกคน คำนึงถึง
ความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม มุ่งความยั่งยืน
หรือเน้นการสร้างผลิตภาพ ไม่ละเมิดต่อหลักศีลธรรม
จรรยาที่ดีงามของสังคมและใช้หลักพิจารณาทั้งในระดับ
การกำหนดทิศทาง วิธีการ การบริหารจัดการ (สุกัญ
เมืองรักษ์, 2550, หน้า 50-52)

การค้นพบความสัมพันธ์ข้างต้น ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นตัวแบบ (Model) เพื่อความเป็นรูปธรรมในการเข้าใจการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการ

ภาพ 1 ตัวแบบการบริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

ภาพ 1 อธิบายได้ว่า การบริหารจัดการธุรกิจเป็นกระบวนการที่เริ่มด้วย การตั้งเป้าหมาย ดำเนินการ

ตามเป้าหมาย การควบคุมประเมินผลการและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นวัฏจักรเช่นนี้ตลอดไปโดยตัดสินใจสิ่งและการดำเนินธุรกรรมจะต้องมีความสมดุลกับสภาพแวดล้อมธุรกิจ คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสีย เลือกใช้เครื่องมือทางการบริหารอย่างรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีบนพื้นฐานของคุณธรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต้องการตรวจสอบการบริหารจัดการว่ามีความสอดคล้องกับหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ก็สามารถใช้แบบการประเมินตนเองประเมินได้

ตาราง 1

การประเมินตนเอง (self-assessment) การบริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม¹

ความพอเพียง	คุณธรรม	ความรู้		การ
		รอบรอบ และ ระมัดระวัง		ประเมิน
		หลักการ/แนวคิด/วิธีการ	รอบรู้	ตนเอง
1. ด้านการเงิน				
พอประมาณ	- การแสวงหากำไรโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น - มีความซื่อสัตย์สุจริต - มีธรรมาภิบาล	- การมีวินัยทางการเงิน ลงทุนด้วยเงินทุนสะสมเป็นส่วนใหญ่ - การกู้ยืมคำนึงถึงความสามารถในการหารายได้เพื่อมาชำระหนี้สิน - การรักษาสภาพคล่อง รักษาสมดุลระหว่างรายรับ-รายจ่าย - มีวิสัยทัศน์ - ควบคุมการใช้จ่าย มีการออม - การขยายงานแต่ละครั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ความเสี่ยง	- หลักการวิเคราะห์ทางการเงิน เช่น Ratio Analysis เป็นต้น - หลักการบริหารการเงินบัญชี	
มีเหตุผล	(Corporate Governance: CG) - มีความเมตตา กรุณา - ปราบปราม ดีที่จะให้พนักงานมีชีวิตความเป็นที่ดีขึ้น - ทั้งด้านความคิดและจิตใจ	- การกู้ยืมไม่ให้เกิดมูลค่าสินทรัพย์ และความสามารถหารายได้ - การยืมเพื่อลงทุนในวัตถุดิบหรือรักษาสภาพคล่อง - การจัดทำบัญชีที่ได้มาตรฐาน - ควบคุมการรับจ่ายเงินให้สัมพันธ์กันและรักษากระแสเงินสดไว้ - ศึกษาลักษณะและสาเหตุของรายจ่าย และคิดค้นพัฒนาวิธีการลดควบคุมค่าใช้จ่าย - แสวงหาหรือเข้าถึงแหล่งทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน	- ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ - หลักการบริหารความเสี่ยง เช่น การทำประกัน ความเสี่ยงทางการเงิน เป็นต้น	
มีภูมิคุ้มกันที่ดี	- ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR)	- จัดทำแผนงานและงบประมาณ มีเงินทุนสำรองมีโครงสร้างทางการเงิน อย่างเหมาะสม ไม่สร้างภาระหนี้มากเกินไป เน้นการใช้เงินจากกิจการเป็นส่วนใหญ่ - มีการตรวจสอบ ควบคุมภายใน - การเลือกลูกค้าที่จะค้าขายด้วย พิจารณาการให้เครดิตการค้า - ศึกษาลักษณะและสาเหตุของรายจ่าย และคิดค้นพัฒนาวิธีการลดควบคุมค่าใช้จ่าย - ถ่ายทอดไปถึงพนักงานให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการช่วยกันประหยัด	- เครื่องชี้วัดภาวะเศรษฐกิจมาตรฐานและกฎเกณฑ์การทำธุรกิจสากล	

¹ส่วนหนึ่งของแบบการประเมินตนเอง

จากตารางที่ 1 ผลจากการประเมินตนเองจะเป็นข้อมูลให้กิจการนำไปพัฒนาเพื่อให้มีลักษณะครบตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปในอนาคต

ผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ

พบว่า ปัจจัยความสำเร็จเกิดจากผู้ประกอบการสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธุ์บุญ ทองสังข์ (2549) ที่พบว่าผู้ประกอบการคือ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้โดยผู้ประกอบการศึกษาและเข้าใจในหลักของปรัชญา มีความต้องการและดำเนินการอย่างจริงจังโดยเป็นผู้นำในการปรับใช้กับองค์กร จากการศึกษาผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะที่ประกอบด้วย

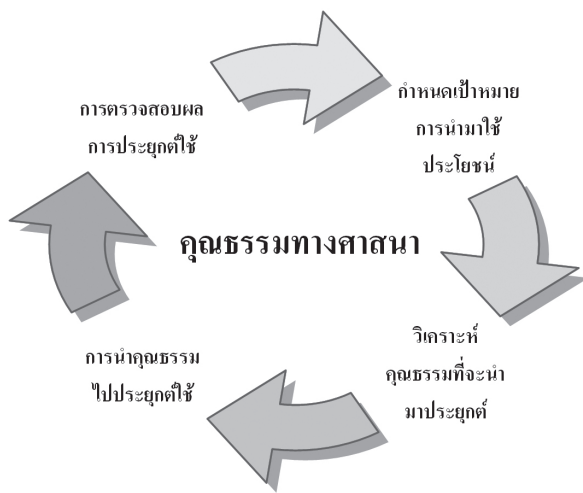
1. ทักษะ 3 ด้าน ได้แก่ เทคนิค มโนทัศน์ และความสัมพันธระหว่างบุคคล การมีทักษะเหล่านี้ นับเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี มีเหตุผลและมีความรู้ ส่งผลให้การจัดการเป็นไปอย่างพอประมาณไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดสภาพการค้าไทย (2550, หน้า 30-32) ที่กล่าวว่า ผู้นำธุรกิจต้องรู้ศักยภาพและความสามารถของตนเองและองค์กรทั้งความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยี ทุนทรัพย์ บุคลากร ความพร้อมขององค์กร รู้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพียงพอที่จะกำหนดความพอเหมาะของการดำเนินธุรกิจอย่างเหมาะสมอันเป็นคุณลักษณะของความพอประมาณ และยังสอดคล้องกับการวิจัยของชัยฤทธิ์ ทองรอด (2550) ที่พบว่า การศึกษาของผู้นำส่งผลในเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขัน การอยู่รอดของวิสาหกิจภายใต้วิกฤติเศรษฐกิจ

2. บุคลิกพื้นฐาน ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การตระหนักรู้ในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนในลักษณะ

มุ่งอนาคต-ควบคุมตน และ สอดคล้องกับงานวิจัยของดุจเดือน พันธมนาวิน (2550) ที่พบว่า จิตลักษณะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันทรัพยากรมนุษย์ (2544) ที่พบว่าบุคลิกผู้ประกอบการไทยที่มีทัศนคติเรื่องการควบคุมสภาพแวดล้อมภายนอกและเชื่อว่าสามารถเอาชนะอุปสรรค มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางธุรกิจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยกาญจน์ (2549) ที่พบว่า การตระหนักรู้ในตนเอง ความเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการประกอบการธุรกิจ

3. ความสามารถประยุกต์หลักคุณธรรมทางศาสนาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ พบว่า คุณธรรมคำสอนทางศาสนาส่งผลต่อลักษณะเฉพาะของผู้ประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดุจเดือน พันธมนาวิน (2550, หน้า 29-32) พบว่า ปัจจัยเชิงเหตุที่ทำนายพฤติกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านจิตลักษณะคือการยึดหลักทางศาสนา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ประกอบการเป็นชาวพุทธ ศึกษาเล่าเรียนธรรมะและใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตการทำงานอยู่ก่อนแล้ว ประกอบกับเศรษฐกิจพอเพียงมีฐานจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เรื่องการพึ่งตนเอง (พระเทพโสภณ, 2544, หน้า 12) จึงทำให้ผู้ประกอบการใช้หลักคุณธรรมในพุทธศาสนากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลงตัว

ผู้วิจัยได้นำการเปลี่ยนแนวคิดเชิงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546, หน้า 134-140) มาเป็นกรอบพัฒนาตัวแบบ การประยุกต์หลักคุณธรรมทางศาสนาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ

ภาพ 2 ตัวแบบ (model) การประยุกต์หลักคุณธรรมทางศาสนาในการบริหารจัดการธุรกิจ

ภาพ 2 อธิบายได้ว่า การประยุกต์หลักคุณธรรมทางศาสนาทำได้โดย

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายนำมาใช้ประโยชน์ เช่น เพื่อแก้ปัญหาบุคลากรที่ไม่เชื่อฟัง หรือเพื่อใช้ในเข้าใจสภาพปัญหาแวดล้อมของธุรกิจ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์คุณธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ทำการวิเคราะห์แนวคิดเบื้องต้นเพื่อพิจารณาความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในต่างบริบท ซึ่งจะต้องพิจารณาในแง่มุมต่างๆ เช่น ประยุกต์แนวคิดเรื่องอะไร เรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับใครบ้าง เกี่ยวข้องอย่างไร แนวคิดนี้ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมทั้งด้านความเชื่อ วิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีมากน้อยเพียงใด และควรใช้เวลาใดจึงเหมาะสม เป็นต้น

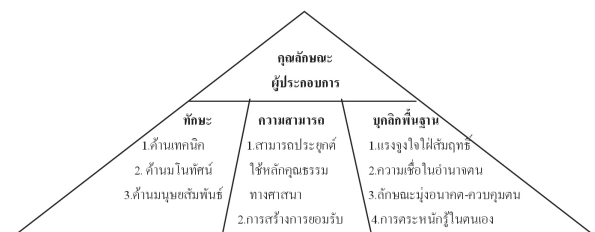
ขั้นที่ 3 การนำคุณธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้กับในสิ่งที่คุ้นเคย ซึ่งอาจจะเป็นงานอดิเรก กีฬา หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับและนำไปปฏิบัติตามได้ง่าย

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบผลการประยุกต์ใช้ เป็นการดูผลซึ่งอาจใช้วิธีคิดเชิงวิพากษ์ในการตรวจสอบว่าแนวคิดเชิงประยุกต์สามารถนำมาใช้ได้จริงในภาคปฏิบัติในบริบทที่ต้องการหรือไม่

4. วิธีการสร้างการยอมรับ พฤติกรรมการทำงานของบุคลากรเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

เกิดจากการที่ผู้ประกอบการ การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การสาธิตหรือทดลองทำเป็นตัวอย่าง และการชี้แจงให้เห็นผลดีผลเสีย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์แสงเงิน (2546) ที่พบว่า ผู้นำมีวิธีในการสร้างการยอมรับของสมาชิกด้วยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นการนำเอาลักษณะของผู้คนที่มักนับถือผู้อาวุโสและให้ความเคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างการยอมรับ วิธีการชี้แจงให้เห็นผลดีและผลเสียด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และผลเสีย และวิธีการสาธิตหรือทดลองทำเป็นตัวอย่างด้วยการประพฤติปฏิบัติตนให้เห็นเป็นตัวอย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนเกิดจากผู้ประกอบการมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ทักษะ บุคลิกพื้นฐาน ความสามารถในการประยุกต์หลักคุณธรรมทางศาสนาและการสร้างการยอมรับ ดังภาพ 3

ภาพ 3 ตัวแบบคุณลักษณะผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรค นำเสนอยุทธศาสตร์การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจ พบว่า

1. ปัญหา อุปสรรค พบว่า วิสาหกิจไม่เข้าใจการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ เพราะขาดความรู้ทางวิชาการด้านสากลที่จะยืนยันแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมด้านการจัดการ อีกทั้งตัวอย่างการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ

มีไม่มาก (อภิชัย พันธเสน, 2545, หน้า 4) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพบว่า ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ

2. ยุทธศาสตร์ จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอ ดังนี้

2.1 การเชื่อมโยงระหว่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักบริหารสากล โดยหน่วยงานที่ส่งเสริมสนับสนุนภาคธุรกิจและด้านการศึกษา จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากรของรัฐให้มีความเข้าใจสามารถเชื่อมโยงทั้งสองหลักการ และมีความสามารถในการถ่ายทอดไปยังภาคธุรกิจ

2.2 การพัฒนาเครื่องมือที่จะช่วย SMEs เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถเชื่อมโยงทั้งสองหลักการและนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมให้มากขึ้น

2.3 การพัฒนาลักษณะผู้ประกอบการ โดยหน่วยงานด้านการศาสนา การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้ประกอบการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้ประกอบการและผู้ที่ต้องการประกอบธุรกิจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาการเชื่อมโยงแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจกับแนวคิดสากลในองค์ประกอบของการจัดการด้านอื่นนอกเหนือจากที่ทำการศึกษานี้ และควรนำแบบการประเมินตนเองพัฒนาให้สามารถยกระดับของความเป็นองค์กรแห่งความพอเพียงได้

2. ควรศึกษาหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคิดที่ต่างวัฒนธรรม สังคม ศาสนา และเศรษฐกิจทั้งในกลุ่มประชาคมอาเซียน และประชาคมโลก

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงประยุกต์*. กรุงเทพฯ ฯ: ชัคเชส มีเดีย จำกัด
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2545). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จุฑาเดือน พันธมนานิน และดวงเดือน พันธมนานิน. (2550). *หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล: ทฤษฎี และผลการวิจัย เพื่อสร้างดัชนีในแนวคิดพฤติกรรมศาสตร์* กรุงเทพฯ ฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ไชยยศ บุญญากิจ. (2550) เอกสารบรรยาย สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย ค้นจาก <http://www.fipi.or.th>.
- ชัยฤทธิ์ ทองรอด (2550) .*ภาวะผู้นำในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจกับการอยู่รอดของอุตสาหกรรม*. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผลิน ภู่อรุณ. (2550). *ความพอเพียงที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืนกับการจัดการร่วมสมัย ตัวแบบธุรกิจ “สั้นเก๋า”*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พาณิช เหล่าศิริรัตน์. (2550). *การเพิ่มผลผลิตกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ ฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ
- พันธุ์บุญย์ ทองสังข์. (2549). *หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกลยุทธ์การจัดการองค์การในสภาวะวิกฤต กรณีศึกษา: ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท*. สารนิพนธ์ หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พหุวัฒนธรรม และองค์การ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พระมหาสมุทร จิตปัญโญ (วัดยาว) (2547). ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ในพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ. (2544). วิชาพุทธศาสนา มัธยมศึกษา 5. ค้นจาก <http://mediacenter.mcu.ac.th>.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2550). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการแข่งขันของไทยในเวทีโลก*. คณะบริหารธุรกิจ
สุโขทัย เมืองรักษ์. (2550). *แนวทางประยุกต์หลักการเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

สมบัติ กุสุมาลี. (2547). *กรณีศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ: บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)*.
คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. ค้นจาก <http://www.rasmitrm.org>.

สถาบันทรัพยากรมนุษย์.(2544). *การสร้างและพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จของธุรกิจ
เอกชนไทย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สภาหอการค้าไทย. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ
สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2549). *เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อองค์กรที่เป็นเลิศ 2549*. กรุงเทพฯ:
อินโนกราฟฟิกส์ จำกัด

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. ค้นจาก <http://www.fti.or.th>.

สถาบันไทยพัฒนา. ค้นจาก <http://sufficiencyeconomy.com>.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *การเตรียมตัวรับมาตรการสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อม*. ค้นจาก <http://www.sme.go.th>

สหทัย พลบัณเฑีย. (2548). *การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*.
วิทยานิพนธ์หลักสูตร ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพจน์ แสงเงิน. (2546). *กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษากรณีชุมชน
แผ่นดินทองคอยคุตต์กว* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สุพจน์ สฤษฏ์วานิช. (2544). *การบริหารเชิงกลยุทธ์: แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุขสรรค์ กันตะบุตร.(2548). *การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ*. คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยมหิดล.

หทัยกาญจน์ จันทะเสน. (2549). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจฯ
ประเภทการผลิตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
จิตวิทยาอุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อภิชัย พันธเสน. (2545). *การวิเคราะห์อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง*.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2553–2562)*

An Organization Model of Non-Formal and Informal Education Management in the Next Decade (2010–2019)

ประสิทธิ์ บุญทรง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยอนาคต นี้มุ่งการศึกษา เพื่อนำเสนอรูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2553-2562) มีขั้นตอนการวิจัย 6 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและสำรวจแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) การรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ซึ่งเป็นรอบที่ 1 ของเทคนิค EDFR และสร้างเป็นแบบสอบถาม (3) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม (4) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ตอบแบบสอบถามครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นรอบที่ 2 ของเทคนิค EDFR (5) การประมาณค่าความเป็นไปได้และค่าความสอดคล้องของสภาพสังคมไทยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้าและรูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสม โดยการหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าความแตกต่างระหว่างค่าฐานนิยมกับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นการยืนยันความเห็นเดิมโดยการตอบแบบสอบถามครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นรอบที่ 3 ของเทคนิค EDFR (6) การนำเสนอรูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2553-2562) มีองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ (1) ด้านโครงสร้างเป็นขั้นบันได กระจายอำนาจ เป็นเครือข่าย ภายใต้องค์คณะบุคคลที่มีอิสระตามกฎหมาย (2) ด้านเป้าหมายได้แก่ ได้เรียนต่อเนื่อง ได้รับวุฒิบัตรเน้นการฝึกหัดอ่านเขียน และคิดเป็น (3) ด้านกลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มวัยแรงงาน กลุ่มเฉพาะการเฉพาะกิจ กลุ่มผู้สูงวัย และกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน (4) ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้จัดการ ชำนาญสารสนเทศ มีเทคนิคให้คนรักการอ่าน และมีมาตรการส่งเสริมในการพัฒนา และ (5) ด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้ได้แก่ มีต้นแบบดี มีความหลากหลาย เน้นการใช้สื่อและคุณภาพ

คำสำคัญ: บริหารการศึกษานอกระบบ, การศึกษาตามอัธยาศัย

¹นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

*ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ.ดร.ทวิวัฒน์ ปิตยานนท์

Abstract

This is a future research aiming to present the organization model of non-formal and informal education management in the next decade (2010-2019). Six steps of research were used: (1) a survey of related literature, (2) gathering opinion from 22 specialists from the first round of EDFR technique and construct questionnaire, (3) examining the quality of the questionnaire, (4) collecting for the first time which is the second round of EDFR technique, (5) evaluating on the expected possibilities relating to their society in the next decade and the suitability of organization model of non-formal and informal education management in the next decade statistical methods used were median, mode and the different between mode with median and interquartile range Specialists' opinions were used to confirm the previous opinion by answering questions on the second time of the third round of EDFR technique, (6) presenting the organization model of non-formal and informal education management in the next decade which is suitable for Thai society in the next decade.

The finding revealed that organization model of non-formal and informal education management in the next decade (2010-2019) consisted of five elements; (1) the structure leveling, included decentralizing, networking, working under-committee, and independent organization, (2) the objective continuing studies, degrees, reading and writing practice and critical thinking, (3) the target groups working group, special group, senior group, and pre-school group, (4) the human resources as managers, IT specialists, reading lovers, with proper measure, (5) the learning technology included good models, diversity, focusing on media with quality.

Keywords: non-formal and informal education organization

ความนำ

สังคมไทยในอดีต ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย อยุธยา จนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. 2544, 2) มีการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการโดยมีกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อความอยู่รอดและพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย มีการจัดในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการมาองค์การบริหารการศึกษาเกิดขึ้นที่บ้าน วัด และวังในการพัฒนาความประพฤติ ปฏิบัติ และทักษะวิชาชีพ เด็กชายถูกส่งไปวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อเรียนการอ่าน เขียน

และเรียนศาสนาในขณะเดียวกัน ส่วนลูกเจ้าขุนมูลนายจะถูกส่งเข้าไปเรียนกับเจ้านายในวัง เรียนที่สำนักราชบัณฑิต เพื่อให้รู้จักขนบธรรมเนียม ประเพณี เรียนภาษา วรรณคดี นอกจากนั้นก็อาจมีการฝึกอาชีพเฉพาะ

การศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เริ่มปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นในปี พ.ศ.2427 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เริ่มจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการที่สอดคล้องกับสถานะสังคม การเมือง และการปกครอง ของประเทศเพิ่ง

ปรากฏขึ้นในรัฐบาลที่มี พลตรี พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้วางนโยบายจัดการศึกษาผู้ใหญ่ และ แดงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 23 ธันวาคม 2480 โดยจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณา ซึ่งได้เสนอให้ จัดตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2525, หน้า 8) ในสังกัดสำนักปลัดกระทรวงธรรมการ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2483 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ หนังสือไทยให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้ และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย

องค์การบริหาร กศน.ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม ปรัชญาและเป้าหมายของ กศน.ก็เปลี่ยนตามไป โดยมีการขยายตัวเติบโตขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งวันที่ 24 มีนาคม 2522 ในสมัยรัฐบาล พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ องค์การบริหาร กศน.ครั้งสำคัญ คือการยกฐานะกอง การศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียนใน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัด แก้ไข การไม่รู้หนังสือ ให้การศึกษาทดแทนแก่ผู้ที่ไร้โอกาส ฝึกอบรมอาชีพ ระยะสั้น ส่งเสริมการอ่าน จัดพิพิธภัณฑ์ทางการศึกษา จัดอบรมเสริมความรู้ ความสามารถ การปรับปรุงชีวิต ความเป็นอยู่และการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน มีความ เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น (หน่วย ศึกษานิเทศก์. 2535, หน้า 81)

องค์การบริหาร กศน. ได้มีการขยายตัวในทุกระดับ ทั้งในส่วนกลาง ในระดับจังหวัด และในระดับอำเภอ อาทิ ในส่วนกลางได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ออกเป็น 9 ส่วนราชการ (รัตนา พุ่มไพศาล. 2540, หน้า 308) มีการประกาศจัดตั้ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดครบทั้ง 76 จังหวัด และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอและเขต จำนวน 896 แห่ง รวมทั้งสถานศึกษาในลักษณะต่าง ๆ อีก จำนวน 30 แห่ง (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2547, หน้า 80)

ในปี พ.ศ.2546 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ถูกลดฐานะลงเป็นสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผล มาจากการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูประบบราชการ ทำให้องค์การบริหาร กศน.ในส่วนกลาง หดสภาพ ความเป็นนิติบุคคล อำนาจหน้าที่และความคล่องตัว ในการบริหารงานลดลง แต่บทบาทและภารกิจยังคง เหมือนเดิม จนถึงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2551 จึงได้มีการ ตราพระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยขึ้น ทำให้สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนเปลี่ยนเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ เรียกชื่อโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” โดยมีเลขาธิการซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดี แต่ก็ยังไม่มีความเป็น นิติบุคคล

ในขณะที่สังคมไทยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลง ไปตามกระแสโลกอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ แต่องค์การบริหาร กศน. ที่มีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและ พันธกิจ ที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กลับมีสภาพตามกฎหมายที่ขาดความคล่องตัว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพอนาคตของสังคมไทยและ แสวงหารูปแบบขององค์การบริหารการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยที่ คาดว่าจะเป็นในทศวรรษหน้าเพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพอนาคตสังคมไทยในทศวรรษหน้า
2. เพื่อพัฒนารูปแบบขององค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบขององค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยครั้งนี้ เป็นการวิจัย เชิงอนาคต (ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้าและที่ เหมาะสม (futuristic research) มุ่งศึกษาและพัฒนา รูปแบบขององค์การบริหารที่เหมาะสม ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.

2553 - 2562) ที่ครอบคลุมกรอบภารกิจ และองค์ประกอบ การเปลี่ยนแปลงขององค์กร โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคต ที่ใช้การตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Indugement) วิธี ที่ 6 ได้แก่ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ตอบสนอง จุดมุ่งหมาย และความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคต มากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน ผลการวิจัยนี้จะเป็นแนวทาง ในการบริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี รายละเอียดในการ ดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลจาก เอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ของสังคมไทยในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ทางด้าน ประชากร ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้าน การศึกษา ด้านวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่ไปกับการศึกษาประวัติ ความเป็นมา สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เกี่ยวกับ รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยทางด้านโครงสร้าง ด้านเป้าหมาย ด้านบุคลากร ด้านกลุ่มเป้าหมาย และด้านเทคโนโลยีการจัด กศน.

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมความคิดเห็นจาก ผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการสัมภาษณ์ แบบ EFR ที่ปรับปรุงแล้ว ซึ่งเป็นรอบที่ 1 ของเทคนิค EDFR เพื่อที่จะนำข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้าง เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพสังคมไทยเกี่ยวกับ รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัยในทศวรรษหน้า

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบ สอบถาม ทั้งด้านเนื้อหาสาระและด้านภาษา โดยผู้ทรง คุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพ สังคมไทยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้า และรูปแบบ องค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัยที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า ดังกล่าว จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยการตอบ แบบสอบถามครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นรอบที่ 2 ของเทคนิค EDER

ขั้นตอนที่ 5 การประมาณค่าความเป็นไปได้และ ค่าความสอดคล้องของสภาพสังคมไทยที่คาดว่าจะเกิดใน ทศวรรษหน้า และรูปแบบองค์การบริหารการศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสม เพื่อ ยืนยันโดยรวบรวมประเด็นจากการสังเคราะห์คำตอบเป็น รายชื่อจากแบบสอบถามครั้งที่ 1 เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถาม ครั้งที่ 2 และดำเนินการตามเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย ในรอบที่ 3 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับ ผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 4 ตอบเพื่อยืนยันการตัดสินใจ ความเป็นไปได้ ความสอดคล้องกันและฉันทามติ ที่มีต่อ สภาพสังคมไทยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้า และ รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยที่เหมาะสม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมี บทบาทที่สำคัญ

ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนารูปแบบองค์การบริหาร การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เหมาะสม กับสภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า

กลุ่มประชากร

ผู้เชี่ยวชาญซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกลุ่มประชากร ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) กับงานการศึกษานอกระบบและการศึกษา เหมาะสมกับประเทศไทยในทศวรรษหน้า ตามอัธยาศัย โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) (ชาย โพธิ์สีดา, 2550, หน้า 27) และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ประกอบกัน จำนวน 24 คน ซึ่งมีเกณฑ์ การพิจารณาเลือกดังนี้

1. อายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี
2. มีความคิดเชิงอนาคตเกี่ยวกับสภาพสังคมไทย
3. มีประสบการณ์หรือมีความสนใจที่จะพัฒนา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. มีความสามารถในการวิเคราะห์บริบทขององค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างชัดเจน

5. ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยอนาคต (Future Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิจัย EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อพัฒนารูปแบบองค์การบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงในทศวรรษหน้า

3. เนื้อหาที่ศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิด จากแนวคิดทฤษฎีองค์การของ Leavitt เกี่ยวกับองค์ประกอบขององค์การ 4 ด้าน และ Mintzberg (Robbins, 1990, p. 278) เกี่ยวกับส่วนประกอบภายในองค์การ 5 ส่วน ที่เป็นกรอบการศึกษารูปแบบองค์การบริหาร เพื่อให้องค์การสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญคัดเลือกจากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน นักวิชาการซึ่งเป็นคณาจารย์ผู้สอนระดับอุดมศึกษาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ใช้เครื่องมือ 3 ฉบับ คือ

1. แบบสัมภาษณ์ ตามวิธีการ EFR ที่ปรับปรุงแล้ว ซึ่งสร้างขึ้นจากการนำข้อมูลที่ศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นกรอบและแนวทางเพื่อใช้ในการรวบรวมความคิดเห็นโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพสังคมไทย ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้า

(ทางด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และด้านวิทยาศาสตร์) และรูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ทางด้านโครงสร้างด้านเป้าหมาย ด้านบุคลากร ด้านกลุ่มเป้าหมาย และด้านเทคโนโลยีการจัด กศน.)

2. แบบสอบถามครั้งที่ 1 สร้างโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ลักษณะของแบบสอบถามแบ่ง เป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้า ทั้ง 7 ด้าน และตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสม ทั้ง 5 ด้าน พร้อมข้อเสนอแนะ

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วได้นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านเนื้อหาพิจารณาความถูกต้อง ความสอดคล้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษาสื่อความเข้าใจจากนั้นนำมาแก้ไข ปรับปรุง และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบแล้วจึงจัดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบจำนวน 5 ท่าน เพื่อหาค่า IOC (Index of Congruence)

3. แบบสอบถามครั้งที่ 2 มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบสอบถามครั้งที่ 1 ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อจะเป็นข้อคำถามที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสอบถาม ครั้งที่ 1 ที่มีแนวโน้มความเป็นไปได้ระดับมาก คือ มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

ผลการวิจัย

การสรุปผลของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอความคิดเห็นที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีฉันทามติ โดยพิจารณาจากรายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากและมากที่สุด หรือมีค่ามัธยฐานของระดับความเห็นด้วยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ค่าความแตกต่างระหว่างค่าฐานนิยมกับค่ามัธยฐาน มีค่าไม่เกิน 1.00 รวมทั้งค่าของพิสัย

ระหว่างควอไทล์ (James T. McClave, 2005, p. 100) ก็ต้องไม่เกิน 1.50 ด้วย ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

สภาพสังคมไทยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้า

สังคมไทยในทศวรรษหน้ามีสภาพที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน 7 ด้าน รวม 45 รายการ แต่ละด้านได้จัดลำดับความเห็นด้วยของผู้เชี่ยวชาญไว้แล้วดังนี้

1. ด้านประชากร ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มเป็นสังคมที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ลำดับที่ 2 ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะมีแต่เด็กและเยาวชนอยู่กับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 3 แรงงานต่างด้าวเข้าเมืองทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ลำดับที่ 4 ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 - 59 ปี) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมตอนต้น ลำดับที่ 5 จำนวนคนพิการมีแนวโน้มมากขึ้น ลำดับที่ 6 ผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมมีเป็นจำนวนมาก

2. ด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 ปัญหาคอร์รัปชันยังคงมีในทุกระดับและทุกภาคส่วน, รัฐบาลยังคงเป็นรัฐบาลผสมจากหลายพรรคการเมือง, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นในการพัฒนาสถาบันสังคม ลำดับที่ 2 ประชาชนให้ความสนใจตรวจสอบคุณภาพของนักการเมืองมากขึ้น ลำดับที่ 3 ประชาชนจำนวนมากตัดสินใจเลือกผู้แทนราษฎรจากจำนวนเงินที่ได้รับ, ระบบอุปถัมภ์เป็นประเด็นฝังรากลึกในระบบราชการไทย, การบริหารกิจการบ้านเมืองในอนาคตมีแนวโน้มใช้หลักธรรมาภิบาลมากขึ้น, การชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องจากกลุ่มต่างๆ เป็นวิธีการที่ประชาชนนิยมใช้เพื่อแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลำดับที่ 4 ระบบราชการอ่อนแอลง เพราะข้าราชการทำงานแบบรับคำสั่งจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว ลำดับที่ 10 ภาพลักษณ์ด้านคอร์รัปชันทางการเมืองลดลง

3. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 สังคมไทยในทศวรรษหน้าตั้งอยู่บนเศรษฐกิจฐานความรู้, โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง ลำดับที่ 2 บรรยากาศด้านการลงทุนดีขึ้น, เศรษฐกิจ

ของไทยดีขึ้นจากการท่องเที่ยว, เศรษฐกิจของไทยมุ่งเน้นด้านอุตสาหกรรมและการบริการ ลำดับที่ 3 คนไทยส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ในบริบทของตนเอง

4. ด้านการศึกษา ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 คนไทยมีค่านิยมให้การยอมรับเชื่อถือบุคคลที่สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญา, การศึกษาของไทยจัดในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีพ ลำดับที่ 2 บรรยากาศการจัดการศึกษา ได้รับวัฒนธรรมมาจากต่างชาติมากขึ้น, สังคมไทยมีแนวโน้มเป็นสังคมการเรียนรู้มากขึ้น ลำดับที่ 3 สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้, สถานศึกษามีโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและมีความยืดหยุ่น, คนไทยมีโอกาเข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงผ่านสื่อเทคโนโลยี ลำดับที่ 4 จำนวน 2 ข้อ คือ สังคมไทยเป็นสังคมที่ผลักดันด้วยพลังความรู้, คนไทยส่วนใหญ่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้

5. ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 สังคมไทยไม่กีดกันวัฒนธรรมต่างชาติ ลำดับที่ 2 สังคมไทยรับวัฒนธรรมจากทั่วโลกและสามารถปรับเข้ากับวัฒนธรรมของตนเองได้ดี, สังคมไทยยังสามารถรักษาวัฒนธรรมไทยไว้ได้, คนไทยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น

6. ด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 การสาธารณสุขเจริญก้าวหน้า ทำให้ประชาชนมีอายุยืนยาวยิ่งขึ้น, สารเสพติดยังมีระบาดไปทั่วทั้งในเมืองและชนบท ลำดับที่ 2 คนไทยดูแลสุขภาพตนเองดีขึ้น, การแพทย์ทางเลือกได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง, คนไทยให้ความสำคัญกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพรมากขึ้น ลำดับที่ 3 ผู้ติดเชื้อ HIV (เอดส์) ที่เป็นวัยรุ่นมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น

7. ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 สังคมไทยอยู่ในยุคของคอมพิวเตอร์ ลำดับที่ 2 การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความเจริญรุดหน้าทัดเทียมอารยประเทศ, สังคมไทยมีการสืบค้นหาความรู้ทางอินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวาง ลำดับที่ 3 สังคมไทยให้ความร่วมมือในการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รูปแบบขององค์การบริหารการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ที่เหมาะสมกับ สภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า

องค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า ตามองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน รวม 36 รายการ ซึ่งแต่ละด้าน ได้จัดลำดับความเห็นด้วยของผู้เชี่ยวชาญไว้แล้ว ดังนี้

1. ด้านโครงสร้าง ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 โครงสร้างองค์การบริหารกศน. มีความสอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองประเทศ คือ ระดับประเทศ (ส่วนกลาง) ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับชุมชน, องค์การบริหาร กศน. เน้นการกระจายอำนาจให้ระดับจังหวัด, องค์การบริหาร กศน. ในระดับอำเภอและชุมชน เป็นแบบเครือข่ายที่ใกล้ชิดกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ลำดับที่ 4 องค์การบริหารกศน. ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการทุกระดับ ลำดับที่ 5 องค์การบริหารกศน. ในส่วนกลาง เป็นองค์กรระดับกรมหรือใหญ่กว่า มีความเป็นอิสระในรูปแบบองค์กรมหาชน

2. ด้านเป้าหมาย ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 เป้าหมายสำคัญของกศน. คือการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ประชาชนนอกโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามต้องการ ลำดับที่ 2 เป้าหมายสำคัญของกศน. คือการส่งเสริมสนับสนุนให้โอกาสคนนอกโรงเรียนได้เรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบ กศน. และมีวุฒิการศึกษา ลำดับที่ 3 เป้าหมายสำคัญของ กศน. คือการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนนอกโรงเรียนอ่านออกเขียนได้ ลำดับที่ 4 เป้าหมายสำคัญของ กศน. คือการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้กระบวนการคิดตามหลักการของวิทยาศาสตร์

3. ด้านกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของกศน. ได้แก่ กลุ่มประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 - 59 ปี) ลำดับที่ 2 กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของ กศน. ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เช่น กลุ่มทหารกองประจำการ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ต้องขัง

กลุ่มเด็กเร่ร่อน บุคคลกลุ่มเสี่ยง กลุ่มคนไทยในต่างประเทศ และกลุ่มประชาชนบริเวณชายแดน เป็นต้น ลำดับที่ 3 กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของกศน. ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ลำดับที่ 4 กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของ กศน. ได้แก่ กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน (อายุไม่เกิน 6 ปี)

4. ด้านบุคลากร ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 บุคลากร กศน. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการทั่วไป, บุคลากร กศน. เป็นผู้จัดการให้ประชาชนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามความต้องการที่แท้จริง, บุคลากร กศน. มีหน้าที่ให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่ทุกคนที่ใช้บริการ, ครู กศน. เป็นนักจัดการความรู้มากกว่าเป็นเจ้าขององค์ความรู้ ลำดับที่ 2 บุคลากร กศน. เป็นผู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริมให้คนไทยรักการอ่าน ลำดับที่ 3 การได้มาของผู้บริหารสูงสุดในส่วนกลาง ใช้วิธีการสรรหาตามสมรรถนะ (competency) ที่กำหนดไว้, บุคลากร กศน. มีบทบาทหน้าที่เปรียบเสมือนโปรโมเตอร์ ลำดับที่ 4 การได้มาของผู้บริหารในระดับจังหวัดใช้วิธีการสรรหาด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้ง ลำดับที่ 5 การได้มาของผู้บริหารในระดับอำเภอใช้แบบวิธีการสรรหาด้วยการสอบแข่งขัน ข้อ 2. บุคลากร กศน. เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ให้ประชาชนนอกโรงเรียนอ่านออกเขียนได้

5. ด้านเทคโนโลยีการจัด กศน. ประกอบด้วย ลำดับที่ 1 กศน. เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้เครือข่ายจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กศน. เป็นผู้จัดการให้ประชาชนนอกโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามความต้องการ ลำดับที่ 2 กศน. ต้องมีรูปแบบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่หลากหลายเหมาะสมตามบริบทของสังคม แหล่งเรียนรู้ กศน. ในชุมชนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศกับทุกหน่วยงานพื้นที่ กศน. เป็นหน่วยงานเทียบระดับการศึกษาที่มีมาตรฐาน ลำดับที่ 4 กศน. ต้องจัดแหล่งเรียนรู้ต้นแบบที่ได้มาตรฐานเพื่อเป็นต้นแบบอย่างน้อยอำเภอหรือเขตละ 1 แห่ง กศน. เป็น ผู้ประเมินมาตรฐานการจัดของเครือข่าย เว้นวรรคลำดับที่ 7 การจัด กศน. ขึ้นพื้นฐานใช้หลักสูตรและวิธีเรียนตามหลักการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, การจัด กศน.

เน้นหนักการศึกษาตามอรรถาธิบายโดยใช้สื่อเทคโนโลยีและสื่อสารมวลชน ลำดับที่ 8 กศน.เป็นผู้จัดการเรียนรู้ระดับพื้นฐาน ผ่านสื่อโทรทัศน์, กศน.เป็นผู้จัดการเรียนรู้ระดับพื้นฐานผ่านทางอินเทอร์เน็ต ลำดับที่ 9 กศน.เป็นผู้จัดการเรียนรู้ระดับพื้นฐานกลุ่มและแบบชั้นเรียนเพื่อเป็นต้นแบบที่ได้มาตรฐาน ลำดับที่ 10 กศน.เป็นผู้จัดการเรียนรู้ระดับพื้นฐานผ่านทางวิทยุกระจายเสียง

การอภิปรายผล

เมื่อพิจารณารูปแบบองค์การบริหาร กศน. ที่ค้นพบ เป็นปิรามิดขั้นบันได มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านเป้าหมาย ด้านกลุ่มเป้าหมาย ด้านบุคลากร และด้านเทคโนโลยี โดยละเอียดแล้ว มีความใกล้เคียงกับรูปแบบองค์การของ Henry Mintzberg (1979) รูปแบบที่ 3 และ 4 ซึ่งรูปแบบที่ 3 คือ รูปแบบองค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ (the professional bureaucracy) ที่มีความเหมาะสมกับองค์การที่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ทักษะสูง (professional) สิ่งแวดล้อมมีลักษณะซับซ้อนคงที่ เทคโนโลยีต้องอาศัยฐานความรู้ (knowledge based) ซึ่งมีส่วนประกอบรวม 8 ประการ คือ มีนายการบังคับบัญชา และความรับผิดชอบชัดเจน มีการแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้านสูง มีลักษณะเป็นงานประจำ มีกฎระเบียบปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ฝ่ายวิชาการมีความสำคัญ มีการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการ ความสลับซับซ้อนมาก มีการกระจายอำนาจค่อนข้างมาก และฝ่ายปฏิบัติงานหลักมีความสำคัญมาก และรูปแบบที่ 4 คือ รูปแบบองค์การแบบสาขา (divisionalized form) ที่มีความเหมาะสมกับองค์การขนาดใหญ่ ตั้งมานาน สิ่งแวดล้อมมีลักษณะคงที่ ไม่ซับซ้อน แบ่งองค์การย่อยตามลักษณะตลาดของลูกค้าเหมาะสมอย่างยิ่งในกรณีลูกค้าระบบบริการมีที่อยู่อาศัยกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ซึ่งมีส่วนประกอบ 5 ประการ คือ มีการแบ่งแยกโครงสร้างในระดับกลาง (middle line) ออกเป็นองค์การย่อยๆ (divisions) หลายองค์การซึ่งผูกโยงไว้อย่างหลวมๆ กับสำนักงานใหญ่ องค์การย่อย

ทำงานอย่างอิสระโดยโครงสร้างองค์การย่อยจะแตกต่างและแยกต่างหากออกจากโครงสร้างของสำนักงานใหญ่ มีมาตรฐานการทำงานของผลผลิตเป็นบรรทัดฐาน สำนักงานใหญ่เป้าหมาย นโยบาย วางแผนกลยุทธ์ วางระบบการเงินการบัญชี การวิจัย การอนุมัติงบประมาณ และผู้บริหารระดับกลางเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุม ดังนั้น รูปแบบองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงเป็นรูปแบบที่บูรณาการระหว่างรูปแบบองค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ กับรูปแบบองค์การแบบสาขา รวมกันเป็นรูปแบบองค์การระบบราชการวิชาชีพแบบสาขา (The professional bureaucracy divisionalized form) ซึ่งเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ในทศวรรษหน้า

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา

1. กระทรวงศึกษาธิการน่าจะพิจารณาทบทวน คำนึงความเป็นนิติบุคคลให้กับองค์การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. กระทรวงศึกษาธิการน่าจะดำเนินการในเรื่องการกระจายอำนาจให้สำนักงาน กศน. จังหวัดให้มากที่สุด เพื่อที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสในการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตในแต่ละจังหวัดได้ตามความต้องการอย่างแท้จริง
3. กระทรวงศึกษาธิการน่าจะกระชับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานต้นสังกัดขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้องค์การบริหาร กศน.เป็นหน่วยพัฒนาต้นแบบ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเต็มพื้นที่จะทำหน้าที่กำหนด
4. ควรพิจารณาการได้มาของผู้บริหารองค์การบริหาร กศน.ทุกระดับ คือ การได้มาของผู้บริหารสูงสุดในส่วนกลาง ใช้วิธีการสรรหาตามสมรรถนะที่กำหนดไว้ การได้มาของผู้บริหารในระดับจังหวัด ใช้วิธีการสรรหาด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้ง การได้มาของผู้บริหารในระดับอำเภอ ใช้วิธีการสรรหาด้วยการสอบแข่งขัน
5. ในการสรรหาบุคลากร กศน. ควรกำหนดให้มีคุณลักษณะต่อไปนี้คือ มีความรู้และทักษะในการ

จัดการ มีความชำนาญสารสนเทศและมีความรู้และทักษะ
การส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายรักการอ่าน

6. ในการพัฒนาบุคลากรก่อนปฏิบัติงานและ
ระหว่างปฏิบัติงาน ควรเน้นหนักในเนื้อหา การเป็น
ผู้จัดการ การจัดการความรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้

ด้วยตนเองตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง

7. ควรเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสโดยการนำ
ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับงาน
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2525). 3 ปี กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: ขาวพาณิชย์.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน, หน่วยศึกษานิเทศก์. (2535). คู่มือนิเทศงานกรมการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- รัตนา พุ่มไพศาล. (2540). พัฒนาการด้านการศึกษาไทยระหว่างปี พ.ศ.2489-2543: การศึกษานอกโรงเรียนใน พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และทศนา แจมมณี (คณะบรรณาธิการ), พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในสมัยรัชกาลที่ 9. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2547). รายงานผลการดำเนินงานสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ประจำปี 2547. กรุงเทพฯ: องค์การรับสิ่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2544). การศึกษานอกโรงเรียน: แนวทางการจัดและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- James, T., McClave, P., George B., & Terry, S. (2005). *Statistic for business and economics*. (9 th. ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Robbins, S. P. (1990). *Organization theory: Structure designs and applications* (3 rd. ed.). New Jersey: Prentice Hall.

รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้*

The Non-Formal and Informal Education Supervision Model Toward Learning Reform

สิริรัตน์ เกษประทุม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน (2) สร้างรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ (3) ประเมินรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรของศูนย์ กศน.เขต จำนวน 346 คน ผู้รับการนิเทศ จำนวน 190 คน ผู้ให้การนิเทศ จำนวน 104 คน ผู้นิเทศภายใน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แบบสอบถาม (2) แบบสัมภาษณ์ศูนย์ (3) แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้นิเทศภายใน จำนวน 32 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยได้รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ และประเมินรูปแบบเพื่อศึกษาความชัดเจน ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และเพื่อรับรองรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยวิธีการจัดประชุมและการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ส่วน จำแนกออกเป็น วิธีการนิเทศและกระบวนการนิเทศ ที่ต้องดำเนินการควบคู่กันให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วิธีการนิเทศแบบเลี้ยงดู (2) วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ (3) กระบวนการนิเทศแบบครบวงจรการนิเทศ

คำสำคัญ: การนิเทศ, การปฏิรูปการเรียนรู้

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

² ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์

Abstract

The research presents the development of non-formal and informal education supervision model toward learning reform. There were three processes in the research: (1) Study of non-formal and informal education supervision's problem; (2) Create of non-formal and informal education supervision model towards learning reform; (3) Present and assure on non-formal and informal education supervision model towards learning reform.

The sample consisted of 346 officials, non-officials, and non-formal and informal education teachers from 40 district administrators of non-formal and informal education centers by purposive selection. There were three research tools: (1) Questionnaires for studying non-formal and informal education supervision which are divided in two sets. Set 1 is a questionnaire for those supervised as informal education teachers. Set 2 is a questionnaire for supervisors as directors, officials, and non-officials; (2) Interviews with the directors who managed a progressive and successful non-formal and informal education center; (3) Evaluation of a related non-formal and informal education supervision model towards learning reform. Document between median and mode, and interquartile.

The findings reveal that there were two methods and four processes in the development of the non-formal and informal education supervision model toward learning reform and must be completed in three elements: (1) Peer supervision; (2) Continuously supervision; (3) Completely four processes supervision which is called perfect continuously peer supervision. Peer supervision must be processed in two characteristics: (1) Supervise between management and activities; (2) Supervise between inner and outer. Continuously supervision is non-official teachers from non-formal and informal education center must receive every activity continuously. Perfect supervision consists of four processes: (1) Preparing ;(2) Operating ;(3) Summarizing ;(4) Presenting.

Keywords: supervision, learning reform

ความนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนกลุ่มผู้ขาดโอกาสด้วยโอกาสและพลาดโอกาส ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียม ทัวถึง และต่อเนื่องตลอดชีวิต สารสำคัญประการหนึ่งที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัย พ.ศ. 2551 คือเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่ปรากฏทั้งในระดับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสำนักงาน กศน. กรุงเทพมหานคร/ จังหวัด ว่า มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศ

รวมทั้งความต้องการเพื่อการพัฒนาของท้องถิ่น (พ.ร.บ. กสน. พ.ศ. 2551, หน้า 25, 30) ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา การจัดการศึกษาได้มีการปฏิรูป และหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาคือ เรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้โดยการเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้เพื่อรู้ แต่เป็นการเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ เรียนเพื่อรู้จักตนเอง เรียนเพื่อรู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (สมนอมรวีวัฒน์, 2541, หน้า 11) ซึ่งการเรียนรู้ที่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้เรียน การเรียนรู้ที่ถูกต้องนำทางให้ผู้เรียนเป็นคนดี และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งด้วย (สมณทา พรหมบุญ, 2540, หน้า 8) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้ปฏิรูปการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์เป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ สามารถพัฒนาตนได้อย่างต่อเนื่อง และเติมเต็มศักยภาพ มีการผสมผสานความรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกัน ตลอดจนสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกเวลา ทุกสถานที่ กระตุ้น ท้าทาย ให้กำลังใจ ช่วยแก้ปัญหาและชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน (คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543, หน้า 62-63) รวมทั้ง ให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผล ประเมินผล โดยยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546, หน้า 3) ประกอบกับสถานศึกษาต้องตระหนักถึงคุณภาพในการจัดการศึกษา ให้กลุ่มเป้าหมายและผู้รับบริการได้รับประโยชน์สูงสุด สถานศึกษาจึงต้องมีระบบประกันคุณภาพภายใน และถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

บริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2547, หน้า 5) การนิเทศการศึกษาเป็นการบริหารจัดการศึกษาด้านหนึ่ง เป็นการชี้แนะให้ความช่วยเหลือความร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพิ่มคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา (Glickman, 2004, p. 11) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงกำหนดให้มีการนิเทศเพื่อพัฒนาส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้รับบริการให้มีคุณภาพมาตรฐาน บรรลุตามเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้

จากการดำเนินงานด้านการนิเทศที่ผ่านมา และจากการศึกษาด้านทฤษฎี หลักการ และผลการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศ กสน. พบว่า การปฏิบัติ การนิเทศมีหลายวิธีการ (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2552, หน้า 6) ซึ่งแต่ละวิธีการส่งผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ กสน. ต่างกัน ปัจจุบันมีการกำหนดให้มีการนิเทศควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา ทั้งสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร (ศูนย์ กสน.เขต) และสถานศึกษา ในส่วนภูมิภาค (ศูนย์ กสน.อำเภอ) และยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการนิเทศ กสน. ในกรุงเทพมหานคร ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างจากส่วนภูมิภาค เช่นเรื่อง กลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ เรื่องสถานที่ เรื่องเวลา และเรื่องความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้การนิเทศ กสน. ใน กทม. ต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามบริบทของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นประเด็นท้าทายที่น่าสนใจและยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนว่า รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้สมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศการศึกษานอก โรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้
3. เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศการศึกษานอก โรงเรียนที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงาน ราชการ ครู กศน. ของศูนย์ กศน.เขต จำนวน 40 เขต รวมทั้งสิ้น 294 คน จำแนกเป็นผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครู กศน. จำนวน 190 คน และผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ ผู้นิเทศ ภายใน ซึ่งเป็นผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานราชการ จำนวน 104 คน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการพนักงานราชการ ของศูนย์ กศน.เขต จำนวน 5 เขต รวมทั้งสิ้น 20 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 5 คน ข้าราชการและพนักงานราชการ 15 คน เพื่อศึกษารูปแบบการนิเทศของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการนิเทศและประสบผลสำเร็จ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงาน ราชการของศูนย์กศน.เขตจำนวน 8 เขต รวมทั้งสิ้น 32 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 8 คน ข้าราชการและพนักงานราชการ 24 คน เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความ เทียบตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามที่ใช้ศึกษาสภาพ ปัจจุบันและปัญหาการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 5 คน และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการ นิเทศ และประสบผลสำเร็จ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 5 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน

จำนวน 14 คน เพื่อพัฒนารูปแบบให้เกิดความชัดเจน ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งรับรองรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิง เนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือดังกล่าว ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและ ปัญหาการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน 1 ฉบับ มีจำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 ใช้สอบถามผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครู กศน. ชุดที่ 2 ใช้สอบถามผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ ผู้นิเทศภายใน แบบสอบถามแต่ละชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมี โครงสร้าง แบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด เพื่อให้ ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษารูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์กศน.เขต ที่มีความ ก้าวหน้าในการนิเทศและประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นแบบ สัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วย 10 ประเด็น

3. แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ การนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ เป็นแบบ สอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบ การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีการดำเนินงาน

ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดย ผลการศึกษามีรายละเอียดตามที่เสนอในบทที่ 2 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย (2) พัฒนาเครื่องมือการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาเอกสารในตอนที่ (1) เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย โดยผลการดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนนี้ได้แบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียน (3) ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงเชิงเนื้อหาของ แบบสอบถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (4) เก็บรวบรวมข้อมูล และ ประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เชิงพรรณนา และสถิติคำร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการ นิเทศและประสบผลสำเร็จ โดยมีการดำเนินงานดังนี้ (1) พัฒนาเครื่องมือการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 เพื่อให้ได้ประเด็นการสัมภาษณ์ ที่สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัย ผลการดำเนินงานวิจัย ในขั้นตอนนี้ได้แบบสัมภาษณ์รูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนของศูนย์ กศน.เขต ที่มีความก้าวหน้าในการ นิเทศและประสบผลสำเร็จ (2) ตรวจสอบความถูกต้องและ ความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (3) เก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการศึกษาองค์ ความรู้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น และข้อค้นพบจากการวิจัย มากำหนดเพื่อสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีการ ดำเนินการดังนี้ (1) การประเมินคุณภาพของรูปแบบการ นิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อ ศึกษาความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (2) การ ประเมินรูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การ

ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อ พัฒนารูปแบบให้มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ในการ นำไปปฏิบัติ รวมทั้งรับรองรูปแบบการนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนสู่การปฏิรูป การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ โดยการสรุปผลและข้อเสนอแนะจากการประเมินคุณภาพ ของรูปแบบและจากการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นข้อมูล ในการแก้ไขปรับปรุงรูปแบบ ทำให้ได้รูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อนำเสนอ ต่อคณะกรรมการต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาครอบคลุมเฉพาะสถาน ศึกษาของสำนักงาน กศน. ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศูนย์ กศน.เขต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนซึ่งพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหา การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนของ ศูนย์ กศน.เขต ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ได้แก่

1. ด้านเนื้อหากิจกรรม กศน. สภาพปัจจุบัน และปัญหาด้านเนื้อหา กิจกรรม กศน.

1.1 การอบรมครู กศน. ให้เข้าใจบทบาท หน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนปัจจุบัน ลดความสำคัญลง และถูกละเลย ไม่มีการจัดอบรมที่เป็นระบบ ทำให้ครูไม่เข้าใจเรื่อง จิตวิทยาผู้ใหญ่ ปรัชญาคิดเป็น เทคนิคการสอนผู้ใหญ่ การจัดหา จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผลที่หลากหลาย

1.2 ครู กศน. เข้า-ออกบ่อย โดยมาก ปฏิบัติหน้าที่เป็นครู กศน.ประมาณ 1 ปี ทำให้ครู กศน. ขาดประสบการณ์และเทคนิคจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ และไม่ได้รับการพัฒนาในระหว่างการจัดการเรียน

การสอนได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 การคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นครู กศน. ไม่ได้จำกัดสาขาวิชาเอกเฉพาะครูเท่านั้น กำหนดแค่เพียงวุฒิปริญญาตรีสาขาใดก็ได้ เป็นเหตุทำให้ครู กศน. ไม่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียน การสอน เนื่องจากไม่ได้ผ่านกระบวนการเรียนที่มีการ ฝึกสอน วิชาเอกที่จบส่วนมากก็ไม่ตรงกับสาระการเรียนรู้ ที่รับผิดชอบ สอนไม่ตรงตามความถนัด รวมทั้งไม่สามารถ จัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการได้

1.4 การสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ของผู้นิเทศภายใน ทำได้ล่าช้า โดยเฉพาะด้านคุณภาพ เนื่องจากเห็นว่า มีภาระหน้าที่ งานอื่นที่สำคัญกว่า ทำให้ ไม่ สามารถช่วยจัดปัญหา การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่นำไปสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ได้

2. ด้านบุคลากรเกี่ยวกับการนิเทศ สภาพปัจจุบัน และปัญหาด้านบุคลากรเกี่ยวกับการนิเทศ พบว่า

2.1 องค์ประกอบของบุคลากรผู้นิเทศ ภายในปัจจุบันประกอบด้วย ผู้บริหาร ข้าราชการและ บุคลากรของศูนย์ กศน. เขต แต่ยังขาดภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศ ทำให้การขอความร่วมมือ ขอร้องสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ไม่ได้รับการตอบสนอง เท่าที่ควร เช่น เรื่องอาคาร สถานที่สำหรับใช้ในการจัด การเรียนการสอน สื่อ อุปกรณ์ รวมทั้งทรัพยากรอื่นๆ

2.2 ผู้บริหารของศูนย์ กศน. เขต ยังมี ภาวะผู้นำการนิเทศด้านการพัฒนาการเรียนการสอนของครู เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ไม่เพียงพอ แต่ผู้บริหาร จะสนใจนิเทศทางด้านการบริหารจัดการเป็นส่วนใหญ่

2.3 จำนวนบุคลากรผู้นิเทศของศูนย์ กศน.เขตขาดแคลน และผู้ทำหน้าที่นิเทศภายในของศูนย์ กศน.เขต ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนด้วย ทำให้ การปฏิบัติหน้าที่นิเทศไม่สม่ำเสมอขาดความต่อเนื่อง

2.4 ผู้นิเทศภายในไม่เข้าใจบทบาท หน้าที่การนิเทศ ขาดเทคนิคการนิเทศ และไม่ได้รับการ พัฒนาด้านการนิเทศ

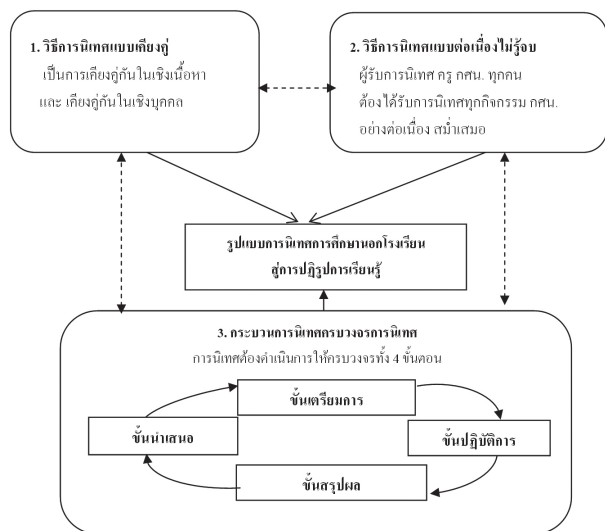
2.5 ผู้นิเทศภายนอก ขาดการนิเทศ

ติดตามศูนย์ กศน. เขต เกี่ยวกับการนำผลสรุปและ ข้อเสนอแนะจากรายงาน การนิเทศไปใช้ เพื่อพัฒนา การจัดการเรียนการสอนไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เช่น การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดทำข้อมูลผู้เรียน ชุมชน การนำปัญหาที่ค้นพบจากการจัดการเรียนการสอน ไปทำวิจัยในชั้นเรียน

ตอนที่ 2 รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้รูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ องค์ประกอบ และสาระสำคัญมีดังนี้

รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสถานศึกษา กศน. ในกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบ 3 ประการ ที่ต้อง ดำเนินการควบคู่กัน ได้แก่ (1) วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ (2) วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ (3) กระบวนการ นิเทศแบบครบวงจรการนิเทศ ดังแสดงในแผนภูมิ

ภาพ 2.1 รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

รายละเอียดของรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ มีดังนี้ รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ คือ

รูปแบบการนิเทศที่ต้องดำเนินการควบคู่กันให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ

1. วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ คือวิธีการนิเทศเคียงคู่กันใน 2 ลักษณะ คือ เคียงคู่เชิงเนื้อหาได้แก่ การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับการนิเทศเนื้อหาการบริหาร และเคียงคู่เชิงบุคคล ได้แก่ การนิเทศเคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ

1.1 การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับการนิเทศเนื้อหาการบริหาร เนื่องจากครู กศน. มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน กศน. แล้ว ครู กศน. ยังต้องปฏิบัติงานในสำนักงาน ทั้งงานทะเบียน งานสารบรรณ งานการเงิน บัญชี พัสดุ ดังนั้นครู กศน. ต้องได้รับการนิเทศในด้านบริหารและการจัดการเรียนการสอนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ควบคู่กัน

1.2 การนิเทศเคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ คือวิธีการนิเทศที่ต้องดำเนินการควบคู่กันระหว่างการนิเทศภายในและการนิเทศภายนอก โดยการนิเทศภายในเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในสถานศึกษาที่ประกอบด้วยผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์ กศน.เขต เป็นการพัฒนาคู กศน.ให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดตามความต้องการของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดบรรยากาศ สื่อ สิ่งแวดล้อม และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ไฟเรียน ไฟรู้ อย่างต่อเนื่อง ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามส่วนการนิเทศภายนอกเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารระดับต่างๆ ผู้ตรวจราชการ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ทำให้สามารถรับทราบปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหในระดับนโยบายได้

2. วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ คือ วิธีการนิเทศที่ครู กศน.ทุกคน ต้องได้รับการนิเทศทุกกิจกรรม กศน. อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ตลอดทั้งภาคเรียน เนื่องจาก การนิเทศเป็นกระบวนการทางวิชาการที่ไม่หยุดนิ่ง มีลักษณะสร้างสรรค์ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน มีขั้นตอนการทำงาน มีการค้นคว้าหาเทคนิควิธีการใหม่ๆ ใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา ซึ่งผู้นิเทศควร ทำปฏิทิน

การนิเทศที่ระบุ วัน เวลา กิจกรรม วิธีการนิเทศ ที่ชัดเจน

3. กระบวนการนิเทศแบบครบวงจรการนิเทศ คือ กระบวนการนิเทศที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ซึ่งหากมีการดำเนินการครบวงจร การนิเทศแล้วสามารถทำให้ครู กศน. จัด การเรียนการสอน จัดกิจกรรม กศน. ไปสู่ การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ กระบวนการนิเทศครบ วงจร การนิเทศ 4 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นปฏิบัติ การนิเทศขั้นสรุปผลการนิเทศ และขั้นนำเสนอผลการ นิเทศ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วย

(1) การวางแผนการนิเทศเป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ร่วมประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาความต้องการ ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ การกำหนดเนื้อหาการนิเทศ วิธีการนิเทศ และกิจกรรม การนิเทศ (2) การเตรียมบุคลากรผู้นิเทศ สถานศึกษา ต้องดำเนินการเตรียมบุคลากร ผู้นิเทศ ทั้งในส่วนของ การกำหนดบุคคลที่จะปฏิบัติกรการนิเทศและการพัฒนาผู้นิเทศ ให้มีความรู้ความสามารถ ได้รับประสบการณ์ เพื่อให้การ ปฏิบัติการนิเทศสามารถช่วยเหลือ แนะนำ และพัฒนาคู กศน. ให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ได้ การเตรียมบุคลากรผู้นิเทศ ใช้วิธีการ จัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้นิเทศภายในอย่างเป็นทางการโดยมีคำสั่งที่ กำหนดบุคลากรผู้นิเทศ ภารกิจ และหน้าที่ชัดเจน เพื่อให้ การปฏิบัติการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนนำไปสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ได้จัดทำโครงการนิเทศ กศน. และขอ อนุมัติโครงการตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้การนิเทศได้รับ การสนับสนุนทั้งบุคลากรและงบประมาณและการพัฒนา ผู้นิเทศ เพื่อให้ผู้นิเทศมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับ ประสบการณ์การเรียนรู้ สามารถนิเทศครู กศน. ให้จัด กิจกรรม กศน. จัดการเรียนการสอนไปสู่การปฏิรูป การเรียนรู้ได้ โดยพัฒนาผู้นิเทศทั้งทางด้านวิชาการ ด้าน การนิเทศ รวมทั้งมีการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศด้วย (3) การจัดทำปฏิทินการนิเทศ โดยจัดทำเป็นแผนการ ปฏิบัติการนิเทศของผู้นิเทศที่ดำเนินการทุกกิจกรรม ตลอดภาคเรียน ซึ่งหากผู้นิเทศมีวินัยและเห็นความสำคัญ

อย่างแท้จริง จะทำให้การนิเทศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และกรอบระยะเวลาที่วางไว้ รวมทั้งเป็นการนัดหมาย และกระตุ้นครู กศน. ให้มีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 ขั้นปฏิบัติการนิเทศ คือ ขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศตามแผน หากมีการนิเทศตามแผนอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ทุกกิจกรรมจะทำให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย การประชุมก่อนการนิเทศ เพื่อทบทวนวัตถุประสงค์ เนื้อหาการนิเทศ วิธีการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศ แผนการปฏิบัติการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย การสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู การสัมภาษณ์ การสนทนา การให้ข้อเสนอแนะและอื่นๆ ที่เหมาะสมกับกิจกรรม กศน. การนิเทศลงลึก เพื่อพัฒนาครูเป็นรายบุคคล การบันทึกผลการนิเทศ อาจบันทึกในแบบฟอร์ม การเก็บรวบรวม ข้อมูล หรือเครื่องมือการนิเทศ

3.3 ขั้นสรุปผลการนิเทศ คือ ขั้นตอนการทบทวนตรวจสอบการปฏิบัติการนิเทศว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป็นไปตามแผนหรือไม่ ได้ทราบปัญหาอุปสรรค อันจะนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาได้ การสรุปผลการนิเทศ ประกอบด้วย (1) การสรุปผลการนิเทศ โดยผู้นิเทศในทุกกิจกรรมที่ปฏิบัติการนิเทศ ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ (2) การอภิปรายผลการนิเทศร่วมกับครูผู้รับการนิเทศเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา (3) การวิพากษ์ในการประชุมทุกสัปดาห์ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

3.4 ขั้นนำเสนอผลการนิเทศ คือ การจัดทำสรุปผลการนิเทศอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับนำเสนอเพื่อนำไปสู่การพัฒนา การจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอผลการนิเทศ ประกอบด้วย (1) การนำเสนอผลการนิเทศที่จัดทำเป็นเอกสารและรวบรวมตลอด 1 ภาคเรียนของการนิเทศทุกกิจกรรม กศน. นำเสนอตามลำดับคือ รายงานสถานศึกษา รายงานสำนักงาน กศน.

กศน. และรายงานสำนักงาน กศน. เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนต่อไป (2) การนำเสนอผลการนิเทศต่อสถานศึกษาในการประชุมของสถานศึกษาทุกเดือน โดยวิธีการจัดการความรู้ และนำเสนอในการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาด้วย (3) การนำเสนอผลการนิเทศสถานศึกษาทันทีหลังการนิเทศ ในกรณีที่พบปัญหาที่ต้องการได้รับการแก้ไขโดยด่วน

การอภิปรายผล

1. วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ เป็นวิธีการนิเทศใน 2 ลักษณะคือ เคียงคู่กันเชิงเนื้อหา ได้แก่การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับเนื้อหาการบริหาร และเคียงคู่กันเชิงบุคคล ได้แก่ การนิเทศ กศน. เคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การนิเทศเคียงคู่เชิงเนื้อหา ได้แก่การนิเทศเนื้อหากิจกรรม กศน. เคียงคู่กับเนื้อหาการบริหาร สอดคล้องกับความเห็นของชาญชัย อาจิณสมจาร (2547) ที่ว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องสัมพันธ์กับการบริหาร เนื่องจากการบริหารและการนิเทศการศึกษาที่ดีมีหน้าที่เหมือนกันคือ การสร้างสรรค์สภาพที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการศึกษาและคงไว้ซึ่งความมีประสิทธิภาพ จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ และสอดคล้อง กับความเห็นของบาร์. เบอร์ดัน และบรูคเนอร์ ที่ว่าการบริหารและการนิเทศการศึกษาถือว่าแยกออกจากกันไม่ได้ ทั้งสองสิ่งจะต้องประสานสัมพันธ์กัน รวมถึงในการทำหน้าที่ต่อระบบการศึกษา นอกจากนี้ ทองอยู่ แก้วไทรชะ (2523) ได้ให้แนวคิดและสนับสนุนการนิเทศ กศน. เคียงคู่กับการบริหารว่า การนิเทศ กศน. ต้องสัมพันธ์กับการบริหาร เนื่องจากเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารผู้นิเทศ และผู้ปฏิบัติงาน โดยมีขั้นตอนการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ผู้บริหารต้องเป็นหลักสำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้นิเทศและผู้ปฏิบัติงานจะต้องส่งผลสะท้อนกลับ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้บริหารในการวินิจฉัยสั่งการต่อไป

1.2 การนิเทศเคียงคู่เชิงบุคคล ได้แก่

การนิเทศเคียงคู่กันระหว่างผู้นิเทศ เป็นวิธีการนิเทศที่ต้องดำเนินการทั้ง 2 ลักษณะเคียงคู่กันคือ การนิเทศภายในกับการนิเทศภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการนิเทศของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน กศน.ที่ระบุให้การนิเทศภายในและการนิเทศภายนอกเป็นรูปแบบการนิเทศ กศน. ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 จนถึงปัจจุบัน (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน กศน., 2551) และสอดคล้องกับการศึกษาแนวโน้มการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมในทศวรรษหน้า พ.ศ.2547 ของ จรัสณา สุตานิช (2538) ที่พบว่าแนวโน้มนำรูปแบบและวิธีการนิเทศ ประกอบด้วย การนิเทศภายนอก ที่มีศึกษานิเทศก์เป็นผู้นำทางวิชาการ และมีบทบาทสำคัญในการนิเทศ และการนิเทศภายใน ที่ผู้บริหารต้องให้การส่งเสริม สนับสนุนให้การนิเทศภายในเป็นระบบ ให้ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่นิเทศมีหน้าที่ติดตามวิทยาการใหม่ๆ เพื่อช่วยเหลือครูพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนี้ ชาญวิทย์ จักรไชย (2542) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานนิเทศของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในจังหวัดเลย ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาคือการนิเทศโดยบุคลากรภายในหน่วยงานเดียวกัน ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ควบคุมงาน/โครงการของศูนย์ กศน.จังหวัด และการนิเทศโดยใช้บุคลากรที่ไม่ได้อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารระดับต่างๆ ภายนอกศูนย์ กศน.จังหวัด ผลการศึกษานี้ก็จะต้องมีการนิเทศเคียงคู่กันระหว่างการนิเทศภายในและการนิเทศภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มนำการนิเทศการศึกษาของ ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ (2542) ที่เห็นว่า การนิเทศควรดำเนินการให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา การนิเทศจึงควรทำเป็นทีมที่มีหัวหน้าสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์ นั่นก็คือ มีการนิเทศภายนอกและนิเทศภายใน

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ (2540) เกี่ยวกับการนิเทศของประเทศต่างๆ มีผลการศึกษาที่แสดงถึงการนิเทศเคียงคู่กันระหว่างการนิเทศ

ภายนอกกับการนิเทศภายใน เช่น ประเทศฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ ไอร์แลนด์ มอลต้า รวมทั้งสหรัฐอเมริกา ที่มีการนิเทศร่วมกันระหว่างกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น ผู้ปกครอง ครู ครูใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และศึกษานิเทศก์

2. วิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบ เป็นวิธีการนิเทศที่มีความต่อเนื่อง และนิเทศอย่างสม่ำเสมอที่ครู กศน. ทุกคนจะต้องได้รับในทุกกิจกรรม กศน. ซึ่ง ทองอยู่ แก้วไทรชะ (2523) ได้ให้ข้อคิดสอดคล้องกับวิธีการนิเทศแบบต่อเนื่องไม่รู้จบว่า การนิเทศ กศน. ต้องมีขั้นตอนการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับความคิดของเพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์ (2534) ที่ว่า การนิเทศเป็นกระบวนการทางวิชาการที่ไม่หยุดนิ่ง มีลักษณะสร้างสรรค์ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ มยุรี เรืองเดช (2534) ที่พบว่า การดำเนินกิจกรรมนิเทศจะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับการศึกษาของ มนัส ปานขาว (2536) และ ภาวินี ยมคำ (2538) ที่พบว่า การนิเทศเป็นกระบวนการในการพัฒนาการศึกษาที่มีขั้นตอน มีความต่อเนื่อง และไม่หยุดนิ่ง นอกจากนี้ สุทนต์ ศรีไสย์ (2549) ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นการสนับสนุนวิธีการนิเทศแบบ ต่อเนื่องไม่รู้จบว่า ครูที่ประสบผลสำเร็จในการสอนอยู่ในระดับสูงมาก มักได้รับความช่วยเหลือโดยตรงจากผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้สนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และเห็นว่า การนิเทศที่มีประสิทธิภาพนั้นควรกระตุ้นให้ครูมีความกระตือรือร้นและรับผิดชอบมากขึ้น ควรกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3. กระบวนการนิเทศแบบครบวงจร เป็นกระบวนการนิเทศ กศน.สู่ปฏิรูปการเรียนรู้ ที่เป็นระบบครบวงจร การนิเทศ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการขั้นปฏิบัติการ ขั้นสรุปผลการนิเทศ และนำเสนอผลการนิเทศ

3.1 ขั้นเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การเตรียมบุคลากรผู้นิเทศ การจัดทำปฏิทินการนิเทศ

3.2 ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ประกอบด้วย การประชุมก่อนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การนิเทศ ลงลึก การบันทึกผลการนิเทศ

3.3 ขั้นสรุปผลการนิเทศ ประกอบด้วย การสรุปผลการนิเทศโดยผู้นิเทศ การอภิปรายผลการนิเทศ ร่วมกับครูผู้รับการนิเทศ การวิพากษ์ผลการนิเทศ

3.4 ขั้นนำเสนอผลการนิเทศ ประกอบด้วย การนำเสนอผลการนิเทศเป็นเอกสาร การนำเสนอ ผลการนิเทศในการประชุม

ซึ่งกระบวนการนิเทศแบบครบวงจรดังกล่าว สอดคล้องกับรูปแบบการนิเทศของ สัจด์ อุทรานันท์ (2530) ที่ใช้ชื่อรูปแบบว่า PIDRE ถึงแม้ว่าจะมีการ กำหนดชื่อแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกันแต่โดยเนื้อหา รายละเอียดไม่มีความแตกต่างกัน และมีจุดเน้นที่ สอดคล้องกันตั้งแต่การเตรียมการนิเทศที่ต้องมีการ วางแผนการนิเทศ ที่จัดว่าเป็นขั้นตอนสำคัญส่งผลต่อ สถานศึกษา สอดคล้องกับ สุทธนู ศรีไสย์ (2549) ที่ระบุ ว่าการวางแผนการนิเทศเป็นกระบวนการสำคัญ ทำให้ ผู้นิเทศและครูผู้สอนมีกระบวนการตัดสินใจและเลือก แนวทางปฏิบัติที่ทำให้บรรลุผลตามเป้าหมาย และสอดคล้อง กับผลการศึกษาของ ฉัตรชัย เชษฐติติก (2543) เสมาวงษา (2545) และสวัสดิ์ เดชกัลยา (2550) ที่พบว่า ขั้นเตรียมการนิเทศเป็นการวางแผนการนิเทศที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกัน ทั้งนี้ กระบวนการนิเทศครบวงจร 4 ขั้นตอนนี้ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาการปฏิบัติการนิเทศของศูนย์ กศน.เขต ทั้ง 8 แห่ง ที่มีความก้าวหน้าในการนิเทศและประสบผลสำเร็จ ที่พบว่า การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูป การเรียนรู้นั้น ประกอบด้วย (1) การวางแผนการนิเทศ โดยการกำหนดผู้นิเทศจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้นิเทศภายใน จัดทำโครงการนิเทศที่มีองค์ประกอบของโครงการชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์การนิเทศ เนื้อหาสาระ วัน เดือน ปี การนิเทศ ระยะเวลา เครื่องมือนิเทศ การประเมินผล ผู้รับผิดชอบ ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ การพัฒนา บุคลากรผู้ให้การนิเทศ การจัดทำปฏิทินการนิเทศ (2)

กระบวนการนิเทศ ที่ประกอบด้วย ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ขั้นสรุปผลการนิเทศ และขั้นนำเสนอ ผลการนิเทศ

นอกจากนั้น จากการศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศการศึกษานอก โรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการใช้แบบสอบถาม แบบประเมินค่าตามแบบของลิเคอร์ท นั้น ผลปรากฏว่า องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศทั้ง 3 ประการ ได้แก่ วิธีการนิเทศแบบเคียงคู่ ต่อเนื่องไม่รู้จัก และกระบวนการ นิเทศครบวงจรการนิเทศ รวมทั้งรายละเอียดของ องค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบนั้น พิจารณาจากค่า มัธยฐานอยู่ที่ระดับ 4 และ 5 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า รูปแบบดังกล่าวมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด เมื่อ พิจารณาค่าความแตกต่างระหว่างค่าฐานนิยมและค่า มัธยฐาน อยู่ที่ระดับ 0 และพิจารณาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ มีค่าอยู่ที่ 0 กับ 1 เท่านั้น นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานในระดับสูง ควรสนับสนุนให้สถานศึกษานำรูปแบบการนิเทศการ ศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือ ในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอก โรงเรียนของสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้สอดคล้องกับ การปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ที่กำหนดให้ยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และมีความสามารถ

2. สถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมในองค์กร เพื่อให้บุคลากรทุกคน รวมทั้งภาคีเครือข่ายเห็นคุณค่า ความสำคัญ และให้ความร่วมมือในการติดตามประเมินผล การดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน โดยการนำรูปแบบ การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ไปใช้ เป็นแนวทางในการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในส่วนภูมิภาค
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

เพื่อยืนยันองค์ประกอบของรูปแบบที่ค้นพบ

3. ควรศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนที่ทำให้การดำเนินงานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนประสบผลสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2546). *แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กลุ่มแผนงาน, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551*. กรุงเทพมหานคร: เอกพิมพ์ไท จำกัด.
- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- จรัสณา สุตานิช. (2538). *แนวโน้มการนิเทศการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า 2547*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย เชษฐดิolk. (2543). *การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาญชัย อาจิณสมาจาร. (2547). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์.
- ชาญวิทย์ จักรไชย. (2542). *ศึกษาการปฏิบัติการนิเทศของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอในจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. (2533). *การจัดการศึกษานอกระบบ*. เอกสารประกอบการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาศึกษาศาสตร์ นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์. (2534). *การดำเนินงานการนิเทศภายในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน. เอกสาร สน. หมายเลข 1/2534
- ภาวินี ยมดำ. (2539). *สภาพการปฏิบัติงานด้านการนิเทศในโรงเรียน ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนัส ปานขาว. (2536). *การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น: กรณีศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ. (2540). “การนิเทศปี ค.ศ.2000: บทสรุปจากการประชุมระดับภูมิภาคเอเชีย” *รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่มที่ 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2541). *การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ไอเดียร์ สแควร์.
- สุนงา พรหมบุญ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ไอเดียร์ สแควร์.
- สุทธู ศรีไสย์. (2549). *หลักการนิเทศการศึกษา*. ม.ป.ท.
- สัจ อูทรานนท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี และการปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สวัสดิ์ เดชกัลยา. (2550). *การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครนายก*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เสมา วงษา. (2545). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2547). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ปีงบประมาณ 2547*. กรุงเทพมหานคร: รัตติการพิมพ์.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). *แนวทางการนิเทศ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: รัตติการพิมพ์.
- Glickman, C.D. (2004). *Supervision and Instructional Leadership: A Developmental Approach*. (6 th.ed). Boston: Allyn & Bacon.

**การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย
ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
Public of the Community Participation Towards Solid Waste
Management of Khlong Sam Administration Organization in
Khlong Luang Sub-district, Pathum-thani Province**

กุลวดี เถนว่อง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยของคนในชุมชน ตำบลคลองสาม จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) โดยมีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ใช้กับข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ (Percent) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพมีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงร่วม เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาพบว่า คนในชุมชนมีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย (หลัก 4 R) ที่ปฏิบัติบ่อยมากที่สุด คือ การใช้ซ้ำ (reuse) ในเรื่องการเก็บถุงพลาสติกที่ยังใช้งานได้และนำกลับมาใช้อีกมากที่สุด รองลงมาคือ การลดการใช้ (reduce) การซ่อมแซม (repair) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle) เป็นลำดับสุดท้าย โดยมีเหตุผลที่สำคัญ คือ เพราะการแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลเพื่อนำไปขาย หรือนำไปใช้ประดิษฐ์เป็นสิ่งของต่าง ๆ ขึ้นใหม่ขาดการรณรงค์อย่างเป็นรูปธรรม

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน พบว่า มีส่วนร่วมน้อยมาก สาเหตุสำคัญเพราะ ขาดการประชาสัมพันธ์ และประสานงานจากหน่วยงานท้องถิ่น หัวหน้าชุมชน นิติหมู่บ้าน ทำให้ขาดความเข้าใจ และการรับรู้ การยอมรับของคนในชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ในหลักการจัดการขยะอย่างถูกวิธี แต่ไม่สามารถทำตามหลักการได้ เพราะเมื่อแยกขยะแล้ว รวบรวมขยะไปเทรวมกัน สำหรับแนวทางการจัดการขยะที่กองไว้เป็นจำนวนมากที่คนในชุมชนยอมรับมี 2 วิธี คือ (1) แยกขยะเป็นขยะสด ซึ่งนำไปทำปุ๋ยให้เกษตรกร และขยะแห้งให้นำไปเผาในกระบวนการที่ถูกวิธี (2) จัดหาบริษัทที่นำเทคโนโลยีสะอาดมาเผาขยะทั้งหมดที่มีอยู่ แต่ต้องไม่กระทบกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, พฤติกรรมของชุมชน, การยอมรับของชุมชน, การจัดการขยะ, ขยะมูลฝอย

Abstract

This research used a mixed method. The objectives of study were to study community behavior

¹อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

and participation towards solid waste management of Khlong Sam administration organization in Khlong Luang sub-district, Pathum-thani province. Quantitative data were collected by means of Multi stage random sampling, Simple random sampling and Cluster sampling. The data were analyzed by using percentage. The qualitative data were analyzed using content analysis.

The results showed that People in the community have behavior of Solid Waste Management (the 4 R) the most frequent was the repeated use in the collection of plastic bags were used and reused as much as possible, followed by reduce repair reuse and recycle final. The reason important was the waste can recycled for sale or invention new product applied. The lack of a concrete campaign.

Participation of the community with projects or activities found to have contributed the least. Mainly because The lack of publicity. And coordination of local authorities, village chiefs, community and lack of understand and perception.

Acceptance of solid waste management in the community of Tambon Khlong Sam. Found to be most knowledgeable in the principles of waste management in the right way. But can not follow the concepts. Garbage to the garbage truck to pour together. People in Khlong Sam, agreed that, guidelines for appropriate solid waste management are as follows: (1) Sorting of solid waste for composting, the rest should be incinerate properly. (2) Outsourcing to clean Technology company to incinerate all solid waste without any effect to the people.

Keywords: public community participation, community behavior, community acceptance, waste management, solid waste.

ความนำ

ในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2552 - 2553) พบว่าเขตพื้นที่ตำบลคลองสาม มีความเจริญอย่างรวดเร็ว มีการใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการอยู่อาศัยเป็นหลัก มีโครงการหมู่บ้านจัดสรรดำเนินการมากกว่า 30 โครงการ ส่งผลให้มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดปัญหาตามมา โดยเฉพาะปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนมากถึง 90 ตันต่อวัน ส่งผลให้เกิดปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยทั้งด้านการจัดเก็บ และการกำจัดขยะ ดังจะเห็นได้จากการที่ฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการร้องเรียนเป็นจำนวนมาก

จากประชาชนในพื้นที่

จากสภาพปัญหาดังกล่าวเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชนคลองสามในระยะยาว จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ เพื่อช่วยให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (ownership) ยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และยอมรับ (commitment) อย่างสมัครใจ และเกิดความรู้สึกร่วมกัน คือ “ตระหนัก” ในเรื่องขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อตนเองโดยตรง และมุ่งหวังให้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยวางกติกาในการจัดการขยะ ซึ่งเริ่มจากการลดปริมาณขยะจากครัวเรือนที่ต้องนำไปกำจัดตามหลักการ 4R อย่างง่าย คือ reuse repair reuse และ recycle ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิด

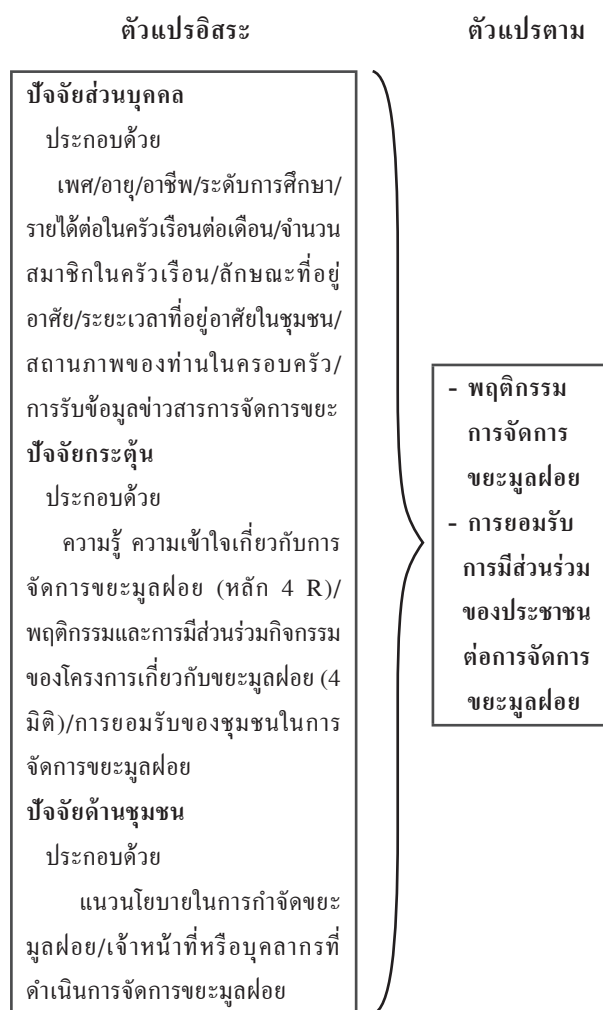
พฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับชุมชน
ตนเองอย่างยั่งยืน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงศึกษาพฤติกรรมการณ์
ส่วนร่วมของชุมชน และการยอมรับ พร้อมแนวทางการ
จัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม
เพื่อหากระบวนการ/แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยที่
เหมาะสมกับพฤติกรรมและการยอมรับของคนในชุมชน
คลองสามอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมที่มีต่อ
การจัดการขยะมูลฝอยของคนในชุมชน ตำบลคลองสาม
จังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา
(research and development) โดยผสมผสาน(mixed
methodologies) ระหว่างเชิงปริมาณ(quantitative)
และเชิงคุณภาพ (qualitative) โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้น
นำข้อค้นพบที่ศึกษาจากพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมและ
การยอมรับของคนในชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยและ
แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลคลองสาม จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ กลุ่มตัวอย่าง
ประชาชนในชุมชน ผู้ดูแลและจัดการขยะในชุมชน ผู้นำ
ท้องถิ่น และหน่วยงานด้านสาธารณสุขขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลคลองสาม จังหวัดปทุมธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี 2 ลักษณะ
คือ

1. การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่ง
ประกอบไปด้วย

1.1. แบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งออกเป็น
2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
และพฤติกรรมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย
ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม

1.2 แบบทดสอบวัดองค์ความรู้พื้นฐาน
ส่วนบุคคลด้านการจัดการขยะมูลฝอย ตามลักษณะ 4 R

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ(qualitative research)
ประกอบด้วย

2.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
จัดการขยะมูลฝอย (หลัก 4 R)

2.2 การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรม
การมีส่วนร่วมกิจกรรมของโครงการเกี่ยวกับขยะมูลฝอย
ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม

2.3 แนวทางในการจัดการ/กำจัดขยะ
มูลฝอยอย่างยั่งยืนที่คนในชุมชนยอมรับ

ผลการวิจัย

1. การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของคนที่อยู่ในชุมชนคลองสาม อำเภอลำลูกหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.50 ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.50 รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.25 ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านจัดสรร คิดเป็นร้อยละ 47.25 มีการพักอาศัยในพื้นที่คลองสาม ส่วนใหญ่อยู่ประมาณ 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.50

ตอนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้

2.1 ด้านการรับรู้และการเข้าร่วม

โครงการการให้ความรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม พบว่า (1) การได้รับข้อมูลการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการจัดการขยะฯ นั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 71.50 มีเพียงร้อยละ 28.25 ที่ได้รับข้อมูลประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าว ซึ่งการได้รับข้อมูลนี้ได้มาจากหัวหน้าชุมชนแจ้งให้ทราบโดยตรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.75 (2) การเข้าร่วมโครงการจัดการขยะฯ นั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่อยากจะเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 79.25 โดยสาเหตุที่ไม่เข้าร่วมเป็นเพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองและครอบครัว ร้อยละ 49.25 โดยคนเหล่านี้ต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมในรูปแบบของการประชุม (แสดงความคิดเห็น) หรือสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 59.75

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมและพฤติกรรม

ของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า (1) พฤติกรรมของคนในชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย (หลัก 4 R) ในภาพรวมของคนในชุมชนมีการปฏิบัติพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง คิดเป็นร้อยละ 75.75 โดยมีพฤติกรรม Reuse (ใช้ซ้ำ) มากที่สุดในเรื่องของการ

นำถุงพลาสติกที่ยังใช้งานได้และนำกลับมาใช้ใหม่อีก ในระดับปฏิบัติเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 80.00 แต่พฤติกรรม Recycle (การนำขยะนั้นไปผ่านขั้นตอนการแปรรูป) มีการกระทำน้อยที่สุดในเรื่องการนำเศษใบไม้ ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร มาทำปุ๋ยใช้เอง ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง คิดเป็นร้อยละ 67.40 (2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย ในภาพรวมของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติตนอย่างมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 41.25 โดยการมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องการบริจาคสิ่งของเหลือใช้ ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง คิดเป็นร้อยละ 69.25 แต่การมีส่วนร่วมที่ไม่เคยปฏิบัติตนน้อยที่สุดคือเรื่องการประชุมกับผู้เชี่ยวชาญในการแปรรูปขยะคิดเป็นร้อยละ 35.75

ตอนที่ 3 ข้อมูลองค์ความรู้พื้นฐานส่วนบุคคลด้านการจัดการขยะมูลฝอย ตามลักษณะ 4 R พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะก่อนทิ้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.50 และคนในชุมชนเข้าใจผิดว่าขยะไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ชุมชนไม่เป็นระเบียบสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค คิดเป็นร้อยละ 100

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และพฤติกรรมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ตามกรอบแนวคิดดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย (หลัก 4 R) พบว่าคนในชุมชนคลองสามมีกระบวนการจัดการขยะในครัวเรือนโดย คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง ทราบว่าขยะที่สามารถ recycle ได้นั้นมีมูลค่าและทำตามกระบวนการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง เช่น หมูบ้าน ชัยพฤกษ์

ประเด็นที่ 2 การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรม การมีส่วนร่วมกิจกรรมของโครงการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม พบว่าคนในชุมชนคลองสามส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงการจัดกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยฯ ประกอบกับลักษณะความเป็น

ของคนในชุมชนอยู่แบบ บ้านใครบ้านมัน ไม่เกี่ยวข้องกัน แต่จะพบบ้านที่เป็นปัญหาเรื่องการนำขยะไปทิ้งบ้านคนอื่น คือ บ้านเช่า และบ้านที่ไม่หาถังขยะมาใช้

ประเด็นที่ 3 แนวทางในการจัดการ/กำจัดขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนที่คนในชุมชนยอมรับ พบว่าคนในชุมชนคลองสามส่วนใหญ่เข้าใจถึงการจัดการขยะ 4R แต่ไม่สามารถทำตามกระบวนการได้เนื่องจากเมื่อแยกขยะแล้ว รถขยะก็นำไปรวมกันทั้งหมด และผู้ที่เก็บขยะมีการฉีกถุงใส่ขยะเพื่อเลือกเก็บสิ่งที่นำไปขายได้ ทำให้ขยะที่จัดเก็บใส่ถุงเรียบร้อยกระจัดกระจาย ไม่เรียบร้อย ดังนั้นจึงทิ้งขยะทุกชนิดรวมๆ กันในถังเดียว

สำหรับแนวทางการจัดการขยะที่กองไว้เป็นจำนวนมากนั้น ประชาชนต้องการให้จัดการ 2 ประเด็นใหญ่ๆ ที่สำคัญ คือ (2.1)ให้ทำการแยกขยะเป็นขยะสด ซึ่งนำไปทำปุ๋ยให้เกษตรกรได้ และขยะแห้งให้นำไปเผาในกระบวนการที่ถูกวิธี (2.2)ให้จัดหาบริษัทที่นำเทคโนโลยีสะอาดมาเผาขยะทั้งหมดที่มีอยู่ แต่ต้องไม่กระทบกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

ประเด็นที่ 4 แนวโน้มของการทิ้งขยะประเภทปริมาณ และพฤติกรรมของคนในชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม พบว่าคนในชุมชนคลองสามส่วนใหญ่ ทิ้งขยะประเภทครัวเรือน เช่น ขยะสด ถูกับข้าว เป็นต้น และพบว่ามีปริมาณการทิ้งขยะมากในช่วงเทศกาลวันหยุดยาวต่างๆ

ประเด็นที่ 5 แนวนโยบายในการกำจัดขยะมูลฝอย และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรด้านการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม พบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ชอบวิธีการเก็บขยะของบริษัทเอกชนที่มีการผูกขาดเพียงรายเดียว อยากให้ อบต. เปิดการประมูล หรือจัดหาพื้นที่ส่วนกลางในการทิ้งขยะ เพื่อให้หมู่บ้านที่มีศักยภาพในการจัดการขยะเองได้มีที่ทิ้ง โดยมีการเสียค่าดำเนินการให้กับ อบต. โดยตรง และมีประเด็นคำถามของคนในชุมชนถึงองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม คือ “ทำไมบริษัทเอกชนเท่านั้นจึงสามารถดำเนินการจัดเก็บขยะ ? และเพราะเหตุใด อบต. จึงไม่

เข้ามาดำเนินการเรื่องการจัดเก็บขยะเอง ?”

ทางด้านเจ้าหน้าที่ได้แจ้งกระบวนการดำเนินงานเรื่องการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ดังนี้

1. การจัดเก็บขยะของ อบต. จะมีการแบ่งโซนและเริ่มงานโดยประมาณตั้งแต่เวลา 04.00 น. เป็นต้นไป
 2. จำนวนครั้งในการเก็บขยะแต่ละหมู่บ้าน คือ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง
 3. ดำเนินการเก็บขยะในหมู่บ้านที่ไม่เป็นนิติบุคคล พื้นที่ส่วนกลาง สาธารณะ บ้านบุคคลทั่วไป เป็นต้น ข้อจำกัดที่ทำให้การดำเนินงานเรื่องการจัดการขยะไม่ทั่วถึง เนื่องจากสาเหตุดังนี้
1. จำนวนของรถจัดเก็บขยะมีน้อย เพียง 4 คัน
 2. บุคลากรที่ดำเนินงานมีเพียง 16 คน
 3. ไม่มีพื้นที่ที่นำขยะไปทิ้งเป็นของตนเอง

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของคนในชุมชน ตำบลคลองสาม จังหวัดปทุมธานี พบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง รวมทั้งการจัดการขยะมูลฝอยด้วยหลัก 4 R แต่พฤติกรรมของคนทั่วไปที่สัญจรผ่านไปมาในหมู่บ้าน บ้านเช่า ตลอดจนคนเก็บขยะทั่วไปที่ไม่สามารถควบคุมได้ เป็นกลุ่มคนที่ก่อให้เกิดปัญหาการจัดการขยะจากที่เป็นระเบียบให้กระจัดกระจายไป นอกจากนี้ยังรวมถึงกระบวนการจัดเก็บขยะจากบริษัทเอกชน และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีลักษณะเหมือนกัน คือ นำขยะที่ได้จากบ้านแต่ละหลังมารวมกันในรถคันเดียว

ด้านการยอมรับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม จังหวัดปทุมธานี พบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยเนื่องจากขาดข้อมูลการประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับยุพิน ระพีพันธ์ (2544) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของกลุ่มประชากร คือ ความถี่ในการ

รับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ทรัพย์สินคุณชนม์ (2546) กล่าวว่า ความถี่ในการรับข่าวสาร มีผลต่อพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย พร้อมกันนี้คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามไม่มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ ต้องให้เอกชนเป็นผู้ผูกขาดในการดำเนินการ รวมทั้งไม่ทราบถึงกระบวนการกำจัดขยะที่จัดเก็บไปแล้ว จากชุมชนคลองสาม

ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการจัดการประชาสัมพันธ์รณรงค์เรื่อง การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ผ่านเครื่องกระจายเสียง
- องค์การบริหารส่วนตำบล / ภาคเอกชน ควรมี

การอบรมและแข่งขันพนักงานให้มีการจัดเก็บขยะอย่าง เเท่าเทียมกันทุกบ้าน ทุกหมู่บ้าน รวมทั้งสั่งห้ามค้ายี่เยขยะ ณ ถึงขยะที่หน้าบ้านประชาชน

- ในหมู่บ้านที่ต้องจ่ายค่าส่วนกลางให้มีมาตรการ จากหมู่บ้านทำสถิติเกอร์ติดหน้าบ้านสำหรับบ้านที่จ่ายค่า ส่วนกลางเท่านั้น รถเก็บขยะจึงจะเก็บให้เพื่อช่วยบังคับ ให้ผู้ที่ไม่รับผิดชอบจ่ายเงินค่าส่วนกลาง หากไม่จ่ายก็ ไม่ควรได้รับสิทธิเท่าผู้อื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับปริมาณขยะ รูปของแบบขยะที่มีอยู่ น้ำขยะที่ขังอยู่บริเวณผิวดิน และซึมลงไปได้ดิน โดยมีเงื่อนไขว่าเทคโนโลยีนั้นๆ ต้อง ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพิน ระพิพันธุ์. (2544). *ความรู้ ทักษะ และจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการ จำแนกประเภทมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้ง ในเขตเทศบาลเมืองพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัด ชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพจน์ ทรัพย์ผดุงชนม์. (2546). *การศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ศึกษากรณี เทศบาลตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย บูรพา.

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน*

Development of a Model for Lab School Administration

นิวัตร นาคะเวช¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย ศึกษากรณีตัวอย่างโรงเรียนในฝันที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 3 โรงเรียน และศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 4 คน ร่างรูปแบบ การบริหารโรงเรียนในฝัน (2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน จัดสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา ด้านการวิจัย ผู้บริหารโรงเรียนในฝัน ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ให้การนิเทศด้านโรงเรียนในฝัน จำนวน 24 คน (3) ตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครู 416 คน ในโรงเรียนต้นแบบ 72 โรงเรียน และตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 4 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน ที่ร่างมี 5 องค์ประกอบเช่นเดียวกันกับรูปแบบที่พบจากการศึกษาเบื้องต้น คือ หลักการบริหารจัดการวัตถุประสงค์ของโรงเรียน โครงสร้างของโรงเรียน กลยุทธ์ของโรงเรียน เงื่อนไขความสำเร็จ (2) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน ที่สร้าง มี 5 องค์ประกอบ คือ หลักการบริหารจัดการ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน โครงสร้างของโรงเรียน กลยุทธ์ของโรงเรียน เงื่อนไขความสำเร็จ (3) ผลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการ มีลักษณะแนวคิดเชิงระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า 3 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน หลักการบริหารจัดการ และโครงสร้างการบริหาร ปัจจัยกระบวนการ 1 องค์ประกอบ คือ กลยุทธ์การดำเนินงาน ปัจจัยผลผลิต 1 องค์ประกอบ คือ ภาพความสำเร็จ 2 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมของ และการประเมิน ปรับปรุง และพัฒนา (4) การตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝันทั้งในด้านความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

คำสำคัญ: ผู้บริหารและการนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

² ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.ทวิวัฒน์ ปิตยานนท์

Abstract

The objectives of this study were to develop a models lab schools administration and to recommend the qualifications integral to its success. The model was developed in three steps (1) To get the profile of the model, documents were studied regarding the concepts, theories and related studies on educational administration and used a semi-structured questionnaire to interview 3 successful lab school administrators and teachers and 4 educational administrators. (2) The model was developed through a group discussion of experts which included education, lab school and school administrators, researchers, and lab supervisors, (3) The qualitative and quantitative qualifications of the model would be examined base on empirical data gathered through a questionnaire conducted on 416 administrators and teachers of 72 lab school. The findings were as follows: (1) To profile of the model lab schools administration, to be set up, incorporates 5 factors: principles and structure of administration, objectives, strategies and conditions of success, including 22 sub factors and the interview with administers and teachers from 4 schools. (2) The constructed model by the researcher included factors similarly to the two file; (3) the finding found from the experts showed the model consisted of administration teachers including 3 input factors: objective principle of administration, administrative structure and one procedural factor a success factor, plus sentimental and evaluation and development (4) When examine the model with qualitative and quantitative measure the finding showed the model of lab school proposed was careful, feasible, appropriate and correct.

Keywords: administrator and implementation

ความนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สามารถแก้ไขปัญหา นำพาไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ การจัดการศึกษาจึงต้องเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ สามารถสร้างสรรค์ พัฒนาสังคม ให้แก่ประเทศชาติ สร้างความสมดุลและกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่างๆ ได้ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีเจตนารมณ์อย่างชัดเจนที่จะปฏิรูปการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น โดยกำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ พร้อมทั้ง

กำหนดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อันเป็นการยกระดับความรู้ความสามารถและทักษะของ คนไทยให้สูงขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้นั้น โรงเรียนต้องมีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีวิสัยทัศน์ มีจิตสำนึก มุ่งมั่น กระตุ้น ส่งเสริมให้ครูมีเสรีภาพในการคิด ปฏิบัติ และจัดการเรียนรู้ ให้ได้ผลตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา ส่วนครูต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ในการจัดการเรียนรู้ มีความคิดและจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เข้าใจหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ ปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงศักยภาพ ความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพสิทธิหน้าที่ของนักเรียน มีการวางแผน การจัดกิจกรรม และประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นประโยชน์สูงสุดของนักเรียนเป็นสำคัญ ชุมชน และผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ทั้งด้านการจัดการศึกษาและการดูแลบุตรหลานของตน นอกจากนี้โรงเรียนที่มีคุณภาพดีดังกล่าวต้องมีอยู่ทั่วประเทศทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และตำบล ทั้งที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา เด็กไทยทุกคนได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพ

จากแนวคิดดังกล่าว เมื่อปี 2546 กระทรวงศึกษาธิการดำเนินโครงการพัฒนาโรงเรียนขึ้น ชื่อว่าโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ภายใต้หลักการแนวคิดที่มีความเชื่อว่า การศึกษาสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งคุณภาพ ส่งผลให้ประชาชนหลุดพ้นวงจรความยากจน โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันจึงเป็นกระบวนการการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝันของสังคม สร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้านที่ดี มีคุณภาพและมีมาตรฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานทางการศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับของนักเรียน

ผู้ปกครองและชุมชน พร้อมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ใช้การบริหารจัดการแนวใหม่ที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการ กระบวนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และนำเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และการบริหารจัดการโดยมุ่งหวังให้เด็กไทยเป็นคนดี มีคุณภาพมีอนาคต ที่สดใสสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การดำเนินโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างรวดเร็ว และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน มีหน้าที่ในการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียนในฝันให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีมาตรฐานและคุณภาพตามที่กำหนด ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ปี 2547 - 2550 โรงเรียนหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เข้าสู่การพัฒนาและประเมินต้นแบบโรงเรียนในฝัน 920 โรงเรียน จากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) พบว่า การใช้เวลาในการพัฒนาเพื่อรับรองการเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน โรงเรียนใช้เวลาแตกต่างกันมาก คือ ตั้งแต่ 1-3 ปี และ บางโรงเรียนไม่สามารถผ่านการรับรองได้ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนยังขาดการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ นอกจากนั้นยังพบว่าโรงเรียนในฝันมุ่งพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างทัศนียภาพด้วยการทុ่มเทงบประมาณจำนวนมาก ถึงแม้จะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแต่ไม่ใช่ว่าความมุ่งหวังทั้งหมด โดยให้ข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนในฝันในรุ่นต่อไป ควรจะมีความยอดเยี่ยมอย่างน้อย 3 ประการ คือ (1) วิสัยทัศน์ของผู้บริหารต้องทำงานเชิงรุก มีเป้าหมายที่แน่นอน เด่นชัด เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม โรงเรียนต้องทำงานเป็นระบบ โปร่งใสตรวจสอบได้ (2) ครูผู้สอน ต้องเปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถ มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีความรู้ด้านการประเมิน มีจิตวิทยาในการสอน และ (3) นักเรียนต้องเป็นเลิศทางวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม ให้สมกับคำว่า “คนคุณภาพ” ทั้งนี้ ต้องให้ความสำคัญกับนโยบาย

ของผู้บริหาร กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู และบริบทของสังคมรอบข้าง

สภาพปัญหาและสาเหตุของความไม่ชัดเจน ในมาตรฐานการประเมินโรงเรียนในพื้นที่ รวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ผู้มีหน้าที่นี้เทศ กำกับ ติดตาม จึงไม่มีรูปแบบแน่นอนในการ นิเทศ โรงเรียนเกิดความสับสน ไม่เข้าใจ จึงใช้การศึกษาดูงาน และทำตามโรงเรียนที่ศึกษาดูงาน ก่อให้เกิดปัญหา ตามมา ทั้งด้านทรัพยากร เทคโนโลยีสารสนเทศ หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ นอกจากนั้นทรัพยากรที่ลงทุนไปมาก ยังไม่เกิดความยั่งยืนในความเจริญก้าวหน้า นั้น เนื่องจาก โรงเรียนไม่มีฐานรากของความเข้าใจที่เพียงพอ แต่อย่างไร ก็ตาม แม้จะมีบางโรงเรียนที่มีปัญหา แต่ โรงเรียนใน โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในพื้นที่จำนวนมาก ก็สามารถสร้างโอกาสให้เด็กไทยได้มีโรงเรียนที่มีคุณภาพ นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนในพื้นที่จำนวนมาก มีศักยภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ ในปี พ.ศ. 2550 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้สานต่อ โครงการโรงเรียนในพื้นที่ โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนดีใกล้บ้าน” โดยพัฒนาโรงเรียนในระดับตำบล และในปี พ.ศ. 2552 เริ่มโครงการ “โรงเรียนดีประจำอำเภอ” ดังนั้น เพื่อให้ โรงเรียนทุกโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน สามารถจัดการเรียนการสอนให้ ประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สามารถสร้างเยาวชน ของประเทศชาติ ให้มีศักยภาพตาม ความต้องการ ของสังคม ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารระดับสูง ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดที่จะสร้างและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ให้โรงเรียนสามารถ นำไป ประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ และ โรงเรียนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้ (1) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน

ในพื้นที่ (2) เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพ โครงการโรงเรียนในพื้นที่ การสร้าง พัฒนาและตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบ โดยการศึกษาจาก เอกสาร กฎหมาย รวมทั้ง งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ ดังนี้

1. แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ วัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ หลักการบริหารจัดการ ที่ส่งผลให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ โครงสร้างของโรงเรียน กลยุทธ์การบริหารและเป้าหมายความสำเร็จ และแนวคิดการบริหารเชิงระบบ

2. แนวคิดการพัฒนารูปแบบ ควรมีการศึกษาตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้ผลของการศึกษามีน้ำหนัก เชื่อถือได้ ทั้งนี้จะต้องเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ

3. แนวคิดในการประเมินคุณลักษณะของรูปแบบที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ โดยใช้แนวคิดการบริหารคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ประเภทการวิจัยแบบผสม (mixed methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอน ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล และตัวแปรการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ โดยการสังเคราะห์ ข้อมูลจากการศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ดำเนินการร่างรูปแบบการ

บริหารโรงเรียนในพื้นที่นั้นทำการศึกษาค้นคว้าอย่าง โดยการสัมภาษณ์บุคลากรของโรงเรียนในพื้นที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 3 โรงเรียน ผู้ที่ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และร่างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน ข้อมูลวิเคราะห์โดยการสังเคราะห์ เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 4 คน ด้านการวิจัย จำนวน 4 คน ผู้บริหารโรงเรียนในพื้นที่ จำนวน 8 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน และด้านการนิเทศโรงเรียนในพื้นที่ จำนวน 3 คน ที่ผู้วิจัยคัดเลือกไว้ โดยการเลือกแบบเจาะจง รวบรวมข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องตามประเด็นการสนทนากลุ่ม สรุปข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ 4 ด้าน คือ ความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง โดยแบ่งเป็น 2 ตอนคือ

1. การตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบมาตราประมาณค่าที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 416 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในเขตตรวจราชการ 18 เขต เขตละ 4 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษา 36 โรงเรียน และมัธยมศึกษา 36 โรงเรียน รวม 72 โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ

$\bar{X}$ S.D และร้อยละ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

2. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ในโรงเรียนประถมศึกษา 2 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา 2 โรงเรียน โรงเรียนละ 11-13 คน ดำเนินการ ณ โรงเรียนที่ผู้ให้สัมภาษณ์ปฏิบัติงานจริง วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา ได้แก่

1. องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริม ดังนี้

1.1 องค์ประกอบหลักตามมิติเชิงระบบ ดังนี้

1.1.1 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 12 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ 2) หลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบบูรณาการ และการบริหารผลสำเร็จอย่างสมดุล 3) ระบบโครงสร้างการบริหาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ กลุ่มอำนาจ กลุ่มนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ กลุ่มพัฒนาวิชาการ กลุ่มส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี และกลุ่มพัฒนาภาคีเครือข่ายชุมชน

1.1.2 องค์ประกอบกระบวนการ คือ กลยุทธ์การดำเนินการ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ สร้างพลังขับเคลื่อนระบบบริหารจัดการที่ดี พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะชีวิตผู้เรียน เสริมสร้างศักยภาพบุคลากร เพิ่มสมรรถนะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ระดมสรรพกำลังภาคีเครือข่าย และ สร้างเสริมบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้

1.1.3 องค์ประกอบผลผลิต คือ ภาพความสำเร็จ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย

5 องค์ประกอบ ได้แก่ ศักยภาพของนักเรียน สมรรถนะของครู สมรรถนะของผู้บริหาร ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.2 องค์ประกอบเสริม ประกอบด้วย

2 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนา

2. คุณลักษณะของรูปแบบ ประกอบด้วย คุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

ผลการวิจัย

ข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยนี้ เป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และขั้นตอนของการวิจัย โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ สรุปได้ว่า ร่างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ และ 22 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 องค์ประกอบหลัก 5 ตัว คือ (1) หลักการบริหารจัดการ (2) วัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ (3) โครงสร้างของโรงเรียน (4) กลยุทธ์ของโรงเรียนในพื้นที่ และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ

1.2 องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (2) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (3) การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน และ (4) การกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุล

1.3 องค์ประกอบวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ศักยภาพของนักเรียน (2) สมรรถนะของครู (3) สมรรถนะของผู้บริหาร (4) คุณภาพของโรงเรียน และ (5) การยอมรับของชุมชน

1.4 องค์ประกอบโครงสร้างของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) การบริหารวิชาการ (2) การบริหารงบประมาณ (3) การบริหารงาน

บุคคล และ (4) การบริหารทั่วไป

1.5 องค์ประกอบกลยุทธ์ของโรงเรียนในพื้นที่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) พลังขับเคลื่อนระบบการบริหารจัดการที่ดี (2) หลักสูตรและกระบวนการ (3) สร้างเสริมศักยภาพบุคลากร (4) เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียน และ (5) ระบบเครือข่ายอุปถัมภ์

1.6 องค์ประกอบเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะของนักเรียน (2) กระบวนการจัดการศึกษา (3) การเรียนรู้และพัฒนา และ (4) งบประมาณและทรัพยากร

2. ผลการสรุปรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ และ 23 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 องค์ประกอบหลัก 5 ตัว คือ (1) หลักการบริหารจัดการ (2) วัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ (3) โครงสร้างของโรงเรียน (4) กลยุทธ์ของโรงเรียนในพื้นที่ และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ

2.2 องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (2) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (3) การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน และ (4) การกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุล

2.3 องค์ประกอบวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณภาพของนักเรียน (2) สมรรถนะของครู (3) สมรรถนะของผู้บริหาร (4) คุณภาพของโรงเรียน และ (5) การยอมรับของชุมชน

2.4 องค์ประกอบโครงสร้างของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) การบริหารวิชาการ (2) นโยบาย ยุทธศาสตร์ และงบประมาณ (3) การบริหารงานบุคคล และ (4) การบริหารทั่วไป

2.5 องค์ประกอบกลยุทธ์ของโรงเรียนในพื้นที่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) พลังขับเคลื่อนระบบการบริหารจัดการที่ดี (2) หลักสูตรและ

กระบวนการ (3) สร้างเสริมศักยภาพบุคลากร (4) เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียน และ (5) ระบบเครือข่ายอุปถัมภ์

2.6 องค์ประกอบเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณภาพครูและผู้บริหาร (2) คุณภาพการบริหารจัดการ (3) คุณภาพสื่อและเทคโนโลยี (4) ความร่วมมือของภาคีเครือข่าย และ (5) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่โดยการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่า

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ มีลักษณะเป็นรูปแบบเชิงระบบ คือ ส่วนของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต และองค์ประกอบเสริมคือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนา โดยมีองค์ประกอบปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ การบริหารจัดการ และ ระบบโครงสร้างการบริหาร องค์ประกอบกระบวนการ ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบ คือ กลยุทธ์การดำเนินงานองค์ประกอบผลผลิต 1 องค์ประกอบ คือ ภาพความสำเร็จ องค์ประกอบเสริม 2 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนา

3.2 องค์ประกอบวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในพื้นที่ กล่าวถึง ข้อกำหนดที่แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของโรงเรียนในพื้นที่ ที่มีความสอดคล้องกับทรัพยากรนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของระบบการบริหารโรงเรียนในพื้นที่ คือ มีหลักการบริหารจัดการที่ดี มีการกำหนดระบบโครงสร้างภายในโรงเรียน ที่ชัดเจน คล่องตัว โดยใช้กลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนส่งผลต่อภาพความสำเร็จได้อย่างมีคุณภาพ ตลอดจนมีการประเมินและพัฒนา อย่างต่อเนื่อง

3.3 องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบบูรณาการ และการบริหารผลสำเร็จอย่างสมดุล

3.4 องค์ประกอบระบบโครงสร้างการบริหาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ กลุ่มอำนวยการ กลุ่มนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ กลุ่มพัฒนาวิชาการ กลุ่มส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี และกลุ่มพัฒนาภาคีเครือข่ายชุมชน

3.5 องค์ประกอบกลยุทธ์การดำเนินงาน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ คือ สร้างพลังขับเคลื่อนระบบบริหารจัดการที่ดี พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้าง ทักษะชีวิตผู้เรียน เสริมสร้างศักยภาพบุคลากร เพิ่มสมรรถนะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ระดมสรรพกำลังภาคีเครือข่าย และสร้างเสริมบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้

3.6 องค์ประกอบภาพความสำเร็จ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 5 องค์ประกอบ คือ ศักยภาพของนักเรียน สมรรถนะของครู สมรรถนะของผู้บริหาร ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.7 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

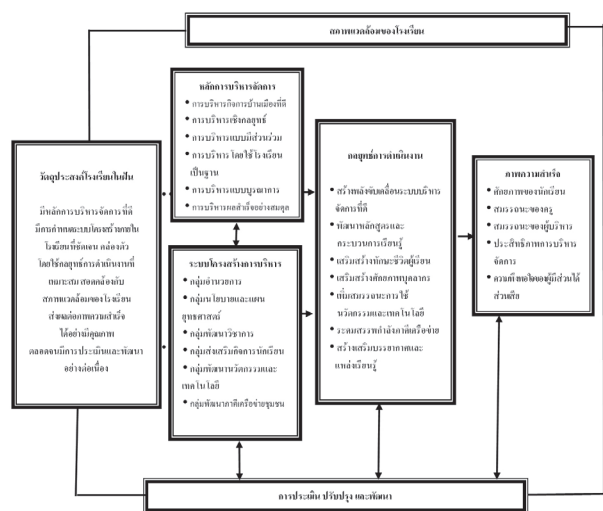
3.8 องค์ประกอบด้านการประเมินปรับปรุง และพัฒนา

4. ผลการตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

4.1 ผลการตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ผลปรากฏว่ารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนมีคุณลักษณะด้านความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

4.2 ผลการตรวจสอบคุณลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานจริงในโรงเรียน 4 โรงเรียน มีความสอดคล้องกันว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่มีคุณลักษณะด้านความมีประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และ ด้านความเป็นไปได้ สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ในโรงเรียนในพื้นที่ และโรงเรียนทั่วไปได้รูปแบบ
การบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ ดังภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่พัฒนา

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน
เป็นรูปแบบแนวคิดเชิงระบบ คือ มีส่วนปัจจัยนำเข้า
3 องค์ประกอบ ปัจจัยกระบวนการ 1 องค์ประกอบ ปัจจัย
ผลิต 1 องค์ประกอบ และองค์ประกอบเสริม 2
องค์ประกอบ ทั้งนี้เกิดจากแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิที่
เข้าร่วมสนทนา ที่ให้เหตุผลว่าการบริหารโรงเรียน หรือ
หน่วยงาน องค์การใด ๆ เราสามารถมองการบริหารในเชิง
ของแนวคิดเชิงระบบจะทำให้เห็นภาพการดำเนินงาน
อย่างชัดเจน นอกจากนั้นโรงเรียนเป็น องค์การที่เป็น
หน่วยบริการ การดำเนินการใด ๆ จึงต้องคำนึงถึงสภาพ
แวดล้อมของสถานที่ตั้งโรงเรียน รวมทั้ง การประเมิน
ปรับปรุง และพัฒนา อย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบเสริม
ดังกล่าวนี้เป็นองค์ประกอบที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้อง
คำนึงถึง แต่มีใช้องค์ประกอบที่มีอิทธิพลในการดำเนินการ
พัฒนาข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ Bardo and
Hartman (1982) ที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบ
ของรูปแบบว่ารูปแบบจะประกอบด้วยองค์ประกอบ
อะไรบ้าง มีรายละเอียดมากนักน้อยเพียงใด ไม่ได้มีข้อกำหนด
ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ ในทำนองเดียวกัน
Shoderback และคณะ (1990, p. 22) และ Wilson

(1991, p. 62) และ Hoy and Miskel (2001, p. 24)
ได้กล่าวถึงว่าโรงเรียนในระบบเปิด โดยมีองค์ประกอบ
5 ประการ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิต สภาพ
แวดล้อมของโรงเรียน และข้อมูลป้อนกลับ โดยถือว่า
ผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไป
ผ่านกระบวนการซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้น และ
ให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนข้อมูล
ป้อนกลับจากการประเมิน เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาด้วย
รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ เป็น

ข้อค้นพบ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ
ที่มีความสัมพันธ์กัน ตั้งแต่กลุ่มปัจจัยนำเข้า คือวัตถุประสงค์
เชื่อมต่อกับหลักการการจัดการ และระบบโครงสร้าง
การบริหาร โดยทั้ง 2 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์ สองทาง
ซึ่งกันและกัน กลุ่มปัจจัยนำเข้ามีความสัมพันธ์ทางเดียวกับ
ปัจจัยกระบวนการ และปัจจัยกระบวนการมีความสัมพันธ์
ทางเดียวกับปัจจัยผลิต รูปแบบที่ค้นพบดังกล่าว
สอดคล้องกับ Keeves (1988) ที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดี
ของรูปแบบ ว่าควรเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์
อย่างมีโครงสร้างของตัวแปร สามารถตรวจสอบได้โดยการ
สังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการอธิบายปรากฏการณ์
เป็นเครื่องมือในการสร้างโมทัศน์ใหม่ และการสร้าง
ความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยาย
องค์ความรู้ที่ผู้พัฒนาสนใจ

กลุ่มปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3
องค์ประกอบ คือวัตถุประสงค์ หลักการจัดการที่ดี
และระบบโครงสร้างการบริหาร โดยองค์ประกอบ
วัตถุประสงค์เป็นองค์ประกอบตั้งต้นของรูปแบบการ
บริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่เชื่อมต่อกับหลักการบริหาร
จัดการที่ดี และระบบโครงสร้างการบริหาร ทั้งนี้เนื่องมาจาก
วัตถุประสงค์คือความต้องการของการดำเนินการของ
โครงการทั้งหมด วัตถุประสงค์จึงเป็นองค์ประกอบตั้งต้น
ของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ โดยมีข้อความ
ที่บ่งบอกถึงความต้องการที่โรงเรียนในพื้นที่ควรจะเป็น
ทั้งที่เป็นหลักการบริหาร ระบบโครงสร้างการบริหาร

กลยุทธ์การดำเนินงานและผลผลิตของโรงเรียนในพื้นที่
สอดคล้องกับ Griffin (1999, p. 6) ที่กล่าวว่า การบริหาร
จัดการเป็นกระบวนการที่ใช้กับกลุ่มคนที่เข้ามาร่วมกัน
ทำงานด้วยโครงสร้างและการประสานงาน โดยมีหลักการ
วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด
เป้าหมายไว้

หลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม
ปัจจัยนำเข้า โดยมีองค์ประกอบย่อยซึ่งหมายถึงหลักการ
บริหารจัดการที่ควรนำมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน
ในพื้นที่ 6 หลักการ คือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหาร
โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบบูรณาการ และ
การบริหารผลสำเร็จอย่างสมดุล ทั้งนี้หลักการบริหาร
ดังกล่าว เป็นหลักการบริหารที่เหมาะสมต่อการพัฒนา
องค์การที่ต้องการการประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว
แน่นอน ชัดเจน ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่วางไว้
เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการกิจการภาครัฐ มีประสิทธิภาพและเกิด
ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐบาล ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงาน
เกินความจำเป็น และที่สำคัญประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก
และได้รับการตอบสนองตามความต้องการ
การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นหลักการบริหารที่ควรนำมา
ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า
การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นแนวทางการบริหารเชิงระบบ
ซึ่งมีความยืดหยุ่นกับการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักการบริหาร
ด้วยระบบแนวคิดที่มองไปสู่อนาคตและมีความคล่องตัว
ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์,
2542, หน้า 3) การบริหารแบบบูรณาการ เป็นหลัก
การบริหารงานแนวใหม่ที่ต้องการการบริหารจัดการที่มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในการ
บริหารโรงเรียนในพื้นที่ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหาร
จัดการให้รวดเร็ว เหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
โดยความร่วมมือจากทุกคนทั้งในและนอกโรงเรียน
สอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิชัย ฝรั่งทอง (2548) ที่
กล่าวถึงการบริหารแบบบูรณาการว่า เป็นระบบการบริหาร
องค์การที่ต้องเปลี่ยนไปจากเดิม เป็นการปรับเปลี่ยน

กระบวนการทัศน์หรือกรอบวิธีคิดและยุทธศาสตร์แบบใหม่
โดยทำให้แก่นของความสามารถหลักเกิดขึ้นในทุกตำแหน่ง
ขององค์การ

องค์ประกอบในกลุ่มปัจจัยนำเข้า ที่เป็นข้อค้นพบ
จากงานวิจัยครั้งนี้คือ ระบบโครงสร้างการบริหาร เป็น
องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับหลักการบริหารจัดการ
โดยแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น 6 กลุ่ม แตกต่าง
จากกฎกระทรวงที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้สถานศึกษา
แบ่งงานออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหาร
งบประมาณ กลุ่มบริหารบุคคล และกลุ่มบริหารทั่วไป
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550,
หน้า 151-154) ทั้งนี้ การแบ่งกลุ่มบริหารงานเป็น 6 กลุ่ม
ตามข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้เป็นการแบ่งกลุ่มงานที่
คำนึงถึงตามรูปแบบของการจัดส่วนงานและรูปแบบ
เมตริกซ์ โดยนำข้อดีของการออกแบบโครงสร้างองค์การ
มาใช้ในการบริหารงาน ตามแนวคิดของ Bartol และคณะ
(อ้างถึงใน วิโรจน์ สารัตนะ, 2546, หน้า 116-117)
กล่าวถึงข้อดีในการจัดโครงสร้างตามรูปแบบการจัดตาม
ส่วนงาน ว่าสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของ
องค์การได้เร็ว เนื่องจากไม่ต้องขึ้นอยู่กับหน้าที่อื่น
การประสานงานระหว่างหน้าที่ต่างๆ ทำได้ง่าย เน้นผลผลิต
วัตถุประสงค์ปฏิบัติงานได้ดี และสามารถพัฒนาทักษะ
การบริหารได้อย่างกว้างขวาง เป็นการกระจายอำนาจ
การตัดสินใจสู่ผู้บริหารระดับล่าง ทำให้ผู้บริหาร
ระดับสูงสามารถทำหน้าที่ทางด้านยุทธศาสตร์ได้มากขึ้น
ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว มีความ
ยืดหยุ่นในการใช้ทรัพยากร เพราะฉะนั้นการจัดระบบ
โครงสร้างการบริหารของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน
ในพื้นที่ จึงเป็นโครงสร้างที่เหมาะสมกับการทำงานที่เน้น
ผลผลิตและตอบสนองการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

องค์ประกอบกลยุทธ์การดำเนินงาน เป็นปัจจัย
กระบวนการของแนวคิดเชิงระบบ ในรูปแบบการบริหาร
จัดการโรงเรียนในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะการวางแผนกลยุทธ์
นับได้ว่าเป็นเข็มทิศนำทางหรือเป็นตัวกำหนดแนวทาง
ไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ (ปกรณัม ปรียากร, 2544, หน้า 2)

จากข้อค้นพบ กลยุทธ์การดำเนินงานควรมี 7 กลยุทธ์ (ดังภาพ 1) สอดคล้องกับแนวคิดของ สนธิรัก เทพเรณู และคณะ (2548, หน้า 64-65) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกลยุทธ์ คือ (1) การมุ่งเน้นอนาคต โดยสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับทิศทางของหน่วยงานที่จะดำเนินต่อไป (2) การมุ่งเน้นจุดมุ่งหมายรวมของหน่วยงานและสถานศึกษา โดยการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลได้ เพื่อให้บรรลุผลตามทิศทางที่ต้องการ (3) การมุ่งเน้นกระบวนการโดยจะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ (4) การมุ่งเน้นภาพรวม โดยเน้นระดับของการวิเคราะห์ของหน่วยงาน

องค์ประกอบภาพความสำเร็จ เป็นองค์ประกอบปัจจัยผลผลิตของแนวคิดเชิงระบบ โดยมีองค์ประกอบย่อย 5 องค์ประกอบ คือ ศักยภาพของนักเรียน สมรรถนะของครู สมรรถนะของผู้บริหาร ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความพึงพอใจของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนในฝันเป็น “โรงเรียนดี มีคุณภาพ” สอดคล้องกับ Whatmough (1994, pp. 94-95) ที่กล่าวว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพควรจะต้องมองคุณภาพใน 2 ด้าน คือ ด้านของ

การบริหารจัดการของผู้ให้บริการ อันหมายถึงโรงเรียนและด้านผู้รับบริการ หมายถึงนักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคม นอกจากนั้น ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวทางการประเมินคุณภาพรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ได้กำหนดมาตรฐานในการประเมินคุณภาพการศึกษา 4 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้ โดยได้ระบุถึง ผลการจัดการศึกษาในด้านผลผลิต และผลลัพธ์ที่เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนด้านประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษา และด้านการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด โดยมีการกำหนดตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของโรงเรียน และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมเพื่อพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่ดี มีภูมิคุ้มกัน เพื่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ปกรณั ปรียากร. (2544). การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเสมอธรรม.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2546). การบริหารการศึกษา หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สนธิรัก เทพเรณู และคณะ. (2548). การบริหารจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาระบบราชการ. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2542). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สิทธิชัย ฝรั่งทอง. (2548). การบริหารองค์การแบบบูรณาการ. ค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2553 จาก [http://www.nidambell.net/ekonomiz/2005 94/artiele 2005 octo7p5.htm](http://www.nidambell.net/ekonomiz/2005%2094/artiele%202005%20octo7p5.htm).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานการวิจัยประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนในฝัน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยนโยบายและแผนอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- Bardo, J. W. & Hardman, J. J. (1982). *Urban Sociology: A Systematic Introduction*. U.S.A. F. E. Peacock Publisher.
- Griffin, R. W. (1999). *Management*. (6 th ed.). New York: Houghton Mifflin Co.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2001). *Educational administration: Theory, Research, and Practice*. (6th. Ed.). Singapore: McGlaw-Hill.
- Keeves, J. (1988). *Modes Building in Keeves, Johap (editor). Educational Research Methodology and Measurement: An International*. Hand Book. UK, Pergamon, Press.
- Shoderback, P. P. et al. (1990). *Management system: Consideration*. Boston: Richard D. Irwin.
- Whatmough, R. (1994). The listening school :Sixth formers and staff as customers of each other. In C. Parson (Ed.), *Quality improvement in education: Case studies in schools, colleges and universities*. London: David Fulton.
- Wilson, B. (1991). *Systems: Concept, Methodologies and Applications*. (2 nd. ed.). New York: John Wiley and Sons.

**รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย***
**Effective Change Management Model for Basic
Education Institutions under the Foundation of The Church
of Christ in Thailand**

ชวนพิศ เลียงประไพพันธ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ เสนอรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าฝ่ายสนับสนุนการสอน จำนวน 25 โรงเรียน รวมจำนวน 183 คน วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบการบริหารเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม โดยผู้บริหารต้องมีความพร้อมการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม ใช้ภาวะผู้นำแบบอย่างที่ดี และอุทิศตนแก่สถานศึกษามีศีลธรรม, จริยธรรม ใช้การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ ส่วนองค์ประกอบของประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงมี 4 ด้านคือ งานวิชาการ: มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาให้ความสำคัญเรื่องความโปร่งใสเกี่ยวกับงบประมาณ สามารถตรวจสอบติดตามและประเมินผลได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม และสนับสนุนครูอาจารย์ให้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพต้องให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย และมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลง ต้องเน้นที่งานบุคลากรเป็นหลัก เนื่องจากบุคลากรจะเป็นตัวขับเคลื่อน ให้องค์กรเกิด การพัฒนาทำให้เกิดรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

คำสำคัญ: มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักร, การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษา

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

* ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.ดิเรก พรสีมา

Abstract

This research focuses on the successful practices for an effective change management model for the school administrators in the Basic Education Institutions under the Foundation of the Church of Christ in Thailand (CCT). Data were collected from the CCT school administrators, department heads, and education experts using questionnaires, surveys and interviews, consisting of 183 persons within 25 schools. Documents are analyzed using frequency, percentage, mean and standard deviation. The results reveal that effective change management in the CCT schools consists of 2 components. First, administrators must be prepared for the change and involve the entire organization. Second, dedicated individuals must be chosen to implement the strategic plan to ensure the desired outcome in a timely and successful manner. Effective change management consists of four factors; curriculum management, budget management, personnel management and overall change management. First, schools must set up a curriculum preparation committee to ensure the new curriculum complies with the vision and mission of the school. Second, budget management must also be in compliance with the CCT policies. Third, personnel management should focus on motivation for every level of personnel. Fourth, assessment systems are needed that will ensure the quality and effectiveness of the changes. The CCT must especially concentrate on personnel management because the school's staff drives the development model for effective change management in CCT schools.

Keywords: change management, foundation of the church of christ, CCT schools in thailand.

ความนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจการเมือง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่นักบริหารต้องตระหนักและให้บทบาทการออกแบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (รุ่ง แก้วแดง, 2543, หน้า 1) ผู้บริหารเป็นผู้นำองค์กร และเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง (change agent) และทุกฝ่ายในองค์กรต้องพยายามคิดค้นและพัฒนารูปแบบการบริหารใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างไปจากการบริหารแบบเดิมๆ เพื่อการพัฒนางานขององค์กรให้อยู่รอด และนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย (ปองสิน วิเศษศิริ, 2549, หน้า 26) การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องแสวงหาและพัฒนา รูปแบบการบริหารที่

เหมาะสมกับสถานศึกษาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

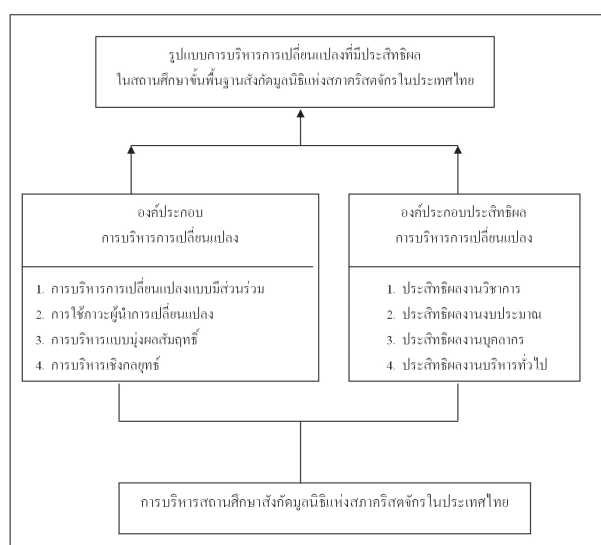
1. เพื่อศึกษาสภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการบริหารการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคลากร และการบริหารทั่วไปในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารการ

เปลี่ยนแปลงและประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

4. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลง
ที่มีประสิทธิผล ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย

5. เพื่อศึกษาผลการทดสอบรูปแบบการบริหาร
การเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการบริหาร การ
เปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนาเน้นนำผล
วิจัยที่ได้ไปใช้ในเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี
ในการบริหาร โดยมีกลุ่มผู้บริหารและครูเป็นหน่วยวิเคราะห์
ด้วยกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 5
ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและการสำรวจข้อมูล
เบื้องต้น โดย ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา แล้วนำ
ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของ
ประสิทธิผลการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิผล
การบริหารงานวิชาการ ประสิทธิผลการบริหารงาน
งบประมาณ ประสิทธิผลการบริหาร งานบุคลากร และ
ประสิทธิผลการบริหารทั่วไป

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบและสร้างรูปแบบ
การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
ด้วยการสอบถามและสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ความเหมาะสมของ
รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักร
ในประเทศไทย โดย ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่าย
สถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุป และนำเสนอรูปแบบ
การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
โดยจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร
สถานศึกษาและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัด
มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 25
โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น
ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง 1 คือ ผู้บริหาร สถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
จำนวน 35 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง 2 คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการ
เรียนรู้และหัวหน้าฝ่ายสนับสนุนการสอน หรือครูใน
สถานศึกษาพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรใน
ประเทศไทย จำนวน 190 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามสภาพจริง และสภาพที่คาดหวังในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย (2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพจริง และสภาพที่คาดหวังของประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตเลขานุการสภาคริสตจักรในประเทศไทย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย หลังจากนั้นได้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามทางไปรษณีย์แล้วจึงนำข้อมูลจากแบบสอบถาม มาตรวจให้คะแนนและวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละของข้อมูลที่ได้พบ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลสภาพจริงและสภาพที่คาดหวังการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ดังนี้

1. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิ CCT มีลักษณะของการบริหารแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยจากสภาพจริงเรียงจากมากไปหาน้อยคือ การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารการเปลี่ยนแปลง

แบบมีส่วนร่วม การบริหารเชิงกลยุทธ์ และบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ สำหรับภาพรวมความคาดหวังเรียงจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารเชิงกลยุทธ์ และบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตามลำดับ

2. ประสิทธิภาพของการบริหารการเปลี่ยนแปลง มีองค์ประกอบของประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานทั้ง 4 ด้านคือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานการบริหารทั่วไป ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เรียงจากมากไปหาน้อยคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานบุคลากร การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานบริหารทั่วไป และการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานงบประมาณ ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ของการบริหารการเปลี่ยนแปลง และประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่า ลักษณะการบริหารการบริหารการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์กันระหว่างประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป และความสัมพันธ์ที่มากที่สุดระหว่างลักษณะการบริหารการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานบุคลากร ส่วนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์มากที่สุดกับประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ

4. รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่ง

สภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบ ลักษณะการบริหารการเปลี่ยนแปลง 4 ลักษณะคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และประกอบด้วยองค์ประกอบของประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลง 4 ด้านคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานงบประมาณ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานบุคลากร และการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานบริหารทั่วไป โดยทั้ง 2 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานบุคลากร ส่วนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์มากที่สุดกับประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ ซึ่งสามารถนำมาสร้างรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการบริหารในสถานศึกษาและประสิทธิผลของการบริหารการเปลี่ยนแปลง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ทำให้ทราบถึง การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่า จากลักษณะการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยนั้น ควรมีการบริหารในรูปแบบผสมผสาน คือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ แต่ผู้บริหารควรตระหนักถึงความเป็นผู้นำของตนเองในการบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับแรก กล่าวคือ ผู้บริหารเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการทุ่มเท เสียสละ อุทิศตนแก่สถานศึกษา และเป็นผู้บริหารมีศีลธรรม ร่องลง มาตามลำดับ ผู้บริหารนำ

ยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ ตามการวางแผนยุทธศาสตร์ ที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ ผู้บริหารมีการปฏิบัติงานให้สำเร็จทันเหตุการณ์ตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และกำหนดวิสัยทัศน์โดยให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารทั้ง 3 แบบจะต้องมีตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย นั่นก็คือ งานบุคลากร ดังนั้นสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม และสนับสนุนครูอาจารย์ให้การพัฒนาวิชาชีพตรงตามความต้องการของสถานศึกษา และสุดท้ายการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการบริหารที่จะช่วยให้ผู้บริหารมีการปฏิบัติงานให้สำเร็จทันเหตุการณ์ตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในด้านงานวิชาการ โดยสถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถาน ศึกษา และมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา เพื่อการทำงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิผล นอกจากนี้ประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ก็มีความสำคัญเพื่อการขับเคลื่อนในการบริหารจัดการ กล่าวคือ การบริหารงานงบประมาณ สถานศึกษาให้ความสำคัญเรื่องความโปร่งใสเกี่ยวกับงบประมาณสามารถตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลได้ และยึดนโยบายของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นหลักการในการปฏิบัติ

ส่วนงานด้านบริหารทั่วไป สถานศึกษาให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายธุรการ บัญชี พัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และสัมพันธ์ชุมชนและมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ด้วยการควบคุมดูแล อย่างต่อเนื่อง สำหรับ

ประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลง พบว่า ต้องมีการบริหารไปพร้อมๆ กันไม่ว่าจะเป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านงานวิชาการ สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา การบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านงานงบประมาณ สถานศึกษาให้ความสำคัญเรื่องความโปร่งใสเกี่ยวกับงบประมาณสามารถตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลได้ และยึดนโยบายของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นหลักในการปฏิบัติ การบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านงานบุคลากร สถานศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม และสนับสนุนครูอาจารย์ให้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพตรงตามความต้องการของสถานศึกษา และการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านงานบริหารทั่วไป สถานศึกษาให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายธุรการ บัญชี พัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และสัมพันธ์ชุมชนและมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ด้วยการควบคุมดูแลอย่างต่อเนื่อง

1. ศึกษาผลการทดสอบรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยได้ทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำเสนอการรับรองรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องเห็นด้วยกับรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย และเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ที่ดีในการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย และเป็นประโยชน์กับทางสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่จะได้พัฒนารูปแบบเพื่อการพัฒนาสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิ แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 25 โรงเรียน ด้วยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ

นโยบายการบริหารของสภาคริสตจักรในประเทศไทย การจัดการบริหารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำทางพันธกิจการศึกษา ให้เป็นไปตามรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย และจากผลการนำรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มาทดลองใช้จริงโดยมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยนำไปใช้กับสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ระยะเวลาตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน 2552 ถึงเดือน เมษายน 2553 โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้การทดลองในโรงเรียนดาราวิทยาลัย เชียงใหม่ เพื่อนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยทดลองใช้รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยด้วยนวัตกรรมการอบรมสร้างความเข้าใจสภาคริสตจักรในประเทศไทย และได้ทำการเผยแพร่แนวคิดดังกล่าวไปยังสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้ง 24 โรงเรียน ผลจากการทดสอบรูปแบบทำให้ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้รับประโยชน์และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พร้อมยอมรับและถือปฏิบัติ ทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารตามหลักนโยบายสภาคริสตจักรในประเทศไทยมากขึ้น และตัวที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมีประสิทธิผล คือ การบริหารงานบุคลากร

การอภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงพรรณานำผลวิจัยที่ได้ไปใช้ในเชิงปฏิบัติการในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีในการบริหาร โดยมีกลุ่มผู้บริหารและครูเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ดังนี้

1. การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ดังนี้

- 1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา
- 1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
- 1.3 มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

2. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของลักษณะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ประสิทธิผลการบริหารงานงบประมาณ ประสิทธิผลการบริหารงานบุคลากร และประสิทธิผลการบริหารทั่วไป

3. ดำเนินการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และหัวหน้าสนับสนุนการสอน แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จำนวน 6 โรงเรียน แบ่งออกเป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน ขนาดกลาง 2 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก 2 โรงเรียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

4. นำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่จัดทำเข้ารับการปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และขออนุญาตทางมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ออกหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

5. จัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับผู้บริหาร (ชุดที่ 1) ตามสภาพจริงและตามที่คาดหวังของรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักร

ในประเทศไทย และ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับครู (ชุด 2) ตามสภาพจริงและตามที่คาดหวังของรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยทำหนังสือขออนุมัติไปยังสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อการจัดส่งเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ จำนวน 25 โรงเรียน

6. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วน ตามแบบประมาณค่า (rating scale) โดยการใช้การประมาณค่าของลิเคอร์ท (Likert's scale) ที่ให้ผู้ตอบประเมินค่า 1-5 ด้วยการเลือกเพียงคำตอบเดียว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ (percentage) ใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อดูการกระจายของข้อมูลและเพื่อนำเสนอค่าข้อมูลทั่วไป ค่าเฉลี่ย (mean) ใช้ในการวัดค่าแนวโน้มเข้าสู่ศูนย์กลางของข้อมูล ใช้แปลความหมายการบริหารที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงการกระจายข้อมูล ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวที่เป็นอิสระต่อกัน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างพฤติกรรม/ลักษณะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ งานงบประมาณงานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

7. สร้างรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

8. วิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารความเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยการทดลองใช้รูปแบบ และทำการเผยแพร่รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

9. สรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัย ผลการวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิให้การรับรองรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วยลักษณะการบริหารการเปลี่ยนแปลง 4 องค์ประกอบคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และระดับประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลง 4 องค์ประกอบคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมาก กล่าวคือการบริหารการใช้ภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง Robbins & Coulter (2007) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการทุ่มเทเสียสละและอุทิศตนแก่สถานศึกษา ผู้บริหารมีศีลธรรมและจริยธรรม เช่นเดียวกับ Bass (1990, p. 11) ในการบริหารเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารรับผิดชอบในการกระทำและการตัดสินใจที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ผู้บริหารมีการปฏิบัติงานให้สำเร็จทันเหตุการณ์ตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง Thompson and Strickland (1995) กล่าวถึงขั้นตอนวิธีการกระตุ้นการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้บรรลุผลทิศทางระยะยาวคือ (1) การกำหนดและพัฒนายุทธศาสตร์ การกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมาย 5 ประการ (1.1) การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (organization vision) เป็นการกำหนดทิศทาง การกิจ ซึ่งกำหนดส่วนประกอบของวิสัยทัศน์ การอธิบายรายละเอียดขององค์การ ขอบเขตของการปฏิบัติงาน ความต้องการ (needs) ของตลาดและค่านิยม (values) เบื้องต้นขององค์กร

(1.2) การกำหนดข้อความภารกิจ (mission statement) ขอบเขตของงานในองค์กร ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อเป็นภาพรวมและดำเนินการวินิจฉัยออกมาตามประเภทขององค์กรแต่ละแบบ แล้วจึงเขียนคุณสมบัติเฉพาะที่เป็นเป้าหมายขององค์กร (1.3) การกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (strategic goals) เป็นข้อความอย่างกว้างของจุดมุ่งหมายขององค์กร กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุผลภารกิจ (mission) เป็นความมุ่งหมายขององค์กรหรือหลักเหตุผล ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความอยู่รอด หรือการคาดคะเนในระยะยาวที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้น การกิจจึงเป็นลักษณะเด่นที่ใช้แยกองค์กรหนึ่งให้แตกต่างจากองค์กรอื่นอย่างชัดเจน ซึ่งคำถามที่จะต้องตอบเพื่อแสวงหาภารกิจขององค์กรก็คือ ธุรกิจของคุณคืออะไร สิ่งที่คุณต้องการคืออะไร (1.4) การกำหนดเป้าหมาย (goals) การกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคตซึ่งองค์กรต้องพยายามให้เกิดขึ้น โดยเป็นส่วนประกอบของการวางแผนที่สำคัญ เกี่ยวกับเป้าหมายในอนาคตที่องค์กรต้องการบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น (1.5) การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (strategic objectives) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์เป็นข้อความเฉพาะอย่างที่กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (goals) ธุรกิจจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ที่สามารถบรรลุภารกิจในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นโอกาสภายใต้สภาพแวดล้อม (2) การกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) หรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) เป็นการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกและเลือกจากทางเลือกที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (strategies) เป็นแผนที่สำคัญโดยเป็นแผนระยะยาว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์และตอบสนองวิสัยทัศน์และการกิจขององค์กร กลยุทธ์จะระบุถึงรูปแบบการตัดสินใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสอดคล้องกัน เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายขององค์กร ด้านการบริหารด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (result-based management) ผู้บริหารมีการวางแผนยุทธศาสตร์ และมีการกำหนดวิสัยทัศน์ Canadian

International Development Agency การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นวิธีการในการปรับปรุงการบริหารให้เกิดประสิทธิผล (effectiveness) และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ (accountability) สำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์โดยให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม ดังที่ Kotter (1996, p. 21) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ผู้บริหารดำเนินการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) การสร้างความรู้สึกร่วม 2) การสร้างคณะทำงานแกนนำ 3) การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ 4) การสื่อสารวิสัยทัศน์ 5) การสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติอย่างกว้างขวาง 6) การสร้างชัยชนะระยะสั้น 7) การรวบรวมผลงานที่ประสบผลสำเร็จ 8) การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงซึ่งหมายถึงการจัดการกับเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือลักษณะที่ต่างไปจากเดิม โดยวิธีการบริหารการเปลี่ยนแปลงนั้น ต้องเริ่มที่ตัวเราก่อน มีการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีการสร้างวิสัยทัศน์ขององค์กร ส่วนประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานการบริหารทั่วไป และงานงบประมาณ การบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านงานวิชาการ สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนดให้การบริหารงานวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 33-34) เป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลง

ด้านบุคลากร สถานศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเหมาะสมและสถานศึกษาสนับสนุนครูอาจารย์ให้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพตรงตามความต้องการของสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนดให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 51) เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา ดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว มีอิสระภายใต้กฎหมาย และระเบียบให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ประสิทธิผลในการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านบริหารงานทั่วไป สถานศึกษาให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายธุรการ บัญชี พัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และสัมพันธ์ชุมชนและมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ด้วยการควบคุมดูแลอย่างต่อเนื่อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 8-11) ว่าด้วยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 105-119) ได้กำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทั่วไป คือ (1) มีการจัดและพัฒนากระบวนการช่วยเหลือผู้เรียนที่เข้มแข็งและทั่วถึง (2) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความต้องการทางวิชาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน (3) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถพิเศษ และความถนัดของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (4) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม (5) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ และกีฬา/นันทนาการ (6) มีการจัดกิจกรรมสืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย และ (7) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อม และการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ โดยมี

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่เหมาะสม มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีห้องเรียนห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียง และอยู่ในสภาพใช้การได้ดี และมีการจัด และใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งใน และนอกสถานศึกษา ประสิทธิภาพในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านงบประมาณ สถานศึกษาให้ความสำคัญเรื่องความโปร่งใสเกี่ยวกับงบประมาณสามารถตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลได้ และสถานศึกษามีแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานตามนโยบายมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ส่วนพฤติกรรม การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารที่ทำให้เกิดประสิทธิผล โดยมีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 39) มุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

ซึ่งสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย นั้นเมื่อใช้ลักษณะการบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักในการบริหารแล้วนั้น การบริหารงานด้านบุคลากรก็เป็นตัวสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารที่ทำให้เกิดประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการผลักดัน และขับเคลื่อนให้การทดลองใช้รูปแบบให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการก้าวไปสู่สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่การวางแผน การติดตาม

ตรวจสอบ การสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผล และ ผู้บริหารระดับสูงต้องมีความมุ่งมั่นและความผูกพันกับการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือของพนักงานในทุกๆ หน่วยงาน โดยผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนในทุกด้าน ผู้นำองค์กร มีบทบาทอย่างมากต่อระดับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวขององค์การ ร้อยละร้อยขององค์การชั้นนำจะพบว่า ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มองเห็น และเข้าใจ ความเป็นไปในอนาคตได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งมีความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างยอดเยี่ยม

ซึ่งสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลง ที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย สิ่งที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ให้มีประสิทธิผล คือ การบริหารงานบุคลากร สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม และสนับสนุนครูอาจารย์ให้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพตรงตามความต้องการของสถานศึกษา ทั้งนี้การบริหารที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เกิดประสิทธิผลประกอบด้วย การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการบริหารเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ดังนี้

1. ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และกำหนดวิสัยทัศน์โดยให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม
2. ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการทุ่มเท เสียสละ และอุทิศตนแก่สถานศึกษา มีศีลธรรมและจริยธรรม
3. ผู้บริหารรับผิดชอบในการกระทำและการตัดสินใจที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการปฏิบัติงานให้สำเร็จทันเหตุการณ์ตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบนั้น ได้รับการรับรองในเรื่องของการบริหารที่

เหมาะสมกับลักษณะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
ซึ่งได้แก่ การบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม
การบริหารการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหาร
แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่จะต้อง
นำมาใช้ในการบริหารแบบผสมผสานในการพัฒนา
สถานศึกษา และประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลง
ในการบริหารในด้านงานวิชาการที่เกี่ยวกับสถานศึกษา
ต้องมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับ
วิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา โดยมีการจัดตั้ง
คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา งานงบประมาณ
ที่เกี่ยวกับการให้ความสำคัญเรื่องความโปร่งใสเกี่ยวกับ
งบประมาณ สามารถตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลได้
และมีแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่สอดคล้องกับนโยบาย
และแผนงานตามนโยบายมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรใน
ประเทศไทย งานบุคลากรที่เกี่ยวกับการให้ความสำคัญ
เกี่ยวกับขวัญและกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายอย่าง
เหมาะสมและสนับสนุนครูอาจารย์ให้ได้รับการพัฒนา
วิชาชีพตรงตามความต้องการของสถานศึกษา และงาน
บริหารทั่วไปที่เกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรฝ่ายธุรการ บัญชี พัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่
และสัมพันธ์ชุมชน โดยมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน
ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ด้วยการควบคุม ดูแล
อย่างต่อเนื่อง โดยได้ทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อ
นำเสนอการรับรองรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มี
ประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย

การรับรองรูปแบบดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญมีความ
คิดเห็นสอดคล้อง เห็นด้วยกับรูปแบบการบริหาร
การเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
และเห็นว่า น่าจะเป็นประโยชน์ที่ดีในการบริหารการ
เปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย และเป็น
ประโยชน์กับทางสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่จะได้

พัฒนารูปแบบเพื่อการพัฒนาสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิ
แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 25 โรงเรียน
ด้วยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการบริหารของ
สภาคริสตจักรในประเทศไทย การจัดการบริหารสำหรับ
ผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำทางพันธกิจการศึกษา
ให้เป็นไปตามรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มี
ประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาผู้บริหารและครูสังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย ให้มีความรู้ความเข้าใจที่
เป็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับลักษณะการบริหารของ
ผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารการเปลี่ยนแปลง
ในด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และ
งานการบริหารทั่วไปเพื่อให้เกิดรูปแบบการบริหารการ
เปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การนำรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มี
ประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย ไปใช้ให้เกิดผลโดยการสร้าง
นวัตกรรมด้วยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหาร
การเปลี่ยนแปลงแก่ผู้บริหาร บุคลากรครูให้มีความรู้ความ
เข้าใจต่อเนื่อง เพื่อการสนับสนุนการบริหารการเปลี่ยนแปลง
ที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดมูลนิธิแห่ง
สภาคริสตจักรในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารการ
เปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยการ
นำหลักข้อเชื่อทางคริสต์ศาสนาเข้ามาประยุกต์ในการบริหาร
จัดการด้วยความเชื่อในฐานะเป็นสถานศึกษาสังกัดมูลนิธิ
แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

2. จากการวิจัยครั้งนี้ได้นำรูปแบบไปทดลองใช้
ในระยะสั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาอย่างเต็ม
รูปแบบให้ครบตามแผนพัฒนาหรือแผนกลยุทธ์ของ
สถานศึกษาที่ได้กำหนดแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
สำหรับสถานศึกษา ระยะเวลา 3 ปี หรือ 5 ปี

3. ควรมีการศึกษาโครงสร้างว่าด้วยภาวะผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารสถานศึกษา
สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เนื่องจาก
จะมีการประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับการบริหารหน่วยงาน
และสถาบันของสภาคริสตจักรในประเทศไทย และมูลนิธิ
แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย คริสตศักราช 2009
ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *เอกสารประกอบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ สำหรับ
ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา*. นครปฐม: สถาบันพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.
ปองสิน วิเศษศิริ. (2549). แนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการศึกษาไทย*. 3(22),
กรกฎาคม.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *การปฏิรูปการศึกษาไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในการปฏิรูปการศึกษา: แนวคิดและ
หลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้
คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ
กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ พ.ศ. 2550*. ค้นจาก [http:// www.obec.go.th](http://www.obec.go.th).
- Bass, B. (1990). *From transactional to transformational leadership*. [n.p.].
- Kotter, J. P. (1996). *Leading change*. Boston: Harvard Business School Press.
- Robbins, S. P. & Coulter, M. (2007). *Management*. New York: Pearson Education.
- Thompson, A. R. & Strickland, A. J. (1995). *Strategic management: Concepts and case* (8th ed.).
USA: Business publications.

**การประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Evaluation of Using Library and Information Science Curriculum
of the Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phranakhon Rajabhat University**

ผศ. ดร. เสวียน เจนเข้¹, เพ็ญรุ่ง แบ่งใส²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคืออาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 คน และนักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 67 คน รวม 73 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ ด้านบริบทและด้านปัจจัยเบื้องต้นตามลำดับ

คำสำคัญ: การประเมินการใช้หลักสูตร, หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Abstract

The purpose of this research is to evaluate the use of the Library and Information Science curriculum of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University (the revised 2006 curriculum). The total population is 73 participants collected from six instructors and sixty-seven second- through fourth-year students of the Library and Information Science Program in the 2009 academic year. The primary research tool is questionnaires. The statistics employed in this research are percentage, mean and standard deviation. The research results reveal that the evaluation

¹ประธานสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

of the aforementioned curriculum usage, according to the participants' opinions, is overall at a high level in all aspects. In addition, the product is ranked at the highest level, followed by the process, the context, and the input respectively.

Keywords: curriculum evaluation curriculum library and information sciences curriculum, Phranakorn university

ความนำ

ปีพุทธศักราช 2547 เป็นปีแรกของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อทำหน้าที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ในการส่งเสริมการเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล เพื่อสร้างและพัฒนางานความรู้ สร้างบัณฑิตที่มีความรู้คู่ความดี สร้างสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมทั้งของท้องถิ่นและของชาติ เสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชนและองค์กรเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2549, หน้า 9) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้มีการปรับเปลี่ยนระเบียบข้อบังคับให้เหมาะสม รวมทั้งมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและความต้องการของสังคม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ได้เปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2549 - ปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถภาพ ดังนี้ (1) มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ (2) มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพบรรณารักษ์ รวมทั้งมีความรู้ ศรัทธา ภูมิใจ และรับผิดชอบในวิชาชีพของตน (3) มีคุณธรรม จริยธรรม และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพบรรณารักษ์ ปัจจุบัน

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 120 คน และในหลักสูตรดังกล่าวยังไม่มีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดมา โดยมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ที่จะต้องติดตาม ตรวจสอบและรายงานผลการตรวจสอบการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในตามวงจรการดำเนินการ ทั้งนี้ มีพันธกิจที่สำคัญคือการประเมินหลักสูตรในระหว่างดำเนินการใช้ เพื่อให้ทราบข้อดี ข้อเสีย ปัญหาและอุปสรรค การดำเนินงาน จะได้นำไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้น การจัดการศึกษาจะดำเนินสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามจุดมุ่งหมายหลักสูตรที่ตั้งไว้ ควรมีการประเมินระยะระหว่างการปฏิบัติงาน (implementation) ซึ่งเป็นช่วงของการนำโครงการหรือหลักสูตรไปปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สำหรับการกำกับติดตามการปฏิบัติงาน (monitoring) โดยทั่วไปควรคำนึงถึง ปัจจัยเบื้องต้น (input) กระบวนการ (process) หรือผลปฏิบัติงานระยะสั้นที่เกิดขึ้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547, หน้า 94) ซึ่งสอดคล้องกับสตีฟเฟิลบิม ที่ได้ให้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) ว่าเป็นการประเมินเพื่อหาข้อเท็จจริงระหว่างการใช้หลักสูตรเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขในแต่ละด้านให้เหมาะสมที่สุดใน 4 ด้านดังนี้ คือ ด้านบริบท (context) เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระ ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) เกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอน นักเรียน และสภาพแวดล้อม ด้านกระบวนการ (process) เกี่ยวกับ

การจัดการเรียนการสอนการวัดและประเมินผล และการบริหารและการบริการหลักสูตร ด้านผลผลิต (product) เกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียน ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านความรู้ความสามารถที่ส่งผลต่อการทำงาน และด้านคุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณในวิชาชีพ (Stufflebeam, 1983, pp. 128-134)

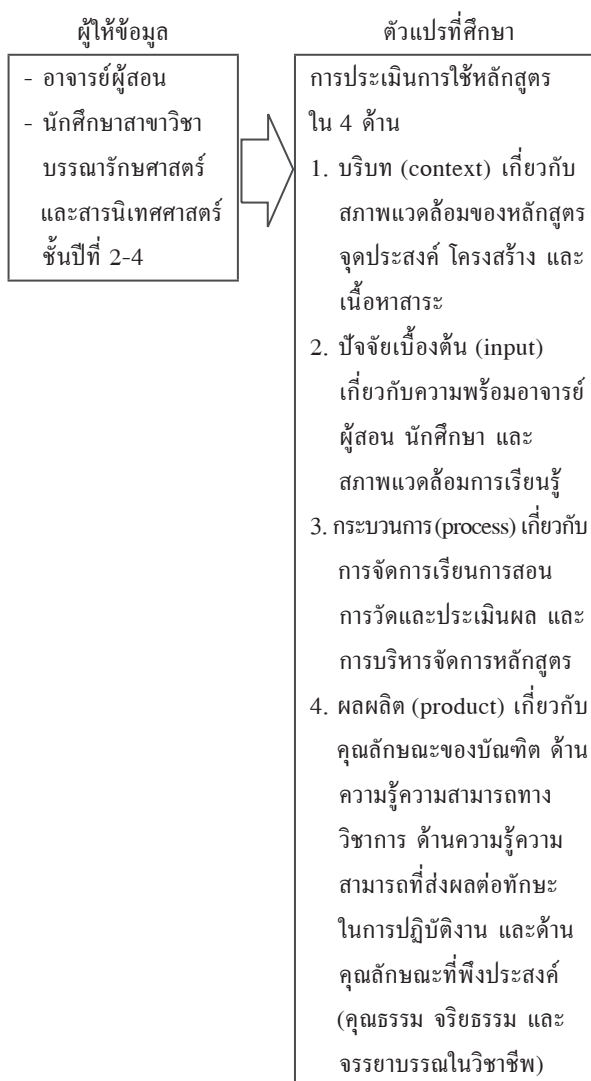
จากหลักการ หลักกฎหมาย และนโยบายต่างๆ ดังที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการประเมินหลักสูตร อีกทั้งหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงขึ้นมาใหม่ พ.ศ. 2549 และได้มีการนำหลักสูตรไปใช้เป็นระยะเวลาเกือบจะครบ 4 ปี แล้ว ผู้วิจัยในฐานะคณะกรรมการหลักสูตรและเป็นผู้สอนประจำหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จึงมีความต้องการที่จะประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ในระหว่างดำเนินการใช้ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการ บริหารหลักสูตร ให้บรรลุจุดมุ่งหมายและผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพเป็นไปตามกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา สร้างความเชื่อมั่นว่า สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549)

วรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1983) มาเป็นกรอบแนวคิดในการประเมินการใช้หลักสูตร ซึ่งแนวคิดดังที่กล่าวมาสรุปได้ ดังภาพ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ อาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 คน และนักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ชั้นปีที่ 2-4 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 67 คน รวม 73 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูล

ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยหาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย IOC (Index of Item-Objective Congruence) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .87 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ในการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยประชากร (μ) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร (σ)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตร บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) สรุปได้ดังนี้

1. ด้านข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 91.8 จำแนกเป็นเพศชาย 11 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 เพศหญิง 56 คน คิดเป็นร้อยละ 76.7 และผู้ตอบแบบสอบถามรองลงมาคืออาจารย์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 จำแนกเป็นเพศชาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 เพศหญิง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8

2. ด้านการประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษ-ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) สรุปได้ดังนี้

2.1 โดยภาพรวมหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.66$) ทุกด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลผลิต (product) ($\mu=4.07$) รองลงมาคือด้านกระบวนการ (process) ($\mu=3.73$) ด้านบริบท (context) ($\mu=3.68$) และด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) ($\mu=3.59$) ตามลำดับ

2.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.2.1 ด้านบริบท (context) พบว่า การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในด้านบริบทมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.68$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรมีความเหมาะสม (ตลอดหลักสูตร 131 หน่วยกิต) และเนื้อหาสาระของหลักสูตรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ($\mu=3.86$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ($\mu=3.42$)

2.2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) พบว่า การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในด้านปัจจัยเบื้องต้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.59$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ อาจารย์ผู้สอนมีคุณวุฒิวิชาชีพและความชำนาญตรงกับสาขาวิชาที่สอน ($\mu=4.19$) รองลงมาคืออาจารย์ผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนเอาใจใส่ อุทิศตนให้กับการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ และอาจารย์ผู้สอน มีการเตรียมการสอน

มีแผนการสอนและจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ไว้ล่วงหน้า ($\mu=4.01$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีอาคาร สถานที่ฝึกทักษะวิชาชีพ เพียงพอ ($\mu=3.29$)

2.2.3 ด้านกระบวนการ (process)

พบว่า การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.73$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ เช่น ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ และศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ($\mu=3.90$) รองลงมาคือ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้อง กับเนื้อหา และจุดประสงค์ของหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนแจ้งให้ทราบจุดประสงค์ ($\mu=3.86$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ อาจารย์ผู้สอนแจ้งผลการเรียนของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ($\mu=3.56$)

2.2.4 ด้านผลผลิต (product)

พบว่า การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.07$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเอง และหน้าที่ ($\mu=3.82$) รองลงมาคือ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ($\mu=3.78$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในงานสื่อสารสนเทศ และนักศึกษารู้จักค้นคว้า แก้ปัญหาและติดตามความเจริญก้าวหน้าในงานบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ ($\mu=3.64$)

3. ด้านข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) อาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชา พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

3.1 ด้านบริบท ควรปรับปรุงเนื้อหาสาระของ

หลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยให้บูรณาการในรายวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันมาไว้ด้วยกัน ลดจำนวนวิชาให้น้อยลง และเพิ่มจำนวนหน่วยกิตในแต่ละวิชาที่ปรับปรุงให้เป็น 3 หน่วยกิต จัดให้มีการเรียนการสอนในรายวิชาการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในสำนักงาน วิชาการจัดการความรู้ และวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพิ่มขึ้น

3.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น ควรขออัตราค่าจ้างในตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนเพิ่ม โดยระบุนวุฒิการศึกษาปริญญาเอกด้านบรรณารักษศาสตร์ หรือสารสนเทศศาสตร์ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพและเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา

3.3 ด้านกระบวนการ ควรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น การฝึกปฏิบัติงานทั้งในและนอกสถานที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงานได้โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประจำหลักสูตร ในการวัดประเมินผลอาจารย์ผู้สอนควรแจ้งผลการเรียนให้นักศึกษาทราบเพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

3.4 ด้านผลผลิต บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะต้องมีความรู้ในศาสตร์ของวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำก้าวหน้าเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรมและยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ

การอภิปรายผล

จากการศึกษา การประเมินการใช้หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) พบว่า โดยภาพรวมหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยด้าน

ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านผลผลิต (product) รองลงมาคือด้านกระบวนการ (process) ด้านบริบท (context) และด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลักสูตรดังกล่าวมีความสอดคล้องกับนโยบายและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย จุดประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย จำนวนหลักสูตรตลอดหลักสูตรมีความเหมาะสม เนื้อหาสาระของหลักสูตรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนอุทิศตน เอาใจใส่การจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชนีวรรณ ขำประดิษฐ์ และอรพินธุ์ พูนนารถ (2549, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาของหลักสูตร ปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านบริบท (context) ตามความคิดเห็นอาจารย์และนักศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะเรื่อง หลักสูตรมีความสอดคล้องกับนโยบายและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย จุดประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ อารัง บัวศรี (2542, หน้า 7) ที่กล่าวว่า หลักสูตรคือแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ และ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 11) กล่าวว่า หลักสูตรจะเป็นเหมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดหมายของการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่จุดหมายเดียวกัน

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่หากพิจารณาตามประเด็นพบว่าในประเด็นความพร้อมอาจารย์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกรายการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ทั้งอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษเอาใจใส่และอุทิศตนให้กับการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการเตรียมการสอน มีแผนการสอนและจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์การสอนไว้ล่วงหน้า ส่วนในประเด็นความพร้อมของนักศึกษา พบว่านักศึกษามีความภาคภูมิใจต่อการเป็นนักศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกรายการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่วนความพร้อมด้านสภาพการเรียนรู้ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเฉพาะในรายการความเพียงพอของสถานที่ฝึกทักษะวิชาชีพ และแหล่งเรียนรู้เสริมทักษะวิชาชีพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะที่ต้องนำไปใช้จริงในการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำไปใช้กับนักเรียนนั้นต้องคำนึงถึงความพร้อมของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นอย่างมากทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 218) ที่กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย แต่ละฝ่ายมีความเกี่ยวข้องในแต่ละส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น หน่วยงานส่วนกลาง เกี่ยวข้องในด้านการบริหารและบริการหลักสูตรกับการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวข้องในด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ต้องจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในสถานศึกษา ให้พร้อมและเพียงพอแก่ผู้เรียน

3. ด้านกระบวนการ (process) ตามความคิดเห็นของอาจารย์-นักศึกษาในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์ของหลักสูตร แสดงให้เห็นการจัดการเรียน การสอนตามหลักสูตรนี้ควรต้องเพิ่มแนวทางการสอนที่ หลากหลาย และสอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์ของ หลักสูตร ดังนั้นผู้บริหารต้องกำกับติดตามการนำหลักสูตร ไปใช้ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้หลักสูตรได้อย่าง บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อ กระตุ้นผู้นำหลักสูตรไปใช้ ให้ยอมรับ ด้วยการ สร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร จัดกิจกรรมหลากหลายที่คอย กระตุ้น ผลักดันให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับ แนวคิดใหม่ในหลักสูตรใหม่ โดยเฉพาะการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ พยายามทำให้กระบวนการใช้หลักสูตร ก้าวหน้าไปในทางที่ดี ซึ่งจะทำให้ครูสามารถใช้หลักสูตร ได้อย่างมีคุณภาพ (Sowell, 1996, pp. 245-247, อ้างถึง ใน นิรมล ศตวุฒิ, 2543, หน้า 93-94)

4. ด้านผลผลิต (product) ตามความคิดเห็น ของอาจารย์-นักศึกษาในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นความรู้ทางวิชาการ และทักษะในการทำงาน พบว่า นักศึกษามีความรู้ความ เข้าใจในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อนักศึกษาเข้ามาศึกษาเล่าเรียนแล้ว นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ทางบรรณารักษ ์ ส่วนในประเด็นด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่มีค่าเฉลี่ย สูงกว่าทุกข้อ รองลงมาคือ นักศึกษามีระเบียบวินัย และ เคารพครัดในการปฏิบัติตามระเบียบของมหาวิทยาลัย นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ และนักศึกษารู้จักค้นคว้า แก้ปัญหา และติดตามความก้าวหน้าในวิชาชีพ แสดง ให้เห็นว่าผลผลิตคือคุณภาพของนักศึกษา เป็นตัวชี้วัด วัดที่ย้อนไปสู่กระบวนการใช้หลักสูตรตั้งแต่ต้นคือบริบท ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการ ที่ต้องสอดคล้องกันอย่าง เหมาะสม เพราะแม้จะมีด้านบริบทหรือการวางแผน กำหนดโครงสร้างและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้อย่างดี แต่มีปัจจัยเบื้องต้นไม่เพียงพอ เช่น สถานที่ฝึกทักษะ วิชาชีพ และแหล่งเรียนรู้เสริมทักษะวิชาชีพ และสภาพ

แวดล้อมการเรียนรู้อื่นๆ ที่จำเป็น ตลอดจนกระบวนการ นำหลักสูตรไปใช้ เช่น การจัดการเรียนการสอนและ การบริหารจัดการหลักสูตร ต่างเกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น ดังนั้น ในการใช้หลักสูตรจึงต้องมีการสอดคล้องกันทุกด้าน ทุกฝ่ายและต้องมีการประเมินเป็นระยะ จึงจะทำให้การใช้ หลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินการใช้ หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร (หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2549) ทั้ง 4 ด้าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านบริบท (context) ในส่วนของการศึกษา สภาพแวดล้อมหลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์ โครงสร้าง หลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตร สาขาวิชาควรให้ ความสำคัญกับการสำรวจความต้องการในการพัฒนา หลักสูตรก่อนเป็นอันดับแรก และเนื้อหาสาระของ หลักสูตรต้องปรับปรุงให้สอดคล้อง กับความต้องการของ ตลาดแรงงาน โดยให้บูรณาการในรายวิชาที่มีเนื้อหา ใกล้เคียงกันมาไว้ด้วยกัน ลดจำนวนวิชาให้น้อยลง และ เพิ่มจำนวนหน่วยกิตในแต่ละวิชาที่ปรับปรุงให้เป็น 3 หน่วยกิต จัดให้มีการเรียนการสอนในรายวิชาการใช้ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในสำนักงาน วิชาการจัดการเรียนรู้ และวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพิ่มขึ้น

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) สาขาวิชาควรจัด ให้มีอาคาร สถานที่ฝึกทักษะวิชาชีพ มีห้องเรียนที่ส่งเสริม การเรียนรู้เพียงพอ จัดให้มี สื่อและอุปกรณ์การเรียน การสอน วัสดุฝึก มีความสะดวกในการใช้ และควรขอ อัตราค่าจ้างในตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนเพิ่ม เพื่อให้เพียงพอ กับจำนวนนักศึกษา

3. ด้านกระบวนการ (process) ควรเน้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น อาจารย์ผู้สอนควรแจ้งผลการเรียนของ

นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และผู้สอนควรมีการประเมินก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและ ทักษะเบื้องต้นของนักเรียน

4. ด้านผลผลิต (product) อาจารย์ผู้สอนควรกระตุ้นและส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักค้นคว้า แก้ปัญหาและติดตามความเจริญก้าวหน้าในงานบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ และควรหาแนวทางให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในงานสื่อสารสนเทศให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสม เช่น ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ หรือการจัดสนทนากลุ่ม เป็นต้น

2. ควรศึกษาวิจัยติดตามผลการใช้บัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ออลีนเพลส.
- ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและการพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- นิรมล สดวภูมิ. (2543). *การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์. (2549). *หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง 2549*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. (2549). *รายงานประจำปีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- รัชนิวรรณ ขำประดิษฐ์ และอรพินธุ์ พูนนารถ. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). *ทฤษฎีการประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). *แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร*. เชียงใหม่: The Known ledge Center.
- Stufflebeam, D. L. (1983). *Evaluation model viewpoint on educational and human services evaluation*. Boston: Kluwer-Nijhoff.

การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี*

The Administration of Sangha in Ecclesiastical Region Governance of Singburi

พระมหาฐานวัฒน์ ศรีประเสริฐ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานกับ การวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีสามด้าน ประกอบด้วย กิจกรรมด้านการปกครอง กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมด้านสาธารณูปการและเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีเพื่อการบริหารจัดการที่ประสบผลสำเร็จ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม และแบบการสนทนากลุ่ม ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส รอง/ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือ พระที่รับผิดชอบจากจำนวน 182 วัด โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของทาร์โย ยามาเน่ ได้จำนวน 31 กลุ่มตัวอย่าง วัดละ 1 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสัมพันธ์ Spearman's Rho correlation, and Pearson's correlation ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมวัดมีความพร้อมไม่เท่ากันในการจัดการศึกษา ส่วน การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองเป็นหน้าที่สำคัญของเจ้าอาวาสและ ปัจจัยส่วนบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ ค่าความสัมพันธ์การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์และผลการวิเคราะห์สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ พบว่า ด้านการศึกษานั้น คณะสงฆ์ควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในแผนกสามัญเองส่วนด้านการปกครอง คณะสงฆ์ควรให้พระในวัดทุกรูปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำงานเป็นทีม ด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ ของวัด เพื่อป้องกันการชำรุดสูญหายและควรจัดให้มีการทำรายงาน ทรัพย์สินของวัด

คำสำคัญ: ภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

* ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ. ดร.พรชัย เทพปัญญา

Abstract

This study used a mixed-methodology to examine the practice in administrative responsibilities of the Sangha under the Governmental Region of Singburi Province. Three administrative responsibilities are examined: education, administration, and public welfare. A model for the practice in administrative responsibilities of the Sangha is proposed. A sample group of 31 wats was selected from the total of 182 using the Taro Yamane technique. Data was collected from interviews, questionnaires, and a focus group. Data were analyzed to find percentage, mean, standard deviation. Spearman's Rho correlation and Pearson correlation were applied to find and test correlations. The results reveal that, in general, wats are not equally prepared to provide educational services, while the administrative responsibilities are found to be important duties, and that monks' personal factors were not related to the administrative responsibilities; The analysis of the relationships between the administrative duties and in synthesizing the proposed model for the practice in administrative duties showed that curriculum for general education for monks should be constructed by the Sangha. Monks at all levels should be allowed to participate in wat management. Decision-making should be made in teams. Plans for risk-management activities, to administer resources and other technical media of wats need to be developed and a list of resources and equipment that wats own should be kept and maintained.

Keywords: administration of sangha, ecclesiasti region governance of Singhaburi

ความนำ

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศอีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยให้การติดต่อสื่อสาร การรับรู้หรือเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว เกิดกระแสโลกาภิวัตน์เป็นโลกยุคไร้พรมแดน เร่งให้มีกระแสการเปลี่ยนแปลงใหม่เข้ามาในสังคมไทย เกิดการแข่งขันขององค์กรต่างๆ ในสภาวะการณ์ที่สลับซับซ้อนมีแต่ความไม่แน่นอนและไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมในประเทศไทยให้เป็นไปอย่าง

รวดเร็วและรุนแรงกว่าในอดีต องค์กรต่างๆ รวมทั้งวัดในปัจจุบันก็ได้รับผลกระทบไปด้วย พระไพศาล วิสาโล (2543, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21” ว่าผลที่เกิดขึ้นกับพุทธศาสนาในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงมักมี สามด้านคือ ประการแรก ศาสนาถูกลดบทบาทลง ประการที่สอง ศาสนาดั้งเดิมอ่อนแออ่อนด้อยตามสถานการณ์หรือความคิดใหม่ และประการที่สามเกิดการปรับตัวภายในศาสนาเพื่อธำรงคุณค่าเดิมเอาไว้ นอกจากนี้พระไพศาล วิสาโล (2543, หน้า 2) ยังกล่าวต่อไปอีกว่าสถาบันสมัยใหม่ได้ช่วงชิงบทบาทสำคัญๆ ของวัดไปเหลือแต่บทบาททางด้านพิธีกรรมเท่านั้น วัดหลายวัดจึงปรับตัวและหลายวัดเลือกแนวทาง “ไสยพาณิชย์” เพื่อตอบสนองของคนในเมืองที่อยู่ภายใต้

ลัทธิบริโภคนิยม หลายวัดเลือกขยายบทบาทด้วยการร่วมมือกับรัฐเพื่อตอบสนองนโยบายความมั่นคงของชาติ ส่วนวัดในชนบทที่ล้อมรอบด้วยหมู่บ้านที่ติดการพนันและคดียาเสพติดหรือยาบ้าก็ไม่สามารถยับยั้งได้ หลายวัดทั้งบทบาทการเป็นศูนย์กลางทางด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณแต่กลับเป็นสถานบริการทางด้านไสยศาสตร์และเป็นส่วนหนึ่งของระบบตลาดขายวัตถุมงคล เห็นได้ว่า วัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มืองค์ประกอบไม่แตกต่างจากสถาบันหรือ องค์กรอื่น ๆ ในสังคม เมื่อศึกษาและพิจารณาบทบาททางสังคมของวัดจากอดีตที่ผ่านมาพบว่า วัดในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย หรือชุมชนไทยอย่างมาก ในสมัยก่อนวัดเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของคนในชุมชน และเป็นที่พึ่งทางใจอย่างดีของคนไทยไม่ว่าคนในชุมชนจะทำอะไร ก็ต้องเกี่ยวพันกับวัด และพระสงฆ์เสมอ เช่น ก่อนออกรบก็ต้องขอให้พระสงฆ์ให้ศีลให้พร พรหมนันทเพื่อเป็นสิริมงคล พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำทางจิตใจ และผู้นำทางสังคมเป็นเหตุให้คนไทยในสมัยก่อนอยู่ใกล้ชิดกับวัดและศาสนาโดยตลอด วัดซึ่งเป็นสถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางจิตใจของชาวพุทธ ส่วนพระสงฆ์ก็เป็นที่รวมศรัทธาของชุมชน กล่าวคือวัดในอดีตเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ทำประโยชน์แก่สังคมเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันการให้ความสำคัญต่อวัด ซึ่งเป็นแหล่งยึดรวมหัวใจของคนไทยมานับตั้งแต่โบราณกาลนั้นน้อยลงมากอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือปัจจุบันวัดขาดความสำคัญต่อสังคมครอบครัวและชุมชน เกิดภาวะความเสื่อมถอยในความเชื่อ และความศรัทธา ที่มีต่อวัดและศาสนา ประชาชนหันไปนิยมนับถือโชคกลางของขลังมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องทายาทผู้ที่จะบวชเรียนเรื่องพุทธศาสนามีจำนวนลดลงมาก ทำให้วัดหลายวัดต้องกลายเป็นวัดร้าง อำนาจ บัณฑิต ผู้อำนวยกรสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2553) กล่าวว่า ขณะนี้มีวัดร้างเพิ่มขึ้นประมาณ 40 แห่งต่อปี บางวัดมีพระรูปเดียว (Nareerat, 2010)

การที่ ผู้คนในสังคมได้มีค่านิยมยึดมั่นในวัดถุ

มากขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ด้านจิตใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันลดน้อยลง การติดต่อกันของคนในสังคม ชาวบ้านกับวัดในหลาย ๆ เรื่องเป็นไปในทางผลประโยชน์ บางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งนำไปสู่ความรุนแรงถึงขั้นทำลายชีวิตกันก็มีดังปรากฏเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ การที่จะให้วัดกลับมาเป็นบทบาทสำคัญในสังคมที่สามารถสร้าง ความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่ประชาชน โดยมีบทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชนในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและประหยัด เป็นสถานที่เรียนพระพุทธรศาสนาและเป็นที่เรียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน และลูกหลานของชาวบ้านรอบวัด เป็นแหล่งรวบรวม เก็บรักษา และศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ทั้งศิลปกรรม จิตรกรรม ภูมิกรรม และวรรณกรรมในท้องถิ่น หรือเป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาทของชาวบ้าน เป็นที่ นำแนวคิดใหม่ๆ มาสอน และฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสมในท้องถิ่นให้แก่ประชาชน ดังที่ สุภกุล เกียรติสุนทร(2529, หน้า 9) ได้กล่าวถึงบทบาทวัดที่ควรเป็นในอนาคตนั้น วัด หรือองค์กรสงฆ์และภิกษุสงฆ์จะทำให้วัดกลับมาเป็นที่พึ่งทางใจและสามารถอวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนได้ วัดคงต้องปรับการบริหารจัดการและการปฏิบัติภารกิจ ของวัดหรือองค์กรสงฆ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ปกครองวัดให้มีระเบียบรัดกุม มีบริเวณวัดที่สะอาดร่มรื่น และมีกิจกรรมที่อำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน พระภิกษุสงฆ์ต้องศึกษาแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นต้น (พระราชสุทธานมมงคล, 2510)

สถาบันที่คงไว้ซึ่งความน่าเคารพ นับถือ เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนควบคู่กับสังคมไทยสืบไปหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มเล็งเห็นความสำคัญ ในการเรียกศรัทธาของชุมชนชาวพุทธให้กลับคืนมา ช่วยกันทำให้วัดเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมจริยธรรมและฟื้นฟูกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย เช่นที่เคยเป็นมาในอดีต เช่น ในรายงานข่าวจากหนังสือพิมพ์แนวหน้า เรื่อง “วัดกับสังคมไทย ต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน” รายงานว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

สร้างเสริมสุขภาพ-- สสส. จะนำเอาโครงการพัฒนาวัด มาพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน รวมไปถึงสถาบันครอบครัวให้เกิดเป็นชีวิตที่สร้างสรรค์ ใน 600 วัด ทั้งภาคเหนือ ใต้ และตะวันออก เนียงเหนือ ด้วยการมุ่งสนับสนุนพัฒนาวัดให้เป็นองค์กรเข้มแข็ง จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทุกวันอาทิตย์ ส่งเสริมให้คนเข้าวัดใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่น่ากระทำเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่าวัดกับคนไทยผูกพันกันมาจนยากที่จะสละให้หลุดพ้นออกไปได้แล้ว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2553)

อนึ่งวัดซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญและมีคณะสงฆ์ร่วมประกอบภารกิจด้านต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญในการมีหลักในการบริหารจัดการองค์กรวัด ให้ประสบความสำเร็จทำประโยชน์ให้ชุมชนและประชาชน ได้อย่างเต็มที่และให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรา 37 และ 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ดังมีรายละเอียดไว้ ต่อไปนี้คือ (1) กิจกรรมของวัดในด้านการปกครอง (2) กิจกรรมของวัดในด้านการอบรมเผยแผ่ศาสนาธรรม (3) กิจกรรมของวัดในด้านการศึกษา (4) กิจกรรมของวัดในด้านสาธารณูปการ (5) กิจกรรมของวัดในด้านสาธารณสงเคราะห์ (6) กิจกรรมของวัดในด้านการศึกษาสงเคราะห์

หลักในการบริหารองค์กรได้เข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติการกิจของคณะสงฆ์โดยวิธีการทางกฎหมาย เห็นได้จากการมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) ที่ให้อำนาจจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ โดยกำหนดให้ถือว่าผู้ปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาโดยชัดแจ้ง พระสังฆาธิการทุกรูปมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานเหมือนข้าราชการของแผ่นดิน และ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ ต้องเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรม ต้องยึดความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กำหนดหลักเกณฑ์ขอบเขตแห่งเขตปกครอง ขอบเขตแห่งอำนาจ ขอบเขตแห่งผู้ใช้อำนาจ

และวิธีการใช้อำนาจ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์มีระบบเป็นแบบแผน ในมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคตามลำดับเป็น ๔ ชั้น คือ ภาคจังหวัดอำเภอ และตำบล

วัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยมาแต่อดีต พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อน ด้วยบทบาทของวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านหลักธรรมแลวิชาอื่น ๆ และบทบาทของการเป็นผู้นำทางจิตใจ วัดจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ แต่ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยที่มีผลมาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้วัฒนธรรมวิถีชีวิต และอาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย วัดจึงมิใช่องค์กรหลักที่มีอิทธิพลต่อสังคมในภาพรวม เนื่องจากวัดมิได้ทำหน้าที่ให้การศึกษา เรียนรู้วิชาการอื่น ๆ อีกทั้งถูกลดบทบาทลงตามกระแสการเปลี่ยนแปลง

การที่จะให้วัดหรือพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างในเรื่องคุณธรรมเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการให้การศึกษา และเรียนรู้หลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ตามที่สังคมคาดหวังได้ วัดต้องปรับเรื่องการบริหารจัดการวัด และการปฏิบัติตามภารกิจของวัดให้เกิดประสิทธิภาพ และพระภิกษุสงฆ์ควรจะได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ให้เท่าทันทั้งทางโลกและทางธรรม

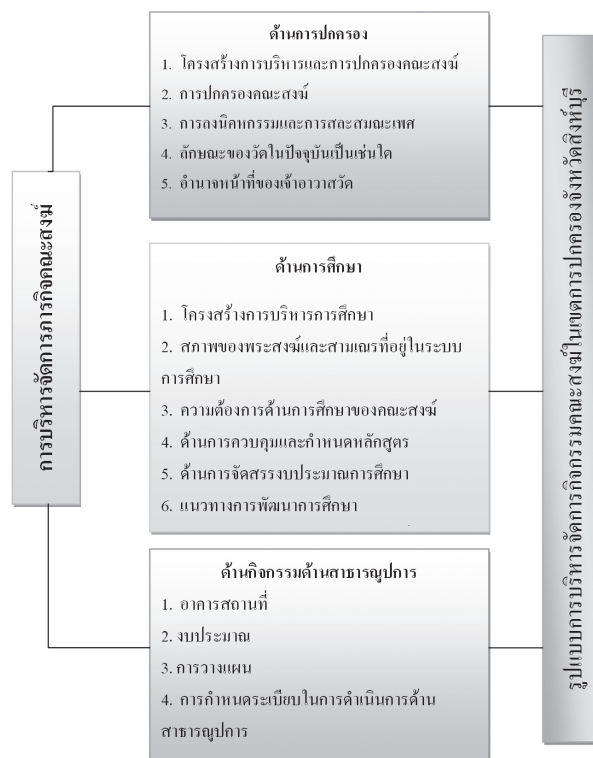
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้กำหนดโครงสร้างและระบบการปกครอง และอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ และการบริหารจัดการวัด โดยกำหนดภารกิจของพระสังฆาธิการทุกระดับไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งภารกิจที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด คือภารกิจหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา และด้านสาธารณูปการ

ผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นปัญหาของการกิจทั้ง 3 ด้าน คือ การบริหารจัดการด้านการปกครอง ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ขาดความเป็นเอกภาพ วัดยังคงมีปัญหาการดูแลเรื่องความประพฤติและความไม่มีระเบียบ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน การบริหารจัดการด้านการศึกษา มีปัญหาผู้ที่มาบวชเรียนน้อยลง ขาดแคลนครูอาจารย์ผู้สอน งบประมาณไม่เพียงพอ บางวัดเจ้าอาวาสไม่เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนของผู้อยู่ในปกครอง การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการมีปัญหาในการดูแลรักษา และบูรณปฏิสังขรณ์ เพราะขาดงบประมาณ ผู้ดูแลขาดความรู้ในการบำรุงรักษา ขาดการวางแผนวัด มีการก่อสร้างไม่เป็นระเบียบ เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะการดำเนินงานบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการปกครอง (2) กิจกรรมด้านการศึกษา และ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการปกครอง (2) กิจกรรมด้านการศึกษาและ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ
4. เพื่อศึกษาค่าสัมพันธภาพการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการปกครอง (2) กิจกรรมด้านการศึกษาและ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ กับดัชนีชี้วัด
5. เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อการบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงสำรวจ มีขั้นตอนดังนี้ (1) วิเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (2) สัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้รับผิดชอบ ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี (3) วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์และสรุป เพื่อนำมาใช้สร้างแบบสอบถาม (4) นำแบบสอบถามหาค่าเที่ยงตรง และหาค่าความเชื่อมั่นแล้วเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล (5) ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 31 ตัวอย่าง (6) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (7) นำผลวิเคราะห์ที่ได้มาสร้างรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์เสนอต่อกลุ่มเป็นแบบ Focus Group ผู้ร่วมประชุมสนทนาประกอบด้วย

เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบหรือมีส่วนรับผิดชอบในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ในวัด เพื่อยืนยันผลและเพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี แล้วนำเสนอแนะที่ได้จากการประชุมสนทนารูปผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระที่รับผิดชอบหรือมีส่วนรับผิดชอบในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ของวัดในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 182 วัด โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตามวิธีการของทอโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 31 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ เพื่อบริหารวางแผนทางทั่วไปของการบริหารจัดการในด้านการศึกษา การปกครอง และด้านสาธารณูปการ ผู้วิจัยพัฒนามาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาจัดทำแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

แบบสอบถามความคิดเห็น สร้างขึ้นจากการนำความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม เรื่องการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง และด้านสาธารณูปการ

แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตปกครอง โดยการสร้างแบบสอบถามมี 2 คำตอบ คือ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนาใช้บรรยายลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (max) และค่าต่ำสุด (min)

2. ใช้สถิติ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ Spearman's Rho Correlation ระหว่าง การบริหารจัดการกิจกรรมของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีกับปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ (1) จำนวนพรรษา (2) ประสบการณ์ในการบริหารจัดการ (3) ตำแหน่งทางสงฆ์ และ(4) ระดับการศึกษา

3. ใช้สถิติ Pearson Correlation ทดสอบสหสัมพันธ์ระหว่างดัชนีชี้วัดของการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์กับการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) กิจกรรมด้านการศึกษา (2) กิจกรรมด้านการปกครอง (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. สภาพและลักษณะการดำเนินงานบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดสิงห์บุรี

1.1 ด้านการศึกษา วัดมีความพร้อมไม่เท่ากัน บางวัดอาจตั้งทั้ง 3 แผนก บางวัดอาจมีการตั้งบางแผนก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลากรที่มีความพร้อมในการสอนด้วย พระสงฆ์และสามเณรเลือกศึกษาในแต่ละแผนกตามความสนใจ คือแผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญ สำหรับการศึกษาแผนกสามัญพระและสามเณรมีความต้องการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความต้องการด้านเครื่องมือ อุปกรณ์เพื่อใช้ในการทดลองในรายวิชาวิทยาศาสตร์ และห้องเรียนรู้ทางภาษา ด้านอาจารย์ผู้สอนมีความต้องการครูผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในรายวิชาต่าง ๆ มาสอน โดยเฉพาะครูด้านภาษา และด้านวิทยาศาสตร์

ซึ่งปัจจุบันวัดมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนครูในด้านนี้ นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์และสามเณรไม่สามารถศึกษาต่อในหลักสูตรระดับปริญญาตรีบางคณะได้ เพราะไม่มีสถาบันใดมีนโยบายรับพระสงฆ์และสามเณรเข้าศึกษาต่อ

1.2 ด้านการปกครอง ลักษณะโครงสร้างการปกครองเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยมีการปกครอง แบ่งออกเป็นตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค ลำดับชั้นการปกครองแบ่งเป็นเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะภาค นอกจากนี้การปกครองภายในของวัด มีการกำหนดตำแหน่งการบริหารไว้เป็นลำดับ (1) เจ้าอาวาส (2) รองเจ้าอาวาส (3) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ (4) เลขเจ้าอาวาส โดยตำแหน่งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสมิได้มีการกำหนดแบ่งสายงานรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน บางวัดอาจมีการแบ่งสายงานความรับผิดชอบ แต่ก็ไม่ได้มีทุกวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจในการปกครองสูงสุดในวัด หากพระสงฆ์หรือสามเณรในวัดกระทำความผิดศีลข้อใด เจ้าอาวาสมีสิทธิ์พิจารณาโทษตามพระธรรมวินัยได้ วัดในปัจจุบันมีการแบ่งเป็นวัดหลวง วัดราษฎร์ โดยการที่วัดได้รับสถานะเป็นวัดหลวงหรือวัดราษฎร์นั้น มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ชัดเจน รวมถึงการได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น วัดพัฒนาตัวอย่าง ก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ชัดเจนเช่นเดียวกัน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด คณะกรรมการวัดในการดูแลรายได้ของวัด และการพัฒนาวัดรวมถึงการแต่งตั้ง เจ้าอาวาสประชาชน ต้องมีการยอมรับส่วนหนึ่งด้วย

1.3 ด้านสาธารณูปการวัดมิได้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ และการบำรุงรักษาในการพัฒนาวัดส่วนใหญ่ได้มาจากการจัดหาทุนของวัดเอง เช่น การทอดกฐิน ผ้าป่า หรือการดำเนินการในเรื่องพุทธพาณิชย์ หรือจากการบริจาคในส่วนของกรมพระบรมราชโอรสสถานต่างๆ ถ้าเป็นวัดเก่า หรือเป็นวัดหลวงต้องได้รับการอนุญาตให้มีการบูรณะจากกรมศิลปากรก่อนทางวัดจึงจะสามารถดำเนินการได้ ด้านการจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน มีการจัดทำในบางประเภท เช่น พระพุทธรูป แต่ทรัพย์สิน

บางอย่างก็มิได้ทำการจดทะเบียนไว้อย่างชัดเจน ด้านการดูแลและการซ่อมบำรุง หากเป็นวัดที่มีขนาดเล็กไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอ พระสงฆ์และสามเณรภายในวัดจะดูแลและทำความสะอาดด้วยตนเอง หากเป็นวัดขนาดใหญ่ และเป็นวัดหลวงจึงจะมีการจ้างเจ้าหน้าที่มาช่วยทำความสะอาด หรือมาช่วยซ่อมบำรุงอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเผยแพร่พุทธศาสนานั้น จากการศึกษาพบว่ามีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่น้อยมาก มีเพียงบางวัดที่เป็นวัดขนาดใหญ่และเป็นวัดหลวงเท่านั้นที่มีการใช้เทคโนโลยีและมีการจัดตั้งแผนกประชาสัมพันธ์ไว้อย่างชัดเจน

2. การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านพบว่า (1) กิจกรรมด้านการศึกษาอยู่ในระดับมาก (2) กิจกรรมด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก และ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการศึกษา (2) กิจกรรมด้านการปกครอง (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ ผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยทางจำนวนพระภิกษุมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .018 กับการบริหารจัดการกิจกรรมของคณะสงฆ์ในด้านการปกครองและด้านปัจจัยส่วนบุคคล ทางด้านประสบการณ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .040 กับการบริหารจัดการกิจกรรมของคณะสงฆ์ในด้านการศึกษา ส่วนปัจจัยทางตำแหน่งพระสงฆ์และระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์

4. ค่าสหสัมพันธ์การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีพบว่า ด้านการศึกษามีอยู่ 12 ข้อ ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 และตามค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีชี้วัดสามารถวิเคราะห์ชี้ได้ว่า การบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการศึกษา

คณะสงฆ์ต้องจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนของพระสงฆ์ และสามเณรในแผนกสามัญ พระสงฆ์ต้องเป็นผู้กำหนดหลักสูตรเองวัดควรมีส่วนร่วมและเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการศึกษา พระเถระควรได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากภาครัฐ ควรจ้างครูมาสอนพระสงฆ์ สามเณร ในแผนกสามัญสามัญในรายวิชาอื่นๆ ที่พระสอนเองไม่ได้ เช่น วิชา สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ด้านการปกครอง มีอยู่ 14 ข้อ ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 และค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีชี้วัดสามารถวิเคราะห์ชี้ได้ว่า การบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการปกครองนั้น คณะสงฆ์ต้องให้พระในวัดทุกรูปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำงานเป็นทีมจัดประชุมประจำสัปดาห์ พร้อมทั้งมีการสรุปรายงานการประชุมไว้ทุกครั้ง ทำแผนในงบประมาณการพัฒนาวัดทั้งด้านงบประมาณ ในการพัฒนาพระเถระและงบประมาณในการใช้จ่ายอื่นๆ ทำแผนในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารวัด วางแผนในการบริหารจัดการบุคคล สร้างความผูกพัน และความจงรักภักดีต่อองค์กรของพระเถระ เจ้าอาวาส ต้องมีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีวิสัยทัศน์ โครงสร้าง การปกครองภายในวัดต้องประกอบด้วย เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส และคณะกรรมการบริหารจัดการวัด ต้องประกอบไปด้วยบุคคลจากภาคส่วนต่างๆ เช่น บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนชาวบ้าน บุคคลที่เป็นตัวแทนของอบต. บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียน บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของอำเภอ ระเบียบในการปกครองปฏิบัติเกี่ยวกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่บัญญัติไว้ มีความเหมาะสม ไม่ควรลดหรือเพิ่มบทบัญญัติใด ๆ อีก ด้านการสาธารณูปการ มีอยู่ 7 ข้อ ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้าน

การปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 และค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีชี้วัดสามารถวิเคราะห์ชี้ได้ว่า การบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการสาธารณูปการนั้น คณะสงฆ์ต้องจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ ของวัด เพื่อป้องกันการชำรุดสูญหาย จัดทำรายงาน วัสดุ อุปกรณ์ และระบบการตรวจสอบวัสดุ อุปกรณ์ เป็นรายเดือนหรือรายปี กำหนดระเบียบปฏิบัติ และจัดทำคู่มือในการซ่อมบำรุง วัสดุ หรืออุปกรณ์ ผู้นำในการจัดการพัฒนาด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์ คุณเถาว์ วัตุและมีส่วนร่วมในการจัดการควบคุม-บูรณะ ซ่อมแซมสาธารณะสมบัติในวัดอย่างเห็นคุณค่า จัดตั้งคณะรับผิดชอบการทำงานด้านการพัฒนา โดยกำหนดโครงสร้างในการพัฒนาและจัดทำแผนกลยุทธ์ (นโยบาย) ทางด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์ และจัดทำแผนงบประมาณการเงินของวัด ทั้งแผนรายรับและแผนรายจ่ายประจำปีไว้อย่างชัดเจน

ส่วนการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี ในงาน 3 ด้าน คือกิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมด้านการปกครอง กิจกรรมด้านสาธารณูปการ ผลการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์พบว่า กิจกรรมด้านสาธารณูปการ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสิงห์บุรี สูงที่สุดคือ มีค่าความสัมพันธ์ .962 รองลงมาคือ กิจกรรมด้านการศึกษา มีค่าความสัมพันธ์ .807 และสุดท้ายคือ กิจกรรมด้านการปกครอง มีค่าความสัมพันธ์ .697 กิจกรรมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จัดได้ว่ามีค่าสหสัมพันธ์เฉลี่ยอยู่ในระดับสูงและมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

คณะสงฆ์ในอนาคตจำเป็นต้องให้ความสำคัญ เรื่องการจัดทำแผนกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมในการปกครอง การจัดโครงสร้างองค์กร และการสนับสนุนบุคลากรภายในของคณะสงฆ์

3. การปฏิบัติภารกิจของคณะสงฆ์ในกิจกรรมด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญเน้น

การจัดทำแผนกลยุทธ์(นโยบาย) ทางด้านสาธารณูปการ การกำหนดโครงสร้างในการพัฒนาด้านสาธารณูปการ และควรมีการกำหนดให้มีความชัดเจน การแต่งตั้งคณะทำงานด้านการพัฒนาด้านสาธารณูปการควรมีการแต่งตั้งอย่างโปร่งใสยุติธรรมตามหลักที่ถูกต้องของคณะสงฆ์

เอกสารอ้างอิง

- ปกรณ์ ต้นสกุล. (2545). *การวางแผน การวิเคราะห์และการจัดการโครงการ*. เอกสารประกอบการการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาผู้บริหารระดับกลาง” ระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน-8 สิงหาคม 2545. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2543). *แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- พระราชสุทธินาถมณฑล. (2543). *บรรยายธรรมแก่คณะภิกษุราชวิทยาลัย*. ณ หอประชุมภาวนากรศรีทิพา, 26 สิงหาคม 2543.
- พระมหาพิชัย บุญนิยม. (2552). *ประสิทธิผลการปฏิบัติภารกิจของเจ้าอาวาสในประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- ศุภกุล เกียรติสุนทร. (2529). *กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานทางการศึกษา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2553). *วัดกับสังคมไทย ต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน สสส. หนุนโครงการ 600 วัด*. ค้นเมื่อ ค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.thaihealth.or.th>.
- Nareerat. (2010). *วัดร้างเพิ่ม 40 แห่งต่อปี เหตุคนบวชน้อย*. รายงานโดย Nareerat from Voice TV: News Thailand. Retrieved May 10, 2510, from <http://archive.voicetv.co.th/content/>

รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ*

Competency Model for the Administration of Police Superintendent in the Royal Thai Police

กฤษกร พลธีธัญวงศ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงผสมผสานนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ (3) ปัจจัยคุณลักษณะที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ ในภาพรวมและรายด้าน (4) เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยคุณลักษณะที่มีต่อสมรรถนะการบริหาร และ (5) นำเสนอรูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 405 คน สุ่มจากประชากร 2,626 คน เป็นผู้บริหารระดับกลางคือ ข้าราชการตำรวจที่ดำรงตำแหน่งผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และได้สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานตำรวจแห่งชาติแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 21 คน เพื่อสนับสนุนความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะและสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ และค่าวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ ผลการศึกษา พบว่า (1) ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีสมรรถนะการบริหารในภาพรวมในระดับมาก (2) ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในภาพรวม (3) ปัจจัยคุณลักษณะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และทัศนคติ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวม (4) ปัจจัยคุณลักษณะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และทัศนคติ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเชิงบวก (5) รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามลำดับความสัมพันธ์ ประกอบด้วยปัจจัยคุณลักษณะด้านทัศนคติ แรงจูงใจ ความสามารถ ทักษะ และความรู้ ซึ่งสามารถสร้างเป็นรูปแบบในการศึกษาครั้งนี้ โดยให้ชื่อว่า รูปแบบสมรรถนะการบริหาร “A-MASK Model”

คำสำคัญ: สมรรถนะการบริหาร, ผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

*ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ปีการศึกษา 2554

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ. ประมต นันทิยะกุล

Abstract

The purposes of this mixed-method study are to (1) examine the competency for administration of the superintendents in the Royal Thai Police Office, (2) determine the relationship between personal characteristics and the competency for administration of the superintendents in the Royal Thai Police Office, (3) determine the factors influencing the competency of the superintendents in the Royal Thai Police Office in general and in specific areas, (4) determine the direct and/or indirect factors influencing the competency of the superintendents in the Royal Thai Police Office, and (5) propose the competency model for administration of the superintendents in the Royal Thai Police Office. Quantitative and qualitative methods were used to collect data. Twenty-one high-ranking administrative officers in the Royal Thai Police Office were interviewed. Their answers were analyzed and used as a guideline to construct the questionnaire collecting data from 405 superintendents, randomly selected from the population of 2,626 police officers holding medium rank. Statistical techniques used to analyze data were: average, standard deviation, t-test, F-test, Pearson Correlation and Multiple Regression Analysis, and path coefficient analysis. Findings showed, in general, that superintendents have a high competency for administration. There is no relationship between personal characteristics and the competency for administration and personal characteristics influencing the competency for administration consisted of 5 areas: knowledge, skill, ability, motivation, and attitude. The above five factors positively influence, both directly and indirectly, the competency of the superintendents. Therefore, the researcher proposes that the competency model for the administration of the superintendents in the Royal Thai Police consists of the five factors: attitude, motivation, ability, skill, and knowledge, respectively. This model is called “A-MASK Model.”

Keywords: competency for the administration, police superintendents in the Royal Thai Police office

ความนำ

ปัจจุบันประเทศไทยท่ามกลางกระแสการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทำให้สถานการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ส่งผลให้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่หลากหลาย ทำท่าย และเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากจากกระแสโลกาภิวัตน์ ยังผลให้ปัญหาอาชญากรรมได้พัฒนารูปแบบและมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทำให้มีคดีเข้าสู่

กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมากมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ สะท้อนได้จาก การสรุปผลในการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ผ่านมา ในเขตรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีคดีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและจากคดีต่างๆ ที่เกิดขึ้น ยังไม่สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ตามผลรายงานสถิติคดีอาญาที่ผ่านมามีผู้กระทำความผิด ฝ่าฝืนกฎหมายบ้านเมือง สามารถจับตัวดำเนินคดีได้เพียงประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น (ประสงค์ศิริโกศา, 2552, หน้า 1)

ผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งก็คือ “ตำรวจ” มีบทบาทหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของประชาชน อะไรมากกว่าหน้าที่ความรับผิดชอบของตำรวจต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาตำรวจที่ดีมีคุณภาพที่ประชาชนต้องการจึงควรที่จะมีบุคลิกที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ดูแล้วเป็นมิตรกับประชาชน มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักใช้ดุลยพินิจในการทำงานและตัดสินใจ มีความรู้ความสามารถ ต้องเป็นนักประชาสัมพันธ์ และมีหัวใจให้บริการ ต้องรักองค์กร จำเป็นจะต้องรักษาไว้ซึ่งความเสมอภาค ความเป็นธรรม คุณธรรม ภายใต้อำนาจมีมนุษยธรรมและที่สำคัญต้องมีจิตสำนึกจิตวิญญาณแห่งความเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์อย่างแท้จริง (สุรทศน์ ช่วงงาม, 2549, หน้า 1-2)

ในความเป็นจริงของข้าราชการไทยในปัจจุบันมิได้ออกใช้เวลาของตนให้แก่ราชการ อย่างเต็มที่ รวมทั้งข้าราชการไทยในกรมหรือหน่วยงานหลายแห่งที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ประชาชนผู้มาติดต่อรับบริการยังอาจรับสินน้ำใจ หรือทำตัวเป็นนายของประชาชน กดขี่ ข่มเหง และรีดไถประชาชน (กระมล ทองธรรมชาติ และพรศักดิ์ พ่องแผ้ว, 2551, หน้า 153-154)

ที่ผ่านมาประชาชนมีความพึงพอใจการทำหน้าที่ในการป้องกัน ควบคุม และแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในระดับหนึ่งเท่านั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งอาจมาจากการบริหารและสมรรถนะของผู้บริหารงานนั่นเอง โดยสมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ ภาวะผู้นำและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552, หน้า 50 และธำรงค์ศักดิ์ คงสาส์น 2548, หน้า 28-34) สอดคล้องกับแนวคิดของบุคคลต่างๆ เช่น David C. McClelland (1973, p. 68) ที่กล่าวว่า สมรรถนะเป็นความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่จำเป็น

ในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งให้ประสบความสำเร็จและมีความโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในเชิงพฤติกรรม

ดังนั้น สมรรถนะถือเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและใช้ในการประเมินพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลได้ เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีสมรรถนะที่เหมาะสมในการดำเนินการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุด เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดี มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถนะสูง และเหมาะสมในการบริการ ประชาชนให้มีความมั่นคงและปลอดภัย

เนื่องจาก ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้บริหารระดับกลางมีบทบาทสำคัญ เป็นผู้รับนโยบายจากผู้บริหารระดับสูงที่กำกับให้ผู้บริหารระดับล่างและผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานถูกต้อง เห็นได้จากสถานีตำรวจที่หัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้บริหารระดับกลางตำแหน่งผู้กำกับการมีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานของสถานีตำรวจในการกำหนดวางแผนการปฏิบัติงาน มอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น พิจารณาวินิจฉัยสั่งการในงานที่มีปัญหา ควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจทั้งในด้านการปฏิบัติงาน ความประพฤติและระเบียบวินัย ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน จัดการฝึกอบรมให้กับข้าราชการตำรวจในสถานีตำรวจให้มีความรู้ความสามารถ ความประพฤติ ระเบียบวินัยเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งทำหน้าที่หัวหน้าพนักงานสอบสวนโดยปฏิบัติงานตามที่กฎหมายระเบียบ คำสั่งหรือข้อบังคับกำหนด (คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 57/2553) แต่ความสามารถในการบริหารงานของผู้กำกับการที่ผ่านมายังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร ดังที่ปรากฏตามสื่อมวลชน เช่น (พทยาคณินวิทย์, 2554, ออนไลน์)

“... 20 เม.ย.54 แต่งผู้กำกับ สก.โพธิ์แก้ว ช่วยราชการที่ตำรวจภูธร จ.นครปฐม หลังเจ้าหน้าที่ ปส.

บุคตรวฟับ ฟูลมุนฟับ ในพื้นที่ ปล่อยให้เยาวชนเข้าไป ใช้บริการเปิดเกินเวลาและใบอนุญาตหมดอายุพร้อมสั่ง ดั่งชุดสอบสวนตำรวจในพื้นที่ 20 นาย มีส่วนรู้เห็นหรือไม่ รับเงิน คนละ 500 บาท

21 เม.ย.54 เติ้งผู้กำกับการ สน.ดอนเมือง เช่นคู้ม้า ช่วยงานราชการที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล เป็นเวลา 30 วัน หลังตำรวจกองปราบปรามบุกจับบ่อน การพนันคู้ม้าและร้านคาราโอเกะ เปิดผัดกฎหมายในพื้นที่ ดอนเมือง รวม 4 จุด พร้อมทั้งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ข้อเท็จจริงภายใน 7 วัน”

สมรรถนะระดับผู้กำกับการ จึงควรมีความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ วิธีการคิด พฤติกรรมในการทำงาน ที่จะสามารถผลักดันให้สามารถสร้างผลการปฏิบัติที่ดี ที่สุดในงานที่ตนเองรับผิดชอบ มีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน ตามตัวชี้วัดและสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของ ประชาชน พันธกิจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้ง องค์การภายนอก (ผู้รับการฝึกอบรมหลักสูตรผู้กำกับการ รุ่นที่ 68, 2553, หน้า 5)

ผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการ บริหารงานของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเลือกศึกษาเฉพาะ ข้าราชการตำรวจระดับผู้กำกับการ ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายและเป็นหัวหน้ารับผิดชอบการบริหาร จัดการภายในหน่วยงานระดับกอง เพื่อกำหนดรูปแบบ สมรรถนะและพัฒนาความสามารถในการบริหารของ ผู้บริหารระดับผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มสูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วน บุคคลกับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณลักษณะที่มีอิทธิพลต่อ สมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจ

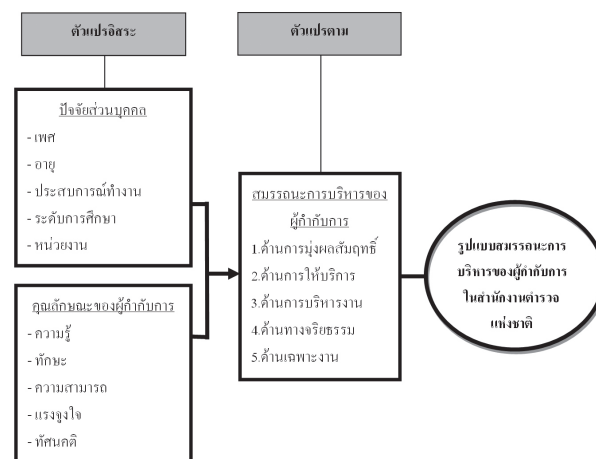
แห่งชาติในภาพรวมและรายด้าน

4. เพื่อศึกษาเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยคุณลักษณะ ที่มีต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ

5. เพื่อนำเสนอรูปแบบสมรรถนะการบริหารของ ผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี นักวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สามารถนำมาสู่การสร้างกรอบ แนวคิด ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานของ บุคคลที่แสดงออกมาในรูปของผลงาน โดยพฤติกรรมนี้ เกิดมาจากคุณลักษณะภายในตัวของบุคคล ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และทัศนคติ

การบริหารของผู้กำกับการ หมายถึง กระบวนการ ที่ข้าราชการตำรวจระดับผู้กำกับการกระทำ โดยครอบคลุม พฤติกรรมในงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการ ด้านการบริหารงาน ด้านทางจริยธรรมและด้านเฉพาะงาน

David C. McClelland (1973, p. 68) นิยาม สมรรถนะ หมายถึง ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานใด

งานหนึ่ง (job roles) ให้ประสบความสำเร็จและมีความโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในเชิงพฤติกรรม มากกว่าเพื่อนร่วมงาน ในสถานการณ์ที่หลากหลายกว่าและมีผลงานดีกว่าคนอื่น

Richard E. Boyatzis (1982, p. 123) ผู้ผลักดันให้แนวคิดสมรรถนะ (competency) อยู่ในสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้ความหมาย สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะภายในของบุคคลที่ทำให้ผู้นั้นมีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และหรือผลงานที่เหนือกว่าคนอื่น ประกอบด้วย (1) แรงจูงใจ (motives) (2) คุณลักษณะเฉพาะ (traits) (3) มุมมองที่มีต่อภาพลักษณ์ของตัวเอง (self-image) (4) บทบาททางสังคม (social roles) (5) องค์ความรู้ (knowledge) (6) ทักษะ (skills)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2552, หน้า 17-50) แบ่งประเภทของสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในตำแหน่งในภาคราชการพลเรือน 3 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก มี 5 สมรรถนะคือการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (achievement motivation) การบริการที่ดี (service mind) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (expertise) การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม (integrity) และการทำงานเป็นทีม (teamwork)

2. สมรรถนะทางการบริหาร มี 6 สมรรถนะคือสถานะผู้นำ (leadership) วิสัยทัศน์ (visioning) การวางกลยุทธ์ภาครัฐ (strategic orientation) ศักยภาพเพื่อนำมาปรับเปลี่ยน (change leadership) การควบคุมตนเอง (self control) การสอนงานและการมอบหมายงาน (coaching and empowering others)

3. สมรรถนะเฉพาะตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ มี 16 สมรรถนะ คือ การคิดวิเคราะห์ (analytical thinking) การมองภาพองค์รวม (conceptual thinking) การใส่ใจและพัฒนาผู้อื่น (caring others) การสั่งการตามอำนาจหน้าที่ (holding people accountable) การสืบเสาะหาข้อมูล (information seeking) ความเข้าใจข้อแตกต่างทางวัฒนธรรม (cultural sensitivity) ความเข้าใจผู้อื่น

(interpersonal understanding) ความเข้าใจองค์กรและระบบราชการ (organizational awareness) การดำเนินการเชิงรุก (proactiveness) การตรวจสอบความถูกต้องตามกระบวนการงาน (concern for order) ความมั่นใจในตนเอง (self confidence) ความยืดหยุ่นผ่อนปรน (flexibility) ศิลปะการสื่อสารจูงใจ (communication and Influencing) คุณภาพทางศิลปะ (aesthetic quality) ความผูกพันที่มีต่อส่วนราชการ (organizational commitment) และการสร้างสัมพันธภาพ (relationship building)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากข้าราชการตำรวจที่ดำรงตำแหน่งผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ข้าราชการตำรวจผู้ดำรงตำแหน่งผู้กำกับการและผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งทำการศึกษาในช่วงเดือนพฤษภาคม 2554 - เดือน มกราคม 2555 โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของข้าราชการตำรวจผู้ดำรงตำแหน่งผู้กำกับการด้วยการคำนวณตามสูตรของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 405 คน ส่วนผู้บริหารระดับสูงได้เลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 21 คน จากผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สูงด้านการบริหารจัดการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยคุณลักษณะของผู้บริหาร และส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ สำหรับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยคุณลักษณะ สมรรถนะการบริหารและรูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตรวจสอบความถูกต้อง วัดค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่มีค่ามากกว่า 0.80 ทุกข้อ หรือค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 และผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.97

นำแบบสัมภาษณ์ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานบุคคลและผ่านงานวิจัยพิจารณาข้อคำถาม แล้วนำไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาความน่าเชื่อถือให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ยืนยันคำตอบด้วยตนเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้บริหารระดับผู้กำกับการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 405 คน กรอกคำตอบแล้วรับคืนหรือส่งกลับทางไปรษณีย์ ได้ตอบกลับมาจำนวน 405 ตัวอย่างหรือ 100% ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารระดับสูง ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้รายละเอียดครบถ้วน 21 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา บรรยายลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่

สถิติการวิเคราะห์ t-test (independent) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม จากกลุ่มตัวอย่างไม่เกิน 2 กลุ่ม เพื่อทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ และประสบการณ์ทำงาน

สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance หรือ ANOVA หรือ F-test) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม จากกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เพื่อทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และหน่วยงาน

สถิติ Pearson Correlation หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ค่า “สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient (r))” ใช้เป็นข้อเสนอแนะการวิจัยเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดที่สำคัญ

สถิติการวิเคราะห์ถดถอยแบบง่าย (simple regression analysis) หรือการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (linear regression analysis) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหนึ่งตัวกับตัวแปรตามหนึ่งตัว เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยปรับมาตรฐาน (beta) ในการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis)

สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวขึ้นไปกับตัวแปรตามหนึ่งตัว เพื่อทดสอบสมมติฐานปัจจัยคุณลักษณะมีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สถิติการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรตามเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวแปรใดบ้าง และตัวแปรอิสระนั้นมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยจำแนก จัดหมวดหมู่ เชื่อมโยงข้อมูล วิเคราะห์ส่วนประกอบและสรุปผลสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

พบว่า ระดับการปฏิบัติด้านสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08) โดยสมรรถนะการบริหารด้านจริยธรรมมีระดับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริหารงาน ด้านเฉพาะงาน ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการให้บริการ

ระดับการปฏิบัติด้านปัจจัยคุณลักษณะของผู้กำกับการที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04)

ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวม

ตัวแปรคุณลักษณะที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่าตัวแปรด้านทัศนคติมีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการมากที่สุด รองลงมาคือ ตัวแปรด้านแรงจูงใจ ด้านความสามารถ ด้านทักษะ และด้านความรู้ ตามสมการทำนาย สมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวม ดังนี้

Multiple Regression

$$\text{totalmanaA} = b_1 .350 (\text{adiA}) + b_2 .260 (\text{motiA}) + b_3 .161 (\text{abiA}) + b_4 .147 (\text{skilla}) + b_5 .092 (\text{knowA})$$

(R .852, R Square .726, Adjusted R Square .722, F 210.977*, P .000)

เมื่อ

A = AdiA หมายถึง ทัศนคติ

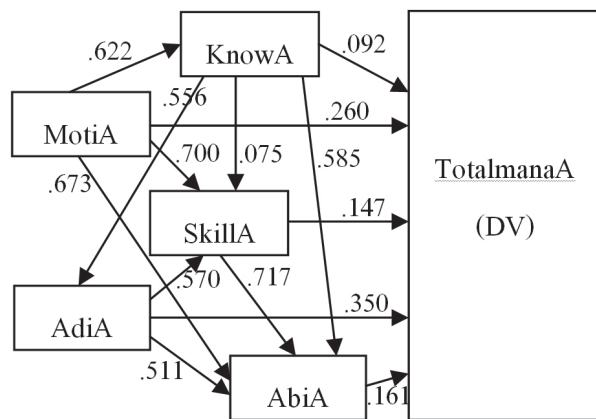
M = MotiA หมายถึง แรงจูงใจ

A = AbiA หมายถึง ความสามารถ

S = SkillA หมายถึง ทักษะ

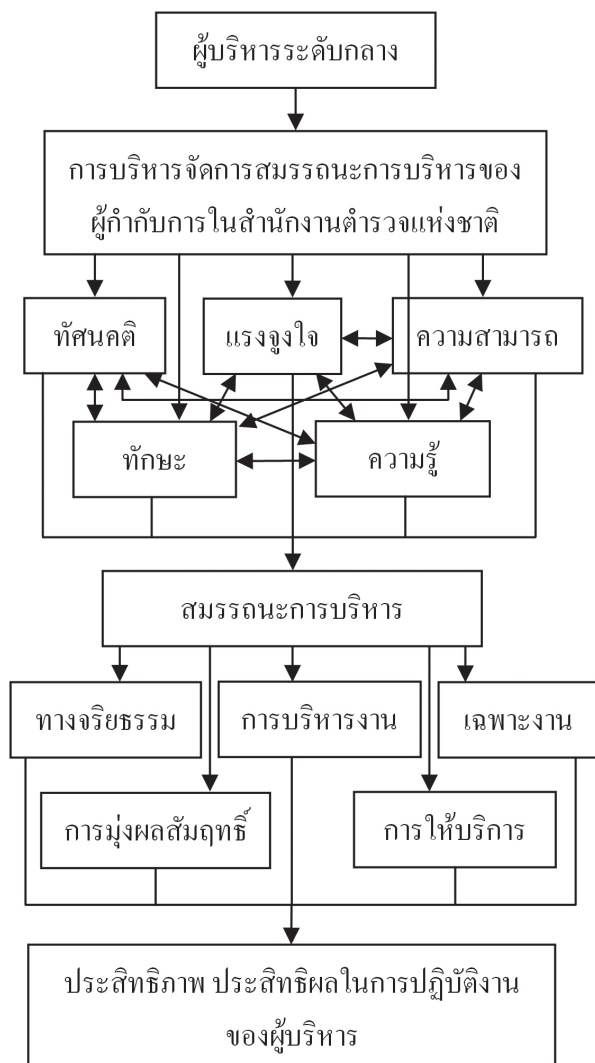
K = KnowA หมายถึง ความรู้

ส่วนการศึกษาเส้นทางความสัมพันธ์ปัจจัยคุณลักษณะ พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจส่งผลกระทบต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบรวมมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านทัศนคติส่งผลกระทบต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการทั้งทางตรงและทางอ้อม และปัจจัยคุณลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการน้อยที่สุดคือ ปัจจัยด้านความสามารถ พบว่าส่งผลกระทบทางตรง โดยปัจจัยคุณลักษณะทุกตัวแปรส่งผลกระทบในเชิงบวก ดังนี้

ภาพ 2 ตัวแบบความสัมพันธ์และค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง

ในการวิจัยนี้ ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี ของนักวิชาการ องค์กรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงที่ปฏิบัติงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้ได้รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้

ภาพ 3 รูปแบบสมรรถนะการบริหาร “A-MASK Model”

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ระดับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พบว่า โดยภาพรวมของสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ใน 5 ด้าน มีระดับสมรรถนะการบริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) แสดงว่า ผู้บริหารระดับผู้กำกับการณ์เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ส่งผลให้พฤติกรรมการทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีสมรรถนะสูง ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

1. การดำเนินการวิจัยรูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ทำไปอย่างเป็นขั้นตอน ถูกต้องครบถ้วน

2. สมรรถนะเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหาร และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความสามารถ รวมทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งถือเป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด อำนวยความยุติธรรม ให้การบริการที่ดีโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องมีสมรรถนะอยู่ในระดับที่สามารถทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ David C. McClelland (1973, p. 68) กล่าวว่า สมรรถนะเป็นสิ่งที่จำเป็นในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ และมีความโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในเชิงพฤติกรรม Boyatzis (1982, p.123) กล่าวว่าสมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ทำให้ผู้นั้นมีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อแยกวิเคราะห์ในแต่ละด้าน สามารถเรียงลำดับความสำคัญและการปฏิบัติในแต่ละด้านได้ดังนี้ (1) ด้านทางจริยธรรม (2) ด้านการบริหารงาน (3) ด้านเฉพาะงาน (4) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (5) ด้านการให้บริการ

ตอนที่ 2 ระดับที่ใช้ในการปฏิบัติงานของปัจจัยคุณลักษณะ

จากการศึกษาสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีระดับที่นำไปใช้ในการปฏิบัติของแต่ละปัจจัยดังนี้

1. ด้านความรู้ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้มีผู้บริหารระดับผู้กำกับการณ์ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ นำไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคลากรในองค์กรต่างๆ จะต้องมีการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนหรือเปลี่ยนแปลงสมรรถนะของบุคคล ซึ่งสอดคล้อง

กับแนวคิดของ Peter Michael Senge (1990, p. 97) กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในตนเอง

2. ด้านทักษะ พบว่า ปัจจัยด้านทักษะ มีผู้บริหารระดับผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีการศึกษาในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Robert L. Katz.(1955, pp. 33-42) ที่กล่าวไว้ว่า ในการบริหารจัดการที่จะให้ประสบผลสำเร็จอย่างน้อยผู้บริหารต้องมีความทักษะด้านเทคนิค

3. ด้านความสามารถ พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถมีผู้บริหารระดับผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารระดับผู้กำกับการเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ มีแรงจูงในการปฏิบัติงาน ทำให้มีพฤติกรรมในการทำงานออกมาดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Harris and Lambert. (2003) กล่าวว่า ความสามารถทางภาวะผู้นำเป็นการแสดงออกถึงความรู้ และทักษะ ที่เกี่ยวข้อง กับภาวะผู้นำ ทำให้องค์กรมีการพัฒนา

4. ด้านแรงจูงใจ พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีผู้บริหารระดับผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานในระบบราชการที่มีเงินเดือน สวัสดิการด้านต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล ที่พักอาศัย อาหาร รวมทั้งมีความมั่นคงในอาชีพการงาน มีความก้าวหน้าได้รับยศได้รับตำแหน่ง มีผู้อื่นให้ความเคารพนับถือ ทำให้เกิดเป็นปัจจัยกระตุ้นการทำงานให้ประสบผลสำเร็จเป็นที่โดดเด่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Abraham H. Maslow (1943, pp. 370-396) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของคนเป็นผลของความต้องการ เมื่อมีความต้องการทางด้านร่างกาย ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานแล้ว แต่จะมีความต้องการในขั้นสูงขึ้นไปอีก ต้องการในลำดับขึ้นไป ทำให้มีแรงจูงใจในการทำงาน

5. ด้านทัศนคติ พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติมี

ผู้บริหารระดับผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีความคิดเห็น ความรู้สึกที่ดีต่อหน่วยงาน ทำงานอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ได้รับข้อมูล มีความเชื่อมั่นในการทำงาน ทำให้พฤติกรรมการทำงานที่ออกมาดี ซึ่งสอดคล้องกับที่ประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2554) กล่าวว่า ทัศนคติ (attitude) เป็นผลของความคิดที่แสดงออกมาและถือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความคิด ถ้าคิดดี (positive thinking) การแสดงออกต่อผู้คน สิ่งแวดล้อม หรือเหตุการณ์จะเป็นไปในทางที่ดี

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านความรู้ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวมและรายได้ 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความรู้เกิดจากการเรียนรู้ การรับรู้ได้ยินหรือประสบการณ์ จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับการปฏิบัติด้านความรู้สูง มีความเข้าใจขั้นตอนการทำงาน การแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นและมีความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างปัจจัยความรู้กับดัชนีชี้วัดที่พบว่า ความเข้าใจในงานที่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นได้ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยความรู้มากที่สุด จึงส่งผลให้สมรรถนะการบริหารดังกล่าวมีการปฏิบัติในระดับมาก และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1977, p. 190) ที่กล่าวว่า ผลที่ได้จากการเรียนรู้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทำงาน สุรัชย์ พรหมพันธุ์ (2554, หน้า 189-190) กล่าวว่า การแสดงออกทางความรู้ (knowledge) เป็นองค์ประกอบหลักของสมรรถนะ งานต่างๆ จำเป็นต้องใช้ความรู้มาสร้างผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น สมใจ ถักชนะ (2552, หน้า 247-256) กล่าวว่า การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานจะประสบผลสำเร็จ

เป็นที่น่าพอใจ จำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนพัฒนาองค์การ และส่งเสริมการพัฒนาตนของบุคลากรในองค์การ จากความรู้ ความคิด หลักการและแนวปฏิบัติตั้งแต่ต้น

พบว่า ปัจจัยด้านทักษะมีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในภาพรวมและรายด้าน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการ และด้านเฉพาะงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทักษะเป็นความชำนาญในการแสดงออกจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีสมรรถนะด้านคุณลักษณะทักษะเด่น มีความสามารถในการเป็นผู้นำและต้นแบบที่ดีในการทำงาน สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนงานและมีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างปัจจัยทักษะกับดัชนีชี้วัดที่พบว่า ความสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนงานตามพฤติกรรมของผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทักษะมากที่สุด จึงส่งผลให้สมรรถนะการบริหารดังกล่าวมีการปฏิบัติในระดับมาก และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ David C. McClelland (1973, p. 68) ที่ว่า ทักษะ (skills) เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จและมีความโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในเชิงพฤติกรรมมากกว่าเพื่อนร่วมงาน ในสถานการณ์ที่หลากหลายกว่าและมีผลงานดีกว่าคนอื่น Boyatzis (1982, p. 123) กล่าวว่า คุณลักษณะของบุคคลด้านทักษะมีผลทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและหรือผลงานที่เหนือกว่าคนอื่น

พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการ ด้านการบริหาร และด้านเฉพาะงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความสามารถเป็นเรื่องที่อาศัยความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และปัจจัยอื่น ๆ ทั้งทางด้านสติปัญญาและกายภาพทำให้

เกิดพฤติกรรมแสดงออกมา จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีสมรรถนะด้านคุณลักษณะความสามารถเด่น มีความสามารถในการวินิจฉัย เปลี่ยนแปลงการติดต่อสื่อสารส่งผลให้สมรรถนะการบริหารดังกล่าวมีการปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับที่ วิลาส ทองสุทธิ (2552) กล่าวว่า ความสามารถ (ability) เป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญในระดับบุคคล ซึ่งจะมีอิทธิพลเป็นปัจจัยกำหนดถึงพฤติกรรมของบุคคลในการทำงานในองค์การและมีอิทธิพลต่อการแสดงออกและประสิทธิผลในการทำงาน

พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการ ด้านการบริหาร ด้านทางจริยธรรมและด้านเฉพาะงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีความต้องการที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ให้เกิดการยอมรับของผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา และประชาชน จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีสมรรถนะด้านแรงจูงใจเด่น มีความเข้าใจการสร้างแรงกระตุ้น สามารถพุดจูงใจให้ผู้ได้บังคับบัญชาเป็นความสำคัญของการทำงานได้ การสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้ได้บังคับบัญชาทุ่มเทการทำงาน ส่งผลให้สมรรถนะการบริหารดังกล่าวมีการปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Frederick Herzberg (1967, pp. 72-74) กล่าวไว้ว่ามีปัจจัยจูงใจ (motivation factor) ทำให้เกิดความพึงพอใจในงานที่ทำ มีความรู้สึกในด้านดี เป็นสิ่งจูงใจในวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ลักษณะงานความก้าวหน้าในงาน Richard E. Boyatzis (1982, p.123) กล่าวว่า แรงจูงใจ (motives) เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมายเป็นตัวแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่ผลสัมฤทธิ์

พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติมีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการ ด้านการบริหาร ด้านทางจริยธรรมและด้านเฉพาะงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ทักษคติเป็นเรื่องของความรู้สึก ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อที่อยู่ภายในตัวของบุคคล ถ้ามีความรู้สึกในต่อการทำงานต่อหน่วยงานในทางที่ดี ก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางที่ดี ในขณะเดียวกันถ้ามีความรู้สึกไม่พึงพอใจกับเรื่องใดเรื่องใด ก็จะแสดงพฤติกรรมสะท้อนในทางลบกับเรื่องนั้น จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีสมรรถนะคุณลักษณะด้านทัศนคติเด่น โดยมีระดับการปฏิบัติในภาพรวมสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับคุณลักษณะด้านอื่น ๆ มีทัศนคติที่เปิดกว้าง เชื่อมั่นว่าบุคลากรมีความสำคัญ ปลูกฝังผู้ได้บังคับบัญชาให้เชื่อมั่นในการทำงานเป็นทีม จึงส่งผลให้สมรรถนะการบริหารดังกล่าวมีการปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับที่ วิลาส ทองสุทธิ(2552,หน้า 157-158) สุรัชย์ พรหมพันธุ์(2554, หน้า 227) ณัฏฐพันธ์ เจริญนันท์(2551, หน้า 43-44) วันชัย มีชาติ(2551, หน้า 56) กล่าวว่า ความรู้สึก ความเข้าใจ ความคิดเป็นองค์ประกอบของทัศนคติที่สร้างพฤติกรรมให้แสดงออกมา และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิเชียร วิทย์อุดม (2551) ศึกษาเรื่อง “สมรรถนะของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล” ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ ทักษะและทัศนคติในการบริหารเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะในการบริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ตอนที่ 4 เส้นทางความสัมพันธ์

จากการศึกษากรอบแนวคิดที่ทำการวิเคราะห์ เส้นทางคือ ปัจจัยคุณลักษณะของผู้บริหารระดับผู้กำกับการพบว่าปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหารระดับผู้กำกับการ ตัวแปรอิสระทุกตัว ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และทัศนคติ มีความสัมพันธ์ต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้วิจัยนำตัวแปรทั้งหมดที่ได้มาสร้างตัวแบบวิเคราะห์เส้นทางเพื่อศึกษาเส้นทางอิทธิพลทางตรง

ทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม

จากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยปรับมาตรฐาน ผลกระทบรวมที่ได้มา แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรด้านแรงจูงใจและตัวแปรด้านทัศนคติเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยปรับมาตรฐาน ผลกระทบรวม(total effect) มากที่สุด ซึ่งก็สอดคล้องกับการทดสอบสมมติฐานปัจจัยคุณลักษณะมีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่พบว่าตัวแปรด้านทัศนคติและตัวแปรด้านแรงจูงใจเป็นปัจจัยตัวที่ 1 ตัวที่ 2 ที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ และเมื่อพิจารณาทิศทางความสัมพันธ์ที่ตัวแปรด้านแรงจูงใจและตัวแปรด้านทัศนคติมีค่าเป็นบวก ก็แสดงว่ามีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สามารถนำข้อเสนอแนะครั้งนี้ไปปรับปรุง รั้วระหว่งปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในด้านต่าง ๆ และจัดกิจกรรมส่งเสริมให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีสมรรถนะการบริหารผู้กำกับการที่มากขึ้น ดังนี้

1. ควรระมัดระวังปัจจัยคุณลักษณะของผู้บริหารระดับผู้กำกับการ ดังนี้

ตัวแปรความรู้ พบว่าเป็นตัวแปรหนึ่งซึ่งมีระดับการปฏิบัติสูงที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในภาพรวมและด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และส่งผลกระทบทางตรงต่อสมรรถนะการบริหาร จากการศึกษาพบว่าดัชนีที่สำคัญที่สุดที่ต้องคำนึงของความรู้ก็คือ ความเข้าใจในงานที่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นและความเข้าใจในงานหลายด้าน

ตัวแปรทักษะ ซึ่งมีระดับการปฏิบัติสูงที่มีอิทธิพล

ต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในภาพรวม ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการและด้านเฉพาะงาน และส่งผลกระทบทางตรงต่อสมรรถนะการบริหาร จากการศึกษาพบว่าดัชนีที่สำคัญที่สุดที่ต้องคำนึงของทักษะ คือ ความสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนงานตาม พฤติกรรมของผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคน

ตัวแปรความสามารถ ซึ่งมีระดับการปฏิบัติสูงที่มี อิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในภาพรวม ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการให้บริการ ด้านทางจริยธรรม และด้านเฉพาะงาน และส่งผลกระทบทางตรงต่อสมรรถนะการบริหาร จากการศึกษาพบว่าดัชนีที่สำคัญที่สุดที่ต้อง คำนึงของความสามารถคือ การสื่อสารและเสนอการทำงาน เป็นภาษาต่างประเทศ

ตัวแปรแรงจูงใจ ซึ่งมีระดับการปฏิบัติสูงที่มี อิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน และส่งผลกระทบทั้งทางตรงทางอ้อม ต่อสมรรถนะการบริหาร จากการศึกษาพบว่าดัชนีที่สำคัญ ที่สุดที่ต้องคำนึงของแรงจูงใจคือ การสร้างแรงจูงใจและ การกระตุ้นให้ผู้ได้บังคับบัญชาทุ่มเทการทำงาน

ตัวแปรทัศนคติ ซึ่งมีระดับการปฏิบัติสูงที่สุดที่มี อิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน และส่งผลกระทบทางตรงทางอ้อม ต่อสมรรถนะการบริหาร จากการศึกษาพบว่าดัชนีที่สำคัญ ที่สุดที่ต้องคำนึงของทัศนคติคือ การปลูกฝังผู้ได้บังคับ บัญชาให้มีความเชื่อมั่นในการทำงานเป็นทีม

2. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้บริหารระดับผู้กำกับการ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีสมรรถนะการบริหาร ที่มากขึ้น ดังนี้

ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ควรมีสร้างแรงจูงใจและ การกระตุ้นให้ผู้บริหารระดับผู้กำกับการมีการปฏิบัติในเรื่อง การปรับปรุงวิธีการทำงาน การมองภาพองค์กรรวมให้เป็น รูปธรรมมากขึ้น มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน ปรับแผนในการ ทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์เป็นที่โดดเด่น

ด้านการให้บริการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติชาติ เป็นหน่วยงานราชการมีพันธกิจต้องให้บริการที่ดีโดยยึด

ประชาชนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทัศนคติ เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สีกให้ผู้บริหารระดับผู้กำกับการซึ่งทำ หน้าที่หัวหน้าหน่วยงาน มีความมุ่งมั่นการให้ความช่วยเหลือ และบริการ มีความใส่ใจต่อความพึงพอใจของประชาชน เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ประชาชนกับหน่วยงานราชการ

ด้านการบริหารงาน ผู้บริหารระดับผู้กำกับการ มีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน การขับเคลื่อนการพัฒนา ในด้านต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญ ควรมีการวางแผนทางปฏิบัติ ในเรื่องการกระจายการมอบหมายงาน การมอบอำนาจ การตัดสินใจและเพิ่มวิสัยทัศน์ในการทำงาน

ด้านทางจริยธรรม ควรมีการสร้างจิตสำนึกด้าน ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ประพฤติปฏิบัติ ตามมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ อย่างต่อเนื่อง

ด้านเฉพาะงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในงานหลายด้าน โดยเฉพาะในงานที่อาศัย ความเชี่ยวชาญ ควรมีการจัดกิจกรรมหรือฝึกอบรมให้ ผู้บริหารเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะในการทำงานให้สามารถ คิดวิเคราะห์ปัญหาและประยุกต์เข้ากับการปฏิบัติงานให้ เกิดผลสำเร็จได้

3. ปัจจัยคุณลักษณะของผู้บริหารระดับผู้กำกับการ ที่ไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในด้านต่างๆ เช่น ปัจจัย ด้านความรู้ไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการบริหารของ ผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติในด้านการให้ บริการ ด้านการบริหารงาน ด้านทางจริยธรรมและด้าน เฉพาะงาน ปัจจัยด้านทักษะไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะ การบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในด้านการบริหารงานและด้านทางจริยธรรม เป็นต้น จะต้องไม่ละเลยความสำคัญของปัจจัยคุณลักษณะในทุก ตัวแปรเนื่องจากปัจจัยคุณลักษณะทุกตัวแปรมีอิทธิพล โดยตรงต่อสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการใน สำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวม ถึงแม้ว่าปัจจัย ด้านความรู้และด้านทักษะจะไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อ

สมรรถนะการบริหารในบางด้านดังกล่าว แต่จากการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรพบว่าตัวแปรปัจจัยคุณลักษณะคือ ความรู้ และทักษะ ก็ยังส่งผลกระทบทางอ้อมค่อนข้างมากผ่านปัจจัยคุณลักษณะตัวแปรอื่นไปยังสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้บริหารระดับกลางคือผู้กำกับการมีหน้าที่รับนโยบายจากผู้บริหารระดับสูงที่กำกับให้ผู้บริหารระดับล่างและผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานได้ถูกต้อง มีหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและช่วยเหลือการปฏิบัติงาน ปัจจัยคุณลักษณะด้านความรู้ด้านทักษะและด้านความสามารถ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารระดับผู้กำกับการต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ใช้เป็นรูปแบบสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งเสริมสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาบุคลากรและองค์กรได้ในระยะยาว

ส่วนข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเห็นของผู้บริหารระดับล่าง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรแทรกซ้อน (extraneous variable) ที่มีผลต่อสมรรถนะการบริหารในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยหรือข้อสรุปที่สมบูรณ์ เช่น สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม

3. ควรมีการศึกษาระดับขั้นของสมรรถนะการบริหารของผู้กำกับการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อย่างเป็นรูปธรรม

4. ควรศึกษาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารระดับอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

5. ควรมีการศึกษสมรรถนะแต่ละหน่วยงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องและอยู่ในระดับขั้นของสมรรถนะที่เหมาะสมกับกลุ่มสายงานที่ปฏิบัติ เนื่องจากหน่วยงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกัน ทักษะและสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานย่อมแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมด ทอธธรรมาชาติ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2551). *ข้าราชการไทย ความสำนึกและอุดมการณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพนธ์ เขจรนนทน. (2551). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- ธำรงค์ศักดิ์ คงสาส์น. (2548). *เริ่มต้นอย่างไร เมื่อจะนำ Competency มาใช้ในองค์กร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ส.ส.ท.
- ประสงค์ ศิริโกคา, พันตำรวจโท. (2552). *ผลสัมฤทธิ์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติของสถานีตำรวจภูธรภาค 2*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาคุฎฐบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2554). *องค์กรและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน. ผู้รับการฝึกอบรม
- หลักสูตรผู้กำกับการ รุ่นที่ 68. (2553). *การฝึกอบรมผู้บริหารระดับกลางของสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาคมอาเซียน, กรณีศึกษาเฉพาะหลักสูตรผู้กำกับการ*. เอกสารศึกษาเป็นคณะ วิทยาลัยการตำรวจ.

- พัทธาเดลินิวส์. (2554). *เด็ง !! ผกก.เช่นความผิด ทางด่วนแก้ปัญหา วงการกาเกี*. 2 พฤษภาคม 2554. ค้นจาก <http://www.pattayadailynews.com/th/2011/05/02> 10 พฤษภาคม 2554.
- วันชัย มีชาติ. (2551). *พฤติกรรมกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาส ทองสุทธิ. (2552). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินทภาษ.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2551). *สมรรถนะของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล*. ศูนย์นิพนธ์ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมใจ ลักษณะ. (2552). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์ การพิมพ์.
- สุรัชย์ พรหมพันธุ์. (2554). *ค่าและสมรรถนะเพื่อการพัฒนา Competency*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- สุรทัศน์ ช่วงงาม, พันตำรวจโท. (2549). *เรียงความเรื่อง ตำรวจที่ดีมีคุณภาพที่ประชาชนต้องการ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). *ความรู้ความสามารถ ทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับตำแหน่ง*. *คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคลในราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2553). *คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 57/2553 เรื่องกำหนดอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งในสถานตำรวจ*. ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2553.
- Boyatzis, R. E. (1982). *The competent manager*. New York: John Wiley & Sons.
- Bundura, A. (1977). *Social-cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ:Prentice-Hall.
- Herzberg, F. (1967). *Work and the nature of man*. New York: The Word Publishing.
- McClelland, D. C. (1973). *Testing for competence rather than for "intelligence"*. American Psychologist. (January), 1-14.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*. 50, 370-396.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. London: Century Press.
- Harris, A., & Lambert, L. (2003). *Building leadership capacity for school improvement*. Maidenhead-Philadephia: Open University Press.
- Katz, R. L. (1955). *Skills of an effective administrator*. Harvard Business Review, January-February, 33-42.

ปัญหาการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร Credit Card Problems of Consumers in Bangkok

รศ.สุจิตรา จันทนา¹, ดร. นพวรรณ ทิพาปกรณ์²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ปัจจัยการตลาดของบัตรเครดิต (3) ข้อมูลการใช้บัตรเครดิต (4) ข้อมูลการเลือกบัตรเครดิต (5) ปัญหาการใช้บัตรเครดิต (6) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต (7) เปรียบเทียบข้อมูลการเลือกบัตรเครดิต ของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต (8) เปรียบเทียบพฤติกรรมในการเลือกบัตรเครดิต ของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ใช้บัตรเครดิต คำนวณจากสูตรของทาร์ยามาเน ได้จำนวน 400 สติติ คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t และ F-test ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ 20,001-25,000 บาท ส่วนใหญ่ครอบครองบัตรเครดิต 1 ใบ ช้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตต่อเดือนเป็นจำนวนเงิน 500-2,000 บาท มูลค่าต่ำสุดที่ใช้ในการชำระด้วยบัตรเครดิต 1,000 บาท มูลค่าสูงสุดที่ใช้ในการชำระด้วยบัตรเครดิต 10,000-20,000 บาท เลือกใช้บัตรเครดิตธนาคารไทยพาณิชย์ สมัครเลือกบัตรเครดิตเนื่องจากมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ และชำระหนี้จากบัตรเครดิตผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร ส่วนใหญ่เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยของบัตรเครดิตแพงกว่าอัตราดอกเบี้ยของบัตรทั่วไป เพศอายุ ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีปัญหาในการใช้บัตรเครดิตแตกต่างกัน จำนวนบัตรเครดิตที่ถือครองนำไปสู่ปัญหาที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ปัญหาการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

¹อดีตผู้ช่วยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

²อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Abstract

This is a research survey. The objectives are: (1) personal data, (2) marketing factors of credit cards (3) credit card usage behavior, (4) personal factors and credit cards usage, (5) compare selection of credit cards, (6) compare credit card usage behavior and related problems. A sample of 400 credit card users using Taro Yamane formula was used. The data was processed through statistical usage program using average, percentage, standard deviation, t-test and F-test values. Findings were: Most respondents who were in the middle income group working in private companies with a monthly income of 20,001-25,000 baht, Product, marketing channels, service and marketing promotion were important. Most respondents had one card, spent a minimum of 1,000 Bath a month up to 10,000-20,000 every month. Credit card information was mostly gleaned from Siam commercial Bank. Buying credit cards was base on reception of the company. The payment was made at Bank counters. Most felt the interest rate on credit cards was high affected credit cards usage. Gender education, monthly income affected problems of family members did not affect usage. Using a minimum number or maximum number of cards led to differences in problems.

Keywords: credit card selection, usage and problems of consumers in Bangkok.

ความนำ

บัตรเครดิต (credit card) คือ บัตรที่ผู้ให้บริการออกให้แก่ผู้ถือบัตรหรือผู้บริโภคตามหลักเกณฑ์ที่ผู้ให้บริการบัตรเครดิตกำหนด เพื่อใช้ซื้อสินค้าและบริการแทนการชำระด้วยเงินสด หรือเพื่อใช้เบิกเงินสดโดยมีการกำหนดวงเงินการใช้จ่ายผ่านบัตรและระยะเวลาปลอดดอกเบี้ย เมื่อถึงเวลาชำระหนี้ตามระยะเวลาที่ตกลงกันได้ ผู้ถือบัตรสามารถชำระเต็มจำนวน หรือเป็นจำนวนขั้นต่ำตามที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละรอบบัญชี และจะคิดดอกเบี้ยสำหรับยอดเงินที่ยังมิได้ชำระตามเงื่อนไขการใช้บัตร ทั้งนี้ ไม่รวมถึงบัตรที่ได้มีการชำระค่าสินค้าค่าบริการหรือค่าอื่นใดไว้ล่วงหน้า

กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีการปลูกสร้างที่หลากหลาย มีศูนย์ราชการหลายแห่งตลอดจนมีศูนย์การศึกษา สถานประกอบการอยู่หลายแห่ง มีประชากรที่อยู่ในวัยทำงานซึ่งมีความ

จำเป็นต้องใช้บัตรเครดิต เพื่อซื้อสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้นและมีหลายสถาบันที่มีบัตรเครดิตให้เลือกใช้ ข้อดีในการใช้บัตรเครดิต ช่วยให้ผู้ถือบัตรได้รับสินค้าและบริการก่อน แล้วชำระเงินภายหลังแก่ผู้ออกบัตร ส่วนข้อเสียในการใช้บัตร มักจะเกิดขึ้นในกรณีผู้ถือบัตรไม่มีวินัยในการใช้จ่าย ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาชำระคืนแก่ผู้ถือบัตร ได้ ทำให้เกิดเป็นหนี้เสียจำนวนมาก เงื่อนไขของการใช้บัตรเครดิต คือ ผู้ถือจะต้องใช้เฉพาะในส่วนที่ตนเองมีความสามารถในการจ่ายชำระคืนในเวลาที่กำหนดเท่านั้น

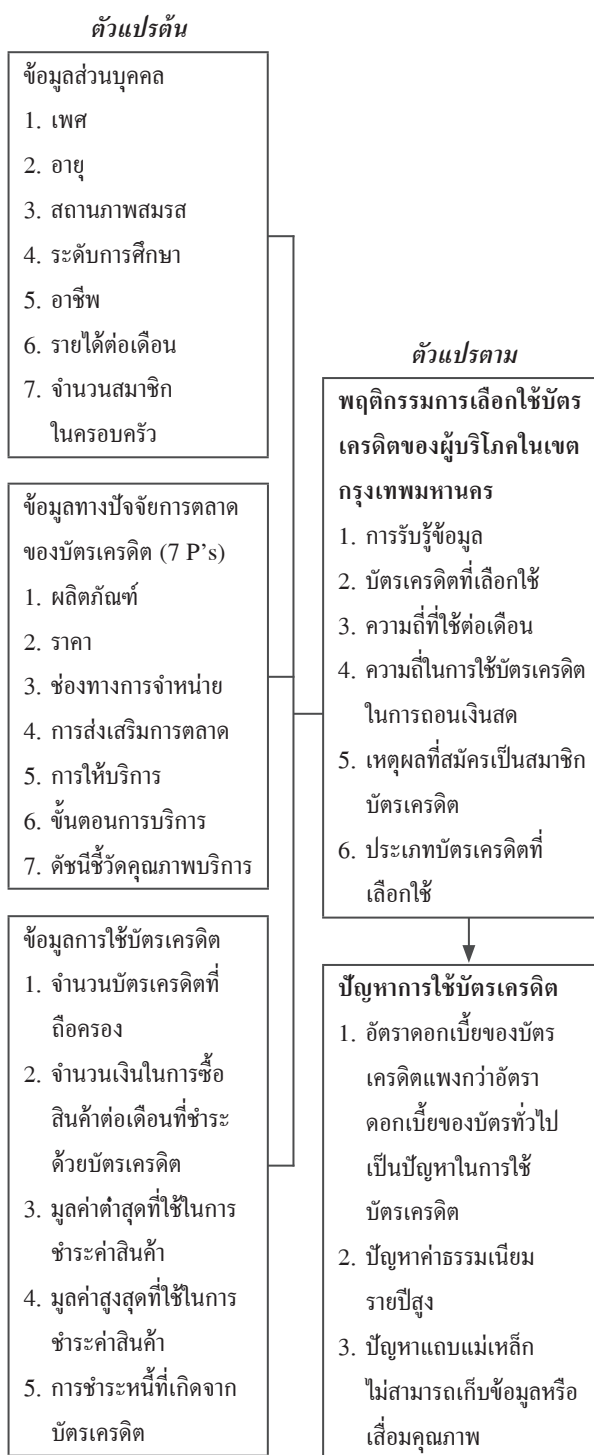
ปัจจุบันจำนวนผู้ออกบัตรเครดิตมีมากและใช้ยุทธวิธีทางการตลาดต่างๆ เพื่อที่จะให้มีการใช้บัตรเครดิตเพิ่มขึ้น และมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น หากมีการวิจัยถึงปัจจัย ที่มีผลต่อการเลือกใช้บัตรเครดิต ผู้ใช้บัตรเครดิตคือใคร ปัจจัยการตลาดตัวใดส่งผลต่อการใช้บัตรเครดิต และผู้บริโภคมีการเลือกใช้บัตรเครดิตอย่างไร จะทำให้

ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายการบริการบัตรเครดิตได้ตามความต้องการของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการตลาดของบัตรเครดิต
3. เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้บัตรเครดิต
4. เพื่อศึกษาข้อมูลการเลือกใช้บริการบัตรเครดิต
5. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้บัตรเครดิต
6. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต
7. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต
8. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลือกใช้บริการบัตรเครดิตของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคบัตรเครดิตที่แตกต่างกันมีปัญหการใช้บัตรเครดิตแตกต่างกัน
2. ข้อมูลการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคที่แตกต่างกันมีปัญหการใช้บัตรเครดิตแตกต่างกัน
3. พฤติกรรมการเลือกใช้บริการบัตรเครดิตที่แตกต่างกันมีปัญหการใช้บัตรเครดิตแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเลือกใช้บริการบัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ใช้บัตรเครดิต กรณีที่ไม่ทราบประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมได้จากสูตรคำนวณของทาร์ยามาเน่ ได้จำนวน 400 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนค่า t และ F-test ใช้วิเคราะห์ข้อมูลการใช้บัตรเครดิตและปัญหการใช้บัตรเครดิต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.5 มีอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 43.0 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 57.3 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 59.0 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 54.3 มีรายได้ 20,001-25,000 บาท ร้อยละ 24.3 มีสมาชิกในครอบครัว 2 คน ร้อยละ 57.5
2. ปัจจัยการตลาดของบัตรเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการบัตรเครดิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$) โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญของปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการบัตรเครดิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 3.71$)

ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการให้บริการ ($\bar{X} = 3.68$) ด้านการส่งเสริมการจำหน่ายบัตร ($\bar{X} = 3.67$) ด้านขั้นตอนการบริการ ($\bar{X} = 3.66$) ด้านราคา ($\bar{X} = 3.63$) และด้านดัชนีชี้วัดคุณภาพการบริการ ($\bar{X} = 3.60$)

3. พฤติกรรมการใช้บริการบัตรเครดิตของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ครอบครองบัตรเครดิต 1 ใบ ร้อยละ 50.5 ช้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตต่อเดือนเป็นจำนวนเงิน 500 - 2,000 บาท ร้อยละ 54.8 มูลค่าต่ำสุดที่ใช้ในการชำระด้วยบัตรเครดิต 1,000 บาท ร้อยละ 52.0 มูลค่าสูงสุดที่ใช้ในการชำระด้วยบัตรเครดิต 10,000 - 20,000 บาท ร้อยละ 64.0 ใช้บัตรเครดิตชำระค่าสินค้าและบริการประมาณเดือนละ 2 ครั้ง ร้อยละ 47.5

4. พฤติกรรมการเลือกใช้บริการบัตรเครดิตของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลบัตรเครดิตจากโทรทัศน์และวิทยุ ร้อยละ 40.5 บัตรเครดิตที่เลือกใช้ได้แก่ ธนาคารไทยพาณิชย์ ร้อยละ 22.3 ใช้บัตรเครดิตถอนเงินสดจากเครื่อง ATM เฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง ร้อยละ 39.5 เหตุผลที่สมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตเนื่องจาก ช้อสิ่งที่เป็นที่ยอมรับ ร้อยละ 32.3 วิธีชำระหนี้จากบัตรเครดิตผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร ร้อยละ 35.5 ประเภทของบัตรเครดิตที่เลือกใช้เป็นบัตรเครดิตของธนาคารในประเทศไทย ร้อยละ 51.5

5. ปัญหาในการใช้บริการบัตรเครดิต ส่วนใหญ่เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยของบัตรเครดิตแพงกว่าอัตราดอกเบี้ยของบัตรทั่วไปเป็นปัญหาในการใช้บริการบัตรเครดิตมากที่สุด ร้อยละ 23.0 รองลงมาคือปัญหาค่าธรรมเนียมรายปีสูง ร้อยละ 19.8 และน้อยที่สุดคือปัญหาแถบแม่เหล็กไม่สามารถเก็บข้อมูลหรือเสื่อมคุณภาพ ร้อยละ 4.3

6. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บริการบัตรเครดิต พบว่า เพศอายุ ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีปัญหในการใช้บริการบัตรเครดิตแตกต่างกัน ยกเว้น สถานภาพสมรส อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีปัญหในการใช้บริการบัตรเครดิตไม่แตกต่างกัน

7. เปรียบเทียบข้อมูลการใช้บัตรเครดิต ของ

ผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต พบว่า จำนวนในการซื้อสินค้าต่อเดือนที่ชำระด้วยบัตรเครดิต มูลค่าล่าสุดที่ใช้ มูลค่าสูงสุดที่ใช้ในการชำระสินค้าในการชำระสินค้าที่แตกต่างกันมีปัญหาในการใช้บัตรเครดิตแตกต่างกัน ยกเว้น จำนวนบัตรเครดิตที่ถือครองและการชำระหนี้ที่เกิดจากบัตรเครดิตมีปัญหาในการใช้บัตรเครดิตไม่แตกต่างกัน

8. เปรียบเทียบพฤติกรรมในการเลือกใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภคกับปัญหาในการใช้บัตรเครดิต พบว่า การรับรู้ข้อมูล บัตรเครดิตที่เลือกใช้ ความถี่ในการใช้จ่ายต่อเดือน ความถี่ในการใช้บัตรเครดิตถอนเงินสด เหตุผลที่สมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตและประเภทบัตรเครดิตที่เลือกใช้ที่แตกต่างกันมีปัญหาในการใช้บัตรเครดิตแตกต่างกัน

การอภิปรายผล

ลูกค้าส่วนใหญ่เพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,000 - 25,000 บาท ต่อเดือน ดังนั้น ธนาคารฯ ควรพิจารณากลุ่มลูกค้ากลุ่มนี้เป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากการเจาะตลาดกลุ่มคนรุ่นใหม่เพื่อขยายฐานลูกค้าและบริการต่างๆ ให้กับธนาคารเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ธนาคารยังมีโอกาสจะขยายกลุ่มลูกค้าผู้ใช้บัตรเครดิตรายใหม่จากกลุ่มลูกค้าเพศชายได้

พฤติกรรมของผู้ใช้บริการบัตรเครดิตของ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในเขตจังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลจากโทรทัศน์และวิทยุ มีเหตุผลในการสมัครบัตรโดยคำนึงถึงชื่อเสียงของธนาคารมีความน่าเชื่อถือ ถอนเงินจากเครื่อง ATM ประเภทของบัตรเครดิตที่เลือกใช้เป็นบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทย เลือกวิธีชำระหนี้จากบัตรเครดิตผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร ดังนั้นธนาคารควรให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ให้มากขึ้น โดยมีการทำการส่งเสริมการขายเพิ่มมากขึ้น เพื่อทำให้ลูกค้าประทับใจและสร้างความพึงพอใจในการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Lovelock (2000, p. 266) กล่าวว่าไว้ว่า คุณภาพบริการ

ของลูกค้าจะต้องพิจารณาระดับความพึงพอใจที่ลูกค้าได้รับจากปัจจัยคุณภาพต่างๆ ตลอดเวลาที่ให้บริการ จนกระทั่งเสร็จกระบวนการรับบริการ คุณภาพของบริการจึงประกอบไปด้วย ความเชื่อถือในมาตรฐานการให้บริการ ความเชื่อถือได้ในการให้บริการเป็นความสามารถในการส่งมอบบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่ได้กำหนดหรือบอกกล่าวแก่ลูกค้าไว้ ลูกค้าจะเกิดความเชื่อถือ และไว้วางใจเมื่อได้รับการบริการที่ตรงตามความต้องการและถูกต้อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความจงรักภักดีในที่สุด สิ่งสัมผัสได้ของการบริการ ได้แก่ อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ เช่น ตัวอาคารมีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ห้องน้ำสะอาด การแต่งกายของพนักงาน รวมถึงการให้บริการของพนักงานด้วย การตอบสนองความต้องการของลูกค้า ต้องสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันที เมื่อลูกค้าต้องการความรวดเร็วไม่ให้รอคิวนาน และต้องถูกใจจุกจิกต้อนรับเมื่อลูกค้าเดินเข้ามาใช้บริการ ซึ่งความรวดเร็วจะต้องมาจากพนักงานและกระบวนการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ความไว้วางใจในการให้บริการ หมายถึง พนักงานบริการที่มีความรู้ความสามารถ และมีมนุษยสัมพันธ์ ตลอดจนมีจริยธรรมในการให้บริการ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าว่าจะได้รับการบริการตามมาตรฐานและปลอดภัย และการให้ความสำคัญกับลูกค้า ผู้บริการควรจะศึกษาความต้องการของลูกค้าแต่ละราย ให้ความสนใจดูแลเอาใจใส่ และตอบสนองความต้องการด้วยความเต็มใจ

ความคิดเห็นของลูกค้าต่อการเลือกตลาดบริการของบัตรเครดิต อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ นริรัตน์ จันทร์เทียม (2551) วิจัยเรื่อง การตลาดบริการสำหรับผู้ให้บริการบัตรเครดิตของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อตลาดบริการบัตรเครดิตอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยขออภิปรายแต่ละประเด็นของการตลาดบริการ ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ให้ความสำคัญมากในความทันสมัยของรูปแบบบัตร และให้ความสำคัญน้อย

กับการใช้ได้แพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้น ธนาคารควรให้ความสำคัญกับการบริการ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากลูกค้าในด้านของคุณภาพในการให้บริการทางการเงิน เพื่อสร้างความประทับใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สุนันต์สาคนตรีไทย (2548, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการตลาดบริการ คือ ตลาดบริการ เป็นบุคคลหรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจในรูปแบบของการบริการ ซึ่งมีกระบวนการในการวางแผนการบริหารงานด้านตลาดบริการ โดยทำการวิจัยตลาดเพื่อกำหนดการเลือกตลาดที่เหมาะสม และหาส่วนประสมทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์บริการมาใช้เป็นกลยุทธ์ เพื่อที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ และตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้ และสอดคล้องกับ วีรพงษ์ เจริญจิระรัตน์ (2539) ได้ให้ความหมายของคุณภาพบริการ คือ ความสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ ระดับความสามารถของบริการในการบำบัดความต้องการของผู้รับบริการ ระดับความคิดเห็นของผู้รับบริการ หลังจากได้รับบริการไปแล้ว

ด้านราคา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ให้ความสำคัญมากกับความเหมาะสมของอัตราดอกเบี้ยค้างชำระ ความเหมาะสมของค่าธรรมเนียมวงเงินบัตร ดังนั้น ธนาคารควรเพิ่มการให้บริการบางอย่างเพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ให้ความสำคัญมาก ดังนั้น ธนาคารควรปรับปรุงสถานที่โดยให้มีความสะดวกในการติดต่อกับพนักงานและให้พนักงานทุกคนภายในองค์กรจะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะช่วยให้กิจกรรมทางการตลาดของธุรกิจประสบความสำเร็จ และให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสาร พัฒนาความกระตือรือร้นในการทำงาน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และประโยชน์อื่นๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่ม ความตระหนักถึงความสำคัญของการตลาดทั้งภายนอกและภายใน รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของแผนกต่างๆ ในองค์กร

ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ลูกค้าใช้บัตรส่วนลดร่วมกับร้านค้า โรงแรม ร้านอาหารและให้ความสำคัญน้อยกับ การเลือกรูปทรงบัตรได้ไม่ซ้ำ ดังนั้น ธนาคารควรมีการโฆษณาผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ ให้มากขึ้น เช่น สื่อทีวี สื่อวิทยุ และสื่อแผ่นพับ เป็นต้น มีการทำโปรโมชั่นกับร้านค้า มีการทำกิจกรรมตามงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ลูกค้าใช้บัตรเครดิตของธนาคารกับสถานประกอบการอื่นอย่างต่อเนื่อง และเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับธนาคาร

ด้านการบริการ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การบริการที่ดีมีคุณภาพ และให้ความสำคัญน้อยมีบริการที่แตกต่างกว่าที่อื่น ดังนั้น ธนาคารควรคำนึงถึงคุณภาพการบริการของพนักงาน ต้องมีการฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ในผลิตภัณฑ์ สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนถูกต้องและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ความคิดเห็นของลูกค้าที่มีต่อตลาดบริการบัตรเครดิต อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความสำคัญต่อการบริการจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย การให้บริการ การส่งเสริมการจัดจำหน่าย ขั้นตอนการบริการ ราคา และด้านดัชนีชี้วัด คุณภาพการบริการ ดังนั้นองค์กรจึงควรให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ โดยให้บัตรเครดิตมีความทันสมัยสามารถแบ่งชำระเป็นงวด และอนุมัติวงเงินใช้สูง

ปัญหาการใช้บัตรเครดิตส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องอัตราดอกเบี้ยของบัตรเครดิตแพงกว่าอัตราดอกเบี้ยของบัตรทั่วไป อาจเป็นเพราะผู้ใช้บัตรเครดิตใช้เบิกเงินสดล่วงหน้าจึงทำให้ดอกเบี้ยแพงกว่าปกติ

ผลการเปรียบเทียบ พบว่า เพศ อายุ การศึกษา มูลค่าการชำระสินค้า ส่งผลต่อปัญหาการใช้บัตรเครดิต

ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการใช้บัตรเครดิต พบว่า จำนวนสินค้าที่ซื้อต่อเดือนมีปัญหาในการใช้บัตรเครดิต ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับมูลค่าสินค้าจากบัตรเครดิต

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. ธนาคารควรให้ความสำคัญกับบัตรเครดิต โดยให้มีรูปลักษณะทันสมัย การแบ่งชำระเป็นงวดและ อนุมัติวงเงินสูง ก็จะทำให้ลูกค้ามีโอกาสเลือกใช้บริการบัตรเครดิตเพิ่มมากขึ้นได้

2. ธนาคารควรมีบัตรเครดิตหลากหลาย สำหรับ กลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกัน

3. ธนาคารควรมีการใช้สื่อโฆษณาและ ประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสม เพื่อเป็นการดึงดูดให้ลูกค้า ใช้บัตรเครดิตของธนาคาร และให้ลูกค้าได้จดจำตราสินค้า

4. ธนาคารควรสร้างเครือข่ายกับสถาน ประกอบการเพื่อให้ความเชื่อถือในบัตรเครดิตจะทำให้ บัตรเครดิตกลายเป็นที่ยอมรับ

เอกสารอ้างอิง

- นริรัตน์ จันทรเทียม. (2551). *การตลาดบริการสำหรับผู้ให้บริการบัตรเครดิต ของ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในเขต จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- วีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์. (2539). *คุณภาพในการบริการ 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประชาชน.
- สุนันตสา คนตรีไทย. (2548). *ปัจจัยด้านการตลาดบริการที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการซ่อมรถยนต์โตโยต้า เขตนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- Lovelock, C. H. (2000). *Services Marketing*. (4 th. ed.). New Jersey: Prentice Hall.

**คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต***
**Desirable Characteristics of Management as Perceived by
Teachers: A Case Study of Schools under the Phuket Municipality**

เต็มสิริ ทิพย์จันทา¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต และ เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 220 คน ซึ่งได้มาจากการใช้ทฤษฎีสุ่มตัวอย่าง ในการกำหนดขนาดตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู ผู้สอนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความเป็นผู้นำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ปรากฏผลดังนี้ ครู ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ส่วนครูที่มีอายุต่างกันมีความเห็น ทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน และครู ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูผู้สอนแต่ละวุฒิการศึกษามีความคิดเห็นต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังพบว่าครู ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน ก็พบว่า ครูผู้สอนแต่ละประสบการณ์การทำงานมีความคิดเห็นต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านคุณธรรมจริยธรรม

คำสำคัญ: ครูผู้สอน, โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

² ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ. ดร. รุจิร ภู่อาระ

Abstract

The purpose of this research is to study the desirable characteristics for school administrators based on the opinions of teachers in schools under the Phuket Municipality and to compare these characteristics according to gender, age, level of education and work experience. The respondents were 220 people, which were derived from the use of central limit theory. Stratified sampling technique was used to determine the sample size. Questionnaires were used to collect data. Statistics used to analyze data are: frequency, average, percentage, and standard deviation. The results reveal five desirable characteristics of administrators: personality, competence, ethics, interpersonal skills and leadership. A comparison of the desirable characteristic of administrators by respondent gender, age, educational background and work experience shows the following results: Each gender differs in opinion on the desirable characteristics for administrators. There is general agreement on the desirable characteristics for administrators among various age groups. Different education levels disagree on virtually all desirable characteristics for administrators with the exception of interpersonal skills. There is also no agreement on desirable characteristics for administrators between respondents with various amounts of work experience with the exception of ethics.

Keywords: teachers, schools under the Phuket municipality

ความนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และการคมนาคม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และด้านวัฒนธรรม มีการจัดระเบียบทางสังคม กลายเป็นสังคมและระบบ เศรษฐกิจสากลที่ประเทศต่างๆ จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเตรียมคุณภาพของประชากร จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเอง ด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้

อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) การศึกษาจึงมิใช่เป็นเพียงการใช้ชีวิตระยะหนึ่งในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเหมือนปัจจัยในการดำรงชีวิตที่ทุกคนต้องแสวงหา และเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุคใหม่ การทำงาน ตลอดจนความก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศ

การปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม เป็นคนดี มีความสามารถ มีการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษาที่จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เข้ากับสภาวะปัจจุบัน

การปฏิรูปการศึกษาทำให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการจัดการและปัจจัยต่างๆ โดยมุ่งหวังให้การศึกษาพัฒนาทั้งระบบ บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอน และการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรพยากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ “ผู้บริหารสถานศึกษา จึงเปรียบเสมือนจอมทัพที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี” ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางบริบทหลากหลายส่วนนั้นน่าจะเปรียบได้กับ “ผู้บริหารมืออาชีพ” จึงจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่จะทำหน้าที่สำคัญให้ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นศักยภาพ คุณภาพ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานที่ศึกษาแห่งนั้น (กิตติ ตัญญาคานนท์, 2533, หน้า 45)

นพพงษ์ บุญจิตราคุล(2529, หน้า 124-128) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารควรมีคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ มีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้ตามเกิดความศรัทธาในตัวผู้นำ สามารถกระตุ้นใฝ่ใจให้ผู้ตามทำงานโดยมุ่งความสำเร็จขององค์กรมากกว่าประโยชน์ส่วนตนเอง กลุ่มโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ซึ่งมีการบริหารงานตามโครงสร้างการบริหาร มีสายบังคับบัญชาหลายระดับ มีนักเรียนจำนวนมาก มีที่ตั้งอยู่ในภูเกิดจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ จึงอาจทำให้แต่ละโรงเรียนมีแนวทางการบริหารงานและนโยบายที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่ผู้วิจัยจะได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จึงมีความจำเป็นและจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ได้ทราบถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต เพื่อจะได้นำ

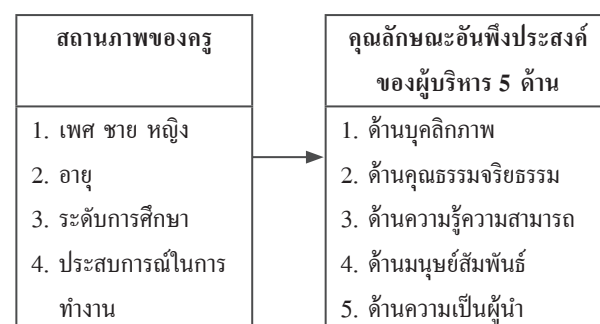
ข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ บริหารงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการฝึกอบรม คัดเลือกสรรหา ผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาสามารถที่จะนำเอาผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติ เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมทั้งในด้านคุณลักษณะส่วนตัว และคุณลักษณะในการบริหารงานมาเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความเป็นผู้นำ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดตามภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้คือ ครูผู้สอนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จำนวน 220 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความเป็นผู้นำ ใช้การวัดโดยใช้แบบสอบถามแบบปลายปิด (closed-ended) ใช้มาตราวัดระดับของ Likert scale และ แบ่งการวัดระดับความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือรับรองจากรักรักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม ถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองจำนวน 6 โรงเรียน และกำหนดวันรับแบบสอบถามคืน โดยผู้วิจัยเดินทางไปขอรับด้วยตนเอง จำนวน

แบบสอบถามมีทั้งสิ้นจำนวน 220 ชุด ได้รับคืนครบคิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลจากแบบสอบถามดังกล่าวแล้ว นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบข้อมูลลงรหัสด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อประมวลผลข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ

2. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 หาค่าสถิติและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์ในการทำงาน ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าที่ t-test และ F-test

ผลการวิจัย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและเป็นรายด้าน เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า

ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารแต่งกายสะอาดสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะดูแล้วน่าเชื่อถือ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ด้านความรู้ความสามารถ ผู้บริหารมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอทั้งความรู้และข่าวสารต่างๆ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านความรู้ความสามารถ ผู้บริหารมีความสามารถ

ในการพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอทั้งความรู้ และข่าวสารต่าง ๆ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่และงานเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารเป็นกันเองกับ เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นคุณลักษณะอัน พึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านความเป็นผู้นำ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการ ปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จเป็นคุณลักษณะอัน พึงประสงค์มากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้บริหาร จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและ ประสบการณ์ในการทำงาน ของครูในโรงเรียนสังกัด เทศบาลนครภูเก็ต ปรากฏผลดังนี้

ครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีอายุ ต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน

ครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีวุฒิ การศึกษาต่างกัน ทั้งในภาพรวมมีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูผู้สอนแต่ละวุฒิการศึกษา มีความคิดเห็นต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านความมี มนุษยสัมพันธ์

ครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มี ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ในภาพรวมมีความ แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน ก็พบว่า ครูผู้สอน แต่ละประสบการณ์การทำงานมีความคิดเห็นต่างกัน เกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านคุณธรรมจริยธรรม

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต มีประเด็นที่จะมา อภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ทั้ง 5 ด้าน พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก ไม่มีด้านใดอยู่ในระดับปานกลางและ น้อยเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันชุมชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ทำให้ได้รับรู้และ เข้าใจถึงกระบวนการบริหารงานของโรงเรียนมากขึ้น ผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน ควรต้อง มีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ตลอดถึงมีความเป็นผู้นำ ที่จะสามารถจูงใจให้ผู้ร่วมงาน ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการจัดการ ศึกษา สอดคล้องกับ ประสงค์ ปาลังค์ (2547, หน้า 60 - 63) ได้ทำการวิจัยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถาน ศึกษาชั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดลำปาง โดยพบว่า ผู้บริหารควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะการบริหาร ด้านความรู้ สติปัญญา และด้านคุณธรรมจริยธรรม

คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของผู้บริหาร ด้านบุคลิกภาพ ตามความคิดเห็น ของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต พบว่า การแต่งกายสะอาด สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ ดูแล้วน่าเชื่อถือ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับ มากกว่าข้ออื่น ทั้งนี้อาจจะเพราะว่าการแต่งกายเป็นสิ่งที่ สามารถมองเห็นและสัมผัสได้โดยตรงจากภายนอก การแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่สะอาด สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับตัวเองและกาลเทศะ เป็นภาพที่น่าประทับใจ ของผู้พบเห็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อเนก ไชโย

(2550, หน้า 85) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 พบว่า คุณลักษณะ ตามประเด็นข้อย่อยต่างๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การแต่งกายที่สะอาด สุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547, หน้า 77-84) ได้ระบุถึงบุคลิกภาพของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเครื่องแต่งกายที่ผู้บริหารนำมาตกแต่งร่างกายจะทำให้บุคลิกภายนอกของบุคคลดังกล่าวเปลี่ยนไปตามเสื้อผ้าเหล่านั้นๆ ผู้บริหารที่มีความภูมิฐานจะแต่งกาย เรียบร้อย ดูดี เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงานและกาลเทศะ

ด้านความรู้ความสามารถ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ด้านความรู้ความสามารถ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต พบว่า การมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอทั้งความรู้ และ ข่าวสารต่างๆ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารควรจะเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งมีการพัฒนางานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นที่ยอมรับ พร้อมๆ กับการเป็นนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และลึกซึ้ง ตลอดจนมีความรู้ ความสามารถที่จะก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของชุมชนของสังคม และของโลก ด้วยการพัฒนาสถานศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เพื่อสร้างสรรค์ศรัทธา ความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารให้บังเกิดแก่ทุกคน

ด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้นำในการบริหารองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบในหน้าที่และมีความระมัดระวังในการกระทำ การพูด และการกระทำต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการบริหารงานของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต พบว่า ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และงาน เป็นคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์อยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ โยธิน จารุภูมิ (2526, หน้า 108-133) อ้างถึงใน ประสงค์ ปาสังค์, 2547, หน้า 66 - 67) กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนควรมีคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานของตนเอง มีความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีเหตุผล เช่นเดียวกับ สุพจน์ อินทนาน (2542, หน้า 3) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะบางประการของผู้บริหารตามทัศนะของครูและผู้บริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบและด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมาก

ด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต พบว่า ความเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงาน และ ผู้ได้บังคับบัญชาเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารเป็นบุคคลที่ต้องมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมตลอดเวลา ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนร่วมงาน และ ผู้ได้ บังคับบัญชา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นที่เชื่อถือของทุกคน แก้ไขปัญหาของผู้อื่นได้ มีความซื่อสัตย์ รู้ปัญหาของผู้อื่น สนใจกิจกรรมของสังคม มีความอดทน เป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย มีน้ำใจในการบริการแก่สังคม มีความจริงใจ เข้าใจความสามารถและความฉลาดของบุคคลอื่น อุทิศตนเพื่อสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร วรุตบางกูร และ สุพิชญา ธีรกุล (อ้างถึงใน สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2542, หน้า 8) ได้ให้ความเห็นว่าผู้บริหารจะต้องทำงานกับบุคคลทั้งภายนอกและภายในโรงเรียน ดังนั้น จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญคือ ต้องยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเสมอต้น เสมอปลาย ยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ด้านความเป็นผู้นำ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต พบว่า

ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ และงานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นอย่างดีเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะหากผู้บังคับบัญชาไม่มีความมุ่งมั่นในการทำงานก็จะทำให้หมดความน่าเชื่อถือแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและการทำงานของ ผู้ใต้บังคับบัญชาก็ถดถอยไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคล จันทนะ (2546) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี พบว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านภาวะผู้นำ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวิชัย ศรีเสน่ห์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำงาน ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารดีเด่น โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้บริหาร

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีต่อคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารต่างกันจากผลการ วิจัยพบว่า ครูเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อ เปรียบเทียบรายด้านพบว่าความคิดเห็นต่อคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่าครูเพศหญิงมีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียน มีคุณลักษณะผู้นำสูงกว่าความคิดเห็นของครูเพศชาย สอดคล้องกับผลการวิจัย วิรุฬห์ แสงทอง (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารโรงเรียนวัดตะพงนอก ตามทรรศนะของครูผู้สอน

โรงเรียนวัดตะพงนอก พบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงทั้ง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบ คุณลักษณะที่เป็นจริง จำแนกตามเพศ พบว่า ครูผู้สอน หญิงมีทรรศนะต่อคุณลักษณะที่เป็นจริงของผู้บริหาร โรงเรียนดีกว่าครูผู้สอนชาย และ คุณลักษณะอันพึง ประสงค์เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ครูผู้สอนเพศหญิง มีทรรศนะต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนดีกว่าครูสอนเพศชาย

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีต่อคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ พบว่า ค่า F ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวม และ รายด้าน แสดงว่า ความคิดเห็น เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอันพึง ประสงค์ ของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ที่มีอายุต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่มีความ แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีต่อคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวม และ รายด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็น ต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านมนุษยสัมพันธ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี ยังไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในสายงาน บังคับบัญชา การทำงานยึดตัวเองเป็นหลัก เคยชินกับ การทำงานแบบเดิมๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลียว สุขขร (2545, หน้า 89) ได้ทำวิจัยเรื่องคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ที่มีวุฒิการศึกษา ต่างกัน มีทัศนะต่อคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตที่มีต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ พบว่าครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อผู้บริหารมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาการบริหารกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูง ผู้บริหารทุกคนจึงบริหารงาน โดยยึดกฎระเบียบข้อบังคับในการทำงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ แสดงว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอันพึงประสงค์ของครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน ในภาพรวม มีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน ก็พบว่า ครูผู้สอนแต่ละประสบการณ์การทำงานมีความคิดเห็นต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับ ฦกัทร ชินวงศ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและพึงประสงค์ในความคิดเห็นของครู อาจารย์ ที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ของผู้บริหาร โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครภูเก็ตพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านบุคลิกภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากกว่าด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้ ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความเป็นผู้นำ ผู้บริหารควรพัฒนาและปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของครูผู้สอนให้มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในสถานศึกษาเอกชน
2. ควรมีการศึกษาถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อการพัฒนาโรงเรียนในภาวะของการปฏิรูปการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ตยัคคานนท์.(2533). *นักบริหารทันสมัย*. กรุงเทพฯ: บัตเตอร์ฟลาย.
- จิระศักดิ์ ชังพุก.(2547). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2. ปรินญาศึกษาศาตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- เจลิยว สุภสร.(2545). *คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.*
- ณภัทร ชินวงศ์.(2545). *คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและพึงประสงค์ในทัศนะของครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- นพพงษ์ บุญจิตรคุสัย.(2529). *หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์กรุงเทพ, 2529
- ประสงค์ ปาลิ่งค์.(2547). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตสถาบันราชภัฏลำปาง.*
- มงคล จันทนะ.(2546). *ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- วิจิตร วรุตบางกู และสุพิชญา ธีรกุล.(2533). *การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชัย ศรีเสนห์.(2542). *ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารดีเด่น โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสาคาม.*
- วิรุฬห์ แสงทอง.(2544). *คุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนวัดตะพงนอกตามทัศนะของครูผู้สอนโรงเรียนวัดตะพงนอก. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- สุพจน์ อินทนาน.(2542). *การศึกษาคุณลักษณะบางประการของผู้บริหารโรงเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสาคาม.*
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.(2539). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544)* กรุงเทพฯ: อรรถพลการพิมพ์.
- อเนก ไชยโย.(2550). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.*

**สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับ
องค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1***

**School Administrator's Leadership Competencies
Related to Learning Organization of Basic Schools in Pattani
to Educational Service Area Office 1**

ศิริินญา สระทอง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางภาวะผู้นำกับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 เปรียบเทียบสมรรถนะทางภาวะผู้นำ ตามเพศ อายุ อายุราชการ วุฒิการศึกษาสูงสุด และระยะเวลาการปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยใช้ประชากร ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 จำนวน 145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรง ตามวิธีการหาค่าความสอดคล้อง IOC (Index of Consistency) ได้ค่าความสอดคล้องเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.98-1.00 ตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าเท่ากับ 0.982 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า (1) สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีสมรรถนะพื้นฐานหลักของการเป็นผู้นำอยู่ในระดับสูง โดยมีสมรรถนะการเป็นผู้นำ และสมรรถนะด้านวิชาชีพสูงเมื่อพิจารณาเป็นรายย่อยของทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน (2) สภาพการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่าสถานศึกษาทุกแห่งมีองค์ประกอบขององค์การแห่งการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก (3) สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับองค์ประกอบขององค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาทุกด้าน ได้แก่ ด้านพลวัตการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนองค์การ การเพิ่มอำนาจแก่บุคคล การจัดการความรู้ การใช้เทคโนโลยี

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำกับองค์การแห่งการเรียนรู้

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

^{*} ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ. ดร. รุจิร ภู่อาระ

Abstract

The purposes of this research are to study the relationship between administrator's leadership competencies and learning organization of basic schools in Pattani Educational Service Area Office 1 by age, gender, duration of government official, highest education and duration of work at their schools. The population for this research were 145 schools administrators of basic schools in Pattani Educational Service Area Office 1. The research instrument used for collecting data was the questionnaire. The quality of the research instrument was examined the content validity using Index of Consistency (IOC) technique, was at 0.98 to 1.00 and the reliability was 0.982 using alpha coefficient value. The data were statistically analyzed by using percentage, arithmetic mean, standard deviation, and using Pearson's product moment correlation coefficient value (r_{xy}) to find out the relationship between basic schools' administrators competencies and the learning organization of those schools. The results of the research were as follow: (1) The leadership competencies of the basic schools administrator, especially, the core competencies were at high level. The same as the leadership competencies and the professional competencies were also at high level. (2) All of the learning organization of basic school in pattani educational service area office 1 have five elements of the learning organization situation which were on high level. (3) The basic schools' administrators leadership competencies were positively related to all five elements of the learning organization, such as learning dynamic, organization transformation, people empowerment, knowledge management and technology application.

Keywords: leadership competencies and learning organization

ความนำ

ภาวะโลกในปัจจุบันอยู่ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกองค์การต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และอื่น ๆ ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบ ในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์กร ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล ในโลกสังคมแห่งการเรียนรู้ (knowledge based society) ที่นำความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละสังคม ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเสริมสร้างศักยภาพและ

ความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ ได้ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกต่างหันกลับมาทบทวนบทบาทและแนวทางการจัดการศึกษาของตนอย่างแท้จริง จึงได้เป้าหมายเพื่อสร้างและพัฒนากำลังคนที่มีความสามารถที่จะนำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศให้ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ได้อย่างมั่นคงสมภาคภูมิ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2541 - 2544 ได้ให้ความสำคัญของคน จึงได้มุ่งเน้นในการพัฒนาคน ต่อมาในแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 ก็ได้พัฒนามุ่งเน้นการพัฒนาคนต่อ เพราะคน เป็นทรัพยากรและเป็น

องค์กรที่มีค่าที่สุดขององค์กร และคนที่มีความสำคัญก็คือ คนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยอาศัยการศึกษา เป็นรากฐาน ในการพัฒนาที่ยั่งยืน และยังมุ่งเน้นพัฒนา สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคม สมานฉันท์เอื้ออาทร ในภาวะการณ์ปัจจุบัน ได้มีการ เปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงโดยการ ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปการศึกษา ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้ กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและ การบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง โดยให้ความสำคัญกับการปฏิรูป ด้านต่างๆ คือการปฏิรูประบบการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูประบบการบริหาร และการจัดการ ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูประบบทรัพยากรและ การลงทุนเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบาย ในการเปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษา โดยการปฏิรูป การศึกษาแล้วกำหนดแนวทางปฏิรูปไว้ 4 ด้าน คือ การปฏิรูป โรงเรียนหรือสถานศึกษา ปฏิรูปครู และบุคลากร ทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและการปฏิรูปกระบวนการ เรียนการสอน โรงเรียนจึงเป็นหน่วยงานทางราชการ ที่สำคัญที่สุด ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้นำ ที่มี บทบาทในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ผลการจัดการ ศึกษาของโรงเรียนจะบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ คือเป็นคนดี เป็นคนเก่ง มีความสุข มีความ เป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและสามารถประกอบ อาชีพได้ ทั้งหมดขึ้นอยู่กับจัดการศึกษาของโรงเรียน การบริหาร จัดการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งการบริหารจัดการ ศึกษาในโรงเรียน จะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่ดีและคุณธรรมของผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีภาระหน้าที่โดยตรง ที่ต้องวางแผนงาน สรรหาบุคลากร สั่งการ ดูแล รวมทั้งควบคุมบุคลากรของ

องค์กรให้ปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สมรรถนะทางภาวะผู้นำของ ผู้บริหารที่แสดงออกมาจะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ที่จะส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการงาน ความพึงพอใจ รวมทั้งการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานในองค์กร ดังนั้น บุคคลที่มีความสำคัญในทุกระดับของสังคม คือบุคคลที่มี สมรรถนะทางภาวะผู้นำ เพราะความมีสมรรถนะทาง ภาวะผู้นำ เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดสวัสดิภาพ และสันติสุขของสังคมและประเทศชาติทั้งหมด ภาระ หน้าที่อันจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การอำนวยการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการอำนวยการเป็นการใช้สมรรถนะทางภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษาในการวินิจฉัยสั่งการ และ จูงใจให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องทำ ให้เกิดหรือมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่ดีขึ้น (be transformation) ต้องมีการศึกษาเรียนรู้ (be educated) ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม (be ethical) และ มีวิสัยทัศน์ (be visionary) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นเหมือนเสาหลักแห่ง ความศรัทธาของผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา จึงมีความ สำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสถานศึกษา

องค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) เป็นการบริหารรูปแบบหนึ่งที่ใช้เป็นพื้นฐานในการก้าวไปสู่ ความสำเร็จขององค์กรได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นภาค ราชการ รัฐวิสาหกิจและธุรกิจเอกชน โดยสามารถประยุกต์ ใช้ร่วมกับการบริหารรูปแบบอื่นๆ ที่มีลักษณะพัฒนาองค์กร ให้เพียบพร้อมไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ (creative organization) รวมถึงให้บรรลุผลสำเร็จในระบบบริหาร เชิงคุณภาพรวม (Total Quality Management) ตลอดทั้ง องค์กร (วีระวุธ มาพะศิรินันท์, 2545) ภายใต้สภาวะ แวดล้อมของเศรษฐกิจยุคใหม่ ที่เป็นโลกแห่งการเรียนรู้ โลกแห่งภูมิปัญญา องค์กรใดหรือผู้ใดที่จะคิดหรือตัดสินใจ ใดๆ ย่อมต้องใช้ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และภูมิปัญญา เข้ามาเป็นองค์ประกอบ ในการดำเนินการทุกครั้งไป เมื่อ ทุกองค์การล้วนดำรงอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้และ

ภูมิปัญญา ทุกองค์การจึงต้องแสวงหาแนวทางที่จะสร้างความเจริญอย่างมั่นคงและถาวร (ณัฐพันธ์ เจริญนันท, 2546) องค์การแห่งการเรียนรู้มีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัตสามารถจัดการความรู้และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งความสำคัญในการต้องพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ นั้น วิโรจน์ สารรัตนะ (2548) ได้ให้ความสำคัญการที่โรงเรียนควรจะต้องเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มากกว่าองค์การประเภทใดๆ

การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำองค์การมีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ เพราะผู้บริหารแต่ละบุคคลจะนำทางและทำให้กระบวนการความร่วมมือง่ายขึ้น เบนนิส และ แนนนัส (Bennis & Nannus, 1997) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและความเป็นผู้นำจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จต่อแบบแผนการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สมรรถนะทางภาวะผู้นำขององค์การเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 ประกอบด้วย 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปัตตานี มี 30 โรงเรียน อำเภอปะนาเระ มี 30 โรงเรียน อำเภอยะหริ่ง มี 41 โรงเรียน อำเภอหนองจิก มี 44 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 145 โรงเรียน ซึ่งได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพด้านการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษามาโดยตลอด แต่ยังขาดทิศทางและความชัดเจนในรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนไปสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และจากการศึกษางานวิจัยจำนวนมากที่กล่าวมา พบว่า มีปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน คือสมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการ และพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะทางการบริหาร ที่เอื้อต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ให้ทันต่อสภาวะความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการ

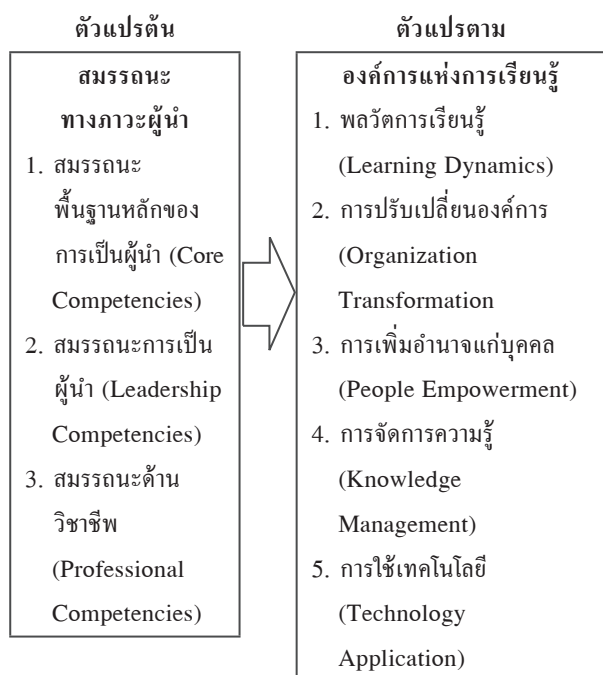
เรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 เพื่อนำผลการศึกษาลงข้อเสนอนะมาเป็นกรอบในการชี้แนะการพัฒนาคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่สมบูรณ์แบบมีประสิทธิภาพต่อไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษา การควบคุมดูแลการปฏิบัติงานสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดคุณภาพในการสร้างสมรรถนะทางภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษานำไปสู่การพัฒนาองค์การต่อไป แต่การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับสมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 ยังไม่มีการศึกษาวิจัยมาก่อน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารกับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 เพื่อจะได้นำผลการศึกษาวิจัยให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา ปรับปรุงพัฒนาการบริหารสถานศึกษา การสร้างสมรรถนะทางภาวะผู้นำ และการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาสภาพการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา
3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) จำแนกเป็น เพศ อายุ อายุราชการ วุฒิการศึกษาสูงสุด ระยะเวลาการปฏิบัติงานในสถานศึกษาปัจจุบัน จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 53 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามสภาพการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 34 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะทางภาวะผู้นำกับสภาพองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 หน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ สถานศึกษาแต่ละสถานศึกษาเป็นหน่วยวัด (unit of measurement) ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่จัดเก็บข้อมูลจาก ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 หลังจากการวัดแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยแต่ละสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นค่าวัดของหน่วยวิเคราะห์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยโปรแกรมสำเร็จรูป รายละเอียด ดังนี้ การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าร้อยละ (percentage) การวิเคราะห์สมรรถนะทางภาวะผู้นำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็น 3 ด้านคือ สมรรถนะพื้นฐานหลักของการเป็นผู้นำ (core competencies) สมรรถนะการเป็นผู้นำ (leadership competencies) สมรรถนะด้านวิชาชีพ (professional competencies) โดยใช้ค่าโดยเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) นำมาวิเคราะห์สมรรถนะทางภาวะผู้นำของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ของเบสต์และคานซ์ (Best and Kahn, 1989, pp. 225-230)

ผลการวิจัย

1. สมรรถนะของการเป็นผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา ทั้ง 3 ด้านได้แก่สมรรถนะพื้นฐานหลักของการเป็นผู้นำ อยู่ในระดับสูง สมรรถนะการเป็นผู้นำ และสมรรถนะด้านวิชาชีพสูงเช่นเดียวกัน

1.1 สมรรถนะของการเป็นผู้นำในส่วน of สมรรถนะพื้นฐานหลักของการเป็นผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านการสื่อสาร ด้านการจูงใจหรือความสามารถในการสร้างทิศทางด้วยตนเอง ด้านทักษะการบริหารจัดการเกี่ยวกับ

มนุษย์ ด้านการประสานงาน และด้านมนุษยสัมพันธ์ ที่มีสมรรถนะของการเป็นผู้นำอยู่ในระดับสูงมาก

1.2 สมรรถนะของการเป็นผู้นำในส่วนสมรรถนะการเป็นผู้นำของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับสมรรถนะของผู้นำอยู่ในระดับสูง

1.3 สมรรถนะของการเป็นผู้นำในส่วนสมรรถนะด้านวิชาชีพของผู้บริหารในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับสมรรถนะของผู้นำอยู่ในระดับสูง

2. สภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยรวม มีสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของสมรรถนะของการเป็นผู้นำทั้ง 3 ด้านและสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวก

4. สมรรถนะของการเป็นผู้นำ มีค่าสหสัมพันธ์โดยรวมในเชิงบวกกับสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ .782, .830, .776 ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาสมรรถนะทางภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สมรรถนะของการเป็นผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านสมรรถนะพื้นฐานหลักของการเป็นผู้นำ ด้านสมรรถนะการเป็นผู้นำ และด้านสมรรถนะด้านวิชาชีพ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านการสื่อสาร ด้านการจูงใจหรือความสามารถในการสร้างทิศทางด้วยตนเอง ด้านทักษะการบริหารจัดการเกี่ยวกับมนุษย์ ด้านการประสานงาน และด้านมนุษยสัมพันธ์ ที่มีสมรรถนะของการเป็นผู้นำอยู่ใน

ระดับสูงมาก

จากข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นเพราะในสภาพท้องที่ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาเน้นการสื่อสาร การจูงใจ ทักษะการบริหารจัดการเกี่ยวกับมนุษย์ การประสานงาน และมนุษยสัมพันธ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการสื่อสารและการจูงใจ เนื่องจาก จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อใจ และยังสามารถทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี

2. สมรรถนะทางภาวะผู้นำในส่วนสมรรถนะพื้นฐานหลักของการเป็นผู้นำทั้ง 10 ด้านคือ ด้านการทำงาน เป็นทีม ด้านการสื่อสาร ด้านการจูงใจ ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ด้านทักษะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเกี่ยวกับมนุษย์ ด้านการประสานงาน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความยืดหยุ่นและความพร้อมจะปรับเปลี่ยนเพื่อองค์กร ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาวิชาชีพ และด้านการจัดการเรื่องการเงินและงบประมาณ มีความสัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นเพราะการสร้างคุณลักษณะของผู้หน้านั้นมีความเชื่อมโยงกับประสิทธิผลหรือผลการปฏิบัติงานในการทำงานของผู้บริหารเองและเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพกับองค์กร ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องมีอยู่ในตัวของผู้นำและผู้บริหารโดยเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับทั้งผู้บริหารและผู้นำ ซึ่งอาจรวมถึงความสามารถในการกำหนดและมียุทธศาสตร์เพื่อใช้ศักยภาพและส่งเสริมมาตรฐานทางจริยธรรมให้ตรงกับวิสัยทัศน์ขององค์กร ภารกิจ และเป้าหมาย จากองค์ประกอบเหล่านี้ทำให้เกิดการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้อย่างเต็มความสามารถ

3. สมรรถนะทางภาวะผู้นำในส่วนสมรรถนะการเป็นผู้นำทั้ง 10 ด้านคือ ด้านความสามารถในการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการบริหารตนเอง ด้านยุทธวิธีที่ทำให้สมาชิกปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านความสามารถในการสอนงานและฝึกงานแก่สมาชิก ด้านความ

สามารถในการประเมินและวินิจฉัยสถานการณ์ได้ถูกต้อง แม่นยำ ด้านความสามารถในการสร้างและพัฒนาทีมงาน ด้านความสามารถในการบริหารความขัดแย้งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร ด้านความสามารถในการคิด และวางแผนกลยุทธ์ ด้านความสามารถในการสร้าง วิสัยทัศน์ร่วม และด้านความสามารถในการโน้มน้าวครูและ บุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ทำงานประสบผลสำเร็จ มีความ สัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวเนื่องมาจากการที่จะทำ องค์กรให้เป็นองค์กรที่มีการสร้างช่องทางให้เกิดการ ถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการรับความรู้จากภายนอก โดยมีเป้าประสงค์ สำคัญ คือเพื่อให้มีโอกาสได้ใช้ความรู้เป็นฐานในการ พัฒนาสถานศึกษาของตนเองต่อไปนั้นผู้บริหารต้องมี คุณลักษณะในการจูงใจให้สมาชิกเพื่อนร่วมงาน หรือ คนอื่นร่วมมือ และปฏิบัติตาม เกิดความรักความศรัทธา และไว้วางใจ เป็นพฤติกรรมที่แยกความเป็นผู้นำออกจาก ความเป็นผู้บริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรา อรัญวงศ์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาองค์กร แห่งการเรียนรู้ ของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ กำแพงเพชร โดยศึกษาจากอาจารย์และนักศึกษาใน 5 โปรแกรมวิชาที่เปิดสอน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สภาพ การเรียนรู้ขององค์กรคณะครุศาสตร์ ในด้านการจัดการ ด้านโครงสร้างขององค์กรอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนา องค์กร ผลการวิจัยพบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันและ ขบวนการใช้กลยุทธ์ในการเรียนรู้ การรับรู้ของอาจารย์ อยู่ในระดับมาก

4. สมรรถนะทางภาวะผู้นำในส่วนสมรรถนะด้าน วิชาชีพทั้ง 3 ด้านคือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียน การสอน และด้านการนิเทศและการประเมินผลมีความ สัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา จากข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นเพราะผู้บริหารของสถานศึกษา มีความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในเชิงเทคนิค วิธีการ ในเรื่อง การจัดการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา การนำเทคโนโลยี หรืออุปกรณ์เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้อง

กับงานวิจัยของ จิราภรณ์ โพธิ์เต็ง (2545) ได้ศึกษา สภาวะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้าน ห้วยหล่อคูก อำเภอมกน้อย จังหวัด เชียงใหม่ โดยศึกษา จากผู้บริหารโรงเรียน 1 คน และครูผู้สอน 7 คน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านห้วยหล่อคูก ได้เตรียม ความพร้อมได้บุคลากร ปรับเปลี่ยนการจัดกระบวนการ เรียนการสอน และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีปัจจัย 7 ประการ ที่นำโรงเรียน เข้าสู่สภาวะความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ บทบาท ของผู้บริหาร บทบาทของครู งบประมาณและทรัพยากร ที่ต้องใช้ การทำงานร่วมของชุมชน

5. สมรรถนะทางภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับองค์กร แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า สมรรถนะทางภาวะ ผู้นำกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ ในภาพรวมและรายด้าน อาจเป็นเพราะสถานศึกษาที่มี ผู้นำในการร่วมมือกันทำงานเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยน องค์กรความรู้และทักษะระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครู ผู้สอน หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ทำให้ เล็งเห็นถึงขีดความสามารถและการเพิ่มศักยภาพทางการ ปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิโรจน์ สารรัตนะ และอัญชลี สารรัตนะ (2545) ศึกษาวิจัยปัจจัยทางการ บริหาร กับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประมธ ศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 พบว่า ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยการบริหารทั้ง 10 ปัจจัย พบว่า ต่างมี ความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ และต่างมีความในทางบวกทุกตัว และสอดคล้อง กับงานวิจัยของสมคิด สร้อยน้า (2547) ได้ศึกษาการพัฒนา ตัวแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ระดับปัจจัยทางการ บริหาร และระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และปัจจัยทางการบริหารทั้ง 11 ปัจจัย ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนในความเป็น

องค์การแห่งการเรียนรู้ได้ร้อยละ 76.80 ปัจจัยทางการบริหารที่สามารถพยากรณ์องค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การปฏิบัติงานของครูและทีมงาน เป้าหมายและข้อมูลย้อนกลับ การปฏิบัติงาน การมุ่งใจ บรรยากาศและวัฒนธรรมของโรงเรียน การพัฒนาครู และทีมงาน วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสมรรถนะทางภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถาน

ศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต 1 เท่านั้น และกลุ่มตัวอย่างที่ทำการตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารในสถานศึกษาทั้งสิ้น ดังนั้นในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยสมรรถนะทางภาวะผู้นำของทุกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 และควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนและนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเพื่อไม่ให้เกิดความลำเอียง และควรศึกษาเกี่ยวกับสถานะของผู้นำที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ โพธิ์เต็ง. (2545). *สถานะความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านหล่อดุก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพันธ์ เจริญนันท. (2546). *ยอตกกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- เรขา อรัญวงศ์. (2546). *การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของครูศาสตร์ สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร*. กำแพงเพชร: สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร.
- วิโรจน์ สารัตนะและอัญชลี สารัตนะ. (2545). *ปัจจัยทางการบริหารกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัย: ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาและการวิพากษ์*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2548). *โรงเรียนการบริหารสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- วีรุธ มาชมศิรนนท. (2542). *การพัฒนาวิสัยทัศน์ผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- สมคิด สร้อยน้ำ. (2547). *การพัฒนาตัวแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *คู่มือการประเมินผลภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- Bennis, W.& Nanus, B. (1997). *Leaders: Strategies for talking change*. New York: Harper Colins.
- Best, John W.& James V. Kahn. (1989). *Research in Education* (6 th ed.). New Delhi: Prentice-Hall of India Private.

พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์
ในสถาบันอุดมศึกษา*
Information Behavior of Students in the Field of
Music at Tertiary Institutions

สุพัต ทองฉวี¹

บทคัดย่อ

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเปิดสอนหลักสูตรดนตรีที่เป็นสาขาวิชาหนึ่งในคณะ หรือเป็นคณะดนตรี ซึ่งเปิดสอนวิชาดนตรีหลากหลายสาขาวิชา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางวิชาการและวิชาชีพดนตรี ห้องสมุดดนตรีจึงต้องเป็นแหล่งข้อมูลดนตรีที่สำคัญในการสนับสนุนการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้า และการประกอบอาชีพนักดนตรีทั้งในด้านทฤษฎีและหลักการปฏิบัติดนตรีให้บริการสื่อดนตรีที่ตรงกับความต้องการของนักศึกษามากที่สุด และสามารถบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ตอบสนองความต้องการของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดนตรี ที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน จำนวน 383 คน จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t- test F- test และ การเปรียบเทียบรายคู่ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการใช้สารสนเทศดนตรี เพื่อความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งข้อมูลทางด้านดนตรีที่ใช้มากที่สุดคืออินเทอร์เน็ตโดยใช้ search engine และสืบค้นจากชื่อศิลปิน ชื่อวง มากที่สุด นักศึกษาใช้สื่อดนตรีที่เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ และใช้เนื้อหาด้านการปฏิบัติดนตรีทักษะดนตรีมากที่สุด นักศึกษามีความตระหนักว่า การละเมิดลิขสิทธิ์เพลงเป็นผลเสียต่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน และนักศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาการใช้สารสนเทศทางด้านดนตรีจากสื่อดนตรีเนื่องจากมีราคาสูง เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมสารสนเทศ และปัญหาการใช้สารสนเทศดนตรีของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์พบว่า นักศึกษาที่มีกลุ่มเพศ ชั้นปี และสาขาวิชาต่างกันมีพฤติกรรมสารสนเทศและมีปัญหาการใช้สารสนเทศดนตรีแตกต่างกัน

คำสำคัญ: พฤติกรรมสารสนเทศ, นักศึกษาสาขาดุริยางคศาสตร์

¹นักศึกษาลัทธิสุทธศิลป์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2554

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผศ. ดร. ประภาส พานันท์

Abstract

In this research, the aim was to study the information behaviors of students in the field of music. Personal information regarding gender, year and field of study was compared to problems in the use of music information. The sample population garnered through Taro Yamane's formula consisted of 383 undergraduate music students in 49 universities. The stratified random sampling technique and simple random sampling method was used while selecting universities. A questionnaire was devised. Data collected analyzed descriptive statistics, percentage, mean and standard deviation. Hypothesis testing using t test technique and the F test technique of one-way (ANOVA) was used.

Findings spotlighted that most students used music information found on line in data bases to better understand musical skills and musical practices. Problems occurred with relation to high cost of music media, paucity in libraries, insufficient musical information resources. Findings also related to difference in behavior related to gender, year of study.

Keywords: information behaviors of Students in the field of music

ความนำ

ดนตรีเป็นงานสร้างสรรค์และเป็นศิลปะแขนงหนึ่งของมนุษย์ ที่ใช้เสียงเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกไปสู่ผู้ฟัง ดนตรีช่วยกล่อมเกลาจิตใจของผู้ฟัง ให้มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลาย และสงบ ดนตรีช่วยสะท้อนภาพความเป็นไปของสังคมในแต่ละยุคสมัย และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสั่งสอนหรือสืบทอดเรื่องราวในสังคมจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ยังมีการนำดนตรีมาเป็นเครื่องบ่งชี้การศึกษาโรคอีกด้วย และที่สำคัญดนตรีแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติที่มีศิลปวัฒนธรรม (โกวิทย์ ชันธสิริ, 2550, หน้า 2; คมสันต์ วงศ์วรรณ, 2551, หน้า 1)

สถาบันการศึกษาในประเทศไทย ได้เห็นความสำคัญของดนตรีจึงได้พัฒนาหลักสูตรดนตรีและเปิดสอนในมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ทั้งหลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี และปริญญาตรี 4 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เปิดสอน 5 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาดนตรีไทย สาขาวิชาดนตรีตะวันตก สาขาวิชาดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีเชิงพาณิชย์ และสาขาวิชา

ดนตรีอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจ ทางด้านทฤษฎีดนตรีและด้านปฏิบัติดนตรีอย่างถูกต้องในระดับมาตรฐานสากล มีความเข้าใจในสุนทรียะและปรัชญาดนตรี เป็นผู้นำทางวัฒนธรรมดนตรี สามารถพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านดนตรีได้อย่างมีคุณภาพ ถ่ายทอดความรู้ ให้บริการวิชาการ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีและสถานการณ์ต่างๆ ได้ โดยสอดคล้องกับความต้องการในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ อีกทั้งบัณฑิตต้องเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ มีคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อสามารถผลิตบัณฑิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ สถาบันการศึกษาจึงต้องมีแหล่งสารสนเทศ และทรัพยากรสารสนเทศทางด้านดนตรีที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

แหล่งสารสนเทศทางด้านดนตรีในประเทศไทย มีห้องสมุดดนตรีที่สังกัดในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนหลายแห่ง เช่น หอสมุดแห่งชาติซึ่งมีหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และห้องสมุดดนตรี

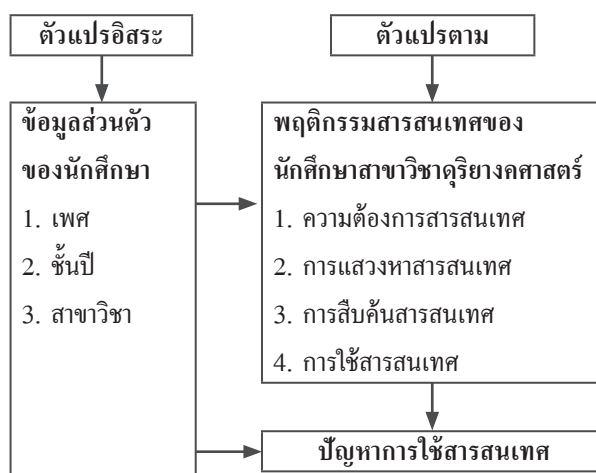
ทุกกระหม่อมสิรินธร ห้องสมุดดนตรีในสถาบันการศึกษา เช่น ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดดนตรีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล และห้องสมุดดนตรีหน่วยงานอื่นๆ เช่น ห้องสมุดดนตรีอุทยานการเรียนรู้ทีเคพาร์ค (TK Park) และศูนย์สังคีตศิลป์ เป็นต้น ทรัพยากรสารสนเทศที่นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ใช้ศึกษา ค้นคว้า และวิจัย เป็นสื่อดนตรีที่อยู่ในรูปแบบสื่อตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ โน้ตเพลง และ เนื้อเพลง เป็นต้น สื่อโสตทัศนวัสดุ เช่น แผ่นเสียง แอ็บบันทึกละเสียง แผ่นซีดี แผ่นดีวีดี ภาพยนตร์ (สำนักหอสมุดแห่งชาติ, 2551, หน้า 2-16; ฌรุฑ์ สุทธจิตต์, 2544, หน้า 167-178) และ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น สื่อมัลติมีเดีย ฐานข้อมูลออนไลน์ ฐานข้อมูลซีดีรอม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ และซีดีรอมโปรแกรมการเขียนโน้ตดนตรีเพื่อประพันธ์เพลง เป็นต้น นอกจากนี้ห้องสมุดที่ดีควรจะมีสถานที่ที่สะอาด สะดวกสบาย สดใส มีทรัพยากร ห้องสมุดที่ครบถ้วน หลากหลาย เชื่อถือได้ มีระบบงานที่เป็นระบบ สืบค้นได้ง่าย ใช้งานได้สะดวก มีบริการ และกิจกรรมที่ทันสมัย ว่องไว ได้ความรู้ และมีบุคลากร ห้องสมุดที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีหัวใจบริการ (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2550, หน้า 10) เพื่อช่วยให้ห้องสมุดสามารถจัดบริการที่มีประสิทธิภาพ สนองความต้องการของผู้ใช้ที่มีความหลากหลาย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ และ ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน การปรับปรุงทรัพยากรสารสนเทศทางด้านดนตรีของห้องสมุด และนำไปพัฒนาวิธีการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศทางด้านดนตรีที่มีประสิทธิภาพ สามารถสนองความต้องการของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ได้อย่างแท้จริง และปลูกจิตสำนึกให้นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ มีความเข้าใจในการใช้สารสนเทศอย่างถูกต้อง ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ เพื่อจะได้เป็นนักดนตรี ครูสอนดนตรี และนักวิจัยที่มีจริยธรรม และคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์
2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ จำแนกตามเพศ ชั้นปี และสาขาวิชาที่ศึกษา
4. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ จำแนกตามเพศ ชั้นปี และสาขาวิชาที่ศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษามีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สารสนเทศด้านดนตรี หมายถึง เรื่องราว วิทยาการหรือความรู้ ข้อเท็จจริง รวมทั้งข้อมูล ข่าวสาร หรือคำบอกเล่าทั้งหลายที่เกี่ยวกับดนตรี เพลง โน้ตเพลง วงดนตรี เครื่องดนตรี รวมทั้งบุคคลผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประพันธ์ นักร้อง ผู้ผลิต ที่มีการบันทึกอย่างมีระบบ และเผยแพร่ในรูปแบบหรือสื่อต่าง ๆ

พฤติกรรมสารสนเทศ หมายถึง นักศึกษา มีการปฏิบัติในด้านความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ การสืบค้นสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ

ความต้องการสารสนเทศด้านดนตรี หมายถึง นักศึกษาต้องการสารสนเทศด้านดนตรีเพื่อนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อค้นหาข้อมูลเสริมการเรียนรู้ เพื่อหาข้อมูลสร้างสรรค์ผลงานดนตรี เพื่อฝึกทักษะด้านดนตรี เพื่อสร้างแรงบันดาลใจทางดนตรี เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวในแวดวงดนตรี และเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

การแสวงหาสารสนเทศด้านดนตรี หมายถึง นักศึกษาที่ค้นหาสารสนเทศด้านดนตรี โดยใช้แหล่งสารสนเทศดนตรีที่เป็นสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานสังกัดอื่นๆ รายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือนิตยสาร/นิตยสาร ชีตเพลงหรือโน้ตเพลง สอบถามอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับรุ่นพี่/เพื่อนร่วมงานแสดงดนตรีต่างๆ (indoor และ outdoor) และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การสืบค้นสารสนเทศด้านดนตรี หมายถึง นักศึกษามีวิธีการสืบค้นข้อมูลทางด้านดนตรีโดยสำรวจจากชั้นหนังสือโดยตรง หรือสำรวจจาก WebOPAC ของห้องสมุด หรือค้นหาจากอินเทอร์เน็ตโดยใช้ โปรแกรมค้นหา (search engine) เป็นต้น และนักศึกษาเลือกใช้คำในการหา โดยใช้ชื่อนักประพันธ์ดนตรี (composer) ชื่อเรื่อง ชื่ออัลบั้ม ชื่อเพลง (title) ชื่อศิลปิน/ชื่อวง (artists) และคำสำคัญ (keyword) เป็นต้น

การใช้สารสนเทศด้านดนตรี หมายถึง นักศึกษา ใช้สื่อด้านดนตรีประเภทหนังสือ ตำรา โน้ตเพลง วารสารดนตรีหรือนิตยสารดนตรี ชีตเพลง วีซีดี และวีดีโอการแสดงดนตรี และฐานข้อมูลออนไลน์ (ไฟล์ดิจิทัล เอ็มพีสาม และพีดีเอฟ) เป็นต้น

จริยธรรมการใช้สารสนเทศ หมายถึง นักศึกษา ใช้สารสนเทศด้านดนตรีที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ ไม่นำสารสนเทศไปเผยแพร่อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้สร้างผลงาน

และไม่นำสารสนเทศที่มีลิขสิทธิ์ไปแสวงผลประโยชน์ในทางมิชอบ

ปัญหาการใช้สารสนเทศ หมายถึง ข้อขัดข้องอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ที่เกิดจากพฤติกรรมในด้านความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ การสืบค้นสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ

นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ หมายถึง นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐและเอกชนที่ลงทะเบียนเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ศึกษาในสาขาวิชาดนตรีไทย สาขาวิชาดนตรีตะวันตก/ดนตรีสากล สาขาวิชาดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีเชิงพาณิชย์ และสาขาวิชาดนตรีอื่นๆ และอยู่ในชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ที่มีเพศชั้นปี และสาขาวิชาต่างกัน มีพฤติกรรมสารสนเทศแตกต่างกัน
2. นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ที่มีเพศชั้นปี และสาขาวิชาต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2554 จากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรดนตรีทั้งสิ้น 49 แห่ง จำนวน 8,842 คน โดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความคาดเคลื่อน .05 ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างและได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน ส่วนการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) และสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) ตามสัดส่วนของกลุ่มมหาวิทยาลัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ประกอบด้วย เพศ ชั้นปี และสาขาวิชา ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ และปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 2 พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้สารสนเทศ และ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการให้บริการ ข้อมูลด้านดนตรีของแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นตอนที่ 2 เท่ากับ 0.93 และตอนที่ 3 เท่ากับ 0.82 โดยผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามด้วยตัวเองจำนวน 383 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการทดสอบสมมุติฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการคำนวณและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) เพื่อใช้อธิบายข้อมูลทั่วไป โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 107-109)
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3.1 ทดสอบสมมุติฐานความแตกต่างเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ และปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาเพศชายและหญิง โดยใช้สถิติ t-test

3.2 ทดสอบสมมุติฐานความแตกต่างเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ และปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปี และสาขาวิชาต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-way ANOVA)

3.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference) ในกรณีที่ผลการทดสอบความแปรปรวน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 383 คน เป็นเพศชายร้อยละ 71.50 และ เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 28.50 ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 20-21 ปี ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ในคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาดนตรีตะวันตก และเล่นเครื่องดนตรีไฟฟ้า นักศึกษามีสมาชิกในครอบครัวเล่นดนตรี คิดเป็นร้อยละ 44.60 และเคยได้รับรางวัลหรือเข้าร่วมการแข่งขันทางดนตรี คิดเป็นร้อยละ 64.00 ส่วนใหญ่ชอบแนวเพลง Pop และฟังเพลงจากอินเทอร์เน็ต โดยสืบค้นข้อมูลดนตรีจาก www.youtube.com

2. พฤติกรรมสารสนเทศ

2.1 ความต้องการสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศ เพื่อความบันเทิง/พักผ่อน หย่อนใจคิดเป็นร้อยละ 4.31 รองลงมาคือ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจทางดนตรี และเพื่อฝึกทักษะด้านดนตรีคิดเป็นร้อยละ 4.21อยู่ในระดับมาก

2.2 การแสวงหาสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้แหล่งข้อมูลทางด้านดนตรีจากอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 4.47 รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับรุ่นพี่/เพื่อน และสอบถามอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีคิดเป็นร้อยละ 4.03 อยู่ในระดับมาก

2.3 การสืบค้นสารสนเทศ พบว่า

นักศึกษาส่วนใหญ่สืบค้นสารสนเทศทางด้านดนตรีโดยใช้ search engine สืบค้นจากชื่อศิลปิน/ชื่อวง คิดเป็นร้อยละ 4.31 รองลงมาคือ ชื่อเรื่อง/ชื่ออัลบั้ม/ชื่อเพลง และชื่อนักประพันธ์ดนตรีคิดเป็นร้อยละ 4.18 อยู่ในระดับมาก

2.4 การใช้สารสนเทศ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ฐานข้อมูลดนตรีออนไลน์คิดเป็นร้อยละ 4.14 รองลงมาคือ โน้ตเพลง และซีดีเพลง วีซีดี และดีวีดี การแสดงดนตรี โดยใช้เนื้อหาในด้านการปฏิบัติดนตรี/ทักษะดนตรีคิดเป็นร้อยละ 4.12 รองลงมาคือ ทฤษฎีดนตรี และสื่อดิจิทัลทางดนตรีอยู่ในระดับมาก และนักศึกษามีความตระหนักว่า การละเมิดลิขสิทธิ์เพลงเป็นผลเสียต่อผู้สร้างสรรค์ผลงานคิดเป็นร้อยละ 3.85 อยู่ในระดับมาก

3. ปัญหาการใช้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาการใช้สารสนเทศทางด้านดนตรีจากสื่อดนตรีมีราคาสูงคิดเป็นร้อยละ 3.68 รองลงมาคือ สื่อดนตรีในห้องสมุดไม่เพียงพอต่อความต้องการคิดเป็นร้อยละ 3.55 และแหล่งสารสนเทศทางด้านดนตรีมีไม่เพียงพอคิดเป็นร้อยละ 3.51 อยู่ในระดับมาก

4. การเปรียบเทียบพฤติกรรมสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาที่มีกลุ่มเพศ ชั้นปี และสาขาวิชาต่างกั นมีพฤติกรรมสารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกันคิดเป็นร้อยละ 3.54 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมสารสนเทศแตกต่างกัน โดยนักศึกษาเพศหญิงมีการแสวงหาสารสนเทศและการสืบค้นสารสนเทศมากกว่านักศึกษาเพศชาย นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีต่างกันมีพฤติกรรมสารสนเทศแตกต่างกัน โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีการแสวงหาสารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกชั้นปี และนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกั นมีพฤติกรรมสารสนเทศแตกต่างกัน โดยนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีไทยมีความต้องการสารสนเทศและการแสวงหาสารสนเทศมากกว่านักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. การเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีปัญหาการใช้

สารสนเทศแตกต่างกันคิดเป็นร้อยละ 3.41 โดยนักศึกษาเพศหญิงมีปัญหาการใช้สารสนเทศมากกว่าเพศชาย นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีต่างกันมีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกันโดยนักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีที่ 1 มีปัญหาการใช้สารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกชั้นปี และนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกั นมีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกันโดยนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาดนตรีไทยมีปัญหาการใช้สารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกสาขาวิชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสาขาดุริยางคศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล จำแนกได้ ดังนี้

ความต้องการสารสนเทศ

การศึกษาความต้องการสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศ เพื่อความบันเทิง/พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจทางดนตรี และเพื่อฝึกทักษะด้านดนตรี ซึ่งอาจเป็นเพราะนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์มีความตึงเครียดจากการเรียนทฤษฎีดนตรีและฝึกปฏิบัติดนตรีจากในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน จึงใช้สื่อดนตรีเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด นอกจากนี้ นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ใช้สื่อดนตรีเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและฝึกปฏิบัติดนตรี เพราะนักศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจทางด้านทฤษฎีดนตรีและด้านปฏิบัติดนตรี มีความเข้าใจในสุนทรียะและปรัชญาดนตรี จึงจะสามารถพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านดนตรีได้อย่างมีคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Inskip et al. (2007), Lee and Downie (2004) และ Narveson (1999) พบว่า นักศึกษา นักดนตรี และผู้ใช้บริการห้องสมุดดนตรีใช้สารสนเทศทางด้านดนตรีเพื่อความบันเทิง/พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อกระตุ้นหรือเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี และเพื่อต้องการเพิ่มทักษะทางดนตรี

การแสวงหาสารสนเทศ

การศึกษาการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต โดยใช้เว็บไซต์ www.youtube.com เนื่องจากสามารถให้บริการได้ฟรีและมีเพลงเป็นจำนวนมากให้เลือกใช้ และใช้โปรแกรมค้นหา (search engine) มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับรุ่นพี่/เพื่อน และสอบถามอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี อาจเป็นเพราะแหล่งสารสนเทศด้านดนตรีมีน้อย อินเทอร์เน็ตจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่นักศึกษาสามารถแสวงหาแหล่งข้อมูลดนตรีได้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะเว็บไซต์ www.youtube.com ซึ่งมีข้อมูลดนตรีที่เป็นสื่อมัลติมีเดียจำนวนมาก นักศึกษาสามารถค้นหาเพลง วิดีทัศน์การแสดงดนตรี หรือดาวน์โหลดข้อมูลดนตรี เพื่อใช้ฝึกทักษะทางด้านดนตรีได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และนักศึกษายังใช้แหล่งข้อมูลดนตรีจากเพื่อน/รุ่นพี่ อาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญดนตรี อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความคุ้นเคยสามารถสอบถามได้ง่าย และเป็นแหล่งข้อมูลดนตรีที่มาจากการสะสมประสบการณ์ ทำให้ได้ข้อมูลดนตรีในเชิงลึกกว่าแหล่งสารสนเทศดนตรีอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee and Downie (2004) และ Narveson (1999) พบว่า นักดนตรีใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลดนตรี และนักดนตรีจะหาข้อมูลดนตรีจากเพื่อน และครอบครัว

การสืบค้นสารสนเทศ

การศึกษาการสืบค้นสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการสืบค้นสารสนเทศทางด้านดนตรีจากอินเทอร์เน็ตโดยลงมือค้นหาจากโปรแกรมค้นหา (search engine) เช่น google, bing หรือ yahoo รองลงมาคือ ค้นหาจากชั้นหนังสือโดยตรงและสืบค้นจาก WebOPAC ของห้องสมุด นอกจากนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่มีการเลือกใช้คำในการสืบค้นโดยใช้ชื่อศิลปิน ชื่อวง รองลงมาคือ ชื่อเรื่อง ชื่ออัลบั้ม ชื่อเพลง และชื่อนักประพันธ์ดนตรี การที่นักศึกษาดุริยางคศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสืบค้นสารสนเทศทางด้านดนตรีจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ www.google.com อาจเป็น

เพราะอินเทอร์เน็ตสามารถใช้ได้ตามความต้องการโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และมหาวิทยาลัยหรือคณะวิชาได้จัดระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ไว้บริการ ทำให้นักศึกษาสามารถค้นหาข้อมูลดนตรีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้จัดทำโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ นักศึกษาสำหรับสืบค้นข้อมูลอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ นักศึกษาเลือกใช้คำในการสืบค้นโดยใช้ชื่อศิลปิน ชื่อวง ชื่อเรื่อง ชื่ออัลบั้ม ชื่อเพลง และชื่อนักประพันธ์ดนตรี เพราะเป็นคำที่นักศึกษาค้นเคยจากประสบการณ์ในห้องเรียนและประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณภา อินพรหม (2551) ดนัยศักดิ์ โกวิทวิบูล (2543) วาทีนี นิลงาม (2546) นูรีดา จะปะกียา (2549) และเอกอนงค์ ดวงจันทร์ (2549) พบว่า นักศึกษาใช้วิธีการสืบค้นสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต โดยใช้โปรแกรมค้นหา (search engine) แตกต่างจากผลงานวิจัยของ วิมล ชีวะธรรม (2549) พบว่า นักศึกษาสืบค้นสารสนเทศโดยการสำรวจจากชั้นหนังสือ ส่วนไพลิน จิตเจริญสมุทร (2547) สายฝน บุชา (2545) และอรุณรัตน์ ทุมมากรณ์ (2545) พบว่า นักศึกษาสืบค้นสารสนเทศจากโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee and Downie (2004) และ Narveson (1999) พบว่า นักดนตรีเลือกใช้คำในการสืบค้นจากชื่อเครื่องดนตรี ช่วงเวลา และชื่อนักประพันธ์ดนตรี และเลือกใช้คำในการสืบค้นโดยใช้ชื่อนักร้องหรือชื่อศิลปินมากที่สุด รองลงมาคือ ชื่อเพลง และเนื้อร้อง

การใช้สารสนเทศ

การศึกษาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สื่อดนตรีที่เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ โน้ตเพลง และซีดีเพลง วีซีดี และดีวีดีการแสดงดนตรีอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์มีความต้องการใช้สื่อดนตรีในการเรียนทฤษฎีดนตรีและปฏิบัติดนตรีมาก สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นฐานข้อมูลออนไลน์มีความสะดวกในการเลือกใช้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากสื่อ

สิ่งพิมพ์หรือสื่อโสตทัศนต้นฉบับให้อยู่ในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล เช่น ไฟล์เพลงเอ็มพีสามหรือไฟล์เพลงที่เป็นไฟล์พีดีเอฟ เป็นต้น นอกจากนี้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังมีความทันสมัยและสามารถเรียกใช้ได้ตลอดเวลา และนักศึกษาใช้ไฟล์เพลง ซีดีเพลง วีซีดี และดีวีดีการแสดงดนตรี เพราะนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีเป็นสาขาวิชาที่เน้นศึกษาการปฏิบัติดนตรี ดังนั้น นักศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้ไฟล์เพลง ซีดีเพลง วีซีดี และดีวีดีการแสดงดนตรี เพื่อเรียนรู้และฝึกฝนการปฏิบัติดนตรีให้มีความเชี่ยวชาญและสร้างสรรค์ผลงานดนตรีต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee and Downie (2004), Narveson (1999) และ Reed and Donald (2001) พบว่า นักดนตรี อาจารย์สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ และผู้เข้าใช้บริการห้องสมุดดนตรีใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทฐานข้อมูลดนตรี โน้ตเพลงเพื่อการแสดง (performance score) และโน้ตเพลงเพื่อศึกษา (study score) สื่อโสตทัศนประเภทสื่อบันทึกเสียง (music recordings) และสื่อมัลติมีเดียมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรเพ็ญ สิงหนุต (2544) นันทิพย์ วิภาวิน (2547) และศิริสุภา เหมหยวก (2549) พบว่า นักศึกษาใช้สื่อโสตทัศนประเภท ซีดี ดีวีดี วีดิทัศน์บันทึก (ภาพยนตร์/ดนตรี) มากที่สุด

นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ส่วนมากใช้เนื้อหาดนตรีเกี่ยวกับการปฏิบัติดนตรีและทักษะดนตรี รองลงมาคือ ทฤษฎีดนตรี และโสตทักษะทางดนตรี ซึ่งเนื้อหาการปฏิบัติดนตรี ทักษะทางดนตรีส่วนใหญ่อยู่ในโน้ตเพลงประกอบการสอนในชั้นเรียน หรือดีวีดีสาธิตการปฏิบัติดนตรี อาจเป็นเพราะนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ เป็นสาขาวิชาชีพ นักศึกษาจึงต้องมีการเรียนรู้ทางด้านทฤษฎีดนตรีและปฏิบัติดนตรีมาก เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้มาฝึกทักษะและพัฒนาเป็นนักดนตรีมืออาชีพต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทีนิ นิลงาม (2546) และ Reed and Donald (2001) พบว่า อาจารย์สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ใช้เนื้อหาด้านทฤษฎีดนตรี และโน้ตเพลง (study score) มากที่สุด

นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ส่วนใหญ่มี

ความตระหนักว่า การละเมิดลิขสิทธิ์เพลงเป็นผลเสียต่อผู้สร้างสรรค์ผลงานอยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษามีความตระหนักว่า ห้องสมุดควรมี บริการคัดลอก (copy) เพลง รองลงมา คือ การซื้อเพลงผ่านอินเทอร์เน็ตทำให้บริษัทเพลงมีรายได้ดีและเมื่อพบเว็บไซต์ดาวน์โหลดเพลงฟรีควรบอกต่อเพื่อแบ่งปันกัน การที่นักศึกษามีความตระหนักว่า การละเมิดลิขสิทธิ์เพลงเป็นผลเสียต่อผู้สร้างสรรค์ผลงานอยู่ในระดับมาก แสดงว่า นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ และการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น อาจเป็นเพราะปัจจุบันมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรดนตรี ได้บรรจุรายวิชากฎหมายสำหรับนักดนตรีในทุกหลักสูตร ทำให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ และการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุจลินทร์ ผลกล้า (2549) พบว่า นักศึกษามีความรู้ในมาตรฐานที่ 5 กฎหมายสารสนเทศอยู่ในระดับมาก แต่นักศึกษามีความตระหนักว่า ห้องสมุดควรมีบริการคัดลอก (copy) เพลง การซื้อเพลงผ่านอินเทอร์เน็ตทำให้บริษัทมีรายได้ดี และเมื่อพบเว็บไซต์ดาวน์โหลดเพลงฟรีควรบอกต่อเพื่อแบ่งปันกัน ในระดับปานกลางนั้น แสดงว่านักศึกษามีความตระหนักในการใช้ข้อมูลดนตรีน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Podoshen (2008) พบว่า นักศึกษารับว่า การดาวน์โหลดเพลงมีลิขสิทธิ์เป็นสิ่งผิด แต่การดาวน์โหลดเพลงมีลิขสิทธิ์เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทีนิ นิลงาม (2546) พบว่า สื่อดนตรีมีราคาแพง ดังนั้น นักศึกษาจึงต้องมีจริยธรรมการใช้สารสนเทศและมีจิตสำนึกในการใช้สารสนเทศ โดยการทำสำเนาสื่อดนตรี หรือดาวน์โหลดเพลง เพื่อใช้ในการศึกษาและพัฒนาทักษะการปฏิบัติดนตรีเท่านั้น และนักศึกษาต้องเคารพผลงานของคนอื่น โดยไม่นำมาเผยแพร่หรือแสวงหากำไรเพราะในอนาคตนักศึกษาจะต้องกลายเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงาน และสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรรณรงค์ให้นักศึกษามีจิตสำนึกในการเคารพกฎหมายลิขสิทธิ์ และเคารพผลงานของคนอื่น รวมถึงบริษัท

ที่ผลิตผลงานดนตรี ควรปรับราคาสินค้าให้มีราคาถูกลง เพื่อที่นักศึกษาสามารถเข้าถึงผลงานดนตรีที่มีลิขสิทธิ์มากขึ้น

ปัญหาการใช้สารสนเทศ

นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ส่วนใหญ่มีปัญหาการใช้สารสนเทศทางด้านดนตรีอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ คือ สื่อดนตรีมีราคาสูง แพง สื่อดนตรีในห้องสมุดไม่เพียงพอต่อความต้องการ และแหล่งสารสนเทศทางด้านดนตรีมีไม่เพียงพอ อาจเป็นเพราะสื่อดนตรีส่วนใหญ่เป็นสื่อดนตรีที่ผลิตในต่างประเทศซึ่งมีต้นทุนในการผลิตสูง อีกทั้งเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งมาก บริษัทตัวแทนในประเทศไทยควรซื้อลิขสิทธิ์การผลิตและนำมาออกจำหน่ายในราคาถูกกว่าราคาสื่อดนตรีที่มาจากต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทีนิ นิลงาม (2546) พบว่า สื่อดนตรีมีราคาแพง ส่วนสื่อดนตรีในห้องสมุดไม่เพียงพอต่อความต้องการ และแหล่งสารสนเทศทางด้านดนตรีมีไม่เพียงพอ อาจเป็นเพราะสื่อดนตรีมีราคาแพง ห้องสมุดต่างๆ ต้องใช้งบประมาณในการจัดซื้อสูง จึงจัดซื้อได้น้อย อีกทั้งแหล่งสารสนเทศดนตรีส่วนใหญ่อยู่ตามสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรดนตรี ซึ่งอยู่ไกลไปไม่สะดวก สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานต่างๆ ควรจัดทำเว็บไซต์แหล่งข้อมูลดนตรีเพื่อให้นักศึกษาสามารถสืบค้น และทราบแหล่งสารสนเทศดนตรีที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณภา อินพรหม (2551) ดนัยศักดิ์ โกวิทวิบูล (2543) จันทรเพ็ญ สิงหนุต (2544) นูรีดา จะปะกียา (2549) อรุณรัตน์ ทุมมากรณ์ (2545) และอำไพวรรณ ทัพเป็นไทย (2547) พบว่า ทรัพยากรสารสนเทศมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการและสารสนเทศไม่ตรงตามความต้องการ ส่วนศิริสุภา เอมหยวก (2549) และสนทยา สำลี (2551) พบว่า แหล่งสารสนเทศอยู่ไกล ไม่สะดวก

การเปรียบเทียบพฤติกรรมสารสนเทศ

การเปรียบเทียบพฤติกรรมสารสนเทศพบว่า นักศึกษาที่มีกลุ่มเพศ ชั้นปี และสาขาวิชาต่างกันมีพฤติกรรมสารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีการแสวงหาสารสนเทศและการสืบค้นสารสนเทศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาเพศหญิงมีการแสวงหาสารสนเทศและการสืบค้นสารสนเทศมากกว่าเพศชาย เพราะนักศึกษาเพศหญิงมีทักษะในกระบวนการรับรู้ (จำเนียร ช่วงโชติ 2536, หน้า 189) และความรับผิดชอบการเรียนรู้สูงกว่าเพศชาย (วรรณิ ลิ้มอักษร, 2551, หน้า 14) หรืออาจเนื่องมาจากนักศึกษาเพศหญิงที่ศึกษาในสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์มีจำนวนน้อย จึงต้องใช้สารสนเทศเพื่อนำมาพัฒนาตัวเองให้มีศักยภาพ และเป็นที่ยอมรับในสังคมวิชาชีพดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์วัลย์ อ่อนใจงาม (2546) พบว่า นักศึกษาเพศหญิงใช้แหล่งสารสนเทศและใช้วิธีการค้นหาสารสนเทศมากกว่านักศึกษาชาย ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และนักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีต่างกันมีการแสวงหาสารสนเทศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีการแสวงหาสารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกชั้นปี อาจเป็นเพราะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นนักศึกษาที่เพิ่งจะเริ่มต้นศึกษาเป็นปีแรก มีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ด้านดนตรีน้อยกว่านักศึกษาชั้นปีอื่น อีกทั้งยังไม่ทราบแหล่งสารสนเทศดนตรี จึงมีการแสวงหาสารสนเทศเพื่อใช้ในการเรียนการสอนมากกว่านักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาต่างกันมีความต้องการสารสนเทศและการแสวงหาสารสนเทศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีไทยมีความต้องการสารสนเทศและการแสวงหาสารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกสาขาวิชา อาจมีสาเหตุมาจาก อาจารย์ที่สอนสาขาวิชาดนตรีไทยในอดีตมีการเรียนการสอน และถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว มีการบันทึกโน้ตเพลงไทยแบบโน้ตดนตรีสากลน้อย และรัฐบาลยังไม่สนับสนุนการจัดตั้งแหล่งสารสนเทศดนตรีไทยอย่างจริงจัง จึงทำให้แหล่งสารสนเทศดนตรีไทยมีน้อย นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีไทย

จึงมีความต้องการสารสนเทศและแสวงหาสารสนเทศมากกว่าทุกสาขาวิชา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์วัลย์ อ่อนใจงาม (2546) พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกันใช้แหล่งสารสนเทศแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศ

การเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์พบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิง มีปัญหาการใช้สารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาเพศหญิงมีปัญหาการใช้สารสนเทศมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์วัลย์ อ่อนใจงาม (2546) ผลการวิจัยสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีที่ 1 มีปัญหาการใช้สารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกชั้นปี ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกันมีปัญหาการใช้สารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาดนตรีไทยมีปัญหาการใช้สารสนเทศมากกว่านักศึกษาทุกสาขาวิชา ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

นักศึกษาสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ และห้องสมุดดนตรีหรือแหล่งบริการข้อมูลดนตรี ควรมีการพัฒนาต่อไป

1.1 นักศึกษาควรมีการพัฒนาทักษะการใช้ห้องสมุด และทักษะการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพราะสื่อดนตรีมีน้อย หากนักศึกษามีทักษะการใช้ห้องสมุด และทักษะการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต จะทำให้นักศึกษาเข้าถึงสารสนเทศได้สะดวกรวดเร็วและตรงความต้องการ

1.2 ห้องสมุดควรจัดฝึกอบรมการใช้ห้องสมุด และทักษะการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตแก่นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจในระบบการจัดเก็บ การจัดแยกประเภทของสื่อดนตรี และการจัดหมวดหมู่ เพื่อให้นักศึกษาเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และบรรณารักษ์ควรมีความรู้พื้นฐานด้านดนตรี เพื่อที่จะสามารถพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศด้านดนตรีได้อย่างถูกต้อง

1.3 ห้องสมุดดนตรีควรวางแผนงบประมาณการจัดซื้อสื่อดนตรี เพื่อจะได้จัดซื้อสื่อดนตรีได้ครอบคลุมทุกประเภท สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุด

1.4 ห้องสมุดดนตรีควรมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าใช้บริการห้องสมุดทุกภาคการศึกษา เพื่อสอบถามความพึงพอใจในเรื่องสถานที่ ทรัพยากรห้องสมุด การเข้าถึงสารสนเทศ การให้บริการของบรรณารักษ์ เพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท ชันธสิริ. (2550). *ดุริยางคศิลป์ตะวันตก (เบื้องต้น)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คมสันต์ วงศ์วรรณ. (2551). *ดนตรีตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์เพ็ญ สิงหนุต. (2544). *พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จำเนียร ช่วงโชติ. (2536). *จิตวิทยาความแตกต่าง (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ญาณภา อินพรหม. (2551). *พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรุทธิ์ สุธงจิตต์. (2544). *พฤติกรรมการสอนดนตรี (พิมพ์ครั้งที่ 3, ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดนัยศักดิ์ โกวิทวิบูล. (2543). *ความต้องการและลักษณะการใช้สารนิเทศของนักศึกษาในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทิพย์วัลย์ อ่อนใจงาม. (2546). *การใช้สารสนเทศเพื่อการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2547). *การใช้และความต้องการสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนในกรุงเทพมหานคร*. *วารสารห้องสมุด*, 48(2), 23-35.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2550). *ห้องสมุดในพื้นที่*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุรีดา จะปะเกีย. (2549). *การใช้สารสนเทศเพื่อการทำสารนิพนธ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยอิสลามยะลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7, ฉบับปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- ไพลิน จิตเจริญสมุทร. (2547). *การใช้สารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มุจลินทร์ ผลกล้า. (2549). *การใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วรรณิ์ ลิ้มอักษร. (2551). *จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุง)*. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลา.
- วาทีณี นิลงาม. (2546). *การใช้สารนิเทศของอาจารย์สาขาดุริยางคศิลป์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมล ชีวะธรรม. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในห้องสมุดวิทยาเขตบางนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริสุภา เหมหยวก. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้สารสนเทศในการเรียนของนักศึกษาภาคปกติ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สนทยา ลำสี. (2551). *รายงานการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

- สายฝน บุชา. (2545). ความต้องการและสภาพการใช้สารสนเทศของนักศึกษาและอาจารย์ในสถาบันวิทยบริการ
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. *วารสารห้องสมุด*, 46(3), 69-75.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2551). *ทรัพยากรสารสนเทศด้านดนตรี ประเภทสิ่งพิมพ์ และสื่อโสตทัศน์ (การสำรวจ รวบรวม
และจัดหา)*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- อรุณรัตน์ ทุมมากรณ์. (2545). รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้บริการสืบค้นสารสนเทศของผู้ใช้บริการในสำนักวิทยบริการ
สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- อารีย์ ชื่นวัฒนา. (2545). พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดเก็บและการค้นคืน
สารสนเทศ* (หน่วยที่ 13). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย. (2547). *การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- เอกอนงค์ ดวงจันทร์. (2549). *การแสวงหาและการใช้สารนิเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- Inskip, C., Butterworth, R., & Macfarlane, A. (2007). A study of the information needs of the users of
a folk music library and the implications for the design of a digital library system. *Information
Processing and Management*, 44, 647-662.
- Lee, J. H., & Downie, J. S. (2004). *Survey of music information needs, uses, and seeking behaviors:
Preliminary findings*. Unpublished master's thesis, University of Pompeu Fabra, Barcelona,
Spain.
- Narveson, L. (1999). *The information needs and seeking behaviors of amateur musicians:
A qualitative study*. Unpublished master's thesis, The University of North Carolina at Chapel
Hill.
- Podoshen, J. S. (2008). Why take tunes?: An exploratory multinational look at student downloading.
Journal of Internet Commerce, 7(2), 180-200.
- Reed, B., & Donald, R. T. (2001). Perspective on information needs and library services for the fine
arts faculty. *The Journal of Academic Librarianship*, 27(3), 229-233.

**นวัตกรรมทางการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่
ของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย***
**Market Innovation on New Product Development
of Thai Canned Food Industry**

ปริญญ์ สุขรุ่งเรืองสันติ¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปของธุรกิจ รวมทั้งความคิดเห็นต่อการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจ ด้านเป้าหมายในตลาดปัจจุบัน อนาคต และ เทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจ รวมทั้งนวัตกรรมทางการตลาดของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีต่อนวัตกรรมทางการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ และการนวัตกรรมทางการตลาดที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์โมเดลของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป ในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย ประเภทอาหารทะเล ปลาทูน่ากระป๋อง ผัก ผลไม้กระป๋อง และผลไม้แปรรูป ในปี พ.ศ.2551 จำนวน 585 คำสถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปในปี พ.ศ.2551ส่วนใหญ่จะทำงานในตำแหน่งผู้จัดการ โดยมีขนาดกิจการอยู่ในระดับกลาง (คนงาน 51-200 คน และมีทุนจดทะเบียน 5-100 ล้านบาท ในส่วนความคิดเห็นของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย มีการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดโดยภาพรวมในระดับมาก ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายในตลาดอนาคตของ กลุ่มเป้าหมายในตลาดปัจจุบัน ด้านเทคโนโลยีทางการตลาดธุรกิจตลอดจนมีนวัตกรรมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยมีการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจเท่ากันที่อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดมีอิทธิพลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด แต่มีอิทธิพลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อนวัตกรรมทางการตลาด และนวัตกรรมทางการตลาดมีอิทธิพลเชิงสาเหตุ

¹นักศึกษาลัทธิบริหารธุรกิจชั้นปริญญาตรี สาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

^{*}ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2552

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร. สุดาพร สวมม่วง

โดยตรงต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด นอกจากนี้การวิเคราะห์โมเดลหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยที่พัฒนาขึ้นในรูปประหยัด มีความสามารถในการพยากรณ์ในระดับดีและเป็นที่ยอมรับได้ เนื่องจากให้ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) เท่ากับ 49% ซึ่งมีค่าตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางการตลาด, การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด, การปรับทิศทางด้านเทคโนโลยี, การบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจ

Abstract

This research studies two aspects of market innovation on new product development of Thai canned food industry. Data is analyzed for a causation relationship between strategic orientation and market innovation as well as for casual correlation between strategic orientation market innovation and marketing performance. The study involves a questionnaire-based survey of the members of the Thai Food Processors' Association in 2008. A total of 585 usable questionnaires were received. These were subjected to path analysis, structural equation modeling (SEM) analysis and usage survey research statistics for analysis of percentage frequency distribution, arithmetic mean and standard deviation.

The results show that the majority of members are managers of medium-sized firms (51-200 employees) with registered assets of 5-100 million baht. These businesses had an arithmetic mean at a high level for strategic orientation. They have adjusted marketing strategy by focusing on future objectives with respect to the current market and adjusting the direction of marketing technologies accordingly. Marketing performance had arithmetic mean in middle level only. The SEM was performed using the maximum likelihood method to test the hypotheses. This permitted an assessment of the integrity measures as well as an evaluation of the degree to which the observed relationships among variables fitted with the hypothesized network of casual relationships. The hypothesized test reveals that the strategic orientation has no direct casual influence on marketing performance and the strategic orientation and market innovation have casual effect relationships on marketing performance in business. This model can be developed into a parsimonious model ($R^2 = 49\%$).

Keywords: market innovation, strategic orientation, technology orientation, marketing performance

ความนำ

ความสำคัญของการนวัตกรรมทางการตลาดที่สามารถวัดผลของการบรรลุผลสำเร็จด้านการทำรายได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของธุรกิจ อันเป็นสิ่งที่จุดประกายให้เกิดการค้นหาคำสำเร็จทางการตลาด (Shapiro, 2006) สิ่งที่ต้องคำนึงถึงทางด้านนวัตกรรมทางการตลาดมิได้มีเพียงเทคโนโลยีเท่านั้นแต่หากเป็นการให้ความสำคัญทางด้านการจัดการนวัตกรรมภายในของธุรกิจที่เกิดจากความร่วมมือของผู้บริหารกับความพยายามที่จะพัฒนานวัตกรรมภายในของกิจการ (Cetindamar and Ulusoy, 2007) รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีผลต่อความต้องการของกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกัน ความเชื่อมั่นในชื่อเสียงของธุรกิจจะส่งผลต่อการยอมรับทางด้านนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว (Blomqvist and Puumalainen, 2008) ขณะที่ความสำคัญของการพัฒนาด้านนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจก็คือ ผลกำไรที่ต้องเติบโตขึ้น และหากธุรกิจต้องการกำไรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ธุรกิจก็ต้องมีความสามารถในการพัฒนาด้านนวัตกรรมให้บรรลุผลสำเร็จอย่างไรก็ตามผู้บริหารก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาด้านนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจ อันจะทำให้มีผลกระทบต่อธุรกิจโดยตรงในด้านของส่วนแบ่งทางการตลาด และกำไร ในขณะที่คู่แข่งไม่มีผลกระทบต่อผลกำไรของธุรกิจโดยตรง (Lyon and Ferrier, 2002)

นวัตกรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่หลากหลายในการกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดความคิด (ideas) การคิด และทำในสิ่งที่แตกต่าง และเก็บเอาแนวความคิดดี ๆ ที่ได้จากการฝึกฝนมาใช้สร้างผลิตภัณฑ์ที่สามารถตลาดการค้าให้ประสบผลสำเร็จทั้งนี้อาจจะรวมไปถึงกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการสร้างองค์ความรู้ที่ได้รับมาจากการประดิษฐ์คิดค้น และทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการวิจัย และพัฒนา อย่างไรก็ตามนวัตกรรมก็เป็นสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นจำนวนมากเท่าใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางธุรกิจ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายในตลาดปัจจุบัน และ กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในอนาคต กับนวัตกรรมทางการตลาดโดยการวิจัยในครั้งนี้คาดว่ากลุ่มลูกค้าเป้าหมายในตลาดปัจจุบันจะมีความสัมพันธ์เชิงประจักษ์เป็นลบกับนวัตกรรมทางการตลาด ในขณะที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในตลาดอนาคตจะมีความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ที่เป็นบวกกับนวัตกรรมทางการตลาด ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ยังจะส่งผลกระทบต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดไปในทิศทางใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปในธุรกิจของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยต่อการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจใน 3 ด้าน ได้แก่
 - 2.1 การปรับทิศทางเพื่อกลุ่มเป้าหมายในตลาดปัจจุบันของลูกค้าและคู่แข่ง
 - 2.2 การปรับทิศทางเพื่อกลุ่มเป้าหมายในตลาดอนาคตของลูกค้าและคู่แข่ง
 - 2.3 การปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีของธุรกิจ
3. เพื่อสำรวจนวัตกรรมทางการตลาดของการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ใหม่
4. เพื่อศึกษาการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจในด้านยอดขาย กำไรและอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์
5. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุระหว่าง
 - 5.1 การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจ
 - 5.2 การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีต่อนวัตกรรมทางการตลาด
 - 5.3 นวัตกรรมทางการตลาดที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจ

6. เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์โมเดลหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด ของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย

องค์ประกอบของตัวแปร

ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปรในการวิจัยโดยพิจารณากำหนดตัวแปรเหตุ และตัวแปรผล ดังนี้ ตัวแปรเหตุ คือ การบรรลุผลสำเร็จขององค์กร ส่วนตัวแปรผลมีทั้งสิ้น 2 ตัวแปร ประกอบไปด้วยการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด และนวัตกรรมทางการตลาด ดังนี้

1. การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด โดยมีตัวแปรย่อย คือ กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในตลาดปัจจุบัน กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในตลาดอนาคต และการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยี
2. นวัตกรรมทางการตลาด ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

สมมติฐานการวิจัย

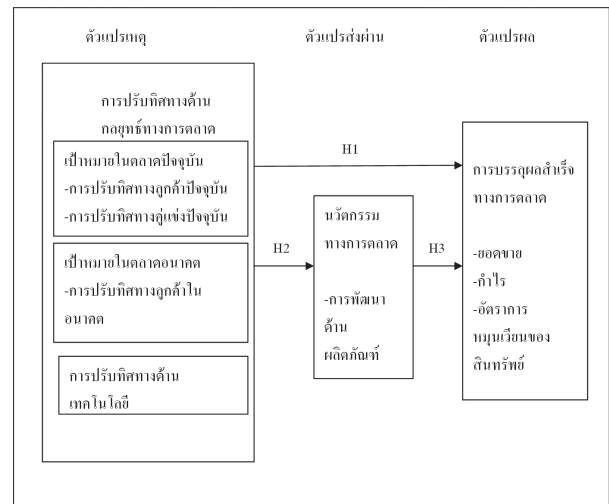
ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานตามรูปแบบในการหาค่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร ที่มีผลกระทบต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยได้ดังนี้

H1. การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด มีอิทธิพลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยตรงต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด

H2. การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด มีอิทธิพลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยตรงต่อนวัตกรรมทางการตลาด

H3. นวัตกรรมทางการตลาด มีอิทธิพลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยตรงต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 องค์ประกอบของตัวแปร และสมมติฐานการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บริษัทที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย จำนวน 242 บริษัท และได้ใช้ผู้บริหาร 4 ท่านต่อ 1 บริษัท โดยเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยนี้ได้แก่ กรรมการผู้จัดการ ผู้อำนวยการด้านการตลาด ผู้จัดการฝ่ายขาย และผู้จัดการฝ่ายการตลาด ในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย ประเภทอาหารทะเล, ปลาหมึกกระป๋อง, ผัก ผลไม้กระป๋อง และผลไม้แปรรูป ในปี พ.ศ. 2551 และผู้วิจัยต้องใช้ประชากรจำนวน 20 เท่าของจำนวนข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้เพียงพอต่อการคำนวณทางสถิติในรูปแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผู้วิจัยมีจำนวนข้อในแบบสอบถามจำนวน 28 ข้อ ดังนั้นประชากรที่จะต้องใช้ในการงานวิจัยนี้ควรมีทั้งสิ้น 560 คน แต่ผู้วิจัยได้มีการใช้ประชากรจำนวน 242 บริษัทที่มีผู้เกี่ยวข้องจำนวน 4 คนต่อบริษัท จะได้จำนวนประชากรรวม 968 คน ได้แบบสอบถามที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบกลับจำนวนทั้งสิ้น 585 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของแบบสอบถามทั้งหมด จึงพบว่าเพียงพอต่อการวิจัยนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด นวัตกรรมทางการตลาด และการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจ นำมาทำการสร้างแบบสอบถามและนำให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านพิจารณาก่อนนำเอาแบบสอบถามดังกล่าวไปใช้ในกระบวนการทดลอง ต่อไปโดยได้ค่า internal objective congruence (IOC) เท่ากับ 0.79 ก่อนนำไปใช้จริง (try out) และหลังจากได้ดำเนินการทดลองก่อนนำไปใช้จริง (try out) จำนวน 32 ชุดแล้ว ก็มีการนำมาหาค่าคุณภาพของความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค ได้ค่า 0.90 ซึ่งถือว่าสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.80 ผู้วิจัยก็ได้นำเอาแบบสอบถามดังกล่าวไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของสมาคมอุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป ในปี พ.ศ. 2551 จำนวน 968 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วส่งแบบสอบถามให้ผู้ตอบตอบทางไปรษณีย์รวม 968 ราย โดยแยกเป็นในช่วงเดือน สิงหาคม 2552 จำนวน 484 ราย และในเดือน กันยายน 2552 จำนวน 484 ราย ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามจากทางไปรษณีย์ตอบกลับมาจำนวน 408 ราย จึงได้ทำการโทรสอบถามอีกครั้งในเดือนตุลาคม 2552 และให้ทางสมาคมอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยช่วยติดตามทางโทรศัพท์ให้ด้วย สรุปผลการตอบรับของแบบสอบถามทางไปรษณีย์ได้รับกลับมา รวมทั้งสิ้น 585 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจทั่วไปโดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่และคิดร้อยละ
2. การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด,

นวัตกรรมทางการตลาด และการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด จะใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ใช้สถิติการวิเคราะห์อิทธิพลหาความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุระหว่างการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด และนวัตกรรมทางการตลาด ที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย โดยใช้ path analysis

4. สรุปรูปแบบโมเดลของการวิเคราะห์อิทธิพลของความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย โดยจะประเมินความกลมกลืนของโมเดลแบบข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม (overall model fit measure) และประเมินความกลมกลืนของผลลัพธ์ในส่วนประกอบที่สำคัญของโมเดล (component fit measure)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปทางธุรกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป ทำงานในตำแหน่งผู้จัดการ คิดเป็นร้อยละ 49.6 มีขนาดกิจการอยู่ในระดับกลาง (คนงาน 51-200 คน) โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 50.6 และมีทุนจดทะเบียน 5-100 ล้านบาท จำนวนร้อยละ 56.2 ตามลำดับ

2. การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด พบว่า ธุรกิจของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป มีการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดโดยภาพรวมในระดับมาก ในขณะที่มีการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การวิจัยสำรวจกลุ่มเป้าหมายในตลาดอนาคตของธุรกิจ รองลงมาคือการวิจัยสำรวจกลุ่มเป้าหมายในตลาดปัจจุบันของธุรกิจ และการวิจัยสำรวจการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจ นอกจากนี้มีการปรับทิศทางของคู่แข่ง

ในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต และการปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ปรับทิศทางในระดับมากด้วยเช่นกัน

3. ผลการสำรวจนวัตกรรมทางการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มตัวอย่างในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย พบว่าอยู่ในระดับมากกล่าวคือธุรกิจได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการพัฒนาจะต้องตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าเป็นสำคัญ และยังคงคำนึงถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการยังคงกังวลเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านต้นทุนของการพัฒนาด้านนวัตกรรมทางการตลาดที่จะนำไปใช้จัดการในเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจ

4. จากการศึกษาการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจ พบว่าอยู่ในระดับมากด้วยโดยการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ธุรกิจมีแนวโน้มของยอดขายที่สูงขึ้นโดยเฉลี่ยตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา รองลงมาคือ ธุรกิจมีแนวโน้มของอัตราส่วนทางการเงิน(กำไรสุทธิ / สินทรัพย์) ที่ดีขึ้นโดยเฉลี่ยตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และธุรกิจมีแนวโน้มของกำไรที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (ผลการทดสอบสมมติฐาน) พบว่าสมมติฐานที่ 1 ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดโดยตรงคือ การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแปรย่อยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลเชิงสาเหตุมากที่สุด ได้แก่การปรับทิศทางลูกค้าในปัจจุบัน รองลงมาคือการปรับทิศทางคู่แข่งปัจจุบัน การปรับทิศทางลูกค้านาคต การปรับทิศทางคู่แข่งอนาคต และสุดท้ายคือการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยี ตามลำดับ

สรุปได้ว่า การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดในทุกด้านทั้ง การปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน การปรับทิศทางของคู่แข่งในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต

และการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจ ต่างมีความสัมพันธ์ทางอ้อมต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด โดยผ่านนวัตกรรมทางการตลาด ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อนวัตกรรมทางการตลาดโดยตรงคือการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแปรย่อยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลเชิงสาเหตุมากที่สุด ได้แก่การปรับทิศทางลูกค้าในปัจจุบัน รองลงมา คือการปรับทิศทางคู่แข่งปัจจุบัน, การปรับทิศทางลูกค้านาคต, การปรับทิศทางคู่แข่งอนาคต และสุดท้าย คือ การปรับทิศทางด้านเทคโนโลยี ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ผลการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดในทุกด้านทั้ง การปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน การปรับทิศทางของคู่แข่งในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต และการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจ ต่างมีความสัมพันธ์ทางตรงต่อนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$) แต่ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อนวัตกรรมทางการตลาดมิได้เรียงตามลำดับที่เป็นไปตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

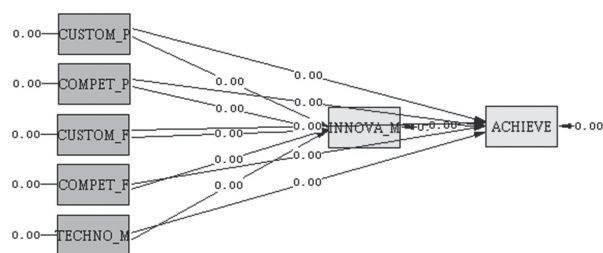
สมมติฐานที่ 3 นวัตกรรมทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย

สรุปได้ว่า นวัตกรรมทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. การวิเคราะห์โมเดลหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม อันเนื่องจากโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

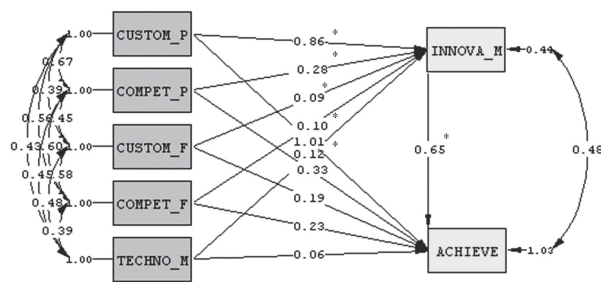
เนื่องจาก การทดสอบไคว-สแควร์ (chi-square) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} \geq 0.05$) ค่าดัชนีทุกตัวได้แก่ GFI, AGFI, NFI, NNFI, PNFI, IFI, CFI ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป ดัชนี PGFI ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี RMR และ RMSEA ก็ผ่านเกณฑ์เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ดัชนี CN ยังผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ซึ่งควรมากกว่า 200 ด้วย ตลอดจนโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการพยากรณ์การบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยได้ระดับดีและเป็นที่ยอมรับด้วย ทั้งนี้เนื่องจากมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) เท่ากับ 49% ซึ่งมีค่าตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ได้จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีของ Narver and Slater (1990) ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นข้อยืนยันในตัวแปรสามารถเขียนในรูปของโมเดลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังภาพ 1

ภาพ 1 โมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทย

ผลการวิเคราะห์โมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยจากกรอบแนวคิดในการวิจัยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ดังนี้

Chi-square = 1.53, df = 1, P-value = 0.420, RMR = 0.035, RMSEA = 0.041

*P-value < 0.05

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทย จากภาพที่ 2 พบว่า โมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม พบว่า การทดสอบไคว-สแควร์ (chi-square) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} \geq 0.05$) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนีทุกตัวได้แก่ GFI, AGFI, NFI, NNFI, PNFI, IFI, CFI ผ่านเกณฑ์ ส่วนดัชนี PGFI มีค่าเท่ากับ 0.081 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.05 และดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี RMR และ RMSEA ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ดัชนี CN มีค่าเท่ากับ 300.08 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ควรมากกว่า 200 ด้วย จึงสรุปได้ว่าโมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยที่ได้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1

ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดลข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติที่คำนวณได้
Chi-square	P-value ≥ 0.05	0.420
GFI	≥ 0.90	0.97
AGFI	≥ 0.90	0.96
PGFI	≥ 0.05	0.081
NFI	≥ 0.90	0.96
NNFI	≥ 0.90	0.95
PNFI	≥ 0.90	0.94
IFI	≥ 0.90	0.96
CFI	≥ 0.90	0.96
CN	> 200	300.08
RMR	< 0.05	0.035
RMSEA	< 0.05	0.041

สรุปผ่านเกณฑ์ โมเดลที่ได้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การพิจารณาโมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยในเชิงสาเหตุที่ถูกกำหนดในโมเดลดังนี้

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดในทุกด้านทั้งการปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน การปรับทิศทางของคู่แข่งในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต และการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจ ต่างมีความสัมพันธ์ทางตรงต่อนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$) โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient = 0.86, 0.28, 0.09, 0.10 และ 0.12 ตามลำดับ) นั่นคือ ถ้าธุรกิจมีการปรับ ทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งการปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน การปรับทิศทางของคู่แข่งในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต หรือการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจในทางที่ดีขึ้น จะส่งผลให้ธุรกิจมีนวัตกรรมความทางการตลาดที่ดีขึ้นด้วย

นอกจากนี้นวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจยังมีความสัมพันธ์ทางตรงต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($P\text{-value} < 0.05$) โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient = 0.65) นั่นคือ ถ้าธุรกิจมีนวัตกรรมทางการตลาดที่ดีแล้ว จะส่งผลให้ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดมากขึ้นด้วย

การอภิปรายผล

1. จากการสำรวจข้อมูลทั่วไปในธุรกิจของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย พบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตำแหน่งผู้จัดการ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารทางกลยุทธ์ที่กล่าวไว้ว่า ธุรกิจต้องอาศัยแหล่งของทรัพยากรจากภายในองค์กร โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านพื้นฐานของกิจการที่จะสามารถทำการพัฒนาระบบภายในองค์กรด้วยวิธีการแบ่งออกเป็นหน่วยๆ และเป็นงานเฉพาะที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ในการแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดเดียวกันรวมทั้งการวิวัฒนาการและพัฒนาทางกลยุทธ์การตัดสินใจจะเข้าไปช่วยองค์กรให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต

2. จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยที่มีต่อการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ที่ประกอบไปด้วย การปรับทิศทางกลุ่มเป้าหมายในตลาดปัจจุบัน การปรับทิศทางกลุ่มเป้าหมายอนาคต และการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาด มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Narver and Slater ในปี 1990 ที่ได้ทำการพัฒนารูปแบบโมเดลขึ้นมาจากงานวิจัยของ Kohli and Jaworski โดยมีจุดประสงค์ของการวัดการบรรลุผลสำเร็จที่ต่างกัน โดยการปรับทิศทางด้านการตลาดของ Narver และ Slater จะเน้นไปที่ความสามารถที่จะวัดได้ทางเชิงกลยุทธ์ในทางธุรกิจและบนความสามารถของการเพิ่มมูลค่าที่ยั่งยืนให้กับลูกค้า ก็คือการได้เปรียบเทียบกับคู่แข่งและมีการใช้การปรับทิศทางทางการตลาดมาเป็นกลยุทธ์ในการ

ขับเคลื่อนให้เกิดการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด โดยมีตัวเชื่อมต่อ (interfunctional coordination)

3. จากการสำรวจความคิดเห็นทางด้านนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Thompson (1965) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่านวัตกรรมเป็น“การกำเนิด, การยอมรับ และการบรรลุผลของความคิดใหม่ของกระบวนการในสินค้าหรือบริการ” และนวัตกรรมทางการตลาดจึงเป็นสิ่งที่วัดได้อย่างยากลำบากแต่หนึ่งในสิ่งที่ธุรกิจพึงปรารถนา ก็คือผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาทางด้านการผลิตภัณฑ์ใหม่ และนวัตกรรมทางการตลาดของธุรกิจจะบรรลุผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาระบบการจัดการ และสร้างความสามารถในการแข่งขันในเชิงธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำมา “นวัตกรรมทางการตลาดที่ยั่งยืน (sustaining innovation)”

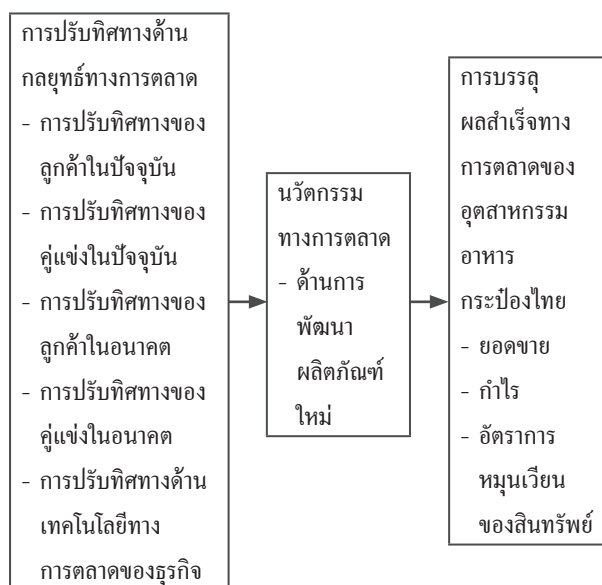
4. จากการศึกษาการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจในด้านยอดขาย กำไร และอัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ ของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Venkatraman, Ramanujam, Ruekert and Walker ในปี 1987 ที่อธิบายว่าความสำเร็จของธุรกิจจะขึ้นอยู่กับผลสำเร็จในกระบวนการขององค์กรที่มีลักษณะเป็นมิติขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างการทำงานที่ซับซ้อนกัน และการบรรลุผลสำเร็จขององค์กรในทางธุรกิจมักจะไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือมุ่งเน้นในด้านของการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และการปรับปรุงกระบวนการใหม่ๆ โดยในส่วนของคุณภาพจะใช้กระบวนการของกลยุทธ์ในเชิงปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งในการแข่งขันกับคู่แข่งทางการตลาด และสิ่งที่ได้รับคือ การเพิ่มสูงขึ้นของยอดขาย และส่วนแบ่งทางการตลาดที่ทำให้กำไรเติบโตขึ้น สำหรับประสิทธิภาพจะส่งผลกระทบต่อในรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งในตลาด และสามารถที่จะตอบสนองต่อผู้บริโภคโดยตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งความสามารถนี้จะต้องเป็นที่ยอมรับภายในระบบขององค์กรที่ได้ร่วมมือกันด้วย ดังนั้นการที่จะทำให้กำไรสูงขึ้นได้ก็ต้องอาศัย

การควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อลดต้นทุนลงในกระบวนการผลิตสินค้าด้านนวัตกรรมที่ได้ทำขึ้นมา

5. จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีต่อนวัตกรรมทางการตลาด และนวัตกรรมทางการตลาดที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบางส่วน เช่นงานวิจัยของ Moorman and Miner (1997) พบว่าการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ใหม่มีความสัมพันธ์ที่เป็นบวกกับการพัฒนาพฤติกรรมขององค์กรเพื่อใช้ในการป้องกันจากคู่แข่งทางการตลาดเท่านั้น จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่ามีความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด โดยผ่านนวัตกรรมทางการตลาด (การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่) และต่อมงานวิจัยของ Farrell and Oczkowski (2002) พบว่าธุรกิจร่วมทุนมีความสัมพันธ์ในเชิงประจักษ์อย่างมากกับการปรับทิศทางทางการตลาด และการบรรลุผลสำเร็จของระบบองค์กร มากกว่าพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ขององค์กร ในขณะที่งานวิจัยของ Hurley and Hult (1998) พบว่าธุรกิจได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้มากกว่าทางด้านนวัตกรรม แต่ก็น้อยกว่าทางด้านการปรับทิศทางทางการตลาด จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่าตรงกับผลสรุปของสมมติฐานที่ 2

6. นอกจากนี้ โมเดลวัดการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม อันเนื่องจากโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก การทดสอบไคว์-สแควร์ (Chi-square) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} \geq 0.05$) ค่าดัชนีทุกตัวได้แก่ GFI, AGFI, NFI, NNFI, PNFI, IFI, CFI ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป ดัชนี PGFI ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี RMR

และ RMSEA ก็ผ่านเกณฑ์เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ดัชนี CN ยังผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ซึ่งควรมากกว่า 200 ด้วย ตลอดจนโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการพยากรณ์การบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยได้ระดับดีและเป็นที่ยอมรับด้วย ทั้งนี้เนื่องจากมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) เท่ากับ 49% ซึ่งมีค่าตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป (Saris & Strenkhorst, 1984, p. 282) ดังภาพ 3

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์หาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อการบรรลุผลสำเร็จในธุรกิจของอุตสาหกรรมกระป๋องไทยจากกรอบแนวความคิดในการวิจัยที่พัฒนาขึ้นในรูปแบบประหยัด (parsimonious model)

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า การปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดในทุกด้านทั้ง การปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน การปรับทิศทางของคู่แข่งในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต และการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจ ต่างมีความสัมพันธ์ทางอ้อมต่อการบรรลุผลสำเร็จทางการตลาด โดยผ่านนวัตกรรมทางการตลาด ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (p -value < 0.05) โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path

coefficient = 0.56, 0.18, 0.05, 0.06 และ 0.08 ตามลำดับ) นั่นคือ ถ้าธุรกิจมีการปรับทิศทางด้านกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งการปรับทิศทางของลูกค้าในปัจจุบัน การปรับทิศทางของคู่แข่งในปัจจุบัน การปรับทิศทางของลูกค้าในอนาคต การปรับทิศทางของคู่แข่งในอนาคต หรือการปรับทิศทางด้านเทคโนโลยีทางการตลาดของธุรกิจในทางที่ดีขึ้น จะส่งผลให้ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทยบรรลุผลสำเร็จทางการตลาดมากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรศึกษาด้านนวัตกรรมทางการตลาดในแนวคิดและทฤษฎีการจัดการของ Kohli and Jaworski (1990) เพื่อศึกษาผลของความแตกต่างของงานวิจัยจากแนวคิดและทฤษฎีของ Narver and Slater (1990) โดยทาง Kohli and Jaworski ได้เรียกการปรับทิศทางด้านการตลาดที่ประกอบไปด้วย ความสามารถในการเรียนรู้ (intelligent generation) ไหวพริบในการส่งต่อ และการเรียนรู้ (intelligent dissemination) และการตอบสนองต่อแนวคิด และการเรียนรู้ (responsiveness) โดยมีจุดประสงค์ที่มุ่งเน้นในการวิเคราะห์ความสามารถทางด้านนวัตกรรมจัดการขององค์กรเป็นหลัก โดยอ้างว่าจะนำไปสู่การตอบสนองต่อลูกค้า และความได้เปรียบด้านการแข่งขันทางการตลาดที่มีต่อคู่แข่ง และแนวคิด/ทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยจำนวนหนึ่งก็ได้มีการนำเอา การปรับทิศทางด้านการเรียนรู้ (learning orientation) เข้ามาเป็นส่วนผสมเพื่อสร้างผลการวิจัย และหาข้อสรุปทางการบรรลุผลสำเร็จทางด้านธุรกิจ/องค์กรอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ความจริงแล้วนวัตกรรม (innovation) จะมีลักษณะที่แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ นวัตกรรมในลักษณะที่สามารถจับต้องได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี และสินค้าต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีอีกลักษณะก็คือ นวัตกรรมในด้านของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ หรือที่เรียกกันว่า นวัตกรรมทางการจัดการ (management innovation)

เอกสารอ้างอิง

- Cetindamar, D., & Ulusoy, G. (2007). Innovation performance and partnerships in manufacturing firms in Turkey. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 332-345.
- Ellonen, R. , Blomqvist, K. & Puumalainen, K. (2008). The role of trust in organizational innovativeness in European. *Journal of Innovation Management*, 11(2).
- Farrell, M. A. & Oczkowski, E. (2002). Are Market Orientation and Learning Orientation Necessary for Superior Organizational Performance?. *Journal of Market Focused Management*, 5.
- Hurley, Robert F, Hult, G. & Tomas, M. (1998). Innovation, Market Orientation And Organizational Learning: An Integration and Empirical Examination. *Journal Of Marketing*, 62 (July), 45-52.
- Lyon, D. & Ferrier, W. (2002). Enhancing performance with product-market innovation: A note on the influence of the top management team. *Journal of managerial*, 14, 452-469.
- Moorman, A & Miner, S. (1997). The Impact of Organizational Memory on New Product Performance and Creativity. *Journal of Marketing Research*, 34 (February), pp. 91-106.
- Narver, J. C. & Slater, S. F. (1990). The Effects of A Market Orientation On Business Profitability. *Journal Of Marketing*, (4), pp. 20-35.
- Shapiro, J. M. (2006). Media Bias and Reputation. *Journal of Political Economy*, 114(2)
- Saris,W. & Stronkhorst, E. (1984). Casual Modeling in Non experimental Research: An Introduction to the Lisrel Approach. *Dissertation Abstract International*, 47(7), 2261-A.
- Venkatraman, N., & Ramanujam, V. (1987). Measurement of Business Economic Performance: An Examination of Method Convergence. *Journal of Management*, 13, 109-22.

แนะนำหนังสือ Book Reviews

ธรรมดากามธรรมะตอบ

สุทธิคุณ กองทอง เขียน

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี

สุกัญญา ชวนิชย์¹

คุณสุทธิคุณ กองทอง เจ้าของผลงานในหนังสือชื่อธรรมดากาม ธรรมะตอบเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะนักสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์มีอาชีพประจำหนังสือพิมพ์คมชัดลึก สำหรับเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมและเรียบเรียงข้อปุจฉา วิสัชนาระหว่างที่ผู้เขียนได้ไปกราบนมัสการสนทนาธรรมกับหลวงปู่และพระอาจารย์รวม 12 รูป โดยแต่ละรูปได้แสดงข้อธรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการนำมาปรับใช้เพื่อการดำรงตนของเราๆ ท่านๆ ซึ่งจะขอเรียบเรียงเพียง 4 รูป

รูปที่ 1 พระสุธรรมคณาจารย์ หรือ หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ แห่งวัดอรัญบรรพต อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พระวิปัสณาจารย์สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่เหรียญฯ ได้สละเพศฆราวาสและออกบวชตั้งแต่อายุ 20 ปี หลวงปู่เล่าว่า ท่านบวชด้วยเหตุผลที่จะหาคำตอบและไปให้ถึงเป้าหมายที่เป็นที่สุดของชีวิตท่านว่า ชีวิตนี้เกิดมาแล้ว ทำงานไม่รู้จักจบจักสิ้น มีหน้าซำตายนแล้วก็ไม่สามารเอาอะไรติดตัวไปได้ โลกใบนี้มีทั้งความสุขและความทุกข์ก็จริง แต่ความสุขนั้น เป็นเพียงสุข

¹รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน และ รักษาการ ผู้อำนวยการสำนักการคลังและทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ชั่วคราว และยังเป็นเชื้อส่อให้คนเรติดอยู่ในทุกซอก
ต่างหาก ดังนั้นแก่นแท้ ๆ ของชีวิตจึงไม่มีอะไรยิ่งใหญ่
ไปกว่า “จิต”

การชำระจิต รักษาจิต ให้สะอาด สว่าง และสงบ
หมดสิ้นทั้งบาปและบุญเท่านั้น จึงไม่มีอะไรนำดวงจิตไปสู่
ที่ใด ๆ ได้ นั่นก็หมายถึง “นิพพาน” อันเป็นบรมสุขเท่านั้น
คือเป้าหมายของชีวิตอย่างแท้จริง

หลวงปู่จึงได้มอบ เคล็ดลับปฏิบัติสมาธิ เพื่อให้
ลูกศิษย์และผู้สนใจในธรรมทั้งหลายได้นำมาอบรมและ
รักษาจิตง่าย ๆ ดังนี้...

ท่านบอกว่า การนั่งสมาธินั้นขอให้ตั้งสติให้
แน่วแน้อยู่ภายในและพยายามควบคุมจิตอย่าให้หลงไป
ในอารมณ์ที่เคยคิด เคยนึก เคยเกาะ เคยข้องมาแต่ก่อน
โดยให้กำหนดเอาปัจจุบันเป็นที่ตั้ง หลวงปู่หมายถึง
สิ่งที่เกิดในปัจจุบันขณะคือ ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก
เท่านั้นคือปัจจุบัน.....อะไรที่ไม่ใช่ลมหายใจตอนนี้
เรียกว่า อนาคต ซึ่งอนาคตจะยังไม่ถึงและเราก็อย่าไป
คำนึงหา นอกจากนั้นสิ่งใดที่ทำล่วงมาแล้ว จะผิดหรือถูก
ก็ล่วงมาแล้ว ไม่ต้องไปย้อนระลึกขึ้นมาเช่นเดียวกัน

เมื่อใดที่พร้อมและตั้งใจจะปฏิบัติสมาธิ หลวงปู่
ท่านให้อธิษฐานจิตถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึกของตน และให้คิดว่า ขณะนี้เป็นเวลา
ของการพักผ่อนจิตใจ และขอให้ประกอบจิตของตน
ให้หยุดคิด หยุดนึก เรื่องอื่น ๆ ให้ย่ำจิตเสียว่า จิต
กำลังพัก...

ท่านสรุปว่าการทำสมาธินั้น สำคัญที่สติ ซึ่งหมายถึง
การที่สติเข้าไปควบคุมจิตอย่างใกล้ชิด จนสามารถระลึก
รู้ยังเข้าไปในจิต เพื่อให้จิตตั้งมั่นได้อย่างมั่นคงนั่นเอง...
คนเรานั้น หากเพียงแต่สติเข้มแข็งเพียงอย่างเดียว จิตจะ
สงบและคลายจากอารมณ์ต่าง ๆ ไปเอง ความปลอดโปร่ง
ความสว่างจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แม้จะไม่สว่างเต็มที่
แต่ก็จะมีเงาแห่งความสว่างปรากฏขึ้น เมื่อฝึกไปเรื่อย ๆ
ความสว่างก็จะชัดเจนขึ้น จิตก็จะไม่เศร้าหมอง เบิกบาน
ผ่องแผ้ว และอิมเมจนสัมผัสได้จากภายใน

รูปที่ 2 ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป
เจ้าอาวาสวัดอรุณาราม หรือ วัดบ้านปง ตำบลอินขนิล
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

พระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป เคยออกธุดงค์
ไปตามจังหวัดต่างๆ เพื่อแสวงหาโมกขธรรม และได้มี
โอกาสฝึกปฏิบัติธรรมและรับใช้ใกล้ชิด กับ พระอริยสงฆ์
หลายรูปเช่น หลวงปู่พรหม จิรปุณฺณ หลวงปู่เทศก์
เทศรังสี หลวงปู่ดื้อ อจลธมฺโม และหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ
ซึ่งทำให้ท่านได้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมเป็น
ลำดับมา

ธรรมะที่พระอาจารย์มักจะใช้ในการสนทนาธรรม
กับประชาชนจำนวนมากที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดอรุณ
ารามเสมอๆ ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้ว คือ หลักการ
มองดูตนเอง

พระอาจารย์สอนว่า คนเราเมื่อเกิดมานั้น ไซ้จะ
เสียดสละกิเลสให้หมดไปได้ง่าย ๆ เพราะกิเลสทั้งหลายนั้น
เจาอนเนื่องอยู่ในจิตสันดานของพวกเราหลายต่อ
หลายภพชาติแล้ว โดยเราก็ไม่สามารถที่จะแกะ ปล่อยวาง
หรือลดสละกิเลสออกไปได้หมด เราจึงพากันเวียนว่าย
ตายเกิดกันอยู่อย่างนี้ตามเหตุปัจจัยของแต่ละคน

ดังนั้น เมื่อเราได้มีบุญอันเป็นเหตุปัจจัยให้ได้มี
โอกาสเกิดเป็นมนุษย์ การที่จะขัดเกลากิเลสของเราก็
ขึ้นอยู่กับว่าในอดีตนั้นใครขัดเกลามาได้มากน้อยเท่าไร
ใครขัดเกลามากชาตินี้กิเลสก็เบาบาง ใครขัดเกลาน้อย
กิเลสก็จะชัดเจน บางคนไม่ได้ขัดเกลามาเลยจิตก็จะ
มืดมน บางคนมืดมนถึงขนาดไม่รู้ไม่เห็นความดีชั่ว

ดังนั้นสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
จึงทรงเปรียบมนุษย์เราเหมือนดอกบัวสี่เหล่า และให้ทุกคน
เข้าใจธรรมชาติของจิตที่ประกอบด้วยกิเลสเล็กน้อย
ต่างกันไปในแต่ละคน แต่ในเมื่อต้องมาอยู่ร่วมในสังคม
เดียวกัน แต่ละคนจึงต้องหัดฝึกสติของตัวเองให้มากขึ้น
จะได้ระลึกได้เร็วขึ้น ทนเหตุการณ์ที่มากระทบได้ในทันที
สัมปชัญญะหรือตัวของปัญญาก็จะเกิดเร็วขึ้น ถูกต้อง
ชัดเจนขึ้นเอง

แม้ว่าการเพ่งโทษตนเองนี้จะไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย แต่พระอาจารย์เปลี่ยน ก็ขอให้เราท่านทุกคนฝึกหัดมองตนเอง ไม่ต้องมองคนอื่น หรือแม้แต่ไปเพ่งโทษคนอื่น ท่านเปรียบเหมือนเรากุณดา ขอบตาของตัวเอง เราเฝ้าดูตาที่มองทุกอย่างได้ชัดเจน แต่เรามองไม่เห็นว่ามีคนตาที่เฝ้า คนตาขาวแค่นั้น

ดังนั้นทุกอย่างจึงต้องอาศัยการฝึก เราจึงต้องฝึกที่จะมองตนเอง ตักเตือนตนเอง เพื่อชำระตนเอง แก่ใจตนเองเสียก่อน ที่จะไปจ้องมองเพ่งโทษคนอื่น และเครื่องมือที่จะสำคัญที่ฝึกให้เรามองตนเองอยู่ตลอดเวลา คือ การฝึกสตินั่นเอง

เพราะสตินั่นเอง จะไปเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าไปถึงความรู้ ความเข้าใจตนเอง และเป็นตัวผลักดันให้เกิดการศึกษา พัฒนาตนเอง ปรับปรุงตนเอง ให้คิด ทำ พูด ในสิ่งที่ดี ในทุกกิจทุกประการอันจะสร้างความสุข ความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้นั้นอย่างไม่มีข้อสงสัย

รูปที่ 3 หลวงพ่อสุรศักดิ์ เขมรังสี แห่งสำนักปฏิบัติธรรมฐานวัฒนธรรม ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา

หลวงพ่อกล่าวว่า คำว่า “รสพระธรรมย่อมชนะรสทั้งปวง” นั้นเป็นพุทธพจน์ คือ พระพุทธองค์ทรงหมายถึง เราชิมรสอย่างอื่นไม่ว่า ทางตาเห็นภาพ ได้ยิน ได้ฟังเสียง ได้กลิ่นหอม หรือสัมผัสที่นิ่มนวล อย่างไรก็ตามก็ยังไม่ได้ความสุขที่แท้จริงกับคนเรา เพราะสิ่งเหล่านั้นล้วนเป็นความสุขที่จะมีความร้อนใจตามมา เพราะเราจะอยากได้แล้วอยากได้อีก เช่น รสต่าง ๆ เมื่อเราได้รับรสแล้วก็ต้องการรับประทานมากขึ้นไปอีก บ่อยขึ้นไปอีก ดิ้นขึ้นไปอีก ทำให้จิตใจของเราไม่สงบและมีความทะยานอยาก จึงไม่ใช่ความสุขแท้ ท่านถือว่าเป็นสุขที่ใหม่ หรือสุข แต่สุขจากพระธรรมเป็นสุขที่เยือกเย็น คือเมื่อปฏิบัติแล้วทำให้จิตใจเราได้รับความเยือกเย็น ได้รับความสุขที่ล้นละจากกิเลสจึงเป็นความสุขที่หลุดพ้นจากความทุกข์ได้

ส่วนคนที่มาปฏิบัติธรรมแล้วไม่เป็นเช่นนั้น หลวงพ่อกล่าวว่า การปฏิบัตินั้นไม่ว่าจะปฏิบัติเท่าไรก็เกิด

ปัญญาไม่ได้ เพราะวาระลึกไม่ตรง หากเป็นเช่นนั้นผู้ฝึกก็ได้เพียงสมาธิ หรือ ความสงบ ซึ่งเป็นเพียงแค่การข่มกิเลสเท่านั้น ตราบใดที่ยังมีสมาธิอยู่ก็จะรู้สึกปลอดโปร่ง ไม่มีโลก โกรธหลง แต่ไม่ได้หมายถึงตัดกิเลสขาดและหากสมาธิคลายลง ได้รับอารมณ์ก็จะเกิดกิเลสขึ้นมาอีก ทำบาปทำกรรมก็มีวิบากกรรมต่อไปไม่จบสิ้น ไม่พ้นทุกข์ เพราะหากไม่ได้เกิดปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริงก็ถอนกิเลสออกจากจิตไม่ได้

และคำถามเกี่ยวกับเรื่องวัตถุมงคล หลวงพ่อกล่าวว่าให้ข้อคิดว่า คนที่ยังไม่ได้ปฏิบัติธรรมมีวัตถุมงคลไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจก็เป็นเรื่องดี ไม่เสียหายอะไร แต่ถ้าเน้นมากเกินไปก็จะไม่เข้าสู่หลักธรรมที่แท้จริง และเป็นแนวโน้มที่จะไม่ใส่ใจในการทำมาหากิน แต่จะเฝ้าต่อการอ่อนวอนรอฟลผลบันดาล

ส่วนต้นเหตุของการคลั่งบันดาลที่เห็นกันนั้น ท่านว่าเกิดจากความดีของเราที่ได้ทำความดี มีกุศลเอาไว้แล้ว ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทวดาอารักษ์จะเป็นอุปการะของบุญได้สื่อมายังวัตถุมงคลให้ช่วยปกป้องจากภัยอันตราย แต่ถ้าคนเราไม่มีบุญแล้ว สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ก็จะช่วยอะไรไม่ได้เลย ดังนั้นขอให้เรามั่นใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า บุญเกิดจากการกระทำ การกระทำของเราเท่านั้นที่เราต้องให้ความสำคัญ ดูแลปฏิบัติให้ทำความดีอย่างสุดความสามารถ เพื่อจะได้ปกป้องคุ้มครองรักษาเราให้พ้นจากความไม่ดีหรืออันตรายทั้งปวง

รูปที่ 4 หลวงปู่หลอด วัดใหม่เสนา ท่านกล่าวว่าการฝึกจิตให้มีกำลัง ไม่ใช่ให้มันวิ่งเคลื่อนไหวเหมือนกับการออกกำลังกาย แต่ตรงกันข้าม คือ ทำให้จิตมันหยุดนิ่ง ไม่คิดฟุ้งซ่านไปทางโลก ทำให้จิตใจให้มันพักผ่อน เช่น เราทำสมาธิกำหนดรู้ลมหายใจเข้า หายใจออก ก็ทำให้จิตรู้ลมหายใจเข้าออกอย่างเดียวเท่านั้น จิตก็รวมเป็นอันเดียว และมีพลังพอที่จะเอามาใช้ประหัตประหารกิเลสออกจากจิต

เปรียบเหมือนเรามีมดเล่มหนึ่งที่เราลับให้มดตีแล้ว เราก็กดไปพันอิฐ พันไม้ พันหญ้าทั่วไป ถ้าพันไม่เล็กลงอย่างนี้ มดของเราจะหมดความคม เราจึงต้อง

ถนนมืดและฝนแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ จิตก็เหมือนกัน ถ้าเราปล่อยจิตให้แล่นไปในสิ่งที่ไม่เป็นสารประโยชน์ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ที่สำคัญจิตนั้น ถ้าไม่ได้พักผ่อน คิดแต่เรื่องทำมาหากิน เรื่องครอบครัว จิตก็ไม่มีความรู้ ความฉลาดในทางธรรม ไม่เข้าใจคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ดังนั้น เราจึงควรบำรุงรักษาจิตให้มีสติ มีสมาธิ กำหนดรู้ลมหายใจเข้าออก จิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำความสุข มาให้จริงๆ ฝึกจิต ข่มจิตไว้ได้เพียงใด ก็จะมีความสุข เพียงนั้น นอกจากนั้นคนเราต้องถึงพร้อมด้วยความไม่ ประมาท ระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา เป็นทั้งสมณะ

และวิปัสสนาอยู่ในตัวเดียวกัน แล้วจะมีปัญญาเห็นพระ นิพพานได้ในดวงจิตของเราเอง

ท่านที่สนใจและต้องการอ่านข้อธรรมจากพระ สุปปัญโญรูปอื่นๆ ในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่หลวงปู่สุภา หลวงปู่จันทร์โสม หลวงปู่สมชาย ท่านเจ้าคุณเย็นเต็ก พระอาจารย์โพธิ์ หลวงพ่อคำเขียน หลวงพ่อวิริยงค์ และพระอาจารย์ ว.วชิรเมธี ขอให้ติดตามหาอ่านได้ใน หนังสือธรรมดาตามธรรมะตอบ โดยคุณสุทธิคุณ กองทอง สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี

ทวารหก ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทันตนเอง
กัปตแพทย์สม สุจิรา เขียน
จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์อมรินทร์

สุกัญญา ชวนิชย์*

ทวารหก ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทันตนเอง เป็นหนึ่งในผลงานของ กัปตแพทย์สม สุจิรา นักวิชาการที่สนใจและมุ่งแสวงหาความรู้ในศาสตร์หลายแขนง รวมถึงด้านพระพุทธศาสนา

ซึ่งคุณหมอได้เกริ่นไว้ว่า การกำหนดสติเฝ้าดูสิ่งที่มากระทบทางทวารทั้งหกอันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ด้วยการเฝ้าดูเฉยๆ ไม่ต้องไปทำลายอะไร เพียงเท่านี้ผัสสะทั้งหลายก็จะสลายไปตามธรรมชาติ และนี่คือยุทธวิธี

ทางปัญญา....อันเป็นหัวใจของการตัดกรรม เพราะเมื่อเราเฝ้าดูอย่างรู้ทันด้วยสติแล้ว กรรมใหม่ก็จะไม่เกิดขึ้น กรรมเก่าก็จะร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ

และยังเปรียบว่า..ตัวเรานั้น เหมือนมนุษย์หุ้มเกราะ และแม้ว่าเกราะนั้นจะทนทานต่อศาสตราวุธ แต่ก็มีจุดอ่อนที่สำคัญอยู่หกจุด ซึ่งก็คือจุดเปิดของเสื้อเกราะนั่นเอง ได้แก่ บริเวณดวงตา ใบหู จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยเฉพาะในสามจุดแรก คือ ตา หู จมูก นั้นเราทุกคนจำเป็นต้องเปิดไว้เพื่อรับรู้ความเป็นไปของโลกภายนอก และเจ้าสามทางนี้เองเป็นช่องที่ทำให้กรรมเก่าอาศัยเป็นสะพานเข้าไปทำร้ายเรา โดยใช้แสง เสียง กลิ่น รสชาติ ส่งผลให้เกิดรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส และสิ่งเหล่านี้เมื่อเข้าสู่ร่างกายผ่านสมอง ก็จะเกิดความรู้สึกนึกคิดตามมา และเมื่อจิตเข้ามารับรู้อารมณ์ในใจ ผลกรรมก็จะเริ่มส่งผล ดังนั้นขั้นตอนสำคัญที่สุด คือ เราต้องจับจิตให้ได้ ควบคุมจิตให้ได้ก่อนที่จะเข้ามารับรู้อารมณ์หรือถ้าพลาดก็ต้องรับรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ เมื่อใดที่เราทำได้สำเร็จ เมื่อนั้นกรรมเก่าก็จะทำอะไรเราไม่ได้ ผู้มีสติที่รับรู้เต็มร้อยจะหมดกรรมโดยสิ้นเชิง นั่นก็คือการบรรลुरुหณด้วยตนเอง

มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ คือ ความแตกต่างระหว่างเพศนั้นเป็นอะไรที่สร้างความลำบากในการป้องกันกรรมเก่าด้วยเหมือนกัน เพราะเพศหญิงนั้น มีทวารทั้งหกที่ทรงประสิทธิภาพมากกว่าเพศชายถึงประมาณสามเท่าตัว เช่น ผู้หญิงจะมีดวงตาที่มองเห็นสีส้มได้ถึง 200 เฉดสี ขณะที่ผู้ชายมองเห็นได้ไม่ถึง 70 เฉดสี และผู้หญิงสามารถมองไปด้านข้างได้โดยไม่ต้องหันศีรษะเพราะดวงตาเคลื่อนตัวได้โดยอิสระมากกว่า หูของผู้หญิงก็สามารถแยกแยะเสียงต่างๆ ได้มากกว่าผู้ชาย จึงสามารถตื่นขึ้นมาได้ทันทีที่ได้ยินเสียงลูกร้องเพียงครั้งเดียว จมูกก็มีความไวต่อกลิ่นมากกว่าผู้ชายถึง 3 เท่า การทำงานของสมองก็เช่นกัน ผู้ชายจะใช้

*รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน และ รักษาการ ผู้อำนวยการสำนักการคลังและทรัพย์สิน
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สมองซีกซ้ายซึ่งเป็นสมองส่วนของเหตุผลเป็นใหญ่ แต่ผู้หญิงจะใช้สมองซีกขวาซึ่งเป็นส่วนของอารมณ์มากกว่า ผู้หญิงจึงสะท้อนใจกับสิ่งที่มากระทบมากกว่า

เมื่อเราทราบว่าทวารทั้งหกนี้จะเป็นทางที่วิบากกรรมส่งผลเข้าไปยังเพศหญิงได้มากกว่า จึงต้องเข้าใจว่าการเอาชนะกรรมของเพศหญิงนั้น ต้องใช้กำลังของสมาธิจิต กำลังของสติสูงกว่าเพศชาย แต่ธรรมชาตินั้น ยุติธรรมเสมอ ธรรมชาติสร้างผู้หญิงให้ไวต่อความรู้สึก รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสก็จริง แต่ก็มอบความอดทนให้มากกว่าผู้ชาย มีงานวิจัยพบว่า ระดับความปวดสูงสุดของผู้หญิงในขณะคลอดบุตร ถ้าเกิดกับผู้ชายจะมีผู้ชายอย่างน้อยสองในห้าคนขาดใจตาย เพราะความอดทนทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ชายนั้นต่ำมาก อีกทั้งอิทธิพลของฮอร์โมนเทสโทสเตอโรน ทำให้ผู้ชายพร้อมที่จะใช้ความรุนแรง ในขณะที่ฮอร์โมนเอสโตรเจน และโปรเจสเตอโรนที่มีในผู้หญิงเป็นฮอร์โมนแห่งความอ่อนโยนทำให้ผู้หญิงพร้อมที่จะประนีประนอม ดังนั้นถ้าวิทยาศาสตร์เข้าหาพุทธปรัชญาสักนิด การมองพฤติกรรมของผู้หญิงผู้ชายนั้นไม่ใช่มาจากสิ่งแวดล้อมอย่างที่ชาวตะวันตกเข้าใจ เพราะแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันผู้ชายกับผู้หญิงก็จะสนองต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างมากมายของทวารทั้งหกนั่นเอง

ซึ่งถ้าเราเข้าใจทวารทั้งหกอย่างถูกต้องและรู้ทันแล้ว จะช่วยเสริมให้เราเข้าใจจุดเริ่มต้นของกรรมได้ โดยทันตแพทย์สม สุจิรา ได้อธิบายถึงทวารต่างๆ ทั้งหกไว้ในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

“ตา” ในบรรดาทวารทั้งหกนั้น ตาเป็นอวัยวะที่ถูกใช้มากที่สุดและเสื่อมเร็วที่สุดด้วย อย่างไรก็ตามประสาทตาของคนเรานั้นก็มีข้อจำกัดในการมองเห็นอยู่มาก ในทางวิทยาศาสตร์บอกว่า ตาของคนเรามองเห็นความจริงได้เพียงหนึ่งในร้อยเท่านั้น ภาพปัจจุบันที่ตาเรามองเห็น เป็นเพียงฉากหนึ่งที่ขอบเขตประสาทสัมผัสเราสามารถรับรู้ได้ เพียงแค่ทวารตาทวารเดียวก็ทำให้เรารับรู้สภาพความจริงของจักรวาลผิดไปอย่างมหาศาล แต่แม้ว่าสิ่งที่เราเห็นอยู่นี้จะไม่ใช่มหาความจริง

ของโลก สัญญาความจำที่ได้จากจักขุสัมผัสก็มีมากที่สุดอยู่ดี และเป็นทวารที่สร้างกรรมใหม่ให้กับเราเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับทวารทางกายภาพอื่นๆ อย่างไรก็ตามเพราะธรรมชาติทราบดีว่า เวทนาที่เกิดจากตานั้นไวที่สุดรุนแรงที่สุด ธรรมชาติจึงมอบสิ่งปิดกั้นทวารนี้มาให้กับมนุษย์ด้วย คือ ในขณะที่เราเห็นภาพที่ไม่น่าดู เพียงเราหลับตา ทวารก็จะถูกปิดลงทันที

“หู” ท่านเคยได้ยินคำเปรียบเปรยว่า “หลงจนไม่ลืมหูลืมตา” หรือ “หูตาสว่าง” นั้นเป็นเพราะโบราณเชื่อว่า ตากับหูเป็นทวารที่สำคัญพอๆ กัน และเป็นอวัยวะสองอย่างแรกที่กระตุ้นเวทนาได้รวดเร็วและรุนแรงที่สุด แต่ในขณะเดียวกันถ้าเรามีสติสัมปชัญญะครบถ้วนในสองทวารนี้ โมหะก็จะเข้าครอบงำไม่ได้ จริงๆ แล้วประสิทธิภาพของหูของคนเรา ก็ไม่ต่างไปจาก ประสิทธิภาพของตา และเมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์อื่นๆ เช่น แมว หรือ ปลาโลมา ก็ล้วนแต่ได้ยินเสียงได้มากกว่าคนเราหลายเท่า ท่านผู้เขียนได้อธิบายเชื่อมโยงว่าสิ่งที่ประสาทหูได้รับ คือเสียง ซึ่งกรณีเสียงของคนเรานั้น น้ำเสียงเป็นเรื่องของจิตวิญญาณและความรู้สึกที่ออกมาจากจิตสำนึก น้ำเสียงจึงสามารถสะท้อนนามธรรมออกมาจากจิตได้เช่นเดียวกับที่แสดงออกทางแววตา

“จมูก” กลิ่นเป็นสัมผัสที่รุนแรงและใกล้ชิดกว่ารูปและเสียง เพราะรูปเป็นเพียงคลื่นแสงสีและเสียงเป็นเพียงการสั่นสะเทือนของอากาศ แต่กลิ่นนั้นเป็นโมเลกุลที่กระทบกับจมูกโดยตรง คนเราจึงมีสภาวะที่ชินต่อกลิ่นได้เร็วมาก ภายในสองสามวินาทีหลังจากได้กลิ่นจะมีความชินต่อกลิ่นเกิดขึ้นถึงห้าสิบเปอร์เซ็นต์ ดังนั้นในบรรดาสิ่งเร้าที่กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกทั้งหลาย กลิ่นจึงเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อการกระตุ้นได้มากที่สุด ทั้งนี้การได้กลิ่นจะมีผลกระทบแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ในแต่ละคน เช่น กลิ่นยาดมบางอย่างที่คุณยายใช้เป็นประจำ วันไหนได้กลิ่นยานั้น เราจะนึกถึงคุณยายทันที ความรู้สึกเก่าๆ ที่เคยผูกพันกับคุณยายก็จะผุดขึ้นมาเป็นต้น

ประการสำคัญ จมูกนี้เอง เป็นอวัยวะที่สัมพันธ์กับการหายใจและเป็นอวัยวะสำคัญที่จะสร้างพลังแห่งสติให้กับเราด้วย นั่นก็คือ ลมหายใจเข้า-ออก ลมหายใจที่ไหลเข้าออกผ่านรูจมูกนี้เอง สามารถนำมาใช้ในการกำหนดสติและระงับโทสะได้เป็นอย่างดี

“ลิ้น” เป็นทวารเดียวที่รับผัสสะทางรูปธรรม ก่อนที่รูปธรรมนั้นจะเข้าสู่ร่างกาย สุขเวทนาที่ได้จากลิ้น จึงเป็นสุขที่สัมผัสได้ ไม่ใช่ความสุขนามธรรมเหมือนกับความสวยงาม ความหอม ความไพเราะ หรือ ความอ่อนนุ่ม ดังเช่นสัมผัสได้จากทวารอื่น ดังนั้น ลิ้นจึงเป็นทวารที่ให้คุณให้โทษแก่ร่างกายโดยตรง ผลแห่งวิบากกรรมจึงส่งโดยตรงไปยังร่างกาย เป็นโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ จนถึงลิ้นอายุขัยตามธรรมชาติเลยทีเดียว เช่น คนที่บริโภคไม่สมดุล จะมีโรคร้ายตามมามากมาย เช่น มะเร็ง เบาหวาน เป็นต้น

“กาย” มนุษย์เรารู้ความลับเรื่องกายสัมผัสมานานแล้ว โดยจะเห็นได้ว่ามีศาสตร์หลายแขนงมีพื้นฐานมาจากการใช้กายเป็นเครื่องฝึกสติ เช่น โยคะ ยูโด ไทเก็ก และผัสสะแห่งทวารกายนี้เองมีน้ำหนักและความรุนแรงก่อให้เกิดเวทนามากกว่าทวารอื่นๆ แต่จะไม่ลงลึก เช่น เมื่อถูกมีดบาดกายกับการเห็นภาพบาดตา การถูกมีดบาดจะเจ็บปวดกว่า แต่ทุกเวทนาภายในนั้นเมื่อบาดแผลหาย เวทนามก็หมด ต่างกับทุกเวทนาทางใจเมื่อเห็นภาพบาดตาจะลงลึกไปถึงจิตใจ และไม่หายง่าย ๆ ...และด้วยเหตุผลตามธรรมชาติที่ว่า สุขเวทนาทางกายนั้นจะกระตุ้นกิเลสตัณหายิ่งกว่าสุขเวทนาทางทวารอื่นนี้เอง พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดห้ามพระภิกษุจะต้องสตรีเพศโดยเด็ดขาดแต่ยอมให้รับสัมผัสทางตา หู จมูกได้

นอกจากนี้แล้ว กายสัมผัสยังเป็นเพียงหนึ่งเดียวที่ทำให้เราคิดว่า สรรพสิ่งมีอยู่จริง เพราะกายสัมผัสนั้นจะถูกแปลผลด้วยจิต มีกรณีศึกษาในคนไข้ที่ตัดแขนหรือขาทิ้งไปกะทันหัน คนไข้คนนั้นยังรู้สึกว่ามีแขนขาติดอยู่กับตัวเขาเหมือนเดิมอีกนานนับเดือน ความรู้สึกดังกล่าวอยู่ในระดับจิตได้สำนึกนั่นเอง และในส่วนของวิบากกรรมก็เช่นกัน...ทวารกายเป็นทวารที่ตัดผัสสะได้ยากที่สุด

แม้แต่พระอรหันต์ซึ่งสามารถตัดขาดเวทนาจาก ตา หู จมูก ลิ้นได้ แต่ก็ไม่สามารถตัดเวทนาจากกายได้ พระอรหันต์จึงยังคงรับรู้ความสุขและความทุกข์ทางกายซึ่งเป็นผลของวิบากกรรมไปตลอดจนกว่าจะดับขันธ

“ใจ” เป็นความลึกลับ ซับซ้อนและศึกษายากที่สุด เพราะเมื่อเสียชีวิตไปแล้ว ทวารทางกายภาพทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย (รวมสมองด้วย) จะถูกปิดหมดสภาพลงไปที่ เหลือเพียงทวารเดียวที่เปิดให้จิต จิตผุดเข้ามา คือ ทวารใจ หรือ จิต นี้เอง

จิตของเรานั้นจะเก็บอารมณ์ ความรู้สึก กิเลส ตัณหาไว้มากมายเพื่อเข้าไปสู่รูปธรรมใหม่ สมองใหม่และทวารทั้งหกในการรับผัสสะใหม่เข้ามา เด็กแรกเกิดจึงสมองว่างเปล่า แต่เนื่องจากพลังของกรรมเก่าที่ซ่อนอยู่ในจิตได้สำนึกนั่นเองทำให้เกิดปฏิกิริยาที่ตอบรับต่อผัสสะที่ผ่านมาจากทวารทั้งหกต่างกัน พลังตัวนี้เองที่ทำให้ชีวิตของคนเราเปลี่ยนไปตามกฎแห่งกรรม

เมื่อทราบดังนี้แล้วจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ทวารของร่างกายที่สกัดได้ยากที่สุดคือ ทวารที่หก คือ ใจนั่นเอง เพราะเวทนา ตัณหา อุปาทานที่เกิดจากทวารนี้เริ่มต้นจากนามธรรมล้วน ๆ และรับผัสสะได้ตรง ๆ โดยไม่ต้องผ่านทวารอื่น ดังนั้นการสกัดเวทนาที่ใจจึงต้องใช้สติสัมปชัญญะในระดับสูงเท่านั้น

สรุปว่า ตราบใดที่เราเปิดทวารทั้งหกรับผัสสะอยู่ จิตจะไม่มีทางเป็นอิสระเลย แต่ท่านผู้เขียนได้ศึกษาและแนะนำว่า การปิดทวารนั้น ทำได้โดยการฝึกความไวของสติ ฝึกให้สตินิ่ง และเฝ้าดูผัสสะทุกอย่าง เฝ้าดูความคิดด้วยใจที่เป็นกลาง เมื่อสติกำหนดได้ละเอียดและไวขึ้นไวขึ้น ก็ จะเห็นการแตกดับเร็วขึ้น และพบว่าสรรพสิ่ง เกิด-ดับ อยู่ตลอด และจะเข้าใจหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

อย่างไรก็ตามอันที่จริงแล้วทวารทั้งหกนี้ไม่ใช่มีไว้เพื่อก่อกุศลอย่างเดียว แต่ในทางกลับกันหากเรารู้จักใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาการพัฒนา เราย่อมใช้ประโยชน์ได้ถึงการบรรลุมรรคผลนิพพานได้เช่นกัน

ทุกความรู้สึกมีจุดเริ่มต้น หากเรารู้ทันทวาร
ทั้งหกได้ ชีวิตก็จะเบาสบาย สุขสงบ สดชื่น ธรรมะที่แท้
ไม่ได้อยู่ที่ไหน แต่อยู่ที่ทวารทั้งหกนี้เอง ท่านผู้ใดสนใจ

จะทราบเนื้อหาอย่างละเอียดสามารถหาอ่านได้จาก
หนังสือ ทวารหก ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทันตนเอง พิมพ์และ
จัดจำหน่ายโดย สำนักพิมพ์อมรินทร์ ในปี 2550

ใบสมัคร
สมาชิการสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

EAU Heritage Journal
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ชื่อ _____ นามสกุล _____
ในนาม _____ (ระบุชื่อองค์กร)
เลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ตรอก/ซอย _____ ถนน _____
แขวง/ตำบล _____ เขต/อำเภอ _____ จังหวัด _____
รหัสไปรษณีย์ _____ โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ อีเมล _____

การออกใบเสร็จรับเงิน ☐ ต้องการ ☐ ไม่ต้องการ

ออกใบเสร็จในนาม _____

สำหรับสมาชิก

☐ สมาชิกใหม่ ☐ ต่ออายุสมาชิก

ตั้งแต่ปีที่ _____ ฉบับที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____ ระยะเวลา _____ ปี

อัตราค่าสมาชิก : 1 ปี 2 ฉบับ เป็นเงิน 240 บาท

การชำระค่าสมาชิก

☐ ธนาคา ☐ ตัวแลกเงิน ☐ เงินสด

จำนวนเงิน _____ บาท (_____)

ธนาคา/ตัวแลกเงินจ่าย ปณ.ธัญบุรี 12110 ในนาม มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ส่งที่ สำนักหอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
200 ถนนรังสิต-นครนายก (คลอง 5) ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110
(วงเล็บมุมซองด้านขวา “สมาชิการสาร EAU”)

ประสานการสมัครสมาชิก : อรพินท์ ลูกอินทร์

สำนักหอสมุดกลาง โทร : 0-2577-1028 # 377

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสาร EAU Heritage เป็นวารสารราย 6 เดือน มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและเปิดโอกาสให้นักศึกษา นักวิจัย คณาจารย์ ตลอดจนนักวิชาการทั่วไปทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน และได้แลกเปลี่ยนความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ

บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์

บทความที่เสนอเพื่อพิจารณาต้องเป็นบทความวิชาการหรือรายงานการวิจัยทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่น เรื่องที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านกระบวนการพิจารณากลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องก่อนลงตีพิมพ์ และต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาในวารสารอื่น ๆ (การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ส่งบทความโดยตรง)

การเตรียมต้นฉบับ

ต้นฉบับที่เสนอเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ ต้องมีรูปแบบดังต่อไปนี้

1. พิมพ์ด้วยกระดาษ A4 ความยาวประมาณ 6-10 หน้า
2. รูปแบบตัวอักษรให้ใช้ Angsana new ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และขนาดของตัวอักษร หากเป็นชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 20 หัวข้อต่าง ๆ ใช้ตัวอักษรขนาด 16 และส่วนเนื้อหาทั่วไปใช้ตัวอักษรขนาด 15
3. รูปแบบการจัดหน้า และจัดแนวข้อความชัดเจน (ไม่ต้องปรับขวา)
4. เขียนชื่อ ตำแหน่ง สถานที่ทำงานและที่อยู่ของผู้เขียนอย่างชัดเจน โดยแยกออกจากส่วนต้นฉบับและบทคัดย่อ
5. แนบบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษมาพร้อมกับบทความ โดยกำหนดความยาวของบทคัดย่อไม่เกินครึ่งหน้ากระดาษ A4 พร้อมทั้งกำหนดคำสำคัญ (key words) ไม่เกิน 6 คำ
6. แยกไฟล์ตาราง รูปภาพ ที่ประกอบในเนื้อหาบทความ และส่งมาพร้อมกับไฟล์บทความ

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

ในกรณีที่ผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนามปี (APA) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ และเลขหน้าที่ข้อมูลปรากฏอยู่ (ชื่อ นามสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า) ตัวอย่างเช่น (ธวัชชัย สันติวงษ์, 2540, หน้า 142)

(Fuchs, 2004, p. 21)

ส่วนการเขียนรายการอ้างอิงท้ายเล่ม ให้ใช้ระบบการอ้างอิงแบบ APA ตัวอย่างการเขียนรายการอ้างอิง มีดังนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). *ชื่อหนังสือ* (ครั้งที่พิมพ์). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือหน่วยงานที่พิมพ์.

ประคอง กรรณสูตร. (2541). *สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

วิทยา นภาริกุลกิจ. (2523). *การเมืองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Sharp, W. F. (1985). *Investment* (3rd ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

2. ชื่อบทในหนังสือรายงานการประชุม

Hay, S. P. (1975). Political parties and the community-society continuum. In W. N. Chambers & W. D. Burnham (Eds.), *The American party systems Stage of political development* (2nd ed.). New York: Oxford university press.

สุไร พงษ์ทองเจริญ. (2539). สารสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน่วยที่ 9). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

3. วารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร*, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

สุจินต์ สิมารักษ์. (2550) หลากหลายปัญหาการเลี้ยงโคนมในประเทศไทย. *วารสารเศรษฐกิจการเกษตร*, 27(2), 53-57.

4. หนังสือพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปี, เดือน วันที่). ชื่อบทความ. *ชื่อหนังสือพิมพ์*, หน้า. ศรีสกุล ถิลาพิระพันธ์. (2545, กรกฎาคม 11). จับทีวีไอกระเป๋าท่าทำกันอย่างไร?. *มติชน*, หน้า 19.

5. วิทยานิพนธ์

กอบกุล สรรพกิจจานง. (2541). *การวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนา นโยบายการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

6. สารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่เผยแพร่เอกสาร). *ชื่อเรื่อง*. ค้นจาก (ระบุ URL ที่สืบค้นบนอินเทอร์เน็ต).

มานพ แก้วผกา. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการค้าเสรีไปด้วยกันได้จริงหรือ*. ค้นจาก <http://www.ftawatch.org>

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่เผยแพร่เอกสาร). *ชื่อเรื่อง*. ค้นเมื่อ (ระบุวัน เดือน ปี), จาก (ระบุ URL ที่สืบค้นบนอินเทอร์เน็ต).

Prizker, T. J. (1989). *An early fragment from central Nepal*. Retrieved from <http://www.ingress.com/-astranart/prizker.html>

การบอกรับเป็นสมาชิก

ผู้สนใจสามารถติดต่อบอกรับเป็นสมาชิกได้ที่ กองบรรณาธิการวารสาร EAU Heritage อัตราค่าสมัครเป็นสมาชิกปีละ 240 บาท

สถานที่ติดต่อ

ผู้สนใจเสนอบทความหรือบอกรับเป็นสมาชิก สามารถติดต่อได้ที่ กองบรรณาธิการวารสาร EAU Heritage (สำนักอธิการบดี)

200 ถ.รังสิต-นครนายก (คลอง 5) ต.รังสิต อ.ธัญบุรี

จ.ปทุมธานี 12110

โทรศัพท์: 0-2577-1028

e-mail address: eau_heritage@eau.ac.th

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ปรัชญา

“บ่อเกิดแห่งปัญญา คือ การศึกษาที่กว้างไกล”
(Wisdom Through Global Education)

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้เพื่อคุณภาพและคุณธรรมในเอเชีย
(Learning University for Quality and Morality in Asia)

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

200 ถ.รังสิต-นครนายก (คลอง 5) ต.รังสิต อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110

โทร. 0-2577-1028-31 ต่อ 314, 222, 225 โทรสาร. 0-2577-3066

E-mail. library@eau.ac.th เว็บไซต์ <http://www.eau.ac.th>